

Vatra veche

Vatra veche

11

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul IX, nr. 11 (107) noiembrie 2017 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

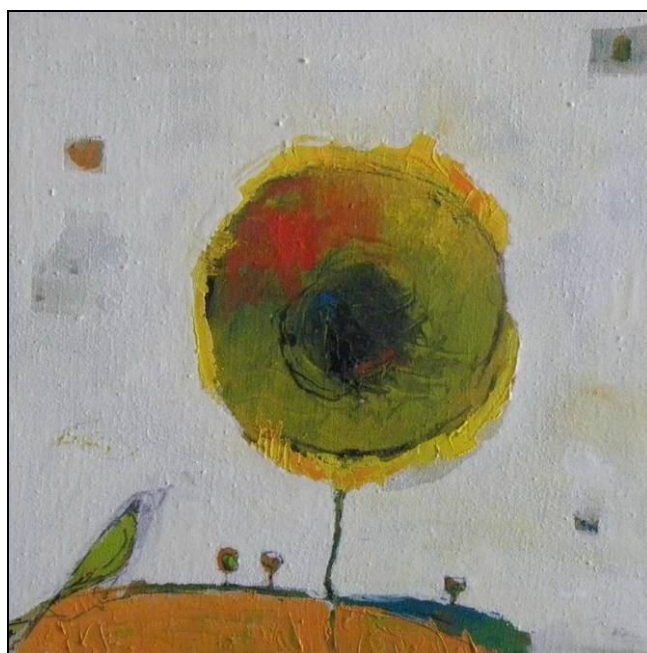

Ammar Alnahhas, "Muzică siriană"

Vatra veche dialog cu Mihai Sin

SUMAR

Mihai Sin – 75/3
Scriitorul de lângă noi, de Nicolae Băciut/3
Scrisoare târzie lui Mihai Sin, de Alexandru Jurcan/4
„Păi, voi, scriitorii”, de Nicolae Băciut/4
Vatra veche dialog cu Mihai Sin, de Nicolae Băciut/5
Mihai Sin, o cercetare doctorală, de Georgeta Iuga/7
Mihai Sin și ierarhiile culturii, de Cornel Ungureanu/9
Scriitorul Mihai Sin și revista „Ecou”, de Otilia Bularca/10
Mihai Sin, un semn de generație, de Ecaterina Țărâlungă/11
Mihai Sin, omul în lume, de Irina Petras/12
Ispita izbăvirii (Mihai Sin), de Valentin Marica/15
Mihai Sin în edițiile sale „minus 1”, de Cristian Stamatoiu/16
Romanul, ca teritoriu de cucerit (Mihai Sin), de Valentin Marica/18
Laudațio Domini Mihai Sin, de Cristian Stamatoiu/19
Daniel Drăgan în postumitate, de A.I. Brumar/20
Nicolae Grigore Mărășanu – 80. Locuirea în poezie, de Viorel Coman/21
Poezia trecută prin focul rugului (N.G. Mărășanu), de Maria Postu/23
Ipostaze ale timpului în lirica feminină, de Georgiana Căliman/24
Vatra veche dialog cu Irina Margareta Nistor, de Ileana Costea/26
Vatra veche dialog cu Dorin Popa, de Simona Ioana Cucuian/28
Amurgul iubirii, de Aurel Codoban/31
Puncte de vedere. Înapoi la cartea „de hârtie”, de Constantin Coroiu/32
Cronica literară. O nuntă boierească (Lórincci Francisc-Mihai), de Constantin Stancu/33
O sărbătoare a rostirii (Mihai Mercicaru), de Constantin Mănuță/34
Vivisecții spre Aleph (Raul Constantinescu), de Ionuț Caragea/35
Anotimpurile iubirii... (Liliana Terziu Boian), de Aureliu Goci/36
Poet în Australia (Daniel Ioniță), de Constantin Cubleșan/37
Rochia de seară (Vasile Larco), de Constantin Mănuță/38
Cerule din inima mea (Irina Lucia Mihalca), de Ionel Bota/40
Suferințele îngerilor: *dor, durere, dorință* (Ana Podaru), de Iulian Chivu/41
Probă de rezistență în spiralele imaginărilor (Virgil Todeasa), de Lórincci Francisc-Mihai/43
Revoluția a învins, speranțele au decedat (A.Ganci), de Constantin Hușanu/44
Iluziografii în translațiuni de gen (Domnica Pop), de Iulian Chivu/46
Drumul spre sanctuar (Ioan Oliviu Niculiciu), de Maria Monica Stoica/47
Fenomenul social în teatrul lui Ștefan Mișuț, de Mircea Daroși/49
Prin perdeaua de fum a istoriei (Radu Ciobanu), de Livia Fumurescu/50
Mai avem nevoie de cultură? (Al Florin Țene), de Voichița T. Macovei/51
Conspirații, războaie ori destin la romanul „Descuț”? (Silvia Ioana Sofineti), de Tudor Cicu/52
„Creangă al Țării Secașelor” (Ioan Popa), de Maria Daniela Pănăzan/53
Comorile unui prieten tânăr (Ion Brad), de Mihai Cistelecan/54
Poeme de Doina Cherecheș/55
Poeme de Melania Cuc/56
Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan Aurel Pop/57
Convorbiri duhovnicești cu Î.P. S. Ioan, de Luminița Comea/58
Pildele care sfințescv omul (Pr.dr. Gheorghe Nicolae Șincan), de Răzvan Ducan/59
Locuri sfinte din Țara Sfântă de Paul Leibovici/60
Poeme de Dumitru Ichim/61
Mihai Diaconescu, tendința actuală..., de R. Subțirelu/62
Marginalii. Anatomia unui fals (Hadassa Ben-Itto), de Eujan Mera/63
Poeme de Dumitru Băluță/64
Întâlniri în spațiul virtual. Gina Goia, de Veronica Pavel Lerner/65
Poeme de Aurelian Sârbu/67
Biblioteca Babel. Lupta cu statuile, o șaradă cu tâlc, de Silvia Urdea/68
“Moi, mes souliers” – “Eu și pantofii mei” (Félix Leclerc), de Milena Munteanu Lițoiu/72
Ancheta „Vatra veche”. Prima casă, de Gheorghe Andrei Neagu/73
Ocehan întors. Viața printre străini, de Decebal Alexandru Seul/74
Crăciun pribeag, poem de George Filip/74
Asterisc. Noiembrie, de Angela Burtea/75
Rondelul iernilor cuminți, de Camelia Ardelean/75
Gândurile unui emigrant, de Pompilia Burcică/76
Poeme de Luca Cipolla/77
Literatură și film. Idiotul utopic, de Alexandru Jurcan/77
Jurnal parizian, de Simina Moga Lazăr/78
Excelsior. Din nou, despre cărțile copilăriei, de Elena Iuliana Costache/79
Prima verba: Iulian Dămăcuș. Poeme de Sergiu Crăciun/80
Poeme de Maria Câmpean/80
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/81
Geo Olteanu/82
Nicolae Mățaș/83
Concursul „Ion Creangă”/84
Curier/85
Ammar Alnahhas, repere biografice, de Nicolae Băciut/86
Antologie “Vatra veche”. Radu Gyr, *Ridică-te Gheorghe, ridică-te Ioane*/88

Număr ilustrat cu lucrări de Ammar Alnahhas

Mihai Sin - 75

5 noiembrie 1942- 6 mai 2014

S-a născut la Făgăraș, județul Brașov.

A absolvit Școala Generală Nr. 3 și Liceul „Radu Negru” din Făgăraș, promoția 1960, Facultatea de Filologie a Universității „Babeș – Bolyai” din Cluj-Napoca, promoția 1965.

Profesor de limba și literatura română la Școala Generală Nazna (1965 – 1966), Școala Generală Nr. 11 Târgu-Mureș (1966 – 1967), Liceul „Bolyai Farkas” Târgu-Mureș (1967 – 1971). Din 1971 până în 1990, redactor și apoi secretar de redacție la revista **Vatra** din Târgu-Mureș, numărându-se printre fondatorii revistei. Director al Editurii Albatros până în septembrie 1991, când devine director de publicații la Fundația Culturală Română, până în martie 1992, când e numit atașat cultural la Ambasada României din Israel, de unde pleacă în decembrie 1992. Din 1994, cadru didactic asociat la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, și la Universitatea de Artă Teatrală din Târgu-Mureș, unde din 2004 e șef de catedră la secția română. Doctorat în 2003. Publică **Marea miză** în 2004, plecând de la teza de doctorat.

Debutul literar e în 1966, în revista **Steaua** din Cluj-Napoca, cu o schiță.

După debutul în 1973, cu volumul de povestiri **Așteptând în liniște**, premiat de Asociația Scriitorilor din Târgu-Mureș, au urmat, în 1975, **Viața la o margine de șosea**, în 1978 romanul **Bate și ție se va deschide**, premiat de Uniunea Scriitorilor și reeditat în 1991.

În 1979, îi apare volumul de povestiri **Terasa**, iar în 1981, romanul **Ierarhii**, cu o ediție nouă în 1991, apoi romanul **Schimbarea la față**, în 1985, distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor, dar premiul nu a fost validat de secția de presă a C.C. al P.C.R. și de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, roman reeditat în 1991.

În 1989, Mihai Sin a publicat volumul de povestiri și nuvele **Rame și destin**, iar în 1993, romanul **Quo vadis, Domine**, volumul I, iar volumul II în 1996.

Foto: Cristian Stamatoiu
(8.II.2007)

A mai publicat volumul de publicistică **Cestiuni secundare. Cestiuni principale**, și acesta distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Târgu-Mureș.

Mihai Sin a fost laureat și al premiilor revistei **Flacăra**, pentru proză, în 1990, și revistei **Ambasador**, în 1996, pentru întreaga operă.

A publicat, de asemenea, sute de articole, eseuri, a colaborat la radio și televiziune.

Din proza sa au fost publicate traduceri în Germania, Suedia, China, Iugoslavia, Ungaria, Rusia, Armenia.

Membru al Uniunii Scriitorilor din România din 1974, al P.E.N. Club, secția română, din 1991.

Despre opera lui Mihai Sin au scris cei mai importanți critici ai ultimelor trei decenii.

Pentru viața culturală mureșeană, Mihai Sin a fost, în toată perioada vetristă de mai bine de două decenii, reper moral și estetic, „radarul” multor trasee și destine literare, ca să apelez la titlul uneia din rubricile sale, care a făcut carieră.

A fost descoperitorul și susținătorul multor autori tineri, poeți, dar mai ales prozatori.

Implicarea sa în viața literară a fost, perioade lungi, una de luptă pentru afirmarea valorilor.

Au scris despre cărțile sale: Dana Dumitriu, Laurențiu Ulici, Mircea Iorgulescu, Cornel Ungureanu, Cornel Moraru, Valeriu Cristea, Ioan Holban, Alex Ștefănescu, Eugen Simion, Lucian Raicu, Ion Vlad, Tania Radu, Irina Petraș Caius Dobrescu, Dan C. Mihăilescu, I. Negoitescu, Ion Simuț, Gheorghe Perian, Gabriel Dimisianu, Dumitru Micu, Bianca Burța-Cernat ș.a.

SCRIITORUL DE LÂNGĂ NOI

Pe Mihai Sin l-am avut nu doar coleg de redacție, la **Vatra**, din 1983, ci și coleg de birou.

Birou e un fel de a zice unei încăperi de 3X8, în care erau îngrămădite, la propriu și la figurat, două mese/birou, două dulapuri de bibliotecă, un cuier, o sobă de teracotă, un spațiu în care de-abia te puteai mișca, în buricul orașului, pe strada Primăriei nr.1.

Geamul nostru dădea spre curtea interioară, o curte sufocată de tot felul de arbori ornamentali și pomi fructiferi, dar de unde se vedea și sala de mese a unui local „de incintă”, în care „se împingea la tavă” cu elan muncitoresc, pentru o mâncare caldă și ieftină.

Nu știu cine m-a „repartizat” acolo sau dacă a fost o opțiune personală, locuri libere mai fiind și în celelalte birouri. Oricum, de Mihai Sin m-am simțit de la început și cel mai mult atașat, odată cu dispariția lui Romulus Guga, în locul căruia ar fi meritat cu prisosință să se instaleze ca redactor-șef al unei publicații la înființarea căreia a pus umărul în anii de început ai deceniului al optulea. Dar, cum D. C. se și vedea redactor-șef de drept, încă înaintea de a se răci trupul lui Romulus Guga, Partidul a decis ca și câștigător pe al treilea „candidat”, Cornel Moraru, care nici nu visa la o astfel de onoare.

Am prins ani frumoși în redacția **Vetrei** în acea perioadă, când, dincolo de inevitabile „frecușuri”, revista funcționa ca o echipă, făceam front comun în jurul unor idei, acțiuni.

Poate c-au fost ultimii ani de boemă literară la Târgu-Mureș, care antrena nu doar pe redactorii **Vetrei** ci și pe ceilalți scriitori mureșeni, mai tineri sau mai trecuți prin viață. Erau anii în care toată lumea se putea vedea cu toată lumea, în care nu prea existau „incompatibilități”, în care încăpeam cu toții la aceeași masă, oricât de mică era și oricât de puține scaune erau libere.

Mihai Sin era, aproape unanim recunoscut, un lider de opinie, un „guru”, dacă vreți. Era personalitatea culturală cea mai proeminentă a Târgu-Mureșului, după dispariția →

NICOLAE BĂCIUȚ

Scrisoare târzie lui Mihai Sin

Dragă Mihai, tu ai plecat de la Filologia clujeană în 1965, iar peste un an soseam eu în aceeași clădire de pe strada Horea. *O, tempora!* Mult mai târziu, am băut cafeaua aceea de toamnă mohorâtă, undeva în preajma gării, când „lumina roșietică, metalică, se topise în umbre prelungi”. Cred că era prin anii 80, nu? Multe mi-ai povestit atunci, chiar despre ofilirea sufletului, despre micșorarea lui, dar și despre „golul acela întrevăzut, unde nu mai era nici lumină și nu apăruse încă nici întunericul”.

În primii ani ai studenției ai scotocit bibliotecile, renunțând la plăcerile vârstei. Urai disprețul, crezând că trebuia ajuns la rădăcinile răului, ca

să cunoști cauzele reale ale unor fapte. Spre sfârșitul studiilor, ai simțit „o repulsie față de toată goana contracronometru prin sălile de cursuri și biblioteci”. Deodată, te-ai refugiat în natură, cu hanoracul moștenit de la tatăl tău, cu pantaloni bufanți și bocanci. Îți făceai câte un pat de cetină prin preajma cabanelor sau a schiturilor. Nu-ți puteai imagina infinitul, oricât te străduiai.

Ți se părea că n-ai înfăptuit nimic, că ai muncit ca un robot, fără momente de iluminare. Că paginile pe care „alții le considerau strălucite nu erau altceva decât însăilări, băjbâieli, din care nu răzbătea nicio lumină interioară”. Te gândeai la un bătrân magistru și la un pod etajat. Ai șoptit: „Clipa...ca o lamă rece”. Mai târziu îmi spuneai despre oaza verde, ca „o

izbucnire și o răzbunare a vieții”. Te enerva „modul aproape scârbos de arogant al veacului nostru de a pune totul sub semnul întrebării, de a contesta cu ușurință și cu o anume voluptate, de a nu mai crede cu adevărat în nimeni și în nimic”.

Trebuia să ne despărțim, aveai un tren peste un sfert de oră. Mi-ai spus că e mare lucru să poți îmbătrâni frumos, cu demnitate, „mai ales cu demnitate”. Te-am rugat să pui în ramă discuția de la cafea.

În decembrie 1989, mi-ai oferit cartea *Rame și destin*. Acolo se afla mai ales povestirea *În vizită la bătrânul magistru*. Mereu mă obsedează lumina roșietică și metalică în care te-ai topit...

ALEXANDRU JURCAN

„Păi, voi, scriitorii...”

- Se tot vorbește, Mihai Sin, de manipulare în fel și chip și în cele mai neașteptate sectoare. Cum atinge aripa manipularii pe scriitorul român?

- Manipulare există dintotdeauna și pretutindeni. Problema e ce amploare poate căpăta acest fenomen și care e ponderea lui într-o societate. Scriitorul român nu reprezintă o excepție, el poate fi manipulat, după cum poate manipula pe alții. După Revoluția din decembrie 1989, am fost uimit să constat cum scriitorii a

cărora bună credință nu poate fi pusă la îndoială au fost manipulați de o parte sau de alta. Poți fi un scriitor excelent, chiar și un mare scriitor și să nu prea ai habar de realitatea social-politică. Uneori am avut senzația că unii colegi ai noștri picaseră din nori. Ei chiar declarau, cu o sfântă naivitate, că trebuie „să coboare în stradă”, pentru a cunoaște realitatea, dar în același timp s-au erijat de la început, cu tupeu și nu rareori cu aroganță, în „dascăli” ai națiunii. Acesta e un caz tipic când scriitorul poate fi manipulat cu o relativă ușurință și, la rândul lui,

manipulează o masă deloc neglijabilă de naivi, admiratori, snobi, oameni lipsiți de personalitate, care au întotdeauna nevoie de o „călăuză”, chiar și când toate datele arată că aceasta nu e autentică. Lucrurile acestea nu rămân fără urmări și pot să semene o anumită neîncredere asupra întregii bresle (genul de replici: „păi, voi, scriitorii...”), chiar dacă, firește, fiecare ar trebui să fie responsabil doar pentru faptele și vorbele sale.

NICOLAE BĂCIUȚ

(Dintr-un interviu din iulie 1996)

→ prematură a lui Romulus Guga, vocea cea mai autoritară, modelul cultural cel mai apreciat.

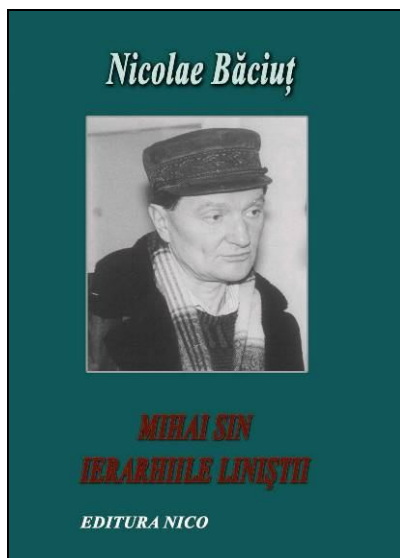
Mihai Sin „ținea piept” și în relațiile cu cenzura de la Consiliul Culturii și Educației Socialiste, cu Virgil Poiană, Șerban Velescu sau Ecaterina Țărâlungă, cei care făceau „lectura” de partid, pentru a nu cădea noi în păcate ideologice.

Alături de Mihai Sin te simțeau mai puternic, mai în siguranță.

Era scriitorul și omul pe care te puteai baza că nu te lasă nici la rău și nici la bine singur. Un om, cum mai spunem, cu vocația prieteniei.

Am stat zile și nopți la taclale, în diverse locații din Târgu-Mureș, care ne suportau și după ora 22,00 (când tot românul trebuia să sa retragă pe la casa sa!). Mihai Sin, Lazăr Lădăriu, Ioan Radin-Peianov, Soril Măvoive, Radu Ceontea... fiind nucleul de

bază, în jurul căruia gravitau unii și alții, mai mult sau mai puțin scriitori, dar, oricum, admiratori, iubitori de literatură.

„Revoluția” ne-a împrăștiat. Mihai Sin s-a lăsat antrenat în mirajul Capitalei, la Editura Albatros, apoi a luat pentru o vreme și calea diplomației, în Israel.

Au rămas nostalgiile. Gândul de a mai recupera ceva din acei ani mai ales.

Așa s-a născut o carte a mea, **Mihai Sin – Ierarhiile liniștii**, carte care nu e decât un exercițiu de admirație. Nu vrea să fie nici mai mult și nici mai puțin decât atât.

Mihai Sin – (în) Ierarhiile liniștii e parte a unui portret în mișcare, o provocare la o reevaluare dreaptă, fără culise de politică literară, a unui scriitor care și-a pus amprenta pe devenirea fenomenului literar mureșean mai bine de două decenii.

Asemenea lui Romulus Guga, Mihai Sin rămâne un descălecător de cultură română în spațiul mureșean.

Vatra veche dialog

Mihai Sin

„Pentru mine *marea miză* ar putea fi constatarea că las în urma mea o operă”

- *Marea miză* e o față nouă și, totuși, veche a prozatorului Mihai Sin, care a cochetat cu ani în urmă cu eseul în paginile revistei *Vatra*. Sunt prea strâmte granițele prozei scurte, ale romanului, care ar fi motivațiile evadării spre eseu?

- Sigur, proza poate include chiar pasaje întinse de eseu, poți să fii chiar un strălucit eseist în proză, cum e cazul lui Herman Hesse, al lui Thomas Mann sau al lui Dostoievski, care are și el eseistică în romanele sale. Dar, firește, uneori uneltele diferă.

În ceea ce privește *Marea miză*, ideile sunt mai vechi și chiar dacă nu reprezintă obsesii ale mele sunt totuși undeva prin zona aceasta. Am mai scris despre „marea miză” mai ales în ultimii ani, mai mult aluziv, în unele articole, în interviuri, și am dorit să dezvolt conceptul acesta. Nici în carte nu este dezvoltat până la explicarea lui deplină. Nici n-am vrut să îl explic astfel, pentru că nu cred că trebuie epuizat așa ceva într-un eseu, într-o carte. Dacă eseul a avut o perioadă de mare impact asupra publicului, firește, intelectual, se datorează și faptului că mulți dintre cititori luau o carte de eseuri crezând că acolo se epuizează o temă, o idee, se epuizează informația dintr-un domeniu sau altul, deci, cum se zice, cititorii ar fi vrut să fie foarte câștigați și mult mai inteligenți după lectura unei astfel de cărți și mai informați, firește. Pe de altă parte, fără să fi avut vreodată înclinări speciale spre teorie, am scris, chiar de la începuturile mele literare, câte-un articol de critică literară, chiar cronică literară, susținând cronică

literară în câteva numere din *Vatra*. Pe urmă, am mai scris mici eseuri și cu alte ocazii. E și o plăcere. De pildă, dacă scrii despre un alt scriitor, dacă-i urmărești pe alți scriitori, pe alți artiști, vrei să pătrunzi cât de cât dincolo de un strat superficial, în creația lor, în opera lor, atunci eseul e un mijloc, chiar și pentru un prozator. Aici, în această carte, poate că ea și-ar mai fi amânat apariția deși mă presa într-un fel ideea, conceptul acesta și altele câteva, dar poate că așa mai fi amânat în continuare scrierea cărții dacă nu s-ar fi ivit prilejul de a susține atât de târziu doctoratul. Și atunci m-am gândit ca teza de doctorat să plece de la aceste idei, pe care să le dezvolt, să le dau o anumită coerență.

- **Va mai scrie Mihai Sin eseu, acum când a dispărut și provocarea tezei de doctorat și nici nu există oferta vreunei publicații literare de a susține o rubrică de eseuri, va dezvolta teme, idei, pe care nu le-a putut epuiza în *Marea miză*?**

- Acum nu știu. Vom vedea. Nu mă trage nici sufletul nici altceva pentru o colaborare la revistele literare. Nici nu le-am mai văzut pe unele de mult timp, sper să se fi îmbunătățit în conținutul lor. Dar, pe de altă parte, le găsesc pe multe atât de prețioase, de prolix, de o vorbărie parcă fără început și fără sfârșit, cu pogoane, cearșafuri de critică literară, de istorie literară de multe ori indigeste și nu mă atrag în vreun fel. Sigur că mai sunt câteva proiecte, în afară de *Marea miză*, care poate să-și aibă o anumită continuare, mai sunt câteva proiecte care mă urmăresc de mult. De pildă, prin anii nouăzeci, chiar din 1990, am intenționat să scriu un eseu politico-sociologic, poate chiar și cu incursiuni culturale, care ar fi urmat să se numească **Fără idealuri**. Am scris câteva lucruri din el, câteva idei le-am dezvoltat, dar nu l-am finalizat. Poate era mai bine să-l fi scris atunci. Dar treaba aceasta ne privește nu numai pe noi, privește o lume contemporană, Europa, America în întregul ei, alte zone. Ceea ce ar trebui să fie idealuri s-au refugiat în alte lumi poate mai rudimentare, mai primitive, dar care au credințe puternice și uneori virulente, așa cum vedem că primim poate prea multe mesaje dinspre lumea arabă.

- **Mai urmăriți presa literară, ce așteptați de la presa literară și**

dacă ar fi să vi se facă o ofertă de colaborare permanentă, în ce condiții ați răspunde favorabil?

- Păi, o colaborare cu o publicație literară n-ar putea să fie decât o rubrică de autor, nu-i așa, în care să-mi susțin idei, păreri. Am de multe ori această pasiune în mine, chiar dacă nu mă urmărește foarte constant, dar de multe ori parcă-mi dă ghes, de a aborda teme și subiecte de strictă actualitate, urgențe le-aș zice. Dar dacă nu le tratezi atunci, firește că parcă se pierde așa, în neant, le întâlnești pe urmă la alții, preluate de te miri unde și tratate mai mult sau mai puțin bine. Dar colaborarea cu o revistă literară, dacă ar fi s-o prezint așa la un mod mai ideal, ar trebui să însemne și o linie nouă a acelei reviste. Nu știu, dar am impresia că la ora actuală, poate greșesc, să dea Domnul să greșesc, cam aproape toate sunt o apă și-un pământ. Nu se naște ceva, nu la nivel formal, la nivel de polemici, de scandaluri din acestea absolut penibile, cele mai multe dintre ele, scandaluri între scriitori, certuri și așa mai departe, ci să pornească de la o nouă concepție asupra comunicării cu publicul și să atragă publicul. Pentru aceasta nu se mai poate să existe reviste numai strict de specialitate. Trebuie puțin amestecate lucrurile și între literatură de un anumit nivel și realitatea socială nu mai trebuie să existe o graniță așa cum cred că există la ora actuală. Mulți privesc de sus această realitate cotidiană, această realitate a noastră, și se consideră, am tot folosit termenul, ielită, desigur, cu conotație peiorativă. În fond, nu ar fi o descoperire. Îmi amintesc bine, **Literaturaia gazeta**, aceea scoasă de comuniștii ruși, prin anii șizeci, șaptezeci, optzeci, era folosită și ca un instrument pentru intervenții politice, polemici internaționale, de către aceștia. Deci o revistă care să aibă o implicare nu numai culturală, ci și cu pătrundere în zona politicului și socialului, dar de o mare sinceritate și așa zice de o mare probitate. Numai așa se poate cuceri, în opinia mea, un nou public pentru revistele literare, culturale.

- **Absența din presa culturală, ritmul editorial ponderat lasă impresia că v-ați fi retras din viața literară. E o atitudine premeditată sau e doar o falsă impresie?** →

NICOLAE BĂCIUȚ

- Această problemă are prea multe accente personale ca să le mai amintesc acum, prea multe elemente din existența mea în perioada postdecembristă. Ceea ce poate să pară retragere e, și fără îndoială au mai spus-o și alții și mă bucur că încep unii să vadă lucrurile în ceea ce mă privește și așa, și o marginalizare. Nu prea sunt atent la ceea ce se numesc comploturi, strategii și așa mai departe, dar sunt prea multe elemente ca să le mai amintesc. Deci, retragerea din lumea literară este și urmarea unor experiențe de acest tip. Firește că înseamnă și dezamăgiri, uneori chiar o ușoară repulsie. Ceea ce mi s-a întâmplat de pildă la ultimele alegeri ale Uniunii Scriitorilor, când am candidat și eu pentru președinția acesteia, fără șanse, dar aveam un scop, hai să-i zicem personal, pentru a candida, și pur și simplu cete din acestea de scriitori, așa zice, cu foarte mare părere de rău, declasați, unii dintre ei beți, imediat ce am urcat la tribună, și nu numai la mine și la alții, au proferat urlete, injurii. Manifestări care se potriveau mai degrabă la alegeri pe vremea lui Caragiale. Dar lipsa de eleganță, de civilitate, de, la urma urmei, ținută intelectuală, m-a șocat de-a dreptul. Și-am zis, domnule, dar ce se întâmplă cu breasla aceasta a noastră, e într-o cădere liberă, într-o degradare pe care nu puteam s-o prevăd, s-o prevedem în niciun fel. Și este și din acest punct de vedere o reacție a mea.

- V-ați retras, într-un fel din viața publică, în afară de activitatea didactică la Universitatea de Artă Teatrală din Târgu-Mureș, ați renunțat și la orgoliile și tentațiile politicii. Ce a câștigat, după toate aceste renunțări prozatorul Mihai Sin, pentru scrisul său?

- A câștigat foarte mult. Țin să precizez că, totuși, nu m-am retras din politică. Eu am vrut să fac politică nu ca să răstorn lucrurile din țară, pentru că sunt un om lucid și nu se pot rezolva foarte multe lucruri de la Târgu-Mureș, și, pe de altă parte, ca să faci ceva din punct de vedere politic trebuie să ai în spatele tău o masă imensă de oameni și o echipă de politicieni destul de redutabilă. Nu se poate face nimic într-o echipă mică, cum am avut la Târgu-Mureș. Eu am vrut să fac politică și pentru liniștea mea. Tot s-a vehiculat ideea că

scriitorii, intelectualii stau pe margine și nu intră în politică și de aceea lucrurile merg cum merg. A fost și este un fals grosolan; de fapt, dacă vrei să te implicii din punct de vedere politic și chiar vrei să faci ceva prin politic pentru țară și neamul tău, atunci din păcate constăți că ți se pun contre. E mult mai simplu, mai ușor, dacă mergi cum bate vântul, dacă te lași în voia curentului și-ți vezi de interesele tale și ale grupului din care faci parte, ale partidului din care faci parte. Eu n-am putut accepta astfel de lucruri și atunci, firește, m-am retras din politică.

- Ce-a câștigat din această experiență prozatorul Mihai Sin?

- Eu am naivitatea să cred că orice experiență pe care o ai îți poate folosi la un moment dat pentru scrisul tău și că, de multe ori, dacă nu totdeauna, ele vin și de la Dumnezeu. Chiar dacă, să zicem, unele experiențe nu-și au locul în cărți, ceva se întâmplă în privința politicului. Poți să tratezi naiv, cum de multe ori am văzut, la scriitorii români, subiecte politice, tratate neimplicat, printr-o observație de la distanță. Trebuie să înțelegi care sunt mecanismele politice, cam ce înseamnă interesul politic, ce înseamnă beția sau, mai mult, drogul acesta al puterii, atunci când nu vrei puterea pentru a face într-adevăr lucruri bune pentru țara ta, pentru poporul tău.

În acest caz, lucrurile merg în general spre satisfacțiile teribile, altfel foarte nuanțate, pe care ți le poate da puterea. Puterea e aproape un drog sau poate fi și un medicament. Într-o carte a unor medici francezi, **Acești bolnavi care ne guvernează**, a fost tratat, printre altele, cazul unor premieri ai Israelului, Golda Meir și Menahem Begin, amândoi foarte bolnavi când au preluat puterea

Mihai Sin, pr. Ilie Damian, Sânziana Pop, Ion Longin Popescu, Nicolae Băciuț, la Reghin, 2005

și care, în mod miraculos, s-au vindecat. Deci puterea poate fi și medicament. Pentru alții, dorința de a ajunge la putere vine și din porniri de genul „De ce să mâncăm icre de Manciușia cu limba, când putem mânca cu polonicul?”

- În final, care e marea miză a scriitorului Mihai Sin?

- Într-adevăr, aceasta este o întrebare grea, o întrebare gravă. Nu știu, mi-e foarte dificil s-o definesc. Eu mă gândesc și acum, la vârsta pe care o am și după cărțile pe care le-am scris și le-am publicat, cu destulă umilință, la ideea de operă. Pentru mine, **marea miză** ar putea fi constatarea cât mai deplină cu putință că las în urma mea o operă și mai ales că în această operă va exista o viziune a mea, ezit să spun originală, o viziune a mea asupra societății românești, asupra Europei, asupra lumii contemporane. Mă interesează foarte mult lucrurile acestea nu de ieri de azi, ci de când mă știu aproape. Și vreau să le dau de capăt din punctul meu de vedere și nu din punctul de vedere al absolutului, așa ceva nu e posibil. Și cam aceasta ar fi, să pot să-mi exprim și să aibă câteva semne de recunoaștere această viziune asupra țării mele, asupra spațiului meu, asupra neamului meu și, firește, asupra lumii contemporane, care este extraordinar de complicată și de încălțită, dar pe care trebuie să încercăm să o înțelegem fiecare după puterile noastre.

- Se vede altfel, după ce scriitorul trece de 60 de ani, (ca în cazul dumneavoastră), trecutul operei sale, privește el altfel spre ceea ce ar vrea să mai scrie?

- Nu prea îmi recitesc cărțile și, având o propunere de reeditare, care e încă în discuție, să vedem dacă se va și materializa, a unui roman din 1975, **Viața la o margine de șosea**, am recitat acum acest roman și, pur și simplu, l-am citit ca și cum ar aparține altcuiva.

Dar, pe de altă parte, mi-am dat seama că există totuși o mare coerență în proza mea, poate există și o anume repetitivitate greu de evitat, anumite reluări, dar sunt sigur că există coerență și aceasta mă face să cred că nu am etape pe care să le resping și de care să-mi fie jenă sau, și mai grav, rușine.

Târgu-Mureș, 19 ianuarie 2004

Mihai Sin - o cercetare doctorală

1.4. Creația literară

Trecând peste etapele care ne-au condus spre un biografic substanțial vom descoperi opera unui prozator autentic, a unui publicist atent la fapte din realitatea cotidiană, a unui moralist cu măsură și dreptate. Destinul de scriitor al lui Mihai Sin este departe de a fi primit „rama” adevărată, deși evoluează într-un moment favorabil din istoria literaturii române, caracterizat printr-o „explozie” de tinere talente încurajate de condițiile sociale și politice care au asigurat un climat propice exprimării talentelor. Aceștia au așternut o undă de încredere peste viitorul literaturii române, o literatură demnă de interes pe marginea căreia critica literară a putut glosa.

Debutul literar are loc în presă odată cu publicarea schiței *Joc* în revista „Steaua”, de la Cluj, în anul 1966. După acest moment, Mihai Sin a pășit cu siguranță pe scena prozei românești, având loc debutul editorial cu volumul de povestiri *Așteptând în liniște*, volum care vede lumina tiparului în anul 1973 și va fi premiat ulterior de Asociația Scriitorilor din Târgu-Mureș. Proza scurtă a lui Mihai Sin este una de atmosferă morală și îmbracă forma unor secvențe care aparțin realității, fără introducere și fără încheiere. Cultivarea prozei scurte a constituit o preocupare și un program urmat cu strictețe în paginile revistei „Vatra”, deoarece scriitorul a înțeles că proza scurtă înseamnă, în general, nevoia de actualitate, de abordare directă și imediată a realităților pe care le trăim. Totodată, acest gen literar reprezintă o etapă intermediară spre roman. Începând cu anul 1974, devine membru al Uniunii Scriitorilor din România, iar mai apoi urmează seria romanelor incisive în care autorul se dovedește a fi preocupat de realitatea imediată, abordând teme de actualitate pe care le urmărește în consecințele lor ultime.

Romanul *Viața la o margine de șosea*, apărut în anul 1975, poate fi privit ca o nuvelă mai amplă concentrând, prin câteva întâmplări banale petrecute pe parcusul celor 24 de ore, o dramă derulată într-o existență aparent normală.

Odată cu apariția romanului *Bate și ți se va deschide*, în anul 1978, Mihai Sin intră în atenția criticii literare care consideră lucrarea ca fiind cel mai bun

roman al scriitorului distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor și reeditat în 1991.

Activitatea sa în domeniul prozei scurte se oglindește în volumul de povestiri *Terasa*, volum care vede lumina tiparului în anul 1979 și care conturează o lume surprinsă prin prisma unor gesturi mărunte, ori a unor evenimente învăluite de trăiri profunde, evenimente care se produc o dată în viață sau gesturi care se repetă mai des.

Prin romanul *Ierarhii*, publicat în anul 1981 și reeditat în 1991, se analizează actualitatea cotidiană din care face parte și eșecul, de pe urma căruia se nasc condamnați și marginalizați, care nu renunță la propriile idealuri, deși ambițiile lor sunt strivite de mentalitatea totalitaristă.

Intensa activitate publicistică și colaborarea de-a lungul anilor cu reviste de prestigiu din țată și străinătate („Tribuna”, „Steaua”, „România literară”, „Viața Românească”, „Transilvania”, „Lucefărul”) a fost valorificată parțial în volumnul *Cestiuni secundare, chestiuni principale* din anul 1983, volum distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Târgu-Mureș. Cărțile sale au produs de fiecare dată o reacție favorabilă moderată, atingând nivelul maxim în anul 1985 odată cu *Schimbară la față*, roman supus unei interdicții de la comentariile critice după articolul penalizator din revista „Scântea”. Opera a fost distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor, însă acesta nu a fost validat de C.C al P.C.R și nici de Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Atinge punctul sensibil prin dezvăluirea unor aspecte negative ale societății socialiste, prin evidențierea unor vicii legate de corupție și va fi acuzat de „pornografie” și „vulgarități de limbaj”. Toate acestea nu îl vor împiedica să reediteze volumul în anul 1991.

Reghin, „Biblioteca Petru Maior”,
1 noiembrie 2006, la lansarea
primei ediții a „Ierarhiilor liniștii”
(Marin Șara, Grigore Ploșteanu,
Mihai Sin, Nicolae Băciuț)

Pe treptele creație se prefigurează un nou volum de povestiri și nuvele intitulat simbolic *Rame și destin*, publicat în anul 1989. În acest context, Mihai Sin se vrea o prezență discretă pentru a nu tulbura apele destinului și a le surprinde unda lor secretă. Povestirile cunosc o înlănțuire logică, scriitorul pare să se preocupe de menținerea ordinii lucrurilor căutând cu prudență cauza care le tulbură, care le-a activat sensibilitatea.

Începând cu anul 1991, devine membru PEN Club în cadrul secției de literatură română. După întoarcerea sa din Israel, va fi izbit de o realitate absurdă, aflându-se în imposibilitatea de a-și găsi un loc de muncă. Ajutat de părintele Dieter Schlesack, va primi o bursă în Austria. La mănăstirea benedictină Seckau din Austria, găsește liniștea și energia necesară finalizării controversatului roman. Astfel, anul 1993 este marcat prin lansarea celui dintâi volum al romanului *Quo vadis, Domine?* urmat după o lungă perioadă de volum al doilea intitulat *Reședința* din anul 1996.

Lucrarea *Marea miză*, publicată în anul 2003, reprezintă profesiunea de credință a unui prozator de școală veche, imun la cântecele de sirenă ale doctrinarilor postmodernismului autohton. Într-o epocă în care cuvintele de ordine sunt „relativizarea”, „contingența”, „ironia”, Mihai Sin rămâne pe redutele unei concepții despre literatură taxabile ca desuete, dacă nu chiar reacționare.

De departe cea mai spectaculoasă etapă a scrisului lui Mihai Sin, în plan literar dar și existențial, este revenirea la roman, prin publicarea în anul 2014, la Editura Nemira, după un lung interval de tăcere, a romanului *Ispita izbăvirii*. Această lucrare reprezintă chintesența scriitoricească a căutării de sine și exprimă sintetic obsesia propriilor teme. Prin această operă scriitorul încearcă să ilustreze acel efort de transfigurare, de reinstalare a literaturii în locul convenit, la statutul de „mare miză”.

Mihai Sin a debutat cu un volum de povestiri, dar a rămas în memoria prozei românești, specifică deceniului '70, prin cele două romane publicate și încă atât de controversate, deși genul scurt a constituit pentru el un lung exercițiu, necesar ancorării în zona romanului. De aceea, atât seria romanelor, cât și cea a volumelor de povestiri pun în lumină un atașament structural față de formele concentrate ale epicii, iar →

GEORGETA IUGA
(Fragment dintr-o cercetare
doctorală în derulare)

scrisul lui Mihai Sin se caracterizează prin concizie, fermitate, austeritate sugestivă a expresiei în care se resimte o violentă comprimare. Proza autorului, având ca punct de plecare experiențele trăite, este marcată de concretul existenței, de tensiuni surde controlate prin intermediul exprimării laconice.

Activitatea din viața literară, lupta continuă pentru afirmarea valorilor naționale, i-au adus scriitorului distincții importante peste care valențele temporare nu declanșează un proces de epurare sau de aruncare în umbra uitării. Astfel, Mihai Sin a primit premiul Uniunii Scriitorilor pentru romanele *Bate și ți se va deschide* (1978) și *Schimbarea la față* (1985). Pentru volumul de debut *Așteptând în liniște*, a fost premiat de Asociația Scriitorilor din Târgu Mureș (1973). De asemenea, a fost laureat al premiilor revistei *Flacăra*, pentru proză, în anul 1990, al revistei *Ambasador*, în anii 1996, 2006, 2008, pentru întreaga operă. În luna decembrie a anului 2001, din partea Prefecturii Mureș primește diploma de excelență în semn de prețuire pentru deosebita activitate creatoare, iar în 2004 i se conferă ordinul „Meritul Cultural” la gradul de comandor, din partea președintelui Ion Iliescu. Din proza sa au fost publicate traduceri în reviste sau antologii din Germania, Suedia, China, Iugoslavia, Ungaria, Rusia și Armenia. În anul 1990, în cadrul Bibliotecii României, s-au publicat trei dintre povestirile sale în limba rusă: *În memoria unui atlet începător*, *Zbor de cangur*, *Pălărierul*.

Mihai Sin a scris cum a trăit, a topit în opere, amestec de jurnalism și proză, modul său de a fi în lume, opiniile sale mai ales în ceea ce privește poziționarea față de viața cea de toate zilele. Ceea ce nu putea spune pe față, sugera prin aluzii inteligente, subversiuni dovedind adevărate abilități stilistice. Spre exemplu, în ultima sa carte, exprimă o suită de opinii despre viață, pe care le-ar fi putut așeza într-un text memorialistic, alege însă narațiunea, respectiv romanul exprimând încă o dată neputința individului în fața Sistemului.

1.5 Receptarea critică

Pentru critica literară, imperativul actualității nu înseamnă numai interesul pentru o serie din problemele de actualitate ale vieții sociale, cotidiene, deși necunoașterea realităților, existența exclusiv livrescă, reduce din capacitatea de analiză a criticului, care nu poate emite judecăți de verosimilitate asupra literaturii, în măsura în care nu cunoaște viața aflată la baza acestui fenomen de

reflecție în conștiință și de cunoaștere, fenomen cunoscut sub denumirea de literatură. Pe de altă parte, critica trebuie să militeze și pentru realism, dar și pentru o literatură angajată, definind termenii de realism și angajare. Ea trebuie să disocieze în practica analizei literatura revoluționară de literatura revoluției, să delimiteze sensurile majore ale adevărului istoric, politic și artistic. De altfel, e cunoscut faptul că, întreg procesul de creare a culturii impune atât activitatea de producere, cât și pe cea de receptare.

În ceea ce-l privește pe Mihai Sin, critica l-a receptat în moduri diferite, în funcție de perioada în care a fost supus sub lupa critică. La început, era privit ca fiind scriitorul care a refuzat conjuncturismul de duzină, a avut încredere în capacitatea operei sale de a fi activă și revoluționară, de a spune artistic, cu toate mijloacele ce i-au stat la îndemână sau ce i-au fost îngăduite, adevărul sau măcar de a dezvălui o față a acestuia, de a refuza tabuurile sociale, psihice, istorice.

Opera lui Mihai Sin a contribuit la realizarea unui proces de conștientizare, la stabilirea unui raport lucid între inerțiile limbajului, gândirii și gestul revoluționar. De aceea nu trebuie să ne mire deloc faptul că, o parte din operele sale au întâmpinat o oarecare rezistență în calea lor spre tipar, dar și spre public. Gesturile revoluționare provoacă stabilități, înspăimântă și provoacă reacții dintre cele mai diverse. Autorul a manifestat în nenumărate rânduri neadeziunea față de operele schematice, care oferă o realitate cu proteze, față de cele patriotarde, necesare doar pentru că ar conține o anumită temă impusă, pe care le considera nocive din punct de vedere artistic, nocivitate care avea să se manifeste și în plan social. Nonconformist fără să fie nihilist, originar și profund, capabil să creeze idei, Mihai Sin a manifestat o irepresibilă vocație a construcției. În nenumărate rânduri, critica literară a observat exigența scriitorului față de propriile texte, dar apropiată vorbesc și despre o îndelungată și laborioasă șlefuire a fiecărui text în parte, o atentă construcție a întregului, cu o structură modulară, în interiorul căreia fiecare secvență are o autonomie relativă. S-a făcut remarcant și prin interesul, manifestat constant, pentru explorarea unor forme și procedee noi, capabile să exprime prin intermediul lor o viziune despre om și lume.

Era admirat adesea pentru firescul implicării lui în discuții care presupuneau emiterea unor idei literare, pentru înalta civilizație a prezenței lui în

Mihai Sin, dând autografe (Foto Cristian Stamatoiu)

cotidian, pentru pofta de dialog și poate nu întâmplător a deținut o lungă perioadă rubrica „Vatra dialog”.

Trebuie să reținem că, evoluția scriitorului Mihai Sin s-a produs fără o prea activă critică de susținere, fără menajamente amicale în interior, fără partizanat de grup, ci doar printr-o unitate în diversitate. Cu toate acestea, după anii ‘90, mai exact după apariția primului volum al romanului *Quo vadis, domine?* și mai apoi după apariția celui de-al doilea volum, scriitorul va intra într-un amplu proces de punere în umbră, o adevărată conspirație a tăcerii, astfel încât nici măcar cei care au scris despre Mihai Sin și opera sa nu o vor mai face în perioada următoare.

În numeroase articole publicate în presa vremii, i s-a reproșat schimbarea bruscă de atitudine, îngăduința manifestată față de securitate, dar au existat și articole menite să scoată în lumină valoarea operelor și a scriitorului care a reprezentat, alături de Romulus Guga, polul de credibilitate literară la Târgu-Mureș. Între acestea exemplificăm:

„După *Cel mai iubit dintre pământeni*, romanul *Schimbarea la față* publicat în anul 1985 de Mihai Sin este poate scrierea cea mai antitotalitară, anticomunistă, anticeaușistă, antisecuristă din câte au apărut până în decembrie 1989.” (1)

„Romanele lui Mihai Sin se dovedesc... mult mai critice decât altele, contemporane cu ele, căci, spre deosebire de un Marin Preda sau un Augustin Buzura, dânsul nu acordă nicio șansă comunismului, nu-l consideră amendabil odată cu trecerea vremii prin înlăturarea tarelor lui... *Schimbarea la față*, cu sticlirile lui de simbol, poate fi considerat drept cheia unei lumi și a literaturii ei.” (2)

1) Cristea, Valeriu, 1985, *Modestie și orgoliu*. București: Pontica. (206-211)

2.) Negoșescu, Ion. 1994. *Scriitori contemporani*. Iași: Polirom. 383-386.

Mihai Sin și ierarhiile culturii

Moartea lui Mihai Sin m-a surprins, așa cum m-au surprins războaiele cu el după 1989. Și, după funcții înalte, retragerea sa la Institutul de teatru din Târgu Mureș. În 1989, era unul dintre cei mai importanți scriitori ai noștri. După 1989, romanele sale au început să fie discutate „de sus”, unul dintre ele fiind îngropat de aluzii ciudate. Era nevoie de o retrospectivă, de aceea am crezut că sunt necesare recapitulări.

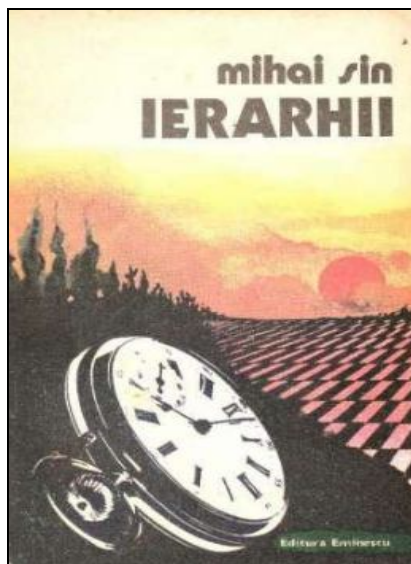
În antologia de proză **Arhipelag**, realizată de Mircea Iorgulescu în 1981 – antologie care voia să demonstreze că există și o proză „scurtă”, care ar putea ține în cumpănă romanele de succes, **În memoria unui atlet începător** de Mihai Sin, este alături de prozele, mai mult sau mai puțin scurte, ale lui Horea Pătrașcu, Ștefan M. Găbrian, Nicolae Mateescu, Alexandru Papilian, Dumitru Dinulescu, dar și alături de cele semnate de Gabriela Adameșteanu, Norman Manea, Eugen Urcaru, Paul Georgescu, Radu Cosașu, Mircea Nedelciu, Maria-Luiza Cristescu, Alexandru George. Despre primii se vorbește din ce în ce mai puțin, ceilalți au rămas într-o actualitate vie nu prin proze scurte, ci prin romane care au reținut atenția. Sau printr-o publicistică angajantă, care i-a menținut în centrul actualității culturale. Laurențiu Ulici, în **Literatura română contemporană, Promoția 70** (Ed. Eminescu, 1995), îl așează între prozatorii de elită ai promoției, alături de Gabriela Adameșteanu, Mircea Ciobanu, Petru Popescu, Gheorghe Schwartz și Eugen Uricaru. În seria următoare ar fi, după părerea lui Laurențiu Ulici, Vasile Andru, Alexandru Monciu-Sudinski, Tudor Octavian, Alexandru Papilian, Ioan Radin, Eugen Seceleanu, Marius Tupan. Mihai Sin se află, așa cum vor scrie și alți critici de seamă ai perioadei care se încheie în decembrie 89, în vârful ierarhiilor. E, trag concluziile critici actualității literare antedecembriste, un mare prozator.

Recitind cărțile lui Mihai Sin, putem descoperi o unitate a proiectului epic: este un scriitor care își respectă ideile care îi guvernează scrisul. Am spune azi, oprindu-ne asupra cărților sale scrise înainte de

1989: stilul rebel, inconfortabil, care îi guvernează nuvelele și romanele « de demult », e mai semnificativ, mai polemic, mai dur decât al altor prozatori iubiți de critica literară – de istoriile literaturii la zi.

E, în 2014, un scriitor uitat? Mircea Iorgulescu nota în prezentarea numitei nuvele (selectată în antologia din 1981): “Mihai Sin scrie reținut, lapidar în austeritatea sugestivă a expresiei resimțindu-se o violentă comprimare: proza lui, obsedată de concretul existenței, este una a tensiunilor surde, controlate prin exprimarea laconică și enunțul alb de încordare. Producându-se rareori, explozia e mai mult potențială, neliniștind într-o măsură încă mai mare. Analiză minuțioasă a unei rupturi lăuntrice, a unui refuz obscur motivat, nu însă inexplicabil, **În memoria unui atlet începător...** poate fi citită și ca o parabolă construită cu mijloacele unei nuvele tradiționale». «Explozia mai mult potențială», neliniștitoare, refuzul obscur motivat, proza care poate fi citită ca o parabolă pot fi regăsite în fiecare dintre cărțile lui Mihai Sin și mai ales în romanul său apărut tot în 1981, **Ierarhii**.

Cred că **Ierarhii** ar putea fi romanul care numește atât ardelenitatea lui Mihai Sin cât felul său de a gândi literatura, proiectul românesc, felul de a spune UN. În centrul romanului este Mamina, ins care își trăiește «rupturile lăuntrice» «exploziile mai mult potențiale», protejeze imperiul, Maria Tereza «neliniștitoare». E, se subliniază în romanul din 1981, un om care a ieșit din închisoare. Păstrează amintirea perioadei din închisoare.

Căsătorit, își perfecționează însingurarea prin cercetarea unui personaj extraordinar, David Urs de Margina. Vrea să intre cu el în istorie. Un personaj ilustru pe care l-am trecut prea ușor cu vederea, așa cum i-am trecut cu vederea pe alții care au definit un timp al graniței.

Baronul Urs de Margina este o prezență importantă în istoria românească și, prin romanul **Ierarhii**, și în literatura română. David Urs de Margina a fost una dintre personajele ilustre ale „graniței”. Putem deschide o paranteză, fiindcă trebuie să explicăm cum „granița” a definit nu doar o istorie, ci și o literatură. Ca să transformă iobagii graniței în militari – le asigură altă identitate. Nu mai sunt oameni ai pământului, nu exprimă supușenia, relația cu pământul, devin luptători. Sunt oameni liberi. Ne-am ocupat prea puțin de acești „oameni liberi” și de felul în care ei au afirmat un tip de spiritualitate. Notam că Ovidiu Cotruș arăta că literatura lui Coșbuc, a baladelor și a idilelor, a bucuriei de a trăi, definește (și) un om al graniței. Unul dintre eroii graniței, Tănase Todoran, a fost tras pe roată în mai 1763, la 104 ani. A prefătat istoria lui Horia. Tănase Todoran este, spun documentele, străstrăbunicul lui Dorin Tudoran.

Mamina, personajul lui Mihai Sin, vrea să afle documente despre David Urs de Margina. Despre înobilarea lui, despre luptele lui. Este cooptat într-o organizație (secretă?) care îi propune o participare vie, o luptă de idei. Dialogurile cu Richard Șipa, Porancea, Solomon („înțeleptul Solomon”) au derapaje anticomuniste care fac din **Ierarhii** unul dintre romanele de vârf ale anilor optzeci. Una dintre cărțile semnificative ale anilor optzeci ai scrisului românesc.

Există un „model Breban” de →

CORNEL UNGUREANU

Scritorul Mihai Sin și revista "Ecou"

Publicația *Ecou* a fost o revistă cu profil cultural-artistic a Liceului (actualului Colegiul) „Mihai Viteazul”, Sf. Gheorghe, județul Covasna, care a apărut în perioada 1996-2005, cu ISSN: 1453-6501, coordonator și fondator al revistei fiind prof. Luminița Cornea. Revista e evidențiată de *Dicționarul presei literare românești* (Editura Institutului Cultural Român, București, 2004, p. 252).

În anul de apariție V, numărul 15, decembrie 2000, la rubrica *ECOU-ul... în interviuri*, pagina 2, e consemnat un interviu cu scriitorul Mihai Sin, realizat de o elevă, membră a colectivului de redacție. Redăm, în continuare, acest interviu.

„Interviu cu ... scriitorul Mihai Sin

Joi 22 noiembrie 2000, a avut loc o dezbatere din cadrul ciclului „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris!”. De data aceasta dezbaterea a purtat titlul: „Romanul românesc, încotro?!”, iar invitatul a fost Mihai Sin – un romanțier al prezentului, care proiectează controversa politică între porțile deschise ale literaturii. El e autorul romanelor: *Schimbarea la față*, *Bate și țî se va deschide*, *Quo vadis Domine?*... primele două fiind premiate de Uniunea Scriitorilor. Profitând de ocazie, am îndrăznit să-i adresez domnului Mihai Sin câteva întrebări.

Reporter: Pentru început aș dori să-mi spuneți dacă ați colaborat la o revistă școlară.

Scriitorul Mihai Sin: Nu. Pentru că atunci nu exista posibilitatea. Nu

aveai dreptul la libera opinie, iar debutul meu a fost după facultate.

Reporter: Acum să ne îndreptăm puțin spre scrierile dumneavoastră. A devenit oarecum o obsesie politică în romanele dumneavoastră?

Scriitorul Mihai Sin: Da, dar m-a preocupat dinainte politica. Înainte de 1989 a fost un mod de protest, iar după 1989, o viziune asupra societății. M-a interesat politica dintotdeauna, dar nu această politică de stradă, ci politica înaltă, care din păcate are puțini adepți.

Reporter: De ce aceste romane au ca titlu citate biblice?

Scriitorul Mihai Sin: Biblia e o carte a înțelepciunii și politica pare a fi o cale de a accede la înțelepciune. Politica reprezintă stările prin care a trecut România și de aici se naște nevoia de a avea o viziune, iar politica este un rău nesecat în acest sens.

Reporter: Dar sunt compatibile religia, politica și romanul?

Scriitorul Mihai Sin: Da, bineînțeles că sunt. Nu trebuie să le privim diferențiat și cu mari discrepante pentru că politica este actul condiției

MIHAI SIN ȘI IERARHIILE....

→a scrie pagini anticomuniste: personajele vor alte idei, alte religii, alte modele. Mihai Sin descoperă modelul nu într-o altă religie, ci într-o istorie frumoasă a românilor. David Urs de Margina, cel despre care Mamina ar vrea să vorbească la simpozionul grupului Șipa, Porancea, poate Solomon, are un anume fel de a gândi lumea. Reconstituirea biografiei lui David Urs de Margina se propune documente citabile azi: „Regimentul I de graniță ținu o adunare națională la Orlat, hotărând înaintarea unei petiții către împărat, prin care cerea libertate, egalitate individuală și națională și o mai completă militarizare a comunelor de pe teritoriul regimentului, numai ast-

fel putând românii să-și apere pământul”. Petiția a fost semnată de șase delegați în frunte cu Urs. Urmează asaltul împotriva trupelor alcătuite „din nemeși și secui”. David Urs de Margina primește „Crucea pentru merite militare”. „Se poate pune întrebarea: nu cumva David a luptat în cadrul unor trupe contrarevoluționare, nu cumva el însuși a fost un contrarevoluționar?”

Pentru Simpozion, dacă avea să se hotărască până la urmă să participe, Mamina ar fi putut prezenta o comunicare, „un mic studiu” în care să dezvolte fie doar și câteva din ideile baronului. Mamina descoperă o circulară din 18 februarie 1872 prin care baronul Urs, președinte al Comitetului administrativ al școlilor grănice-

politic pentru că la un moment dat umane, iar religia reprezintă actul toate personajele biblice fac politică.

Reporter: De ce politica – temă generală a scrierii dumneavoastră?

Scriitorul Mihai Sin: De ce politica? ... pentru că prin politică aș vrea să devin o conștiință a neamului. Aceasta este desigur aspirația supremă a fiecărui scriitor.

Reporter: Acum, în încheiere, mi-ați putea da un motto personal care să vă caracterizeze și să vă reflecte scrierile?

Scriitorul Mihai Sin: Da ... A crede în destinul neamului și poporului tău nu va fi niciodată un act demodat și de neluat în seamă.

Reporter: Vă mulțumesc pentru amabilitatea de a-mi acorda acest interviu.”

OTILIA BULARCA,
clasa a XII-a A

Și-a amintit **Luminița CORNEA**

rești o trimite învățătorilor cerându-le „a stării în tot modul, ca dintre tinerii care au terminat cu succes școala primară să îmbrățișeze unii și meseriile. Cu meseriile, românii ar cuceri orașele – în orașele în care intrarea lor fusese interzisă. ”Neglijând individul, necultivându-l cum se cuvine sau cultivându-l lacunar, riscurile sunt enorme pentru națiune, cam asta ar putea fi una dintre ideile viziunii lui Urs de Margina. O retragere orgolioasă în izolare ar fi tot o înfrângere”.

Simpozionul nu se mai ține, posibilii aliați, oamenii ideilor care ar trebui să învieze lumea „se retrag în singurătate”. Toate personajele lui Mihai Sin se retrag în singurătate. Își trăiesc, într-un anume fel, sfârșitul. Poate sinuciderea.

Mihai Sin - un semn de generație

Pe când l-am cunoscut, Mihai Sin avea cam 40 de ani. Se ținea foarte drept, era slab, puțin circumspect și gândea bine fiecare răspuns înainte de a vorbi, de parcă ar fi remarcat mai întâi întrebarea. L-am cunoscut chiar la Târgu-Mureș, în redacția "Vetrei", cred că era secretar de redacție, unde mi l-a prezentat Romulus Guga (ca și pe Lazăr Lădariu, care purta o mustață dacică). După felul lui de-a fi, n-o să-i fie ușor, m-am gândit. Am presupus că nu scria ușor fiindcă, mai ales, nu dădea nimic de la el, nu ceda niciun milimetru din ceea ce credea că adevărat, ci doar începea discursul din alt punct spre a-și apăra ideea. M-am gândit cu vorbele lui Constantin Țoiu, care susținea că înăuntrul fiecăruia dintre noi e un prizonier care trebuie scos la lumină, adus (chiar cu ajutorul celor din jur) în situația de a-și spune gândul până la capăt.

Pe urmă m-a căutat la București chiar Sin, cam de două-trei ori. Îi plăcea să publice la "Viața Românească" și la Editura Cartea Românească, unde avea predată *Schimbarea la față*, iar mie tocmai îmi apăruse, tot acolo, o monografie Tudor Vianu.

Dar mai aveam un roman predat la Editura Albatros și care stătea de ani buni prin redacție. Cu aparițiile, în anul de grație 1984, era greu... Sin mi-a spus că la el n-ar fi nici un motiv de amânare. Nici mie nu mi se părea, în ce privește cartea mea, că ar fi vreun motiv de amânare.

Nu i-am spus-o direct, dar am încercat să-l fac să priceapă că noi toți, care aparținem aceleiași generații, o să ne scoatem greu cărțile.

Din ce în ce mai greu. Fiindcă toți simțeam cum vântul umflă pânzele corăbiei pe care ne aflam imbarcați și toți voiam să scriem despre asta, despre direcția în care ar trebui să meargă în primul rând cultura română și, pe urmă, tot restul, toată corabia. Eu aveam un roman predat la Editura Albatros care nu era publică, Mirela Roznoveanu și Marilena Rotaru, două foste colege de an de la facultate aveau și ele câte o carte care nu se publica... Mirela lucra la "Scânțea", Marilena la TVR. Mirela mi-a și dat manuscrisul ei,

plângea. Nu mi se părea nimic de reproșat în carte... Chiar nimic... Nici una dintre noi nu făcuse nimic reprobabil. Nici Mihai Sin. Nu pricepeam de ce ar trebui să merităm asta cu toții. Îmi tot spuneam, și i-am spus și lui, că scriam cărți decente, nu înjuram pe nimeni și nu pricepeam de ce suntem noi, toată generația noastră, cum zicea Laurențiu Ulici, o țintă vizată atât de atent, cu toate lunetele posibile. Eram convinsă că *Schimbarea la față* e o carte bună.

Nu cartea și nu Sin erau ținta. Toți eram ținta. Dar a cui?! Ceea ce se întâmpla era dincolo de literatură și dincolo de cultură. Cu dispariția unei pleiade se crea o fisură în continuumul existenței literaturii. Iar dacă se întâmpla și în alte domenii, atunci se crea o breșă în chiar continuumul existenței românești. Așa ceva se întâmplase doar după al Doilea Război Mondial. Ceea ce se punea în cauză, pas cu pas, era greu de cuprins cu mintea. Cel mai probabil, *Schimbarea la față* era o carte bună și adevărată. A apărut în anul următor, a și luat Premiul Uniunii Scriitorilor, dar nu i l-au aprobat de "sus". Iar Sin era secretarul de redacție al revistei, mie mi se părea că asta pune în discuție chiar revista, în întregul demersurilor ei. Am încercat să vorbesc cu șeful meu, poetul Vasile Nicolescu. "Nu te băga", mi-a spus, "oricum nu se poate face nimic, e de la Propagandă, de la CC". I-am replicat că noi suntem o generație care a crescut și s-a format chiar în acest regim și, dacă unul dintre noi vede ceva, atunci trebuie lăsat să spună ce vede. Noi toți trăim aici,

În redacția revistei "Vatra": Ion Calion, Ioan Radin Peianov, Radu Ceonța (sus) Maria Urzică, Nicolae Băciuț, Mihai Sin, Cornel Moraru (jos)

viața fiecăruia este parte a aceluiași întreg și este spre binele întregului să simtă ce fac părțile lui. Vasile Nicolescu m-a privit meditativ și nu mi-a mai răspuns.

Nu știu cum a suportat Mihai Sin eea ce i s-a întâmplat. Dar, la câteva zile după discuția cu Vasile Nicolescu, a venit secretara lui și mi-a spus că mă cheamă în birou. Când am intrat, acolo nu era nimeni. Dar pretutindeni, pe masă, pe scaune, erau foi cu poezii de-ale poetului Nicolescu, dactilografiate. Le-am strâns și am început să le citesc chiar acolo, cu secretara păzind dincolo de ușă. Nu erau despre discuția mea cu el referitoare la Mihai Sin. Trebuie să fi fost scrise într-o perioadă mai lungă de timp. Erau inedite. Dar erau o interpretare a stării de lucruri la care mă gândeam și eu, era în fiecare vers sentimentul că a devenit sufocant și că așa nu se mai poate iar dincolo de orice, bine nu este și nu va fi.

Vasile Nicolescu a făcut comoție cerebrală la un an după acest episod și a mai trăit încă patru ani, complet în afara lumii reale.

Tăcutul, circumspectul și perseverentul Mihai Sin a traversat toți acei ani și a continuat să scrie și să aperse ceea ce toată generația noastră era menită să facă și să aperse: chiar drumul de traversare al acestei țări de atunci și de acolo spre acum și aici. Am făcut-o fiecare în felul nostru, nimănui nu i-a fost ușor și nu știu pe nimeni care să se fi bucurat de recunoaștere pe măsura a ceea ce a făcut. Cum bănuisem, vocea generației noastre a fost amuțită și nu s-au auzit decât rar, prin strigăte parțiale. Dar rămân la convingerea că, chiar și așa, am rămas o parte simptomatică a întregului, iar efortul fiecăruia dintre noi – inclusiv al lui Mihai Sin – a meritat pe deplin. Fiindcă nu este nimic mai de presus de apărat decât libertatea de a fi tu însuși și de a spune, cu talent, cine ești. De a ține pe umeri chiar puntea de legătură dintre trecut și prezent, continuumul care face ca o țară să fie unitară în timp și toți, indiferent de generație, să ne putem raporta la acest mare întreg. Cred că și acum, de acolo de unde se află acum, Mihai Sin continuă să se uite cu circumspecție la noi și să cumpănească bine ce răspunsuri dăm întâmplărilor vieții...

ECATERINA ȚARĂLUNGĂ

Mihai Sin, omul în lume

Mihai Sin este unul dintre autorii ale căror cărți au fost reeditate după 1989. Ceea ce spuneau aceste cărți la apariție, voalat, aluziv, parabolic, se poate citi acum la lumina zilei. Redescoperirea le acoperă cu o ciudată pulbere cu iz de „literatură de sertar”. Dezvăluirile citite în quasi-clandestinitate odinioară își datorează rezistența în timp tocmai învăluirii, ambiguității bogate la care recurgeau. Aveau în ele și nevoia teribilă de a vorbi, dar și groaza de a o face. Și „ramele” și „destinul”. Eroii lor nu sunt excepții, ci „imense teritorii părăginite”, adică ființe gânditoare și sensibile ale sfârșitului de mileniu; cu trăsături specifice trăitorilor în societăți totalitare, dar suportând și limitări impuse individului de aiurea într-o lume masificând cu indiferență destine. O Mare Absență, fără nume și contur, resimțită vag cel mai adesea, acut câteodată, pustiind iremediabil omul. De aceea nici una dintre aceste cărți nu și-a subțiat actualitatea, chiar dacă a dobândit, între timp, și condiția de document.

Dacă sunt perfect lizibile și astăzi cărți dinainte de '89, și sunt, dovadă multe reeditări care au și cititori, și succes, ele își probează tocmai neapartenența la „est-etică”, un concept, acesta, cu totul nefericit: dincolo de ambiguitatea sa alunecoasă (simplu joc de cuvinte, lansat cu ușurătate spre a eticheta teribil de simplist o realitate de o complexitate încă așteptându-și descrierile adecvate), „est-etica” scutește rapid, superficial și, deci, vinovat de obligația oricărei nuanțări și exilează în zona ideologicului primar literatura unei bune bucăți din Europa. Căci literatura mai sus pomenită (vezi cărți semnate de Marin Preda, Gabriela Adameșteanu, Alexandru Ivasiuc, Mihai Sin, Sorin Titel, D.R. Popescu, Nicolae Breban, Mircea Cărtărescu și ceilalți optzeciști etc.) scruta normalitatea unor existențe în condițiile orei istorice, politice, sociale date. Ca orice operă literară de calitate. Fundalul pe care se mișcă eroii e, pe de-o parte, descifrabil la o privire sociologică, să zicem, dar perfect ignorabil la una existențială. Oamenii au trăit mereu, de când există oameni, în niște *împrejurări*. Literatura adevărată, nu încetează să cred, nu opune o teză altei

teze. Ea vorbește despre omenesc în condițiile orei sale istorice. Nicio societate și niciun sistem nu sunt perfecte pentru *toate* ființele omenești. De la această banalitate pornind, ficțiunea de bună calitate înregistrează, cu mijloacele sale specifice și mereu nuanțabile, starea omului în lume.

În proza primului obsedant deceniu, devenise posibilă o triplă mișcare: 1. reconstituirea critică a unui trecut recent, tăcut o vreme din motive politice, 2. trimiterea aluzivă, parabolică la un prezent ne-vindecăt, minnat el însuși de tare nu mai puțin grave, dar și 3. racordarea la proza interbelică a „scafandrilor sufletului”. Excesul de interpretare și epuizarea fiecărei semnificații în prelungi comentarii alcătuiesc un model de căutare în interior a cauzelor Istoriei. Ceremonialul puterii e descris cu gesticulații regizorale, decalogul puterii – savurat în lungi experimente ficționale. Se „filosofează”, se vorbește enorm. Istoria – exersând „fapte” la scară, minată ideologic, uriașă – mizează pe colectivități împingând pe un plan secund individul și măruntele sale gesturi cotidiene. De la D. R. Popescu la Ivasiuc sau Mihai Sin, de la Buzura și Bălăiță, la Constantin Țoiu, Sorin Titel, Ileana Vulpescu și Gabriela Adameșteanu, asistăm la o încercare disperată de racordare la istorie. Vorbind, individul se adaptează, într-o permanentă persuasiune verbală asupra conștiinței alături de speranța secretă că realitatea poate fi influențată și ea. Preocupată cu precădere de investigarea „adevărului”, proza e măcinată de o iritare subsi-

diară care anulează definitiv tihna romanului tradițional. Scriitorul pătrunde în zonele obscure ale motivațiilor ultime. El nu afirmă, ci întreabă. Personajele sunt convocate, printr-un artificiu romanesc oarecare, într-un spațiu al crizei și urmărite în întreaga lor „nerealitate lumească”, într-un efort febril de verbalizare a inefabilului existenței, detectabil, în, prin și dincolo de angrenajul societății.

Ierarhiile (1981) lui Mihai Sin alcătuiesc un roman-dezbateră constituit astfel încât să sugereze discret fabula lumii contemporane lui. Primul capitol și ultimele trei reconstituie figura lui David Urs de Margina, simbol al demnității naționale și umane, așa cum o descoperă Pavel Mamina, eroul principal, obsedat de nevoia de a lăsa un semn al trecerii printr-o viață mai mult a altora decât a sa. Trecutul netrăit, ciudatele absențe de la viața personală invadează prezentul. În marginile idealului reprezentat de baronul român (conștient de cerințele și limitele condiției de român, știind că „trebuie să aștepti clipa când poți să vorbești”), se consumă o după-amiază de comentarii atent regizate. Epicul este minim. Mihai Sin oferă cu zgârcenie mici felii de aventură epică pură, incită cititorul pomenind din când în când despre multe suferințe ale personajului („el îndurase atâtea”, „câte n-ar fi putut spune, câte n-avea pe suflet” etc.) fără a le aduce vreodată în prim plan ca *întâmplare*. Mișcarea exterioară, fizică a lui Mamina se derulează cu încetinitorul, între două secvențe ale unui gest năvălind în pagină amintiri ale unor scene trăite în timpuri indecise, în relații abia sugerate, importantă fiind mereu semnificația finală, nici aceasta rostită definitiv. Iată un exemplu: „Trezindu-se, Pavel Mamina făcând gestul de a se scula din pat”...; „Nu se hotăra să se ridice din pat”; „În sfârșit, se sculă din pat”. Între acești trei timpi ai mișcării, dilatați pe două capitole și câteva zeci de pagini, explodează trecutul reducând la enunțuri sumare prezentul. Soluția utopică a alcătuirii unei moșteniri pentru viitor, mereu cuvinte în loc de fapte, traversează întreg romanul. „Judecători ai timpului lor”, eroii simt nevoia păstrării unor idei care să facă mai târziu posibilă reconstituirea rădăcinilor pe care boala veacului le ignoră vinovat. →

IRINA PETRAȘ

„Cuvintele s-au ridicat deasupra realității ca într-o nouă, absurdă, crudă religie...”; „Vorbele, cuvintele, tind să înlocuiască cu totul gesturile, atitudinile tranșante... De ce să mai fătuim, dacă putem să vorbim”... Pavel Mamina schimbă câteva locuri într-o după-amiază încărcată de cuvinte descoperind că *locul*, spațiul n-au nici o importanță. Timpul nu pare să aibă nici el mai multă consistență, e o clipă trecătoare în drum spre mâine. Drama personajului aici își are sursa. Spectator și uneori participant la un joc de vorbe, de întrebări fără răspuns, de interpretări nesigure ale sensurilor subterane ale existenței, Mamina înregistrează relativitatea sentimentelor, nesiguranța, provizoriul, imposibilitatea comunicării. Solomon, cârciumarul, vorbește despre „lupta dramatică, sublimă, voioasă, scrâșnită, penibilă, chinuită” a cuplurilor pentru a sublinia sexualitatea încărcată de pornografie de către o morală anchilozată. Șipa declamă patetic pe tema izbăvirii necesare, oficiază solemn teoria Centrelor și speră o salvare prin „muncă, gândire, imaginație”. Spectacolul vorbelor se plimbă de pe o scenă pe alta spulberând orice certitudine. Mamina evadează în vis, locul de libertate absolută în care încap toate absurditățile, suprarealul, utopia, idealul, misterul. Dacă planul epic real ar mai fi putut sugera o coerență, imixtiunea coșmarului grotesc, parabolic deraiază definitiv orice noimă. Este ceea ce un personaj numește „aventură în ficțiune pe marginea unor evenimente reale”. Scriitorul tradițional, posesor al unei perspective sigure, cea a ubicuității, urmărirea supus cronologia faptelor, rareori ambiguă și totdeauna doar involuntar relativă. Scriitorul modern construiește pe nisipuri mișcătoare. El știe că totul e relativ, că istoria este efectul unor interpretări niciodată de o obiectivitate absolută, că lumea se găsește indubitabil într-o criză de proporții incredibile. Calitatea de martor și de judecător al vremii este tot mai greu, dacă nu imposibil, de îndeplinit. Procedeele românești vor imita deruta mondială, de aici recursul frecvent la vis – doza de ideal crește direct proporțional cu adâncirea crizei realului. Copleșit de probleme mondiale pe care nu le mai poate ignora, „individul este un imens teritoriu părăginit, nu ne mai ocupăm

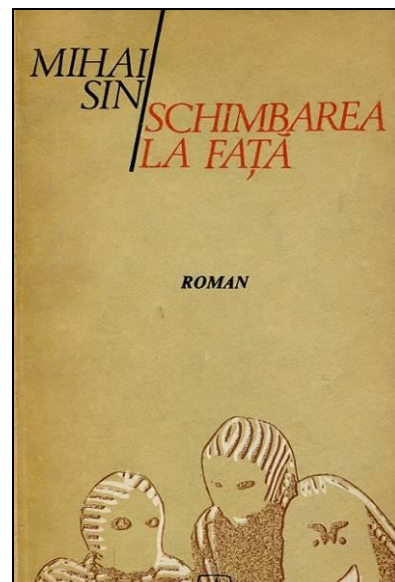
de el. Dar sub această paragină câte nu se întâmplă”. Singurătatea tot mai accentuată în condițiile în care destinul umanității este tot mai „colectiv”. Probleme ale tuturor adâncesc deriva individului. Puterea, politicul, istoria, dragostea, viața, moartea, viitorul, crima (etc., etc.) deșiră personalitatea umană.

Utopia personajelor din *Ierarhii* este, firește, retează. Sfârșitul lor misterios are aparența unei parabole. Pentru moment nu se întrezărește nici o soluție. Supunerea necondiționată la automatismele cotidiene tot mai aberante, mai alienante e singura cale de supraviețuire. Cartea lui Sin reușește să atingă temperatura înaltă a conștiinței în căutare de sine.

O dată cu *Schimbarea la față* (1985), se adâncește impresia că pentru Mihai Sin „literatura nu reprezintă viața, ea este un fel de a trăi și de a gândi” (cum credea un Ph. Sollers, de pildă). Individul ca „imens teritoriu părăginit” nu se mai complăce în simpla contemplare, chiar dacă disecantă, a condiției sale precare, ci își asumă riscul analizei lucide a textelor și contextelor vinovate de „somniațența fulgerată de coșmaruri” căreia îi este prizonier. Personajul – gânditor și narator în ipostaze ambigui, Iuliu Bredea, are o biografie sumar înregistrată, într-o manieră alertă și aparent neglijentă de a povesti, parcă plutind, într-o schimbare a perspectivei, ritmului, luminii impusă de curenți, de eventuale, imprevizibile și, în cele din urmă, lipsite de însemnătate obstacole. Cursa pe care o parcurge eroul romanului este, însă, riguros supravegheată de alergătorul însuși. Tensiunea și suspansul romanului se nasc din logica excepțională, adâncă, subtilă a unor secvențe de o derutant de compozită, aleatorie alăturare. Cauza și efectul se conturează cu o claritate violentă, agresivă, deși

dr. Gicu Habor și Mihai Sin

înlanțuirea lor rămâne, deocamdată, implacabilă, singura putere, operantă doar teoretic, fiind cea a cuvântului. Când Weinhold constată că intelectualul frământat de probleme „macină în gol”, declanșează reacția în lanț a radiografiilor executate de Iuliu Bredea. Acuzatul încetează, măcar la nivelul conștiinței, să macine în gol. Grăunțele pe care le ademenește la moara sa sunt privite fără ochelari de protecție, așa cum sunt, amare, impure, greu digerabile. Naratorul își pierde numele capitale întregi, se abstractizează, devine conștiința anonimă, nedispusă la concesiile și compromisuri. Relația cauză – efect e prea simplistă, nu mai satisface. Sunt scormonite rădăcinile, mecanismele ascunse ale unor texturi vizibile cu ochiul liber.

Romanul lui Mihai Sin nu se lasă povestit, firul epic nu curge ca în proza tradiționalistă, dar nici nu recurge la artificiile celei postmoderne. Buclele memoriei sunt înșelătoare, ele nu mai îndeplinesc funcția nivelelor temporale complementare. Ne aflăm în fața unui raport dramatic asupra contemporaneității, a unui jurnal de front cotidian, adnotat și comentat, care caută cu disperare rece, cu obstinția eroilor camilpetrescieni, adevărul dincolo de fețele pe care le schimbă acestea amețitor.

Ceea ce se întâmplă direct personajului – dialogul cu Weinhold, vizita pe care i-o face mai târziu acestuia, idila conjugală ori escapada la o cabană – trece, inevitabil, în plan secundar, constituie un fundal sentimental, psihologic, liric aproape, al episoadelor-scenarii ale efortului →

de depășire a „năclăitei banalități”. Tema pe care și-o propune personajul sună înălțător, de o moralitate quasi-patetică, ardelenească: „Ne poate fi indiferent ceea ce suntem sau ceea ce am devenit? Măcar atât dacă am ști: am crescut, oare, am evoluat, ne-am dezvoltat cum trebuie sămburele de ființă care ne-a fost dat, sau am involuat, devenind niște nemernice buruieni?” Răspunsul este aproximat prin identificarea unor patternuri la nivel social, mai ales, cu nuanțări politice, istorice, psihologice. E gândită, astfel, în mini-eseuri – de o tonalitate când înclinată spre pamflet, când pedant-ironică, în genul fiziologiei, când exactă și tăioasă, ușor prăpăstioasă în concluzii ca într-un demers științific contaminat, totuși, de libertățile ficțiunii – complicata, haotica realitate cotidiană. „Robotul vesel” al lui Wright se lasă ghicit în amenințatoarea eficiență a lui „a se descurca”; un caz patologic a putut mutila vremelnic fața Europei fiindcă spiritul mutonier face oricând posibile mari aberații ale istoriei; dorința de putere acționează cu incredibile urmări nefaste la toate nivelele, fiziologia șefului mărunț fiind schițată cu verva pamfletarului. Cuprinderea este uluitoare, realitatea este captată cu un ochi căruia nu-i scapă nici un detaliu, secondat de capacitatea remarcabilă a sintetizării, a extragerii tipicului, generalului. Dacă limba lui Nea Pătru (unul dintre personajele „reale”, adică intrând în relație directă cu Iuliu Bredea, personaje, de altfel, de o însemnătate egală cu a celor imaginate ad-hoc pentru a interpreta convingător diverse scene) e „mlădioasă, mlădioasă... schimbătoare, după situație”, nu altfel este cea a naratorului.

Mihai Sin lansează, de fapt, o nouă formulă romanescă – am numit-o provizoriu *raport și jurnal de front cotidian*. Apelând la tonul celui care gândește viața, o interpretează și are ambiția să-i înțeleagă cele mai secrete resorturi, naratorul întreprinde „experimente pentru o nouă fericire a omului” într-o proză cu cărțile pe față în care realitatea și ficțiunea nu se mai concurează, ci colaborează pașnic în folosul umanului.

Octavian Șteflea, personajul din *Bate și ți se va deschide* (ediția întâi apărea în 1978), „nu era, însă, decât un biet om, trebuind să lupte el însuși cu greutatea sa, zbatându-se printre atâtea incertitudini și căutând mereu

să le explice, conciliindu-și astfel ființa cu niște întrebări teribile care îl copleșeau uneori”. El nu are decât o singură dorință mai deosebită: „să înțeleg ce se întâmplă cu mine, cu cei din jurul meu”. Iar ceea ce se întâmplă poartă un singur nume: cotidianul, mărunț și vâscos.

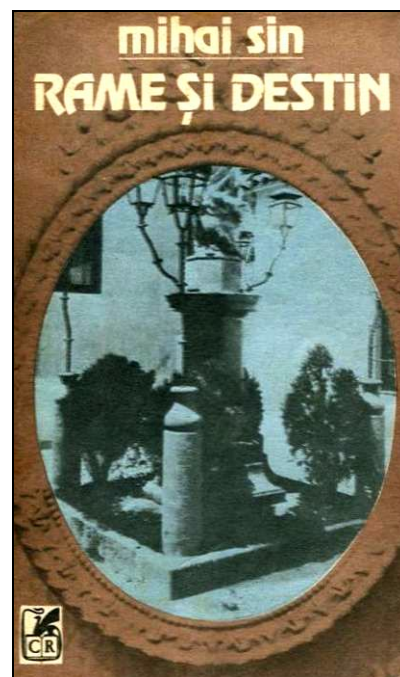
Epicul în sine este extrem de fragil, întâmplările abia de pot fi repovestite.

Existența este o călătorie într-un autobuz cu pasageri de toate soiurile – alcătuind, prin hazard, o comunitate, o mulțime –, supuși conducătorului (șoferul), de care depinde reușita înaintării lor spre destinații, în fond, fără însemnătate. În încercarea de a rămâne viu, personajul privește implicat ce se petrece, cu conștiința dureroasă că nu poate face sau spune nimic pentru a schimba lumea, că bunătatea e confundată cu „lașitatea, frica, slăbiciunea, sentimentalismul” sau, mai grav, cu abulia, anxietatea, alienarea. O conștiință trează a morții îl ajută să nu trăiască la întâmplare. Însă „nemuritorii” din jurul său trăiesc sub imperiul momentului, nu au trecut („care pare a fi singurul sol solid ce se supune unei analize serioase”), nici memorie, nimic de apărut, de răscumpărat, de salvat. Valoarea umană e departe de a fi evidentă și direct eficace, gratuitatea gesturilor umane e pe cale de dispariție, cei mai mulți se dovedesc „hămesiți”, fără să fie „flămânzi”, resemnarea se instalează paralizând voințe: „Nimic nu rezolvăm noi nici aici și nicăieri”.

Revolta surdă, surdinizată a eroului ține locul tramei. „Rapoartele” sale asupra realului sunt dezarmante și alarmante. Când, în fine, va acționa încercând să îndrepte strâmbele relații dintre oameni, va fi eliminat fără rezerve, cu o cruzime incoloră, de chiar cei cărora le luase

Mihai Sin, Anca Sin, Nicolae Băciuf

apărarea. Neorânduiala își apără echilibrul ei diform. O lege socială valabilă oricând și oriunde.

Prozele scurte din *Rame și destin* (1989) radiografiază într-o manieră aparent neglijentă, plutitoare, biografii contemporane somnolente. Acel „ceva esențial” pierdut pe drum nu poate fi recuperat atâta vreme cât opacitatea eroilor este abia fulgerată de „scîlpătul nostalgic” al gândului. Visul e obtuz coșmar în prelungirea unei existenței monotone, incomplete. „Oboseala sufletului, micșorarea lui, umbra viciului și, mai ales, golul acela întrevăzut, unde nu mai era nici lumină și nu apăruse încă nici întunericul” sunt simptome valabile pentru fișa tuturor animalelor bolnave împotmolite în „năclăita realitate”.

O anume severitate transilvană a comentariului auctorial răzbate dincolo de gesticulația fără sens, risipitoare de sine, a eroilor.

Cărțile lui Mihai Sin dau și clădesc senzația că „suntem în mers”, că, prin urmare, nu e totul pierdut, că interpretarea lucidă a fiecărui pas poate asigura rădăcinile necesare ființei pentru a se recunoaște.

Tot așa cum încrederea în forța terapeutică a literaturii este o constantă, ardelenească, a scrisului său.

(din Irina Petraș, *Literatură română contemporană. O panoramă*, București, Editura Ideea europeană, 2008, 1000 pag.)

Ispita izbăvirii

Înainte de „marea trecere”, Mihai Sin ne lasă, spre dreptă judecată, romanul *Ispita izbăvirii*, o carte împotriva „barbariei cotidiene” și a siluirii conștiințelor, a fărădelegilor ce împing ființa în unghiul imposibilității de a fi. Secvențele romanului apar ca și cortine într-un *theatrum mundi*, dezvăluind, când sunt date la o parte, o realitate apăsătoare, distructivă, ce amenință ființa umană, apropiind-o de *Lut* și îndepărtând-o de *Duh*. Lumea, declamă personajele, la scenă deschisă, s-a umplut de tot felul de „revoltați și de rebeli”, abili în a îngusta calea spre Dumnezeu, întinzând peste măsură calea răului pe care OMENIREA pare să nu-l mai poată opri.

Anomia e starea de fapt. *Cei mulți* abandonează lupta, fiindu-le deviată voința, „fără să mai înțeleagă ce se întâmplă cu ei, ticăloșiți parcă peste noapte, într-un coșmar, mișcându-se peste zi somnambulic, fără măcar să mai băjbăie în căutarea unui sens mai înalt”.

Aici, romanul se apropie, tematic, de *Moartea Domnului Platfus*, piesa de teatru a lui Romulus Guga.

Ființa trăiește *era vidului* în care noul vis al omenirii este acela de a stoarce până la epuizare clipa, neavând nicio șansă în „ciocnirea” cu Sistemul. *Asta trebuie să știți și voi, dacă-mi permiteți...* e replica personajului George Corun, cel care își pregătește ieșirea din scena vieții, voind să-și elibereze ființa de ambiguități și obsesii, rememorând date ale propriei identități și ale identității semenilor.

De fapt, problema identității e axis în țesătura românească, așa cum o dovedesc *lumiilor* invocate; lumea românească și *țara dream-ului*, și una și alta împinse spre distrugere, deriziune și neputință; „ne seacă” neputința, subliniază, cu sonoritățile avertismentului, romancierul.

Distrugerea lumii, indiferent că aparține torționarilor comuniști sau pământului tuturor făgăduințelor, este de nestăvilit.

Perspectiva e apocaliptică, fiind anunțate vremuri în care orice aberație și orice atentat la demnitatea și memoria omenirii se vor înfăptui. „Nu vorbesc ca să mă aflu în treabă – continuă să dea semnal de alarmă George Corun - există destule date care să-mi dovedească, din păcate, că ne îndreptăm spre așa ceva”. Călătoria în *magma americană* a lui Vincențiu Tudan, căutând mormântul unei rude, și

întâlnirea cu emigrați români prilejuiește dezbaterea despre succesiunea lumilor infernale, a *sistemelor* care prin ipocrizie și capacitatea de disimulare pornesc, toate, din același creuzet. Ieșire dintr-un sistem infernal înseamnă intrarea în altul și mai greu de definit și de înțeles ca ideologie, una obscură, a răscrușcilor; căci nu aceea „afișată pe toate gardurile e cea adevărată”.

„Obsedat” de îndepărtata țară de origine a părinților, dar și cu detașarea pe care i-o impune tocmai *depărtarea*, George le spune *călătorilor*, interesați să afle ceva esențial despre lumea românească (Vicențiu, fiica acestuia, Ioana și Mike, ginerele), cum istoria românilor s-a desfășurat sub stare de asediu, cum oamenii de azi nu înțeleg și nici nu vor să înțeleagă (din nou avem asemănarea cu *platfășii* lui Romulus Guga) „cele întâmplare în vremuri înnegurate sau înfricoșătoare”, când națiunea era o masă informă de sclavi conduși spre culmi ale umilinței și când, față de un popor abia ieșit din infern, Occidentul nu manifesta niciun dram de înțelegere și compasiune.

Marelui Ziarist, personaj simbolic, neacceptând compromisurile sociale și politice, i se înlocuiește drumul gloriei cu „fundătura” anonimatului.

Viziunile asupra lumii, gesturile, atitudinile și opera lui sunt cuprinse în tăcerea „grea ca un lînțoliu” și în meschinăria trădărilor celor din jur. Biografia *Marelui Ziarist* e înstrăinată în seismele istoriei contemporane, precum în stranițatarea bolgiilor dantești, romancierul enumerând: cucerirea bolșevică a României, teroarea stalinistă, destalinizarea aparentă în anii 1964 și 1972, bizara dictatură ceaușistă, revoluția română cu tenebrele ei, începutul

marelui jaf al României sub acoperirea așa-numitei „tranzitii”, România sub dominația forțelor oculte și a marilor corporații internaționale.

În fața noilor ipostaze ale răului, când prea mulți amatori „aflați în treabă” au măcinat și înghițit viața câtorva generații, lăsând urme pentru alte câteva generații, *identitatea* se cere a fi apărută.

Față cu atâtea grozăvii „ce au năvălit peste lume”, omului i se cere să știe cât de rezistentă îi este fibra românească, spre a nu sta cu mâinile încrucișate, când însuși Dumnezeu vrea ca „omul și oamenii” să aibă atitudine, când biografia altui *Mare Ziarist* (eliberându-și ființa prin moarte), să nu fie acaparată de grobiansim și prostie vicleană (prostie „deșteaptă”, spune romancierul).

Lumile, a călătorilor spre semne de identitate pierdute în dureroase îndepărtări geografice și a celor care, emigrați, nu știu cine sunt cu adevărat, își caută *izbăvirea*.

Intensitatea paginilor românești despre invaziile răului își alătură, în ideea izbăvirii, o undă aidoma fiorului rugăciunii: „Doamne, Dumnezeule, chiar dacă se spune că n-ai de unde ști cât poate duce un om, cât poate îndura, cât poate suferi, în orice caz mult mai mult decât își închipuie el însuși, Doamne, Dumnezeule, nu este totuși prea mult pentru o viață de om? Nu sunt prea multe?”

Printr-o carte importantă, scriitorul și cititorul (parafrazez din Mihai Eminescu) ciocnesc cu zeii.

Suntem într-un astfel de ritual prin *Ispita ispășirii*. Și prin acest roman, Mihai Sin e scriitorul adevărat, vrând prin iubire (nu prin „represalii”) să învârtă lumea mai departe; și prin *răbdare*.

Marii scriitori, consemna Eugen Simion în *Moartea lui Mercurio* au avut totdeauna răbdare; precum clasicii literaturii noastre aveau răbdarea să desăvârșească literatura și țara, romanul fiind un „învăț” (după Heliade Rădulescu), profesiunea cu legi precise prin care devine altfel „această lume bătrână”.

Pe când “romanul este gata să crape” (am citat din același Eugen Simion, consemnând o amplă dezbateră despre stilurile și maladiile romanului în Franța), căci cei care-l nasc fac scriitură, nu ficțiune, plasându-se între coerență și eroare, Mihai Sin vede în roman profesiunea prin care devine altfel „această lume bătrână”.

VALENTIN MARICA

Mihai Sin în editurile sale „minus 1”

SINUozitățile unei existențe (artistice) pot părea câteodată spectaculoase cu șandele sau picaje ametoare, urmate apoi de inexplicabile deșerturi și deșeuri de calm plat. Numai că, așa cum se desfășoară între azimut și nadir, aceste SINusoide conduc pe trasee de coliziune cu altele asemenea, de unde pot rezulta scânteieri flamboiante sau jaruri persistente în cutia obscură a sufletului...

Dar de unde să știi toate acestea când intrai ca și tânăr filolog în lumea literară, așa, undeva... spre sfârșitul secolului trecut ?? Mai ales, dacă evenimentul coincidea cu dispariția unor repere estetice solide din haosul bine organizat a ceea ce era de fapt unul din *sfârșiturile* (în rate ale) *comunismului*. Finele lui 1983 a marcat așadar reîntoarcerea la sursa transcendentă de inspirație a lui Romulus Guga și a lui Nichita Stănescu, urmând ca și Marin Sorescu să înceapă a nu se simți prea bine... Marii contemporani se clasicizau prin portalul de la Bellu, lăsând astfel câmp liber de manifestare „optzeciștilor” și altor „zeciuitori” ce profesau un postmodernism habotnic într-o societate ce se zbătea să iasă (pe căi greșite) din... preindustrialism!

Într-un astfel de crepuscul, dublat de *back-autoul* economiei fabulatorii de energie electrică, s-a întâmplat să ucenicesc în ale literaturii în insula luminiscentă a redacției revistei „Vatra” din Târgu-Mureș, imediat după venirea la conducerea ei a lui Cornel Moraru, secondat de Mihai Sin. „Nișa” în care m-am acomodat de îndată a fost aceea a criticii literare, iar în „topografia” redacției (pe atunci situată pe strada Primăriei) era vorba de al doilea birou pe stânga imediat ce intrai în *hall*-ul secretariatului. Acolo erau de găsit de cele mai multe ori maestrul Mihai Sin și un nou ucenic, „intern” însă, colegul de generație Nicolae Băciuț. Din acel moment am fost practic martor, din interior (până în 1991) al apariției unor titluri precum romanul *Schimbară la față* (1985) ce a fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor, dar nevalidat de autoritățile „peceriste”, dar și la o bogată viață de redacție ce depășea cu brio obligațiile funcționale cotidiene și datorită prezenței lui

În „ramele” destinului, fiica și ginerele, soția lui Mihai Sin, la mijloc cu Cristian Stamatoiu

Mihai Sin. Astfel, acel nucleu cultural și de rezistență prin estetic față de mankurtizarea comunistoidă propunea cenacluri, expoziții, expuneri sau chiar agape, din care ieșeau mai îmbogățit spiritual decât din buchisirea de „cuvinte furajere” (Marin Sorescu), ca să nu mai pomenim de imunizarea la agresiunea existențială tot mai accentuată a primei și nu a celei din urmă... „epoci a ticăloșilor” (Marin Preda).

O astfel de „atmosfera” nu neapărat elitistă, dar cu siguranță electivă, a contribuit în mod decisiv la o performanță culturală și morală ce îmi apare tot mai marcantă pe măsura trecerii timpului și a schimbării macazurilor istoriei: în tot ce am publicat în acei ani (critică literară, poeme, traduceri, fotografie artistică) nu este azi de schimbat nici o iotă, deși totul trecea pe sub lupa cenzurii. Și, fără îndoială, în mare parte meritul e al lui „Mihai”, care, fără didacticismul orgolios al lui „do like me”, știa cum să-ți dea de înțeles în mod nobil cum „se fură” meseria / condiția de scriitor autentic.

Așa s-a făcut că după „loviluția” din 1989 mi-am continuat netulburat modestul meu destin împletit cu învățământul vocațional dramatic. Devenind ceea ce Valentin Silvestru conceptualiza a fi un „caragialelog”, mi-am luat oarecum adio de la vechea vatră care se răcise, dar și de la Mihai Sin, pe care îl așteptau noi și aparent dezmarginite zări: directoratul de editură la „Albatros”, viața diplomatică și, poate, o fulminantă promisă carieră politică... Aceasta până în 2004, când am devenit însă cu adevărat colegi, ca și cadre ale Universității de Teatru din Tg-Mureș unde ne completam, eu predând Teatru universal, iar Domnia-sa, Literatura universală. Și pentru a menționa o ciudățenie (nu singura!), subliniem că activitatea sa de aici pe

parcursul căreia a fost și Director al Secției române și pentru care a fost distins cu titlul de Profesor emerit¹ (2012), nu este prezentă în multe biografii, de parcă Mihai Sin ar fi fost până la sfârșitul vieții un fel de rentier de lux al unei literaturi din care și cu care evident nu se mai putea trăi...

În această ipostază colegială, am fost din nou privilegiat, fiind martor la apariția în întegime în 2007 la Editura Niculescu a romanului *Quo vadis, Domine?*. Înainte de acest eveniment editorial, a existat însă și o *ediție zero* în rate (!) a cărui destin e în sine o demistificare a transformării lui „a fi pe linia partidului” în „a fi politic corect” în varianta unei societăți în continuare mai mult lateral (sub)dezvoltate. Primul volum fusese editat în 1993 de către Editura Humanitas, în virtutea valorii intrinseci a textului și ca urmare a prestației literare a autorului, dar și pentru că el era membru al Pen Clubului, membru - fondator al Alianței Democratice și un analist politic deseori căutat de puținele medii independente de pe atunci. Apariția cu surle și tobe a volumului cu *à suivre* s-a transformat însă imediat în una cu... turle și clopote de îngropăciune, pentru că în mod vizionar (dar de un bun-simț comun), acolo se propunea estetica unei realități ficționale echilibrate pentru fiecare epocă. Ori, o astfel de abordare apărea asemenea unei erezii în ochii unor progresiști cu jumătate de normă care atacau cu intransigență zgomotoasă orice ieșire din șablonul nou-importat, acesta tocmai pentru a nu mai avea nimeni timp să le observe peticele calde tocmai aplicate pe CV-ul de „rezervă de cadre”. Pe o astfel de canava se produce divorțul de „humanitași”, astfel încât al doilea volum al romanului a apărut pe lumină de avarie la o mică editură din provincie care a avut totuși marele curaj de a sparge zidul blocadei. Cu toate acestea, mai există surse care nu fac o astfel de distincție, creditând pentru ambele volume principeps o aceeași primă editură...

Din fericire a urmat apropierea providențială de Editura „Nemira” care a propus în 2007 ca eveniment publicistic privilegiat (re)lansarea →

CRISTIAN STAMATOIU

¹ Ocazie cu care am avut onoarea de a susține discursul de *Laudație*, la sala Studio a Universității de Arte din Tg-Mureș.

în condiții deosebite a ambelor volume *Quo vadis, Domine?* și, deci, acordarea încă unei șanse lumii literare de a-și asuma o nouă perlă a coroanei. Nu întâmplător, una din prezentările marcante ale cărții (2008) a avut loc într-un turn al cetății Tîrgu-Mureș, constituind un moment antologic, atât prin conținutul său electrizant, cât și prin atmosfera neobarocă (prilej pentru noi de a realiza un expresiv fotoreportaj devenit acum... istorie!).

Pentru a evita totuși autoridiculisarea, o parte timidă a criticii a reflectat această resurrecție editorială, tunurile de mare calibru mediatic excelând însă prin aceeași conjurație a tăcerii. Iar de aici începe autoexilul de... acasă (!) al lui Mihai Sin care se retrage ostentativ în turnul târgumureșean de fildeș. *Mutatis mutandis* se ajunsese la o situație similară cu aceea din 1985, numai că de data aceasta creația literară era refuzată tocmai de oficioșii care în urmă cu două decenii se pretindeau opozanți ai totalitarismului...

În acest context, autorul, ce-și luase distanța necesară și la propriu și la figurat față de vâltoarele orgoliilor dâmbovițene, a sintetizat în buna sa tradiție critică esul *Marea miză* ce prefigura din 2003 o maturizare de viziune validată prea târziu și prea departe, de către Michel Onfray, care argumentează în aceste zile, într-un manifest din *Le Point*, de ce nu mai e un „progresist” dogmatic. Numai că, pe atunci, s-a întâmplat ca blocada să fie atât de densă la noi, încât am avut eu onoarea de a publica – drept redactor al Editurii UAT și Secretar științific al Seantului Universității de Teatru din Tg-Mureș – acel titlu prin intermediul unei colaborări cu Ministerul Culturii, proiectul cuprinzând și lucrări ale altor colegi marcanți, precum Beres Andras și Frakas Ibolya.

Abia ulterior titlul a fost preluat independent de aceeași inspirată Editură „Nemira” (2008), existând chiar surse – desigur, dintre cele care nu refuză programatic să pomenească numele lui Mihai Sin ! – care nu au știință de cea ediție târgumureșeană cu adevărat *princeps*. Important este că astfel ideatica sa a fost diseminată și în afara mediului universitar, lucrarea evidențiind foarte deranjant pentru oportuniști aspectul pernicios al „adaptării” intelectualului la sistemul *box office-ului* și al conven-

țiilor habotnice ale „avangardei conservatoare”. Analiza dublată de exemplificările din monstrozitățile cotidianului au mers până acolo, încât să se sintetizeze o neopatologie a gestul artistic „dez – estetizat” ce a ajuns să se dezică de orice *mare miză* transformatoare a eului sensibil, în favoarea vehiculării dogmatice și agresive a unor simple militantisme corecte (doar până la noi ordine!) politic.

Ca și prim cititor al *Marii mize* m-am apropiat apoi estetic în mod natural de cel ce era de acum prietenul Mihai Sin. Și cum la nivel „central” tocmai se ajunsese ca „organilii” din nou „de partid(e)” și de stat” să dea ucuzul conform căruia teatrul nu este parte a literaturii (!?), iată că trebuia dublat doctoratul în filologie pe stil vechi cu unul *new look* în... teatrologie. „Lung prilej de vorbe și de ipoteze” care ne-au apropiat și mai mult, de vreme ce lucrarea mea „*Lanțul slăbiciunilor*” de *comunicare în lumea lui Caragiale și în cea de azi* ilustra realitatea conform căreia salturile tehnologice în general și cele din protocoalele mediatice nu au implicat și un salt moral, caracterial și intelectual simetric, ba dimpotrivă! Așadar, colaborarea cu Mihai Sin (ca și conducător de doctorate) s-a concretizat în conclavuri peripatetice și uneori... patetice, pe parcursul cărora interlocutorul scotea deseori ca din mânecă episoade fabuloase și... fabulatorii. Și nu mare mi-a fost mirarea când, citindu-i în împrejurări limită ultima și cea din urmă carte am recunoscut nu puține din acele ziceri antologice ale sale!

Și părea că, din nou, sorții au căzut într-o zodie fastă pentru revenirea lui Mihai Sin în prim-plan: tocmai fusese solicitat de UNITER să țină discursul de *Laudatio* la acordarea distincției de excelență pentru întreaga activitate actorului Victor Rebengiuc (la Gala din 4.04. 2013, Tg-Mureș²) și, apoi, trebuia să se desfășoare evenimentele legate de lansarea ultimului său roman, *Ispita izbăvirii* (Nemira, 2013), care, fiind și mai percutant decât cel anterior, avea ca orizont de așteptare o furtună me-

² Moment când am realizat în foaierea *Art Nouveau* al Sălii Palatului din Tg-Mureș una din ultimele sale fotografii. Era vorba de un instantaneu cu familia și subsemnatul, numai că abia prea târziu am observat că Mihai Sin se uita premonitoriu undeva afară din cadru...

Mănăstirea Recea - scriitorii prezenți la înmormântarea lui Mihai Sin

dia capabilă să lămurească în focul dezvoltărilor multe adevăruri incomode. Iar, în ceea ce ne privea în mod particular, se intra hotărât în faza finală a redactării respectivului doctorat³.

Numai că zodia era „falsă”, *ultimul* său roman fiind și *cel din urmă* (!), Mihai Sin „trăgându-și reverența finală” la câteva zile numai după prezența pe scena galei UNITER de pe scena Sălii Palatului din Tg-Mureș din aprilie 2014. Așa s-a făcut că – în loc să participăm la lansarea cărții sale și apoi la integrarea ei în viața literară – ne-am adunat la mănăstirea Recea pentru a-l prohodii și în a marca dispariția a încă unei șanse de îndreptare a căprierii postmoderne de către unul din ultimii „clasiți contemporani”. În ciuda unor eforturi de menținere a titlului în actualitate, precum la Bookfestul de la Tg-Mureș din toamna lui 2014⁴, totul s-a năruit (deocamdată) mai ales după dispariția unui admirator și susținător al operei lui Mihai Sin, directorul editurii Nemira, Valentin Nicolau (2015). Pe cale de consecință, în acel tragic context conjurația tăcerii nici nu a trebuit să facă mari eforturi în a... tăcea, ceea ce nu va oculta însă întrebarea posterității asupra lipsei „capitolului Mihai Sin” din tabloul unei părți a criticii de la cumpăna secolelor.

*

Numai că eu unul mă mai surprind uneori, când întâlnesc vreun un aspect bezmetic al cotidianului, întrebându-mă doar pentru câte o fracțiune de secundă: „Oare ce ar zice Mihai (Sin) când o afla de una ca asta?”

³ Susținut în cele din urmă sub conducerea prof. univ. dr. habil. Sorin Crișan în 2015, prilej cu care l-am reîntâlnit pe prietenul Bogdan Ulmu, dispărut și el fulgerător imediat după aceea...

⁴ Cu acel prilej, doamna Anca Sin a făcut oficiile de gazdă, acordând dedicații în memoria autorului. Și, în ciuda stării mele convalescente, am reușit să surprind și de la acel eveniment câteva instantanee relevante.

Romanul ca teritoriu de recucerit

Dacă astăzi, cartea importantă atestă rebeliunea spiritului contra barbariei cotidiene și a maleficelor campanii de siluire a conștiinței, cum susține Norman Manea, atunci *Marea miză* a lui Mihai Sin, o carte despre romanul românesc, ocupă locul cărților importante. Nu este cartea care își biciuiește cititorul, anunțând dispariția fastuoasă a literaturii. Cunoscând, desigur, dezbaterea în jurul ideii de *dezvrăjire* a literaturii, Mihai Sin învinge tonul deceptiv, prefigurând viitorul apropiat în care se vor scrie cărțile mari ale literaturii („călăuze”), în care romanul românesc nu va fi anemiatic. În analiza creșterii și descreșterii romanului, pe care o inițiază Mihai Sin, dintr-o înțelegere superioară a fenomenului, *marea miză* îi aparține romanului recuperator și receptării responsabile a acestuia. Romanul va ieși din „fundături”, acceptând mize majore, cum ar fi, bunăoară, conștientizarea tragicului cotidian.

Privirea lucidă a parcursului romanului se interferează, în *Marea miză*, cu abilitatea de a evalua dacă mitul marelui roman mai este obsesia scriitorului și a cititorului. În derizoriul divertismentului, în agitația furibundă a timpului comercial, omul va fi redescoperit, iar romanul va fi chemat să autentifice ieșirea omului din stupidenie. Omul și romanul sunt teritorii de recucerit; povestirea poate fi reinventată; după ce romanul a fost o *aventură a scriiturii*, prin confesiuni *înfumurate* și tehnici *îmbârligate*, cum consenma Eugen Simion.

Departate de extravagantele critice, profesând măsura spiritului critic, Mihai Sin deschide „teritorii” care au fost privite cu prea multă superficialitate, furie chiar, aroganță și rea-credință, dar care își așteptau un comentariu inteligent: *coexistența funcției oficiale a scriitorului cu latura subversivă a operei, de ce a ocolit romancierul român tragicul, când și cum a fost împiedicată creșterea romanului românesc, de ce romanul românesc a fost lipsit de anvergură și cât i-a dăunat letargia mimetică a rolului de subaltern al marilor literaturi, de ce dorința de universalizare a romanului românesc a rămas incoerentă, nefiind o acțiune*

de durată (a isprăvirii!), de ce romanul românesc a fost într-o permanentă criză a timpului propriu, cât de nocivă este pentru romancier insuficiența structurare a instituțiilor și demagogia acestora, ce rol are conștiința artistică superioară în nașterea grandorii unei opere literare, ca cea scrisă de Liviu Rebreanu.

Travaliul lui Rebreanu, în literatură și în viață, îi este lui Mihai Sin subiect predilect; și fascinant, într-un model de *descoperire* a operei. Mihai Sin susține ideea de exemplaritate a operei rebreniene fundamentate pe o conștiință scriitoricească superioară și o *conștiință a seriozității* umane. Buimăceala Bucureștiului în care ajunge, pe când romanul românesc era un teritoriu de cucerit, nu-l face să se lamenteze. Rebreanu supune meschinăria, cu distincția unui „senator roman”, cu tenacitate și conștiința superioară de întemeietor. Prin el, improvizația este înlocuită cu proiectul *de cursă lungă*, cu „matca echilibrului” și povara cititorului. Singularitatea lui Rebreanu este de neegalat. Fără complexe occidentale, romancierul nu a fost prins în capcana „gândirii subalterne”, demolatoare și perfide, cea care a împins talente românești în zonele mediocre ale mimetismului. Cu toate acestea, afirmă Mihai Sin, opera lui Rebreanu nu s-a bucurat de o înțelegere profundă. Dragomirescu, Lovinescu, Călinescu nu l-au receptat la adevărata valoare, n-au întârziat prea mult în *lumea românească a lui Rebreanu*, cu accentele ei metafizice. Mihai Sin numește patru scriitori români care propun lumi (viziuni) românești proprii, aceștia fiind Eminescu, Caragiale, Rebreanu și Sadoveanu, fără continuatori autentici, localizând spiritul profund rebrenian în proza lui Marin Preda,

Mihai Sin, Valentin Marica

Mihai Sin, Valentin Marica,
Mariana Cristescu, Valentin
Nicolau

prin care are loc saltul spre normalitate sau *saltul spre capodoperă*; deși, cu toate că apreciază romanul *Moromeșii* ca fiind un moment de referință, alături de *Bietul Ioanide* și *Groapa*, Mihai Sin se întrebă, problematizând, dacă *Moromeșii* este, sau nu, o capodoperă. Aici, Mihai Sin se află pe un teritoriu larg și delicat de analiză a romanului, conectat la complexul (sau obsesia) romanului interbelic, amintindu-ne de articularea paginilor critice ale lui Liviu Petrescu sau Anton Cosma sau captivându-ne prin felul în care constelează critica literară, istoria literară, romanul non-fiction (relatările despre Ivasiuc la Budapesta, întâlnirile cu Goma la Paris sau întâlnirile cu David Prodan).

Dorința de egalare a romanului interbelic, cu care a operat generația 60, și mizanscena apropierei de romanul interbelic, de la începutul anilor 70, se coagulează, în *Marea miză*, în capitole de acuitate ideatică și evidentă originalitate. În opinia lui Mihai Sin (vezi un ingenios și fertil exercițiu al extensiilor și contragerilor în biografia romanului), valul de normalitate reprezentat de Preda, Ivasiuc, Șt.Bănulescu, Fănuș Neagu, George Bălăiță, Buzura, dar și de scriitorii *curajului înlesnit* (scriitorii influenți), Breban și D.R.Popescu, au reprezentat o miză în literatura română, prin conștiințele artistice superioare; superioritatea conștiinței artistice fiind în raport direct proporțional cu performanța romanului. Ion Lăncrănjan a ratat o miză, din lipsa conștiinței artistice superioare, pe când Breban și D.R.Popescu, deși la capitolul *scriitorii cu funcții*, erau pătrunși de obsesia universalizării, →

VALENTIN MARICA

erau oamenii proiectelor *de cursă lungă*, având în prim plan constituirea unei opere, vizând mize epice. Cu toate acestea, ei nu aveau idealuri de generație, idealuri programatice explicit formulate, cum avea generația lui Mircea Eliade. Prin *Noaptea de sânziene* s-ar fi putut deschide competiția marilor mize epice, căci romanul lui Mircea Eliade, în aprecierea lui Mihai Sin, conține teme de mare miză, precum Yalta, cu urmările tragice pentru Europa de Est sau destinul sufletesc al românului (pervertirea sufletului prin dublare) sub dictatura comunistă. Aceste teme, nepreluate de prozatorii români, (cărora comunismul le apărea eternizat), dacă ar fi fost puse în circulație în spațiul literar românesc, în deceniul al 6-lea, ar fi conferit o altă dimensiune literaturii.

Mihai Sin caută în *Marea miză* numitori comuni de altitudine, care să fixeze în mentalul cititorului prestigiul romanului românesc, fiind întâmpinat, însă, în demersul său, de numitorii comuni de inferioritate ai scrisului românesc: rezervele criticilor privind *Delirul*, persiflarea lui Paul Anghel, catalogarea romanului *Un om între oameni* ca eșec, încercările mimate de recuperare a eroismului, în paralel cu nebuloasa demitizărilor și șantajul politic-istoric-sentimental, *cazul deschis* Paul Goma sau dificultățile definirii prozei dizidente, îngemănate cu cea a exilului. În opera lui Goma, Mihai Sin nu descoperă calități de mare scriitor. Un scriitor mare este o mare conștiință, cu feroarea Adevărului și a Binelui, conchide Mihai Sin, desenând țesătura fragilă a noilor obsesii ale romanului, romancierului și ale cititorului, propunând și o subtilă reconsiderare a scrisului literar. De fapt, în dezbateră despre *dezvrăjirea* literaturii, cu Richard Millet în cap de masă, se anunță conviețuirea literaturii derizorii, a divertismentului, cu marea literatură. Într-un univers care se dispensează de ficțiunea literară, fiind ficționalizat prin minciună mediatică și jurnalism flecar și unde subculturile sunt pe cale de a ajunge la rangul de culturi dominante, cum susține Millet, omul nu va înceta să creeze, imaginar, alte și alte lumi, ispitite de vectorul regal, romanul; sau *Marea miză*, în omologarea lui Mihai Sin.

Laudatio Domini Mihai Sin (întru acordarea titlului de Profesor Emerit - 2012)

Fără nicio nostalgie zaharisită, susținem că spațiul cultural-artistic mureșean a avut de câștigat, atât de pe urma sistemului de repartitie în învățământul de altădată, cât și de pe urma unor concursuri de împrejurări strict private. Numai într-un astfel de context a putut avea loc în 1965 apropierea de acest spațiu a unui meritos absolvent al Facultății de Filologie din Cluj-Napoca, care, altfel, cu siguranță, că s-ar fi îndreptat spre alte zări mai puțin provinciale sau provincializate. Este vorba de cazul d-l Mihai Sin (n. 5 nov. 1942, Făgăraș) care a fost repartizat inițial ca profesor stagiar de limba și literatura română la liceul „Bolyai Frakas” din Tg-Mureș, de unde în 1971 a făcut un glissando spre proaspăt fondată revistă *Vatra*, condusă pe atunci de regretatul Romulus Guga. Aici a desfășurat o activitate redacțională și literară prodigioasă, contribuind din plin la reputația națională și internațională a publicației târgumureșene, chiar și la vreme de acerbă cenzură. Desigur că această activitate, dimpreună cu impresionantul său destin scriitoricesc reprezentativ pentru proza românească (din care menționăm doar cele două Premii ale Uniunii Scriitorilor pentru *Bate și ție se va deschide* – 1978, *Schimbarea la față* – 1985), i-au adus o mulțime de lauri și generații de admiratori timizi, precum și câțiva dușmani neîmpăcați și agresivi. Astfel, după 1991, Mihai Sin găsește de cuviință să facă o acoladă elegantă, îndepărtându-se de Târgu-Mureș și devenind director al Editurii Albatros din București, iar apoi atașat cultural la Ambasada României din Tel Aviv, Israel (1992)...

Când zările păreau a-i fi deschise, Domnia-sa decide, poate în mod surprinzător, să-și declare împământenirea în spațiul mureșean pe care l-a considerat a fi cel mai potrivit loc pentru așteptarea unor mereu amânate vremuri de normalitate. În această ipostază, D-l Mihai Sin ne-a reprezentat strălucit în atmosfera rarefiată a marii proze și a vieții universitare concurențiale, prin revenirea la viața pe înaltele coline ca și profesor la Institutul de Teatru din localitate, care a devenit în timp Universitate de Teatru și apoi Universitate de Arte și datorită

activității sale didactic-manageriale. Dincolo de competența sa profesională ca și universitar, conducător de an, îndrumător al lucrărilor de licență și doctorat, șef de catedră și membru al Senatului UAT, Mihai Sin ne-a dăruit cu multă discreție tuturor o apariție de consistență: aceea a unuia dintre ultimi boieri ai spiritului care se obstinează să afirme valoarea artistică în cacofonia unei lumi care ne conduce victorios, dar fără să ne întrebe, dinspre nicăieri către niciunde...

Depășind cu mult orice grilă birocratică de evaluare, D-l Mihai Sin este o personalitate plurivalentă a spațiului universitar care ne-a făcut onoarea cotidiană de a ne fi coleg, senator, profesor sau mentor.

În plus, ediția *princeps* a titlului său *Marea miză* a văzut lumina e-țiparului la editura universității noastre, studii i-au fost publicate de Revista de studii teatrale *Symbolon* (a aceleiași edituri), iar noi am fost martori la relansarea unui din cele mai importante și tocmai de aceea disputate romane de după 1989: *Quo vadis, Domine?*

Și iată cum ceea ce ni se părea a fi o normalitate, de astăzi e un privilegiu, noi găsim-ne în situația paradoxală de a nu putea să ne mai bucurăm pe deplin de valențele creatoare ale personalității sale. Neatinse, ba chiar eliberate de tot mai grelele servituți birocratice ale vieții universitare, aceste valențe se orientează astăzi liber spre proiecte ale căror rezultate suntem nerăbdători să le vedem cât mai curând în librării. Forțați de paragrafele unei logici triste, conform cărora nici măcar nenea Iancu Caragiale n-ar putea să predea într-o universitate de-a noastră de teatru, ne-am despărțit administrativ de curând de D-l Mihai Sin. Astăzi avem însă șansa să-i spunem „Adio, dar rămân cu tine!” și, mai ales, te rugăm să rămâi cu noi... ca Profesor Emerit !

*

În urma votului unanim al Senatului Universității de Artă Teatrală, s-a hotărât acordarea titlului de Profesor Emerit D-lui Mihai Sin, ca semn al recunoștinței noastre instituționale și a fiecăruia în parte pentru aportul Domniei-sale la dezvoltarea învățământului artistic mureșean și românesc, dar și ca semn al recunoșterii deplinătății valorii sale cultural-artistice.

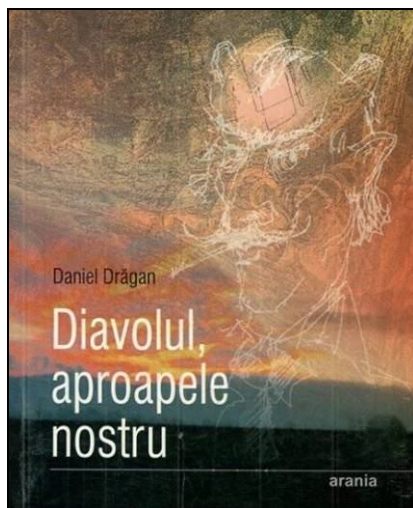
dr. CRISTIAN STAMATOIU
membru al Senatului U.A.T.

DANIEL DRĂGAN ÎN POSTUMITATE

Aflând că voi ajunge la München, la fiul meu, o săsoaică din orașul de pe Isar, dar de loc din Coddlea/Zeiden, m-a rugat, prin Alexandru, să-i procur și să-i aduc fermecătorul (deopotrivă ca scriitură și ideistică) roman al lui Daniel Drăgan, **Părintele Thom**: romanul unei lumi aparte, a nemților transilvani, o lume acum la amurg, dar nedesprinsă de fantasmale teutonice ale începuturilor, aflată totdeodată, prin jocul rău al destinului, sub porunca unor istorii nefaste. La întâlnirea din capitala Bavariei, femeia mi-a primit darul cu încântare și bucurie, aflate de cartea scriitorului brașovean prin cine știe ce fire nevăzute, a simțit imperios chemarea. La ultima lansare a operelor sale în ediții definitive, reuniunea se petrecea la Muzeul de Artă din Brașov - fusese un protocol în stilul cunoscut al scriitorului, cum s-ar zice, o rânduială cu ighemonicon - nu am răspuns invitației lui Daniel de a participa și la agapa ulterioară ceremoniei. Azi, după dispariția neașteptată a lui Drăgan (în 2016), îmi reproșez că am absentat de la acea întrunire și nu i-am transmis autorului întâmplarea cu tedesca de la München. Cum îl știam egolatră, l-ar fi desfășurat.

(Astăzi, ca să deschid aci o paranteză, să se insinueze oare în biografia postumă a scriitorului, uitarea? Surprinde, de exemplu, faptul că într-o revistă literară ce și-a propus a fi adevărata următoare a defunctei ASTRA e comemorat, cum s-ar fi convenit - nu Daniel Drăgan - a condus publicația un deceniu, între 1980-1990; în epocă aceasta a avut cel mai mare tiraj dintre lunarele de cultură și cea mai largă difuziune; Drăgan, gest absolut singular, a înlocuit atunci din frontispiciu sinistrul „Proletari din toate țările uniți-vă”, cu binecuvântata sintagmă „Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român”, dovedindu-se un manager cutezător și coerent -, dar i se acordă o nemeritată importanță unui poet așa-zicând „de curte”, care din redactor ajunsese, la Comitetul de Cultură și Educație Socialistă, cenzorul cel rău al revistei.)

Dar să revenim. Cunoscut îndeobște ca publicist - tipărise și versuri, era și controversat pentru libretul

Trandafirii Doftanei - Daniel Drăgan se impune, peste ani, după un debut ambiguu cu romanul **Doi ori doi** (autorul va fi plătit aci tribut artei compromisului, suntem, iată, încă în 1977), ca unul din romancierii tari ai perioadei, ocupând un rând de frunte în literatura română de azi.

Aleg spre a-mi susține judecata, din cele peste 25 de titluri ale lui Daniel Drăgan, romanul din 2005, **Diavolul aproapele nostru**. Precum antecesorii săi, prozatori ori poeți (Ion Barbu cu *Uvedenrode*, Eugen Uricaru cu *Vladia*, Marquez cu *Macondo*), Daniel Drăgan închipuie aici un loc imaginar, *Logofania* - e vorba, cu alte cuvinte de ținuturi stranii, universuri care, deși fac parte din ordinea naturii, ni se vor înfățișa ca improprii, de nerecunoscut. Sunt adică universuri închise, mai precis, cum ar zice un Maurice Blanchot, locuri fără ieșire; locuri în care - aci finitul și infinitul neconținut jucându-se - e cu puțință și lucrarea diabolică. Pentru insul măsurat, s-a spus, așa cum e acesta din lumea noastră sublinară, toate aspectele firii (ființările) sunt determinate. Dar dacă, de exemplu, într-o încăpere, într-o râpă (ca la I. Barbu), într-un ținut mai larg, chiar într-un deșert, sever comensurate, își face apariția insul nemăsurii (poate fi și dracul), aceste spații devin incommensurabile, labirintice, deja infinite. În ele poți să și rătăcești: să te rătăcești, ca ispitit de o misterioasă și neliniștită chemare. Într-un astfel de spațiu, cum am spus și cu altă ocazie, între real și ficțional frontierele sunt suspendate, aici lumea naturalului e reînchipuită, căci (nu-i așa?) toate universurile vizibile sunt însoțite în mai lunga sau mai scurta lor petrecere de imaginile lor interioare ce nu pot fi

modelate în aspectele lor naturaliste. (În această ordine, cititorul va întâlni în roman numeroase fragmente de o subliniată virtuozitate stilistică.) *Logofania* draganiană, ca loc închis, și prin aceasta, infinit, ne instruește totodată de relația omului muritor cu timpul - temporalul fiind și el o iscusire diabolică. Undeva în carte, roman-cierul se referă și la un posibil sfârșit al locului și al lumii întregi, strivite, ca într-un coșmar, sub civilizația care numai ruinează: dacă, firește, accep-tăm că aceasta, civilizația, e și graba de a intra în cronologie, în mersul timpului, care înseamnă, totuși, apari-ție și scindare, apoi contenirea, o stingere definitivă.

La Daniel Drăgan, în **Diavolul, aproapele nostru**, înțelegem că realitatea naturală a îndurat și s-a contopit cu realitatea teoretică, realitate a visului, a imaginarului. E, cum spuneam, o realitate fără ieșire: fiind închisă, ea e, desigur, o realitate fără de întoarcere, e nesfârșită. Reîncepi - spunea undeva același Blanchot - înainte de a fi început, repeți ceea ce ai săvârșit deja, ceea ce e o absurditate, ca a te întoarce înainte de a fi plecat. Și tot așa. Dar aceasta ar putea fi secretul eternității, crede eseistul francez: dar, poate, și miracolul devenirii. Începutul romanului lui Daniel Drăgan, o întâmplare onirică, descrie tocmai această situație paradoxală în care se înfruntă finitul și infinitul - Diavolul, ca să parafrazez o spusă veche, se ivește neașteptat în paradoxuri: aici el creează, nesilit de nimeni, ca într-un joc de copii, ținuturi, lumi care, chiar dacă nu le așteptam, vor deveni lumile ce ne vor absorbi și, poruncindu-ne, ne vor conduce.

Astfel de pagini ideistice nu sunt izolate în memorabilul roman al lui Daniel Drăgan, ele se împletesc cu scene din viața zilnică a comunităților, apar sub semnul unei candido deriziuni toposuri urbano-rurale (vezi de pildă omenimea ce mușină la cărciuma lui Werestoy), o mixtare a citadinismului cu rusticitatea coruptă, cu efecte de kitsch socioetnic, rezultat, se înțelege, al observației critice și ironice a autorului.

Încă o dată, și cu acest roman Daniel Drăgan e dramatic-ironic preocupat de condiția umană, repunând în discuție istoria omului în, încă necunoscute căile sale.

A.I.BRUMARU

Nicolae Grigore Mărășanu - 80

Locuirea în Poezie,

o estetică a supraviețuirii

În ultimii ani, am stat de multe ori la taifas cu poetul Nicolae Grigore Mărășanu, dar niciodată cu un scop anume. Stam de vorbă așa, de dragul vorbeii, fie în dimineți de vară până spre prânz, fie în amiezi senine până ce umbrele noastre se clătinau alungite ca plopii canadieni. Adesea ne pierdeam, în seri brăilene, în grup de prieteni vorbăreți, în mal de Dunăre. Când venea de la București credeam că vine să se mai odihnească. Mă înșelam. De fapt, era sătul de singurătate și mai ales era nevorbit, avea chef de taifas înnodat.

Omul nu are nimic din iuțea valahă. Este evident că a fost croit pe alte tipare. Privește cu îndurare spre ceilalți. Când ceva îl nemulțumește, Mormăie în barbă, întorcând privirea într-o parte. Adesea are mâinieri scurte, cu scăpărări de priviri și cu palma făcută pumn. La mese, pâinea o rupe larg, pe piept, ca țărani. Din paharul cu licori soarbe rar și puțin, ca omul cumpătat în toate. De regulă, e un om tăcut. Îi place mai mult să asculte. E bonom, surâzător, generos la întâlnirile cu prietenii. Are, lucru rar la o breaslă iritabilă, cultul prieteniei.

La un moment dat, am avut revelația unui povestitor. Ne spunea, fie cu umor, fie cu îndârjire bine tănuțită, întâmplări din copilăria de la Mărășu. Multe din ele aveau ecou în poeziile sale, mai ales în primele volume din ciclul poetic Insula.

Atunci m-am apucat să-l recitesc cu atenție, sistematic. Nu am divulgat nimănui taina dimineților de vară când, aproape zilnic, citeam și reciteam cărțile de poezii ale lui Mărășanu, având mereu în dreapta un caiet pentru însemnări. A rezultat un jurnal de lectură de câteva sute de pagini cu note fugare care, de curând recitite, mi-au dat impresia unei aventuri inițiatice. Mai avusesem o astfel de bucurie, cu câteva veri înainte, când dezghiocam textele lui Fănuș Neagu. Cu două veri în urmă, în miez de iunie, am mers împreună la Mărășu. Mai călcasem cândva pe acolo, dar cu alte rosturi. Acum am înțeles că nu e simplu să intri, chiar și legitimat, în spațiul real al unui poet. Oriunde calci, dai de răni. M-a dus mai întâi la

batista lui de pământ din buza Dunării, dincolo de dig, unde a trăit până la 14 ani și după care tânjește ca după o patrie pierdută de 66 de ani. E locul lui de sub cer. Niciun scriitor român nu a trăit o astfel de experiență. Pentru toți a existat un acasă, cu excepția lui Mărășanu. Casa lui natală a fost împinsă în Dunăre. Cu buldozerul. De aceea, poezia lui, mai ales cea din prima parte are ceva de cocor singur cu țipăt înalt, după ceva pentru totdeauna pierdut.

Acum a devenit edecarul acestui spațiu. A trăit la Galați, la Brăila și Iași. De aproape jumătate de veac trăiește în București. Și totuși, nicăieri nu e ca aici, pentru simplul fapt că acasă, pentru el, doar pentru el, nu există.

– Aici, în dâmbul acesta a fost casa! zice. Acolo, în dâmbul acela a fost școala!

Privesc cu atenție și nu văd decât pământ nisipos, năpădit de buruieni. Biserica de odinioară lângă Dunăre, mai păstra talpa grea dar înaltă de beton armat, sub care se vedeau găuri tainice, de vulpi sau șerpi...

Lângă biserică, rămase intacte, câteva cruci de piatră, înclinate spre nord de viiturile Dunării, ca într-o stampă veche. Pe ele se deslășeau clar numele strămoșilor poetului.

În față, la câțiva pași, liniștită și parcă domolită, Dunărea străjuită de sălcii bătrâne, cu trunchiuri contorsionate ca ale măslinilor din grădina Ghetsemani. Privită în luminile și umbrele miezului de zi, coaja sălciilor întruchipa o sumedenie de chipuri vechi, măști vorbind într-o limbă necunoscută mie.

Pe una din sălcii încă se mai vedea coaja roasă de parâma ce fixa la mal vaporul care lega Mărășu de lume... Apoi l-am văzut plimbându-se pe câteva uliți, cătând mirat la răscruci: pieptul bombat, capul semeț, privirea iscoditoare, căutând ceva ce numai el știa. Îl lătrau câinii și el se mira. Cum, nu-l mai cunoșteau?

La primărie, s-a întâlnit cu ai lui, mărășanii, acum niște bătrâni, cu chipuri brăzdate de ani. Îl cunoșteau, îi recunoștea. Rădeau de parcă nu se văzuseră de ieri. Erau cei cu care împărțea bruma de amintiri: împreună scâldaseră caii în Dunăre, păziseră aceleași bostane cu rod nebun, mânaseră aceleași turme de oi sau umpluseră, la copcă, în miez de iarnă, aceleași sănii cu crape cât berbecii.

S-a întors la mine radiind de o fericire în parte înțeleasă, în parte neînțeleasă. În fond, mă aflam cu poetul Nicolae Grigore Mărășanu în cel mai răvășit cotlon de viață românească, din această parte de țară, care a primit cu asupra de măsură teroarea istoriei. El, poetul, e martorul calificat al acestei perioade de cel puțin un sfert de veac tragic când legendara, fabuloasa Baltă a Brăilei a devenit Insula Mare. El este primul bălăgan care a schimbat, în sensul propriu al cuvintelor, sapa-n condei și brazda-n călimară. (Arghezi). Alungat din patria sa de pământ, a ales patria de cuvinte...

Ideea acestei confesiuni a venit târziu, în toamna anului trecut când, de teamă că frumusețea acelor seri ce parcă venea de demult avea să se ducă pe apa Sâmbetei, am hotărât că e mai bine să fie scrise. Inițial, nu a fost de acord. De câte ori aminteam de proiect, ceva îl făcea prudent, se retrăgea spre cochilia lui de tăceri, ca un melc biciuit peste coarne. Eu doream să aflu calea spre miezul unei opere care mă interesa din ce în ce mai mult, iar autorul ei, iată, se ținea departe.

– Vrei să-mi furi adâncul!, îmi zice la un moment dat, pe un ton în egală măsură muștrător, dar și provocator.

O vreme, la câteva întâlniri, nici nu a mai adus vorba de acest proiect. Credeam că uitase sau bănuiam că îl refuzase definitiv. Apoi în iarnă, la un eveniment literar, la finele căruia se închegau discuții chiar mai importante decât evenimentul la care participasem, am remarcat că de câte ori venea în preajma noastră un al treilea, schimba vorba și tonul deși acela care venea nu era un străin, ci întotdeauna era un prieten comun. Atunci am înțeles că astfel îmi confirma provocarea la dialog.

A fost o formă ceva mai →

VIORIEL COMAN

specială de cunoaștere, căci eu veneam dinspre cărțile de poezie spre cel ce le scrisese și nu invers, cum se mai obișnuiește adesea. Cunoșteam astfel mai de aproape un om care paria pe o găoace cu cerneală, cum îi spusese Fănuș Neagu, refuzând în miezul vieții demnități publice care i-au surâs dar pe care le-a refuzat.

Venea din lumile aspre de jos, ca și alții de altfel. Avea – are și azi! – întipărit pe chip un surâs de biruință dar și o grimasă a mâhnirii fără leac. Ca și Panait Istrati, practicase fel de fel de meserii. Pentru câteva avea calificare, pentru altele nu. Niciuna însă nu avea vreo legătură cu poezia, ba mai mult, aproape toate nici măcar nu îngăduiau poezia. Și, totuși, Nicolae Grigore Mărășanu a pariat pe poezie ca pe un colac de salvare aruncat celui prins în vârtej de ape.

Acest pariu pe poezie ca pe unica salvare a ființei a fost pentru mine semnul cel mare, care m-a motivat. De fapt, Nicolae Grigore Mărășanu nu a scris poezii ci a trăit poezia ca pe o formă de existență, de rezistență la nimicurile vieții, o formă de supraviețuire cum îi place să spună. Nimic decorativ, nimic pitoresc în poeziile sale. Pastelul, o specie literară care s-ar potrivi lumii lui, îi este străin. Cândva, la începuturi, în primii ani de disperare, și-a pus în mod cert o întrebare grea, cu versurile lui O. Goga: Să fi rămas fecior la plug / Să fi rămas la coasă? Nici vorbă. Vremurile erau tulburi și raiul era devastat. Rămânerea era imposibilă.

A plecat, dar nu a părăsit acea lume a bălților și a Dunării vorace, cu pedagogia ei severă. Nu-și poate imagina existența poetică ruptă de acel colț de lume. Dar s-a petrecut un fenomen recuperator: ceea ce s-a pierdut în istorie a fost recuperat și salvat în poezie, redat literaturii ca spațiu poetic.

Am fost martor când, într-o seară de vară, a optat să doarmă pe un ponton situat în preajma locului unde, în urmă cu mai bine de jumătate de veac, era debarcaderul la care acostă „Calafatul”, vaporul ce lega Mărășu de lume. Deși avea cameră rezervată la etajul șase al hotelului „Traian”, a rămas peste noapte într-o chichinetă amenajată marinărește, în clipocitul mărunț și legănat al Dunării...

Am avut încă de la primele întâlniri revelația unui om contorsionat, cu anafoare interioare, cum au și

apele dintre care vine, cu o poietică asupra căreia fie păstrase tăcere, fie nu fusese niciodată solicitat să răspundă. A fost multă vreme captiv unei realități istorice care l-a chinuit, l-a hăituit ca pe vânat, l-a dezmoștenit, l-a însingurat și l-a transformat în martor al unei istorii tragice.

Nicolae Grigore Mărășanu ilustrează azi un paradox, dacă nu al lecturii, în mod sigur al receptării. A debutat oarecum târziu și singur, la 36 de ani, adică atunci când, pentru colegii de generație biologică începuse un lent, poate grăbit, proces de clasicizare. Publică apoi rar, la câțiva ani o carte – un semn sigur al unei elaborări lente și decantate – dar mereu despre acel spațiu singuratic și sever al Bălții Brăilei. A impus în poezia noastră un spațiu literar care lipsea. L-au evocat absolut remarcabil doar mari prozatori: Panait Istrati, Vasile Voiculescu, Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu, Tudor Dumitru Savu. Poezii au fost doar decorativi, precum cetățenii care contemplă curioși o dioramă într-un muzeu. Primul poet care pătrunde sensul adânc al acestui spațiu literar, căci vine de acolo, din miezul lui, este fără îndoială Nicolae Grigore Mărășanu. După Revoluție, a stat ani buni în tăcere. Multora a lăsat impresia că a părăsit poezia. Reproșul unui important critic literar care îl credea uitat poeziei are un tâlc greu. Ar fi avut motivul să iasă, ca atâția alții în vremuri tulburi, la drumul mare. Nu a ieșit. Ar fi avut motivul să se haiducească în politică. Nu a dat curs acestui impuls spontan și anarhic. I-a privit cu îngăduință pe cei care și-au dorit până la incoerență opera în nu-

mele libertății. În liniște, ca un castor din lumea bălților, a continuat răbdător să construiască o operă care, la judecata de apoi a poezilor – care va veni, nu are cum să nu vină! – va conta. La doisprezece ani de la ultima carte care încheie ciclul poetic *Insula* – Capriciu pentru cele patru vânturi, 1986 – trece cu arme și bagaje pe celălalt mal al Dunării, la Brăila și publică în 1998 *Îngeri și banjouri*. A urmat o metamorfoză substanțială. Scrie poeme ale sudului, descoperă poezia oacheșă a unei Brăile uitate în timp, scrie sonete, dovedind că stăpânește muzica savantă a jocurilor prozodice și, în ultima vreme, relansează o specie ca și uitată, scrie baladele Brăilei și ale Valahiei.

Eu privisem până acum poezia lui Nicolae Grigore Mărășanu ca pe o floare de nufăr explodând galben pe oglinda apei. Confesiunile poetului m-au făcut să privesc mai insistent și mai curios acel cordon vânăt-cenușiu care hrănește floarea nufărului cu sevele mălului din adâncuri...

La 80 de ani, foșnește de proiecte ca un măr pe rod în an bun. A publicat în ultimul deceniu câte o carte nouă în fiecare an. Când și când, la intervale bine calculate, scoate câte o antologie de autor care dezvăluie prin rigoarea selecției metamorfoza opiniei sale despre propria poezie. Și după toate semnele, ritmul acesta va continua...

Nicolae Grigore Mărășanu contrazice prejudecățile literare statomice, legate de senectutea scriitorilor români. De regulă, poetul român, la anii aceștia, a pus demult lira-n cui. Bătrânețea-i totul! pare a spune Mărășanu, contrazicându-l în judecăți chiar pe Shakespeare care paria doar pe maturitate.

Inițial, am crezut că va fi un interviu ușor. Nicidecum. Unele întrebări scoteau din imersii adevăruri încă dureroase. De multe ori unele întrebări au fost respinse. Ca să trăiești senin trebuie să uiți multe, părea să-mi dea de înțeles.

Deși a privit cu prudență acest proiect, în final, recunosc, s-a lăsat cuprins de bucuria confesiunii. I-a plăcut să stea în bătaia săgeții hermeneutice, dar mereu la acea distanță calculată cu viclenia felinelor care, dacă nu pot ieși din bătaia săgeții, măcar își iau distanța necesară ca nu cumva să fie rănite...

De Ovidenie, 21 noiembrie, 2017

POEZIA TRECUTĂ PRIN FOCUL RUGULUI

Am refuzat, sau mai bine-zis, mi-am amânat cu regret și nerăbdare plăcerea de a citi prima parte a creației artistice a poetului Nicolae Grigore Mărășanu, impunându-mi să-l descifrez pe artist la lumina și în parfumul freziilor-emoții, freziilor-iubire, freziilor-viață, incendiate de fantezia și talentul autorului. Dacă, de obicei, la majoritatea poezilor există o continuitate de teme și de stil, în ceea ce privește volumul despre care vreau să vorbesc, *Parfumul de frezie auree. Recviem pentru frumoasele sinucise*, editura Grai și suflet-Cultura Națională, București, 2015, este vorba despre *altceva*. ”Până la această carte, afirmă criticul Aureliu Goci, poezia domnului Nicolae Grigore Mărășanu a constituit un spațiu imaginar, o teritorialitate specifică esențializată din fabuloasa mitologie dunăreană, a bălților și a Brăilei...” (*Convorbiri literare*, 23 nov 2015)

Mulțumesc distinsului coleg pentru această ancoră și de acum încolo încerc să descifrez cu emoție și curiozitate ce este acel *altceva* pe care îl ascunde acest volum cu un titlu atât de incitant, *Parfumul de frezie auree*, cu atât mai mult cu cât freziile sunt florile care mă fascinează și mă contrariază deopotrivă prin aparenta lor fragilitate, dar care, prin tăria parfumului, deschid posibilitatea unor călătorii interioare poate mai bogate decât cele oferite de substanțele halucinogene.

Pornind de la subtitlul volumului, *Recviem pentru frumoasele sinucise*, se constată unitatea acestuia, poemele fiind grupate în jurul câtorva teme care dezvoltă imagini cu un intens impact emoțional: focul, moartea - tema centrală - spuza, cenușa, toate simboluri ale morții, aflate într-o antiteză totală cu metafora centrală a volumului, ”parfumul de frezie auree” - definiție și eufemism al vieții. Această metaforă e atât de pregnantă încât susține și se opune altor metafore, mult mai numeroase, ale morții. Fiecare poezie e o ipostază a sinuciderii, ipostază care nu trebuie privită în sensul propriu al cuvântului. Poetul abordează tema sinuciderii, trecute, prezente dar mai ales anticipată și în viitor, ca un dat al condiției umane, care nu se (mai) prețuiește, care își ignoră frumusețea, unicitatea, valoarea,

care își anulează prin gestul sinuciderii șansa la eternitate. El se regăsește în ipostaza de scrib ce vestește iminența sfârșitului, dorind să avertizeze asupra pericolului :”cu limbă de foc strigă și se tânguie scribul-/sinele lumii/s-a înnoptat,/ curând/ și voi vă veți sinucide” (*Strigă și se tânguie scribul*)

Conștient că strigă în zadar, scribul își continuă amara lamentație asemenea inorogului lui Dimitrie Cantemir, stârnind în jur furtună: ”Caiafele mă lovesc cu cădelnițe în cap/haitele roșii îmi sparg țeasta cu bățul cu verigă/ și eu/ cu țeasta spartă/ cu sângele șiroind pe obraji/încă strig”. Nu e greu de observat aici similitudinea cu destinul lui Iisus strigându-și deznădăjduit tatăl care pare că l-a abandonat: ”Absurdul e cât ciuperca atomică/ adevărul vostru nu are cap/ logica e fără de picioare/ iar eu sunt Scribul păgubos/ care nu a avut nimic de la dragoste!/ Și ei știu că eu strig!/ Mă prind mă leagă de stâlpul Rugului/ Rugul îmi ronțăie sinele învinuit de eretică/ Și cu flăcările după mine alerg și strig:/ *Curând și voi vă veți sinucide*”(…) Curând, curând/ Mă vor răstigni!”

Strigătul celui venit arderii pe rug sau răstignirii nedrepte cumulează în sine toate destinele celebre din istorie care au plătit prin foc curajul de a spune adevărul: poetul e Socrate acceptând cu seninătate paharul cu otravă, e Iisus, e Giordano Bruno, e Ioana D’ Arc în ipostază masculină, e Artistul care nu se teme de moarte,

Acordarea Medaliei “Mihail Kogălniceanu”, de către academicianul, prof.univ. dr. Ionel Cândea lui Nicolae Grigore Mărășanu, Brăila, decembrie 2017
Viorel Coman, în stânga fotografiei

deoarece doar el salvează și dă un sens sacrificiului uman, convertind în mit moartea: ”Noroc, / că vine Poetul! Ară eresul/ îl seamănă cu dinți de dragon / și încolțește mitul./ Alungă îndoiala că-ntr-o viață / altă / ne-am mai putea alcătuși”

Întârziind cu o meticulozitate de bijutier al cuvântului asupra scenei arderii mereu reluată și exploatată cu o adevărată artă a detaliului, poetul constată aidoma unui Blaga din *Paradis în destrămare*, indiferența cerului, a zeilor la destinul celui sortit arderii:”În sminteala arderii / Sinele face spumă la gură/ și tremură în convulsii./Să-l sal-vez/ invoc zeii să pună capăt dezmă-țului carnal./ Dar zeii rătăciți în deșertul din noi/ se pierd în pustie”. Cartea s-ar mai fi putut intitula și o metamorfoză a sinelui confruntat cu experiența limită a arderii pe rug, experiență din care eul poetic se simte dator să-l salveze, încercare ce pare sortită eșecului. Să însemne oare acest lucru faptul că poezia este o armă prea fragilă în războiul cu întunericul și prejudecățile? Uneori, imagini grotești vin să completeze viziunea bruegeliană a vieții și a morții. Ca în cunoscutul tablou al lui Pieter Bruegel cel Bătrân, ”Triumful morții”, moartea pare că a pus stăpânire peste tot, în plan apropiat dar și în plan depărtat, focuri și trupuri care ard susținând comparația mea. E firesc să simțim adierea terorii și să căutăm o salvare. Și această salvare se întrezărește odată cu poemul ”Dilema nălucilor neurale”. Celui care a ales sinuciderea ori celui care a fost ales de alții să fie ars pentru vini imaginare, poetul îi oferă alternativa: credința: ”Ademenitoare ispită – să-ți curmi viața. /Mai ales/ când sparge crusta ca linte/ cu frăgezimile sevei în spic./ →

MARIA POSTU

Înflorește, /îmbracă rochie de mireasă/ și cheamă moartea la nuntă./ Iar tu sub mimă calofilă./ Îndestul trufașă spunea: *Dumnezeu nu există!*/ Iar când nu va mai merge/un pumn de iarba-somnului și...gata!/ Iar eu/ Să te salvez din nălucile neurale/ Îți repetam diada teosofului: ”*Dacă Dumnezeu nu există și eu cred în El, nu pierd nimic; /dar dacă există și eu nu cred/ pierd totul.*” Că poetul e un apărător al vieții și un dușman al morții în general, al sinuciderii în special, o dovedesc aceste versuri cu valoare de aforism, ca de altfel multe alte versuri ce pot fi rupte din context și pot da naștere unei cărți de înțelepciune: ”Cum te știam iubitoare de comori/ nu-nțelegeam de ce disprețuiești/ comoara cea mai de preț: viața!”

Grigore Mărășanu încearcă în poemul *Despre diferitele căi suicidale* să-i găsească sinuciderii circumstanțe atenuante, apelând la pilda păsării-spin ori a regelui ce-și alege voluntar moartea pentru a nu cădea pradă învingătorului. Cu toate astea, el n-o justifică, n-o acceptă și nu pledează pentru ea. Dimpotrivă, apelând din nou la imagini satirice, poetul convertește tema gravă în imagini ca aceasta: ”îngerii bat în tobe și o lume de oase/ iese de sub cenuși și-aleargă s-apuce/ un blid cu aburindă la cantina săracilor./ și statisticile moriști de vânt/anunță cote crescute de suicid.” Sau, în poemul *Rug și idee*, însuși poetul spulberă orice presupunere că ar pleda pentru sinucidere: ”Acum când scriu/ mi se relevă că tot ceea ce scriu/ nu este un recviem pentru sinucisă/ ci exercițiu de supraviețuire/ într-o stare de plonjare în gol”. În miezul fiecărui poem se ascunde ca o perlă un aforism care subordonează celelalte sensuri ale poemului, îmbogățindu-le sau uneori, risipindu-le: ”Totdeauna glonteale ultim/ alege sălaş în cel mai tânăr soldat./ Să ne-amintească / gongoric/ că ultima jertfă nu este sfârșitul/ ci imprevizibil început al concilierii/ și certitudine a morții ce va să vină.” (*Ca bănuțul care huruie peste apele Acheronului*).

Uneori, poetul se lasă pradă unui lirism pur și izbucnește în micro-poeme tulburătoare ca acesta, Iubirea în exces poate ucide: ”Iubirea în exces poate ucide!/Într-o noapte am auzit greierele /copilăriei cântând. /L-am prins/ și într-atât l-am fericit/ încât din prea multă dragoste l-am ucis”.

Privind volumul nu doar din perspectiva răspunsurilor oferite de poet la multiplele neliniști și probleme vizibile lumii ascunse a poezilor la care cititorii profani nu au acces, observ o mulțime de întrebări la care nici poetul nu a răspuns sau poate doar ne provoacă, pe noi, cititorii, s-o facem: ”Peste câte frumuseți încolțiva/ sămânța dezastrului?”, ”Spune, fătate Scărarule,/ Câte fuștee are scara sfințeniei?”, ”Cine e cel ce te poartă spre ardere?”, ”La ce bun - suntem buni/ Dacă pe cei care-ntr-atât i-am iubit/ îi lăsăm să ardă ca vreascu/ combustie devastatoarelor ruguri/ și beznelor din cenuși?” „Spuneți-mi,/ ce e desăvârșirea dacă nu împăcarea/ cu cel ce vine cu sabia asupra ta?”, Dar cine ești tu,/cel ce ești?/au repetat ei.”

Chiar dacă răspunsul poetului este ”Eu sunt frica./ Sunt frica”, eu, una, cititor profan acceptand cu umilință lecția de înțelepciune a Poetului, nu mă mulțumesc cu acest răspuns și continui să caut răspunsul la această întrebare care îl încearcă pe orice cititor îndrăgostit de poezie: poetul este Scribul ”El este cel ce aprinde rugul/ prefăce adevărul în metafizică/ și induce efectul/ transfigurării neîncetate!” Poetul este cel care nu arde, deși e condamnat la moarte, pentru că, răspunde Grigore Mărășanu ”O idee nu arde”.

Așadar, în viziunea lui Nicolae Grigore Mărășanu, rostul poetului și al poeziei este de a supraviețui chiar trecând prin focul rugului, sau doar trecând prin focul rugului, autoimpus sau impus de alții, deoarece întotdeauna el, asemenea Păsării Phoenix, va găsi puterea și motivul de a renaște.

Ipostaze ale timpului în lirica feminină contemporană

(I)

Problematica timpului străbate întreaga cultură, ca produs al civilizației umane, dat fiind că doar omului îi este atribuită capacitatea de a raționa, deci de a conștientiza trecerea timpului, efemeritatea existenței sale, perspectiva inexorabilă a morții. De aceea, între lirica anilor 2000 și cea a secolelor anterioare se stabilesc adesea asemănări de viziune. Trecerea timpului, relația clipă-veșnicie nu vor fi niciodată noi în literatură, căci de milenii de alți creatori de artă și-au pus problema vieții și a morții. Până la urmă, tema timpului se plasează într-o atemporalitate perfectă, găsindu-și forme de exprimare adesea redundante, ceea ce nu o transformă însă într-o temă neinteresantă. Dimpotrivă, descoperirea corespondențelor poate deveni ea însăși un subiect de cercetare.

Timpul, spaima, viața – sfânta treime a morții

Volumul *Scara lui Iacob*, publicat în anul 2006, se clădește pe recurența motivelor *singurătatea asumată, moartea, iubirea unilaterală*, în discursuri lirice pe tema relației omului cu divinitatea. Autoarea Marta Petreu își pune de asemenea problema condiției umane în raport cu timpul, ajungând la concluzia că acesta este doar una dintre laturile existenței omului și trebuie tratat în consecință, adică stoic, filosofic, fără manifestări ale unui lirism exagerat, în discursuri gnomice. Prin urmare, timpul este asociat vieții și morții sau existenței umane în general, desemnate prin cuvântul *viațămoarte*. Ipostază umană este ființa poetică solitară, care își recunoaște înfrângerea în fața divinității și acceptă pedeapsa numită timp.

Cele mai multe dintre poeziile acestui volum descriu degradarea trupescă și sufletească prin erodarea produsă de timp, pe un ton elegiac →

Prof. dr.

GEORGIANA CĂLIMAN

Colegiul Național „Elena Cuza”,

București

și triumfător deopotrivă. Ființa își păstrează verticalitatea, deși își clamează suferința și își acuză destinul efemer. *Pot să ascult* descrie timpul devorator printr-o metaforă – „foșnetul timpului-crima perfectă”, un timp asumat în dimensiunea lui limitată și trecătoare, ascunzând în el perspectiva morții – „ca o lumânare udă de sânge/ carnea trupului meu aprinsă de moarte”. Discursul adresat demiurgului, numit uneori *Domine*, reconstituie un tablou al confruntării omului cu sinele și cu timpul, într-o încercare de regăsire a trecutului: „Acum pot în sfârșit să mă caut/(...)/ acum am vreme să scotolesc în adâncul oglinzii/ căutând fata aceea năucă subțire care am fost și care-a pierit”. Este descrisă starea de exaltare a ființei eliberate de sub povara timpului trăit și care, în sfârșit desprinsă de prezentul vieții, poate percepe timpul universal, idee sugerată încă din titlu.

Un loc important în viziunea asupra timpului îl ocupă prezentul revelației, un timp simbolic, în care ființa poetică intră în conexiune cu misterele timpului cosmic, permițându-i-se, într-o clipă de transcendență fulgurantă, să înțeleagă sensul propriei existențe, ca în poezia *Acum știu*, care ilustrează metaforic zădărnicia vieții, „această călătorie neclară/ puntea corpului meu între două nimicuri”.

Iubirea este asociată timpului în poezia *Descriere*, în care tinerețea este prezentată prin prisma iluziei că iubind, omul se poate sustrage trecerii timpului: „Voi învinge – cânta/ carnea mea muritoare și-ndrăgostită/ îngerul timpului n-o va atinge/ câtă vreme iubesc”. Viziunea asupra tinereții este cinică, evidențiată încă din incipit: „A avut și ea douăzeci și șase de ani bătuți pe muchie/ și nu i-a folosit la nimic”. Se conturează din primele versuri ideea neputinței omului în fața timpului prin verbele la perfect compus: „A avut și ea carnea fragedă/ Ca o sabie trupul ei trufaș/ a despăcat orele”. Trufia tinereții, visul că a trăi înseamnă „tinerețe fără bătrânețe și viață fără durere”, speranța că iubirea aduce nemurirea sunt privite cu ironie, din perspectiva filosofică a eului liric dedublat, cu resemnare și stoicism: „Dar noi vom ști”. Mesajul transmis este acela al înțelepciunii care se consolidează prin confruntarea dureroasă cu timpul.

Ființa poetică își privește condiția efemeră dintr-un unghi exterior, scriind despre sine la persoana a III-a, desemnându-se printr-un anonim *ea*, ca și în poezia *Vindecare*, în versurile căreia este descrisă o existență searbădă, închisă în tiparul unor gesturi-rutină, dar detașată. Spre această stare de calm aspiră și eul liric din poezia *Sfânta treime a morții*, după ce „timpul spaima viața” anihilează orice fărâmă de memorie. Trecerea timpului devine în acest discurs panaceul universal: „Viața trece ca o ploaie de vară/ trece dragostea trece durerea”, aducând cu sine experiența, maturizarea prin suferință, interiorizarea.

În cele din urmă, ființa poetică ajunge la înțelegerea conceptului de *viațamoarte*, transfigurată în poezii precum *Vârsta senină* sau *De departe*. Sunt poeme care sintetizează viziunea despre timp a autoarei, reluând idei exprimate anterior, concentrate în câteva simboluri. *Viațamoartea* este metafora existenței umane, de la momentul venirii pe lume până la întoarcerea în veșnicie: „Viațamoartea are o artă vicleană:/ m-a dat afară din pântec/ m-a crescut cu lapte mi-a arătat iarba verde-a Grădinii/ m-a jupuit și m-a tăvălit ca pe-un șnițel prin sare/ acum mă trage pe roată și mă umple de sânge/ Și-o să mă ia înapoi”; tabloul trecerii efemere a omului pe pământ e zugrăvit cu ajutorul câtorva motive prezente și în alte poezii despre timp: *nenăscutul*, *suferința* faptului de a trăi, *sângele*, *reîntoarcerea* în dimensiunea din care s-a născut, omul modelat de experiențele vieții: „Viațamoartea îmi dă lecții de artă brutală:/ ca pe toți/ ea mă sculpează mă șlefuește mă cântă mă scrie/ și-apoi mă bocește ca o țarancă”. Ajunsă la *vârsta senină* a înțelegerii rosturilor existențiale, când a dobândit, în sfârșit, „o răbdare de fier” și „o rezistență ca un pod lung lung de oțel”, poeta descrie viața ca sursă a neconținutelor dezamăgiri, printr-o serie de metafore-definiții, ce conturează viziunea pesimistă: „Viața-i o pâine rotundă frământată cu sodă caustică”, „Viața este ceva – poate-un măr – care doare/ intri lacom – ieși cu mâinile goale”. Soluția pe care o propune este generatoare de și mai multă frustrare, mai ales că este formulată redundant, tocmai cu scopul amplificării viziunii

sumbre: „Cel mai bine este să ai o grămadă mare mare/ de dorințe și iluzii:/ vor fi pierdute vor fi călcate-n picioare”, „Sunt în altă vârstă: senină/ Și-acum știu că totul este să ai la început cât mai multe pretenții/ un munte de visuri de planuri mărețe/ un roi de amăgiri (...)/ Așa: ca să ai de unde pierde/ Fiindcă/ fi-vor pierdute”. Tonalitatea versurilor este sarcastică, viziunea este marcată de certitudine, pesimismul este perfect, ca și în poezia *De departe*, în care, din postura unei ființe care a înțeles filosofic că totul e deșertăciune, eul liric, vidat de orice trăire, mai are doar puterea de a compătimi „făpturile tinere vii”, care încă nu au descoperit ceea ce *ea acum știe* – „că viața-i cruzime”, „o probă pentru nimic”, „că în această lume plină de zei totul este degeaba”, „că nu există sens glorie mântuire”. Tragismul concluziei este accentuat și de singura spaimă care i-a mai rămas, aceea a reîntrupării, a retrairii unei alte vieți – „se temea că în viitor cândva peste evi/ elementele trupului ei se vor readuna prin hazard laolaltă/ și că-și vor reaminti viața ei și numele Marta”. Este transfigurat un mesaj sumbru, un refuz categoric de a vedea în faptul de a trăi altceva decât o continuă agonie, din care nu există salvare decât în timpul-așteptare a morții, într-o stare de aneantizare a oricărei speranțe, dorințe sau trăiri. Din fața unei lumi „bătrâne/ făcută economicos o singură dată penru eternitate”, după cum apare descrisă în poezia *Mutul*, o lume „care își reciclează continuu elementele”, „în care tot ce-a murit/ devine hrană pentru tot ce trăiește/ iar ceea ce este viu și palpită/ umple pe bandă rulată/ burta mare a morții”, imagine apocaliptică a unei existențe din ce în ce mai diluate, mai degradate, prin reciclarea aceleiași materii, din fața unei astfel de lumi, ființa poetică, ea însăși dintre cei „reciclați din ziua dintâi”, se retrage revoltată în tăcere și nemișcare. Astfel, poeziile Martei Petreu transmit o viziune tristă asupra timpului, ca element superior voinței umane, crud în felul în care viața devine doar o succesiune de ratări, iar moartea o formă de izbăvire.

(Din volumul *Ipostaze ale timpului în lirica feminină. Festivalul Național „Ana Blandiana”, Simpozion, ediția 2017, îngrijit de Gabriela Vasiliu*)

Vatra veche dialog

Irina Margareta Nistor

„Românii erau atât de dornici să vadă și altceva decât cele acceptate de ideologia comunistă”

(II)

- Din câte știi, ai absolvit Facultatea de Litere. Aveai de pe atunci pasiunea filmului?

-Da, am absolvit secția franceză - engleză la Universitatea din Capitală, în 1980. Cum încă de mică mă pasiona filmul, am ales ca subiect la lucrarea de diplomă ”Cocteau și Poezia cinematografică”. Mult mai târziu, după ‘89, când am fost la o expoziție Cocteau la Paris, am reușit să cumpăr toate filmele lui pe DVD. Mi le doream. Pe când lucram pentru diplomă, mă duceam cu tata la Jilava, unde se afla Arhiva Națională de Filme și unde se puteau vedea și filme interzise. Sunt bucuroasă că lucrarea mea de diplomă, care e scrisă în franceză, se pare ca va fi publicată de Institutul Francez din Iași. (Iar sunt optimistă incurabilă!)

- Dar cum de a reușit tatăl tău să te ducă acolo? Se plătea? Trebuia să ai o pilă? Sau pur și simplu pentru că lucreai la diplomă pe subiectul acela te-au lăsat?

- Jilava era Arhiva Națională de Filme și este în continuare și am obținut o proiecție privată cu filmele lui Jean Cocteau, prin intermediul profesorului D. I. Suchianu. Oficial nu se plătea, decât cu vreo votculiță pentru operatori.

-Spune-mi, din lucrurile pe care le-ai făcut în domeniul filmului?

- Între 1985 – 1996, am dublat, pe casete video, pentru Zamfir peste 3.000 de filme din engleză, franceză, italiană și spaniolă. Cred că am văzut în viață mea peste 18.000 de filme, deși e greu de numărat. Am dublat filme pe o gamă foarte largă, de la filme de acțiune cu bătaï, din anii ‘80

(*Bloodsport, Rambo*), drame erotice (*Last Tango in Paris, 9½ Weeks*), filme de groază (*Alien, The Shining*). Sau interzise absolut ca *Mephisto, Doctor Jivago*...

Sigur că erau și multe pelicule de duzină, dar românii erau atât de dornici să vadă și altceva decât cele acceptate de ideologia comunistă, că se refugiau printre super-eroi, în speranța să-i descătușeze de Ceaușescu și ai lui. Filmele de pe video-urile lui Zamfir ofereau oamenilor o deschidere către lumea din afara României. Către mult visatul și interzisul occident.

Printre filmele importante pe care le-am tradus pe video se numără și *Vânătorul de cerbi, Cabaret, Cotton Club, Indochina*... (deci nu doar cu bătaï).

Am conceput o serie de cinedocumente “Istoria se repetă”, despre anii 1957, 1958, 1959; am realizat un portret Toma Caragiu și un film-studiu despre “Impactul serialului ‘Dallas’ asupra românilor”. Am urmat cursurile Seminarului de la Salzburg în 1991, și am participat la opt ediții ale Forumului European de Cinema și Televiziune.

În 1993, am realizat, în limba franceză, pentru canalul internațional TV5, programul “Cinematografia românească după 1989”. Am fost redactor-șef al revistelor *Cinema Paradis* și *Avanpremieră*. Am colaborat la diverse ziare și reviste. Am avut o rubrică de cinema la *România Liberă, Cotidianul* și în prezent transmit cronici de la Festivalurile celebre: Cannes și Berlinale la *adevărul.ro*.

Am tradus peste 90 de cărți, inclusiv dicționare, piese de teatru și romane. În 1995, am participat ca expert, cu o comunicare, la Congresul Traducătorilor din audio-vizual, organizat de UNESCO, la Strasbourg.

Am pregătit un lexicon al cineaștilor români născuți în afara granițelor țării, introducerea la albumul despre Afișul filmelor românești, pe care l-am tradus integral în franceză. Am fost consilier HBO și membră în mai multe comisii CNC pentru scenariile de film. Sunt membră UCIN și m-am ocupat de selecționarea filmelor proiectate la Cinema Studio, participând, anual, la întâlnirile Europe Cinémas, de la Cannes. De asemenea, am fost invitată de UniFrance la Paris, pentru

a realiza interviuri cu cineaștii din peliculele ce urmează să fie distribuite în România. Și acum sunt expert la Bruxelles pentru întocmirea unui manual de bune practici pentru o mai bună expunere a filmelor europene.

Am predat limba engleză la Conservatorul din București, între anii 1991 și 1996.

- Da știam că ai predat la Conservator, căci un bun prieten de al meu, compozitor de muzică modernă și profesor de compoziție la aceeași universitate la care predau eu de 35 ani California State University, Northridge (CSUN), Liviu Marinescu, mi-a spus că te-a avut ca profesoară de engleză. Și a adăugat: Irina Nistor e un om de omenie. A rămas cu o impresie excelentă despre tine ca profesor.

Știi că ai fost de câteva ori în Statele Unite. Când ai venit prima oară?

- Am venit abia în 2010 pentru o întâlnire Soros. Timp de 4 ani (2008 - 2012) am fost membră a Bordului de Directori ai Fundației Soros, ca expert pe cinema, alături de Marian Popescu, cronicar de teatru, Dan C. Mihăilescu, cronicar literar. Începând din 1990, Soros a oferit burse studenților români. El nu a influențat însă în niciun fel revoltele tinerilor, așa cum spun unii. Soros nu mai are fundații în România. Am fost bucuroasă să fac parte din Bordul Soros, căci era un obiectiv greu de atins, selecționarea fiind pe baza unui interviu cu reprezentanți ai bordului și pentru a fi acceptat trebuia ca întreg bordul să fie de acord. Pe atunci eram activă în selecționarea filmelor pentru Festivalul Anonimul. Am făcut asta timp de 10 ani. Festivalul se ținea anual în Delta Dunării, la Sfântu Gheorghe. Era o locație de vis, în aer liber, într-un camping mare sub bolta cerului. La unul dintre festivale mi s-a dat o misiune dificilă, să moderez sesiunea cu invitatul special, regizorul Ken Loach. El este profund de stânga, iar eu sunt de dreapta. Bunicii multora din public, acolo în Delta, în seara cu proiecția filmului lui Loach, făcuseră pușcărie la cumplitul Canal, o închisoare comunistă în care mulți deținuți au murit. M-am străduit să țin o sesiune echilibrată și am reușit. În audiență se afla și cineva din →

ILEANA COSTEA

partea Fundației Soros căruia i-a plăcut cum am moderat sesiunea și m-a recomandat colegilor din Bordul Fundației.

Într-o zi, m-am pomenit invitată la restaurant pentru un interviu cu un mic grup, în care se afla și Annette Laborey, omul de încredere al lui Soros și Președinta Fundației Soros din România, Ilona Mihăies. Mi-au pus întrebări din domeniul meu de expertiză, m-au propus bordului care m-a aprobat în unanimitate. Eu am acceptat ca să pot ajuta diverse proiecte importante pentru România. De exemplu, un film la care am ținut mult: *Crulic*, al Ancăi Damian. Și printr-o coincidență fericită, am venit în SUA, la New York, pentru prima dată ca membru al Fundației Soros.

Odată ajunsă în SUA, sincronicitatea s-a pus în mișcare și lucrurile au început să se întâmple pentru mine în legea seriilor.

Am fost invitată de Universitatea Madison Wisconsin, să prezint filmele românești, prin intermediul ICR NY (Institutul Cultural Român din New York). Am luat cu mine filmul "Nuntă în Basarabia" ("Wedding in Bassarabia"). Din nou, legea seriilor. În sală, la viziunea filmului erau 101 spectatori, exact la fel de mulți câți nuntași erau la nunta din film. Ceva mai înainte, a început colaborarea cu Rocado, pentru care selecționez de 10 ani, cu sprijin CNC (Centrul Național al Cinematografiei) și ICR, pelicule pentru festivalul de film românesc din Canada, care se ține în fiecare an, în mai multe orașe, la Montreal, la Toronto, la Ottawa, uneori numai la Quebec, ca acum, în 2017.

În afară de selecția de filme, și organizez și conduc sesiunile de întrebări și răspunsuri. Duc cu mine filmele și un actor sau o actriță din România.

De obicei, este și un spectacol de teatru, deci vin și artiști, cum ar fi Horațiu Mălăele, Maia Morgerstern, Medeea Marinescu, Tudor Istodor, Răzvan Vasilescu sau Victoria Cocias etc. Într-unul dintre ani, am fost invitată la Universitatea din Ottawa ca să prezint filmul „Chuck Norris vs. Communism”.

- Bun, deci prima dată ai venit în State la o întâlnire Soros. Dar ai mai venit și după aceea. Care a fost celălalt eveniment important care te-a adus în SUA?

-În 2015, am venit la festivalul de film Sundance cu documentarul „Chuck Norris vs. Communism”. Sesiunea de Q & A (Questions and Answers – Întrebări și Răspunsuri) care a urmat vizionării, însuși producătorul american al documentarului, Brett Ratner, a moderat-o!

M-a impresionat foarte plăcut că acesta și-a adus cu el fetița de 9 ani, să vadă și ea filmul ca „să-i deschidă ochii” să înțeleagă forța filmelor într-o țară sub dictatură!

- Și care au fost celelalte dați când ai revenit în SUA?

- În aprilie 2016, am venit din nou la New York, invitată de Institutul Cultural Român de acolo. Atunci am prezentat filmul “Chuck Norris vs. Communism”. Am fost invitată la Columbia University și la Kingsborough Community College din New York, CUNY (City University of New York), unde am susținut sesiuni de Q&A (Questions and Answers) – Întrebări și Răspunsuri) și conferințe în care am vorbit despre filmele din perioada comunistă, despre cenzură, dar și despre filmele din “noul val” al cinematografului românesc.

Proiecția filmului și sesiunea de Q&A de la Columbia University au fost realizate în parteneriat cu: The Harriman Institute, The East Central European Center, The Columbia University Central & Eastern European Club (CUCCEE), The Nicolae Iorga Chair of Romanian Language and Culture și Liga Studenților Români din Străinătate (LSRL).

Irina Nistor, Marcel Iureș

La CUNY, proiecția și sesiunea de Q&A au fost realizate în colaborare cu Departamentul de Engleză și Departamentul de Film.

- Ce ai vizitat în Los Angeles primăvara asta? Și ce ți-a plăcut cel mai mult?

- Anul trecut vizitasem studiourile Warner Brothers.

Acolo m-a fascinat un decor din scena de la Paris, din *Casablanca*, filmul meu preferat! E impresionant că nu se renunță la decorurile de cinema în SUA.

Gazdele mele de anul acesta, români activi în Societatea Viitorul Român (VRS), m-au răsfățat. Au încercat să-mi facă toate poftele. M-au dus la Universal Studios, pe care nu-l văzusem. Acolo m-am simțit ca Harry Potter.

Am înțeles și mai bine că noi, România, și voi aici, suntem pe planete diferite.

Complexitatea unui parc de distracție de genul ăsta, de anvergura asta, nu cred că vom avea curând în țară.

Parcul demonstrează cât de bine funcționează legătura dintre filme și publicul pe care îl câștigă când îl plimbi prin interiorul spectacolului.

La Universal Studio este acum o atracție nouă despre filmul “Fate of the Furious”.

E un film foarte recent.

Dacă l-ai văzut ai o senzație extraordinară să re trăiești personal scenele, dacă nu te face să îți dorești să-l vezi neapărat.

Când am văzut că ne arată Harry Potter, mi-a fost puțin frică că voi fi dezamăgită. Dar nu.

Când faci turul studiourilor te simți ca Harry Potter.

Și apoi, la petrecerea dată în onoarea mea de VRS la reședința doamnei Mara Chindriș în Pasadena, pe 29 aprilie, casa aceea chiar că m-a făcut să mă simt Harry Potter.

În România există un muzeu al costumelor și decorurilor, dar nu s-a făcut un muzeu al studiourilor de cinema.

Singurul tur ghidat există la Castel Film, care de fapt este Universal Studio-ul nostru. Acolo s-a filmat “Cold Mountain”.

Tot acolo s-a filmat și “Concertul”, un film remarcabil al lui Radu Mihăileanu, și recent *Comrade Detective*. (Castel film, Studioul, împlinește un sfert de veac deja!)

Vatra veche dialog

Dorin Popa

„Vorbeam liber și atunci, ca și acum, nu am putut niciodată să mă abțin”

(II)

-Care erau cenaclurile pe care le frecventați (perioada)? Motivația și frecvența cu care participați. Aici, va rog, sa povestiți momentul în care ați citit la cenaclu alături de Mușina. Puteți, vă rog, să reproduceți textul pe care l-ați citit atunci, să îmi vorbiți despre cum a fost primit, dacă a fost publicat și, practic, care i-a fost soarta...

-În liceu, am fost de câteva ori la Cenaclul Eminescu, de la Casa Studenților Iași, cenaclu condus de criticul Virgil Cuțitaru și, de foarte puține ori, la Cenaclul Junimea, de la Casa Pogor, coordonat de criticul Daniel Dimitriu.

În studenție, am fost invitat să citesc în București, la **Cenaclul Tei**, condus, atunci, de Stelian Tănase, și la mult mai cunoscutul **Cenaclu de Luni**.

La Cenaclul Tei, am citit împreună cu Radu Andriescu, tot din Iași, iar în sală se aflau Elena Ștefoi și Adina Keneres, care au fost foarte calde în aprecieri cu mine și cu Radu. M-am simțit foarte bine la **Cenaclul Tei**, Stelian Tănase, cu inteligență, cultură la zi și deschidere, era un amfitrion relaxat, iar discuțiile s-au axat nu numai pe literatură, ci și pe ideile care circula în contemporaneitate.

La Cenaclul de Luni, s-a întâmplat să citesc împreună cu Alexandru Mușina, doar noi doi. Mușina citea pentru a doua oară la cenaclu și, în seara cu pricina, poemul său a fost **Budila Express**. După ce și-a încheiat lectura, am început, foarte

emoționat, să citesc. Nu am mai trăit ceva asemănător niciodată, nici până atunci, nici de atunci încolo. În vreme ce îmi citeam poemele, atmosfera era cam ca la o competiție sportivă, spectacol sau mers pe sârmă: se auzeau urale, vociferări, bravo ș.a.m.d. Cei mai entuziamați de versurile mele (și cei mai vocali!) au fost (în ordinea intensității aclamațiilor): Florin Iaru, care mi-a părut a fi liderul Cenaclului, Augustin Frățilă și Doru Mareș. În sala arhiplină (se stătea și în picioare), s-au mai aflat, atât cât îmi mai amintesc acum, Ioan Bogdan Lefter, Bogdan Ghiu, Dan Goanță, Liviu Antonesei, Elena Ștefoi, Constantin Iftime, Ion Stratan, T.T. Coșovei, Doina-Mihaela Sava, Mariana Marin, Călin Vlăsie și foarte mulți alții. Uimirea mea era cu atât mai mare cu cât trei buni poeți din Tg. Neamț și Iași se plânseseră, înainte, că atmosfera de la Cenaclul de Luni, atunci când ei citiseră, fusese critică și foarte rece (textele-reație ale lui Adrian Alui Gheorghe și Nichita Danilov se găsesc, de altfel, pe NET). După lectura poemelor mele și ale lui Alexandru Mușina, au urmat opiniile critice ale celor prezenți. Majoritatea a opinat că Alexandru Mușina se afla într-o evoluție evidentă și că *Budila Express* este un text foarte bun, dacă îmi aduc bine aminte. Oricum, din aprecierile din acea seară ale cenacliștilor, nu ai fi putut bănui că *Budila Express* va face cariera pe care a avut-o mai târziu. Florin Iaru, care, de atunci, mi-a mers, firește, la suflet (de unde nici nu m-am gândit niciodată să-l alung, în cei peste 35 de ani trecuți), Augustin Frățilă, Doru Mareș (și încă două persoane ale căror nume nu le-am știut nici atunci) au fost extrem de generoși cu producția mea poetică, lăudând în exces textele citite. Numai Bogdan Lefter a fost foarte rezervat și așa, rezervat, a și scris despre mine, peste 7-8 ani, atunci când am reușit să debutez, în 1990. (: : 😊)

Textele citite la Cenaclul de Luni nu au apărut niciodată în presă, deși le-am tot propus. Au fost publicate abia peste 8 ani, în volumul meu de debut, *UTOPIA POSESIUNII*, apărut la Editura Junimea, Iași, 1990.

După premiul FACS, în 1983, mi-a apărut o pagină în revista studentească *AMFITEATRU* din București și în câteva volume colective care se numeau “Caiete ale debutanților” și, deși credeam că mi se va da voie să public un volum, acest lucru nu s-a întâmplat. Câștigasem concursuri de debut editorial, la Albatros – București și Junimea - Iași, dar mereu mi se spunea că scriu prea pesimist și volumul nu apărea. Eram mereu amânat pentru “anul viitor”. Așa s-a întâmplat până în 1990, când comunismul nu mai era prezent în instituțiile culturale românești. Deci, abia în 1990 am putut publica volumul de versuri intitulat (cu 10 ani înainte!) *UTOPIA POSESIUNII*.

Volumul a avut foarte multe cronici literare, în aproape toate revistele românești, majoritatea favorabile, și a primit Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor, filiala Iași. Peste numai un an, eram primit și în Uniunea Scriitorilor, la care visasem încă din liceu (între timp, devenisem profesor de liceu).

-Când ați început să publicați în presa studentească? Ce v-a determinat? Care a fost conjunctura?

-Vă spun, pe scurt, întreaga mea poveste petrecută în presă. După absolvirea facultății, din 1984 și până în 1990, am fost profesor și nici nu m-am mai gândit, până pe 22 decembrie 1989, că aș putea lucra în presă. În primul rând, nu îndeplineam condiția esențială – aceea de a fi membru PCR.

La *Dialog* – revista Universității “Al.I.Cuza” din Iași, am fost, între 1979 și începutul anului 1983, pe rând, secretar de redacție, redactor-șef adjunct și redactor-șef; la revista *Cronica*, o lună, când am fost co-rector, în 1984, cât doamna Virginia Burduja a fost în concediu medical; la *Timpul*, ca redactor-șef adjunct, ianuarie - mai 1990; la *Monitorul /Ziarul de Iași*, de la apariție, pe 27 mai 1991, până în 1997; la *Contemporanul*, 1991-2000, ca publicist commentator; *Cotidianul*, 1991-1993 și chiar la un ziar care a apărut doar câteva luni, ziarul *Ultimul cuvânt*. →

SIMONA-IOANA CUCUIAN

Ziarul *Ultimul cuvânt* a dispărut din cauza unor probleme cu tipografia sau cu o tipografie, nu am știut niciodată cu exactitate. Echipa bucureșteană a *Ultimului cuvânt*, împreună cu redactorul-șef adjunct, Sorin Roșca Stănescu, a înființat, apoi, ziarul *Ziua*. Îmi amintesc acum că, în 1990-1991, am fost redactorul-șef al publicației *Unirea* a PNT-CD Iași, fiind apropiat de Corneliu Coposu și Vasile Lupu. Deoarece tipografia din Iași nu agreau partidele de opoziție de atunci, trebuia să tipărească gazeta la Vaslui. Nu eram plătit pentru această muncă, țărăniștii nu aveau resurse, iar la Vaslui mergeam cu autoturismul personal pentru a duce materialele și a aduce, înapoi, gazeta tipărită. Poate interesează că, la Iași, în 1990, tipografia de aici încerca să cenzureze întreaga presă de opoziție la FSN și Ion Iliescu. De aceea, ca formă de protest, un număr al *Opinieii studențești* din 1990 a apărut cu spații albe, în locul articolelor cenzurate de către tipografi. De fapt, în acei primi ani de libertate, sprijineam orice publicație pe care o credeam democratică, ajungând să public, atunci, și în ziarul liberalilor ieșeni, care a dispărut însă repede din cauza neprofesionalismului unei persoane care s-a "trezit" gazetar, redactor-șef și își publica într-un singur număr câteva articole semnate cu numele lui și cu alte câteva titluri (dr. ing., dacă îmi aduc aminte corect).

Cred că principala mea vocație a fost dialogul, publicând multe convorbiri în *Monitorul/Ziarul de Iași*, *Contemporanul*, *România literară*, revista *Acum* a lui Stelian Tănase, *Cotidianul*, *Convorbiri literare*, *Ultimul cuvânt*, *Opinia studențească*, *Timpul*. La ziarul *Monitorul/Ziarul de Iași*, am scris despre spectacole de teatru, despre artiști plastici, despre cărți, am publicat editoriale și dialoguri cu spiritele cu care aveam ceva în comun. În final, am avut și o rubrică intitulată „Exerciții de înțelegere”.

-Care credeți că ar fi raportul procentual cu aproximație dintre cele 3 "mărci" (informație, pseudo-informație și propagandă) din revistele *Convingeri Comuniste* și *Universitatea comunistă*. Care a fost impactul lor asupra receptorilor-studenți? Sau, de fapt, sub un regim totalitar, cele trei categorii ("mărci") se uniformizează, supu-

nându-se unor reguli politice? (aici am folosit titlurile unor reviste studențești, apărute la București. Vă rog, dacă puteți să faceți o scurtă analiză pe zona revuistică ieșeană în comunism.

-Nu prea vedeam aceste reviste, care apăreau în București, fiind în Iași. Le primeam doar la întâlnirile noastre studențești, care nu erau prea multe, două-trei pe an. Nu cred că aveau vreun impact asupra studenților, reluând aceleași lozinci din *Scânteia*, pe care niciun student nu o citea. Din presa românească de atunci, tocmai informația autentică era exclusă, iar propaganda, credeam pe atunci, avea un efect nul. La primele alegeri libere, din mai 1990, când Ion Iliescu a fost votat masiv, am înțeles că nu ieșise întreaga propagandă din capetele oamenilor, așa cum crezusem.

-I-ați cunoscut pe cei din redacțiile presei tinere din anii 60-'70-'80?

-Foarte puțin și pe foarte puțini, nu-i întâlneam decât sporadic, foarte rar. I-am întâlnit pe Ion Cristoiu, pe Stelian Moțiu, pe Nicolae Dragoș și pe Cornel Nistorescu o sigură dată, pe fiecare dintre ei.

-Cunoașteți cazuri de mistificare a vreunui articol, de pseudoauctoriati? Puteți, vă rog, să le povestiți pe scurt?

-O astfel de întâmplare a fost momentul când ne-am hotărât să așezăm pe prima pagină pictura aceea ridicolă a lui Dan Hatmanu în care Nicolae Ceaușescu ciocnește un pahar cu vin cu Ștefan cel Mare, care îl salută pe liderul comunist scoțând mâna dintr-un tablou. Nu știu nici acum dacă Dan Hatmanu și-a propus, atunci, ironia, dar lumea a râs, până în Franța și Belgia.

Cenzura a interpretat demersul nostru sarcastic drept omagiu cuminte adus liderului PCR.

-Cum au ajuns să publice în *CoCo* (ediția '76), Traian T. Coșovei, Matei Vișniec, Stratan Tismăneanu, Stelian Tănase, Radu Călin Cristea, Cărtărescu, Manolescu, Boerescu, Mariana Marin, Simona Popescu, I.B. Lefter, Romulus Bucur, Mircea Cărtărescu, Călin Vlăsie și Alexandru Mușina? Care era anturajul? *Cenaclul de Luni* sau *Universitas*?

-Nu cunosc această poveste, nu eram încă student.

Festivalul Internațional "Noaptea de Poezie" de la Curtea de Argeș

-Voi între voi (generic vorbind, cu permisiunea de a folosi persoana a II-a, familiar-generic), la cenaclu, sau la simpoziunile naționale vorbești extrem de liber și fără nici o frică. Bineînțeles că erai cu toții monitorizați, mulți, aveai dosare de urmărire informativă (celebrele D.U.I.) întocmite de Securitate și de care ați aflat după 1990. Puteți, vă rog, să îmi povestiți despre acest fenomen?

-Da, cu destulă mirare am aflat că mi se făcuse dosar de urmărire informativă (D.U.I.) încă din 1979, imediat ce am intrat în redacția revistei *Dialog*. Am aflat acest lucru abia în 2006, când Liviu Antonesei a găsit și numele ofițerului care îmi întocmise dosarul, din alte dosare ale foștilor noștri colegi. Am fost uimit, pentru că până atunci nu crezusem că îmi dăduseră atâta importanță. Am făcut imediat cerere la CNSAS pentru a-mi vedea dosarul, chiar dacă nu eram foarte curios. Mi s-a răspuns că nu figurez în arhivele lor. După 10 ani, anul acesta, știind că au mai primit dosare în tot acest timp, am făcut din nou cerere, dar am primit același răspuns negativ. Da, așa cum spuneți, vorbeam liber și atunci, ca și acum, nu am putut niciodată să mă abțin, dar, până în 2006, nu crezusem că acest lucru a interesat pe cineva. M-am înșelat!

-Vorbiți-ne despre debutul dumneavoastră literar, despre găști studențești, locații preferate și despre viața de cămin + fenomenul "conviețuirii" cu studenții străini.

-La revista *DIALOG* i-am întâlnit pe Alexandru Călinescu, celebru profesor de literatură franceză, pe prof. Alexandru Zub, istoric, membru al Academiei Române, pe Andrei Corbea-Hoișie, profesor de literatură germană, pe Ștefan Afloroaei, profesor de filosofie, astăzi și →

membru corespondent al Academiei Române, și am fost coleg cu un număr de studenți, care, apoi, au devenit nume de referință în spațiul cultural românesc: Liviu Antonesei, poet, critic și prozator talentat, Sorin Antohi, eseist și istoric al culturii, Florin Platon, istoric de vastă cultură, cu preocupări profunde în spațiul românesc, Mihai Dinu Gheorghiu, critic literar în studenție și, acum, sociolog cu studii serioase la Paris, unde și predă câteva luni pe an, Dan Alexe, trăitor acum la Bruxelles, devenit celebru pentru filmele și documentarele sale realizate în spațiul ex-sovietic, în noile republici musulmane, ca și în Afganistan, Iraq și în întreaga regiune... În plus, Dan Alexe este un foarte talentat prozator și eseist, volumele sale stârnind discuții aprinse în spațiul intelectual românesc de astăzi. Tot în redacția revistei *Dialog* i-am cunoscut pe sora și pe cumnatul celebrului istoric al religiilor, urmaș, la catedra din Chicago, al celebrului Mircea Eliade, Ion Petru Culianu (dintr-o veche și prestigioasă familie de intelectuali ieșeni!). Sora lui Ion Petru Culianu este Teresa Petrescu-Culianu, iar soțul dumneai, Dan Petrescu, a fost unul dintre cei mai cunoscuți anticomuniști în ultimii ani din regimul Ceaușescu. Tot Dan Petrescu este un foarte talentat eseist și prozator.

Revista DIALOG a reușit să publice și alți viitori intelectuali de mare finețe: Codrin Liviu Cuțitaru, Bogdan Călinescu, Gabriel Horațiu Decuble, Radu Andriescu, Simona Modreanu, Mona Antohi, Constantin Dram, Mirel Cană, Lucian Vasiliu, Florin Cîntic, Florea Ioncioaia, Cătălin Turliuc, Valeriu Gherghel, Petru Bejan, Lăcrămioara Petrescu...

Înainte de a trece la următoarea întrebare, doresc să amintesc doi scriitori, doi poeți din Iași, dintr-o altă generație, cea de dinaintea noastră, Mihai Ursachi și Emil Brumar. Cei doi ne-au influențat decisiv prin comportamentul lor aproape liber, disident, nonconformist și deschis oricărui dialog cu mai tinerii lor confrăți din generația mea. Ursachi și Brumar, chiar dacă nu le urmăream traseele poetice, bine conturate, pe care le admiram, ne dădeau voie, ba chiar ne invitau să ne gasim expresia cea mai potrivită în acel univers potrivit și să nu renunțăm, fie și cu

prețul răsului homeric sau al răsului lui **Zorba Grecu**, Kazantsakis fiind bine cunoscut printre noi.

Și, pentru ca tabloul acelor ani să se apropie cât mai mult de realitatea care ne-a generat, trebuie amintită revista clujeană studențească de cultură ECHINOX, cu care noi, ieșenii de la DIALOG, ne înfrățiserăm din considerente de rezistență comună, dar mai ales pentru că pariam cam pe aceleași valori ! Unul dintre tinerii cei mai activi, cultivați și care se mișca prin spații culturale serioase - din Sibiu, până la Cluj și, de acolo, mai departe, către Austria și Germania - a fost Emil Hurezeanu, printre poeții

cei mai talentați din generația noastră, primul care, de fapt, a debutat, în 1979, cu volumul de versuri: **LECȚIA DE ANATOMIE !**

Mircea Cărtărescu a debutat cu un an mai târziu, în 1980, cu volumul **Faruri, Vitrine, Fotografii**. Apoi, Ion Mureșan publica volumul **Cartea de iarnă**, 1981.

Eu am reușit să public prima carte de poeme abia în 1990, după mai bine de 10 ani de când o predasem editurilor și după ce principalii poeți ai generației mele publicaseră chiar și 2-3 cărți, spre bucuria mea.

Volumul publicat în 1990 era identic cu cel pe care îl încredinșasem editurilor încă din 1980.

În acești 10 ani, evoluția mea nu a mai avut loc, am fost condamnat să îmi contempul poemele din prima tinerețe, fără să fi putut scrie nimic nou... Chiar nu aș mai fi putut scrie 10 ani ceva nou?

Sigur că aș fi putut, dar așteptam să "scap", să mă eliberez de primul volum, așteptam să mă curăț: nu puteam avea două cărți, înainte de a o avea pe PRIMA. Paradoxal, după 1989, au fost colegi de generație care m-au acuzat că nu am vrut să public un volum; îmi găseau o culpă în faptul că nu am putut să public.

-Ce fel de restricții, regulamente absurde ați întâlnit în studenție? Ați cunoscut colegi "infiltrați", turnători sau securiști?

-Nu aveam acces la publicațiile din străinătate, nu puteam citi presa lumii din imediata noastră apropiere în timp! Câțiva oameni din preajma redacției revistei *Dialog*, dar în special Al. Călinescu, Andrei Corbea-Hoișie și Liviu Antonesei, îmi împrumutau cărți, publicații, reviste europene. Țin minte, din discuțiile purtate, că Sorin Antohi, Liviu Antonesei, Andrei Corbea, Constantin Dram, Valeriu Gherghel, Dan Petrescu, Ștefan Afloroaei, Dan Alexe, Radu Sperneac, Dorel Finaru și cu mine eram fascinați de România interbelică, de personalitățile de atunci și de presa acelor vremuri, începând cu *Revista Fundațiilor Regale*.

La bibliotecă, atât cât puteam și cât mi se permitea, încercam să parcurg cât mai multe pagini din presa interbelică. Literatura de specialitate, în adevăratul sens al termenului, nu exista.

Nu eram deloc preocupat de ideea de turnătorie, trăiam ca și cum Securitatea nu exista, nu i-am dat aproape niciodată atenție, nu i-am lăsat să-mi invadeze existența cu "prezența" lor. Nu am cunoscut nici un securist (care să se prezinte astfel!), înainte de decembrie 1989 !

-Vă rog să concluzionați asupra experienței redacționale/ întâlnirii sau colaborării cu presa studențească în comunism, privind din unghiul prezentului.

-A fost cea mai importantă experiență a mea, după ce am părăsit, la 11 ani, satul natal Știubieni, jud. Botoșani. Am rămas prieten până în prezent cu mulți colegi de presă din studenție. Este adevărat că unii nu au mai dat, după '89, niciun semn de viață.

Nivelul intelectual al studenților pe care i-am cunoscut în presa studențească era foarte, foarte bun și ei au fost singurii care, după decembrie '89, nu m-au dezamăgit.

AMURGUL IUBIRII

(XLVI)

Corpul, eliberat de disprețul metafizicii, nu poate însă să dețină esența identității noastre. Aceeași paradigmă a modernității care îi permite impunerea îi neagă și esențialitatea în definirea identității sexuale a subiectului uman. Corpul devine numai un fel de semnificat absolut, un punct despuiat de determinații.

De fapt, "principiul" vieții pare să fi trecut ca printr-o strecurătoare prin pluralitatea corpurilor, actorii ei privilegiați, pentru a se revărsa în nuditatea ei fără determinații, adică "metafizică", pe scena comunicării generalizate. Și cu atât mai mult cu cât principiul lumii de azi, tematizarea gândirii actuale este comunicarea, înțeleasă ca o construire a relației, și nu ca o informare.

Pentru o filosofie tradițională, oficială și academizantă, corpul rămâne încă prins în categorii metafizice și adăpostește în el "principiul" vieții. Dar așa-numitele discipline socio-umane, care au venit să înlocuiască gândirea metafizică dinspre știință, au fost mai curajoase. Deja spre sfârșitul modernității clasice, etnologia a vorbit cu detalii despre tehnicile corporale și a descris corpul ca un produs cultural. Chiar dacă anticipat de simbolismul religios în general și mai ales de cel astrologic și alchimic în care discursul imersează corpul într-un limbaj simbolic, psihanaliza a fost cea care a dus până la capăt această dezvoltare, propunând ideea subtilă a corpului de limbaj, atunci când Freud a observat că paralizia isterică se petrece nu după sistemul nervos fiziologic, ci după descrierea *ad litteram* în limbaj a corpului.²⁸ Abia după revizuirea lacaniană a psihanalizei a devenit însă evidentă replica alternativă la biologismul conținut în psihanaliză: corpul uman trebuie gândit ca un corp de limbaj.

Școala de la Palo Alto și antropologia comunicării au continuat aceste descoperiri, propunând implicit formula corpului ca limbaj.²⁹ Ceea ce înseamnă că perspectiva se inversează: ontogenetic și filogenetic trebuie să concepem corpul, și nu sufletul, ca punct de plecare al comunicării. Tema, cu un ușor iz metafizic, comunicare și corp (aplicabilă iubirii-pasiune, iubirii de tip Donjuan și iubirii romantice) se inversează și devine: corp și comunicare, adică dă prioritate trupului în constituirea comunicării.³⁰

Interacțiunea corporală copil-mamă este forma primă de comunicare și soclul pe care se elaborează toate celelalte forme. La începutul oricărei existențe umane, există o primordialitate a gesturilor față de limbajul verbal, pentru că relația e prealabilă conținutului comunicării, enunțarea este prealabilă enunțului. Pe această relație primordial corporală, societatea vine să-și construiască sensurile și semnificațiile. Odată cu corporeismul actual, cu răsturnarea relației asimetrice suflet-corp și impunerea relației, tot asimetrice, corp-suflet, apare noua temă: corp și comunicare și deschiderea spre comunicare corporală sau "nonverbală", spre "limbaj corporal".

Creștinismul a vorbit de un suflet întrupat sau trup însufletit, acesta devenind punctul de plecare pentru iubirea-pasiune sau iubirea romantică, ambele forme ale comunicării interpersonale. Acum ar trebui să spunem: suflet trupesc, întrupat nu atât în sensul unei spiritualizări, cât pentru a semnifica faptul că trupul este un corp de limbaj. Consecințele nu se lasă așteptate nici în ceea ce privește definirea genului - o identitate care rezultă în mare parte din codificarea de limbaj a corpului -, nici în redefinirea iubirii ca erotism sau sexualitate. Foarte mult din ceea ce este noua sexualitate aparține unui nou tip de comunicare. Suntem imediat tentați să ne amintim de pozițiile și tehnicile corporal-erotice asiatice și de gheșe. Dar nici erotismul sau sexualitatea occidentală nu este departe de comunicare sau semnificare dacă din limbajul său corporal avem în vedere un gest înalt semnificativ cum este, spre exemplu, mângâierea. Comunicare mai subtilă și mai paradoxală decât s-ar crede,

pentru că întâlnește conștiința altuia prin intermediul, de altfel exclusiv, al corpului său. Întâlnind pe altul prin corpul lui, se reîntoarce ca o altă conștiința la propriul corp. Este motivul pentru care iubirea reușește să îndepărteze pudoarea, să plaseze propriul corp dincolo de rușine. În marile iubiri-pasiune, sufletul îmbracă trupul ca în mistica religioasă, unde simpla dialectică a sufletului încorporat sau a corpului însufletit e depășită. Diferența este numai că în sexualitatea din modernitatea noastră târzie și din postmodernitate corpul îmbracă sufletul. Or, corpul este de limbaj și se manifestă ca limbaj, ceea ce înseamnă capacitate proprie de a emite mesaje, de a intra în comunicare.

AUREL CODOBAN

28. Vezi S. Freud, "Encwurf einer Psychologie für die Neurologen", în *Aus den Anfängen der Psychoanalyse*, London, Imago Publishing, 1950.

Freud analizează la Salpetriere paralițiile atipice ale istericilor.

El constată că istericii fac paralizii prin proiecție sau prin reprezentare care ignoră anatomia medicală a sistemului nervos.

Corpul, în paralițiile isterice, este omogen limbajului, adică simbolic. El funcționează după raționamente de tipul celui al Elisabetei von R.: "Asta nu poate merge așa", care nu o spune direct, ci paralizază.

Adică se ajunge la un simptom care analizat fiziologic e pur și simplu misterios, pentru că paralizia se produce fără leziuni nervoase și după limbajul cotidian. În plus pacienții au un aer de neașteptată plăcere acolo unde medicii se așteaptă să întâmpine neplăcere sau chiar durere.

29. Vezi, spre exemplu, Erving Goffman, *The presentation of self in everyday life*, New York, Doubleday Anchor, 1959 și Michael Argyle, "Verbal and non-verbal communication", în *Communication Studies. An Introductory Reader*, edited by John Corner and Jeremy Hawthorn, London, New York, Melbourne, Auckland, Edward Arnold A division of Hodder & Stoughton, 1989.

30. Între altele, așa se rezolvă cazul paradoxal al americanei Keller, care, oarbă și surdomută din naștere, ajunge să scrie totuși poezii. A învățat limbajul prin contact corporal cu instructorii ei.

Puncte de vedere

Înapoi la cartea „de hârtie”

În introducerea la volumul său „Asul de pică. Ștefan Aug. Doinaș”, George Neagoe, discipol al lui Nicolae Manolescu, rememorează faptul că profesorul le-a transmis lui și colegilor săi o învățătură ce m-a tulburat chiar și pe mine care nu mai sunt, din păcate, student de multă vreme, mă tem că din vremuri imemorabile: „Literatura nu vă folosește la nimic, dar vă face mai frumoși!”. E mult, e puțin?! Este enorm.

Îmi aduc aminte, în acest context, de o aserțiune a unui mare romancier: Alejo Carpentier. Într-un scripitor eseu, el constata cu luciditate că nicio carte de literatură, fie ea și o capodoperă absolută, nu schimbă lumea; cărțile care schimbă lumea, credea autorul *Ritualului primăverii*, sunt *Biblia* și *Capitalul*. Se naște întrebarea: dacă literatura nu poate schimba lumea, lectura ei o poate face?! Nu mă încumet să răspund, fie și numai dacă țin seama de faptul că cei care citesc literatură sunt de cele mai diferite condiții: morale, intelectuale, sociale, religioase etc.

Un critic vorbea de “conexiunea afectivă cu pagina scrisă” și de faptul că lectura îi prilejuiește și cititorului “un moment al creației, fie și de rangul al doilea sau al treilea, altul de la cititor la cititor”. Sigur, e greu să schițezi portretul bunului cititor, cu atât mai mult al celui ideal. S-a observat de multe ori că cititorul ideal nu e neapărat criticul, adică profesionistul rece, rațional, metodic al lecturii. Asta nu înseamnă că nu există, e drept foarte rari, și critici cititori ideali. Îmi vin în gând doi dintre aceștia, incontestabil cei mai mari, alături de Lovinescu, ai literaturii române din secolul XX, de fapt ai literaturii noastre de la origini până în prezent: G. Ibrăileanu și G. Călinescu. Doi cititori de o genială inocență. Într-un eseu intitulat *Paradisul lecturii*, Valeriu Cristea, și el un cititor de mare performanță, îi schițează primului un memorabil portret: “Când se pregătește să recitească *Război și Pace* se aprovizionează cu un stoc serios de țigări, are emoții, degustă anticipat voluptățile ce-l așteaptă, se pregătește ca pentru o mare expediție. Imaginea lui Ibrăileanu citind una din cele mai frumoase cărți ale lumii într-o odaie plină de fum greu de țigară, în care umbrele ficțiunii rătăcesc ca într-un mediu propice, e una dintre cele mai impresionante ale literaturii noastre critice”.

Ibrăileanu retrăia astfel, la fiecare lectură, timp de șapte zile, ca în mito-

logie, facerea unei lumi în care se simțea mai implicat, cu toată ființa, decât în cea reală: “Ai uitat că ai în mână o carte, o operă de ficțiune, că-ți vorbește un scriitor. Ai plecat de acasă de la tine și ești aiurea. Și pe urmă cartea te duce, dar fără să bagi de seamă că ea te duce, la o petrecere de ofițeri, într-o societate de fete, la moșia unui general, la război, la Austerlitz, la o rudă a familiei Rostov. Și niciodată în viața reală, n-ai fost într-atâta lume, printre atâția oameni, pe care să-i cunoști atât de bine. Cele șapte zile cât stai cu cartea asta în mână, rudele tale nu mai au destulă realitate, prietenii parcă sunt în trecut”.

Apropo ești tentat să te întrebi: *Roland Barthes* știa oare de această aventură a Cititorului, cu majusculă, Ibrăileanu când scria: “A citi înseamnă a dori opera”? A citi opera dar, mai ales, a o reciti. La urma urmei, postula un reputat teoretician al lecturii, nimeni nu te obligă să citești, dar ai obligația să recitești. Avem dreptul și toată libertatea să nu citim, nu ne obligă nicio lege, nici o constituție, nu ne obligă nici măcar Uniunea Europeană, ocupată cu alte probleme, de exemplu cu legislația privind protecția liliecilor, dar avem datoria să recitim. Pentru scriitorii de la *Viața Românească*, și nu numai, inclusiv Sadoveanu, Ibrăileanu, înainte de a fi Criticul, “Curtea de casație”, cum a și fost numit, era cititorul ideal. Așa cum Lovinescu însemna, mărturisea Ion Barbu, “singura noastră rațiune de a scrie”.

Să ne amintim și de celălalt mare cititor pe care l-am pomenit - G. Călinescu: “Cărțile nu se citesc în public; cu ele te închizi în casă, în singurătate: Poziția în care consulți o carte este de o însemnătate capitală. / Versurile, spre pildă, se citesc umblând în jurul odăii, pentru a le da un ritm declamator. (Este una din probele la care Călinescu supunea poezia și pe poeți în faimoasele sale cursuri de la Universitatea din Iași. Cine l-a auzit rostind romanța *Pe lângă plopii fără soț*, de exemplu, în românește sau/și în versiune italiană, ori cine l-a ascultat citindu-și poeziile proprii își dă lesne seama că aceasta era metoda sa de lectură a poeziei – nota mea C.C.).

Romanele de acțiune le citesc întins jos cu capul în mâini, ca un fel de șef de stat major deasupra unei hărți strategice pe care îmi studiez mișcarea eroilor. / Literatura de analiză se gustă, culcat pe spate. După fiecare moment psihologic, ai astfel prilejul să lași cartea jos și să urmărești cu ochii în tavan perspectivele *sufletești* ale cărții”.

Cine avea să spună la câteva decenii după ce scrisese Călinescu articolul “Cum se citește o carte”, din care am citat, că lectura criticului este o *lectură gânditoare* ?!

Sunt destule voci mai mult sau mai puțin alarmate și alarmante, multe Casandre care îi prezic cărții „de hârtie” un viitor deloc fast. Îngrijorarea are, fără îndoială, o anumită justificare, într-o epocă a Internetului. S-ar putea să se întâmple însă ceea ce s-a petrecut în spațiul mass-media, mai exact al audiovizualului. Acum câteva decenii, nu puțin sceptici îi cântau prohodul Radioului. Se estima, dacă nu dispariția, în orice caz, o marginalizare a acestuia, pe măsura intrării tot mai masive a televiziunii în spațiul public și privat. În realitate, prezicerile sumbre au fost total infirmate. Radioul nu și-a pierdut statutul, ba chiar și l-a întărit, audiența sa continuând să fie chiar mai largă decât a televiziunii și în zilele noastre. S-ar putea oare ca noile suporturi, noile mijloace de comunicare să elimine obiectul carte? E greu de crezut, măcar și dacă avem în vedere motive ce țin de confortul fizic și sufletesc al cititorului. Dar nu numai. Tradiția, care în această privință e literalmente fabuloasă, are nu doar un puternic impact psihologic, ci și o binefăcătoare inerție. Alexandru Paleologu povestea că a citit de-a lungul vieții romanul “Război și pace” de 14 ori, prima dată la o vârstă fragedă, când la lectura capodoperei lui Tolstoi a plâns.

Întrebându-l într-un interviu ce crede: un tânăr de azi ar mai plânge la lectura unei asemenea cărți?, Paleologu mi-a răspuns în stilul său binecunoscut că, dacă nu e idiot, sigur va plânge.

Nu-mi pot imagina pe cineva plângând la lectura romanului lui Tolstoi sau a altui mare roman pe ecranul computerului. Decât doar dacă are o problemă ce ține de oftalmologie, nu de emoția estetică. Dar să-l mai și recitească, și încă de 14 ori, ca Paleologu!..

Pe un asemenea suport ar fi un adevărat supliciu.

Civilizația lecturii, a lecturii gânditoare, este legată indisolubil de obiectul *carte*.

CONSTANTIN COROIU

O nuntă boierească

Delicat și sufletist, Lőrinczi Francisc-Mihai ne incită la o călătorie prin tărâmul frumos, originar, pe care l-am primit în dar la naștere, prin miracolul naturii și pe muntele de simboluri esențiale. Trăsăturile pietrei sunt fixate fizic prin mirajul peisajului pe care-l avem la îndemână, dar și simbolic, trăsăturile adevărului pe care îl trecem zilnic cu nonșalanță. Există un adevăr care oferă siguranța unor generații disponibile să vadă frumosul. Prin volumul de versuri *Fizionomiile pietrei*, apărut la Sibiu: Editura CronoLogia, 2017, descoperim un poet dedicat, pasionat de frumusețea vieții legate de natură, de familie, de dragostea dintre femeie și bărbat în vremurile crizei, de peisajul locului natal, de anotimpuri speciale în care se aude un cântec subtil, subțire și blând. O lume pierdută e adusă în prim-planul atenției cititorului. Poezia devine un loc unde se pot petrec miracole, lucrurile aparent pierdute, se ivesc în versuri calde, armonioase, venind din vibrația pământului, din tăria unui sentiment, din bucurii dantelate.

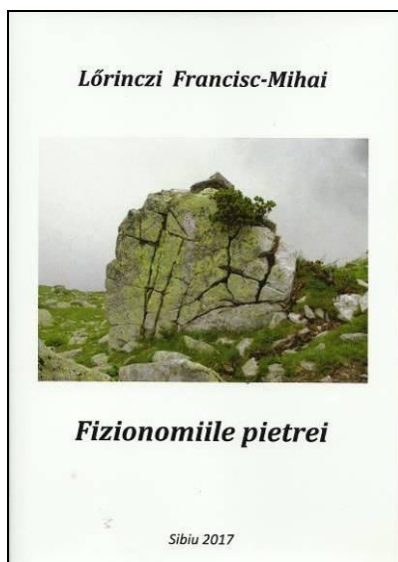
Volumul se încheagă pe trei nivele: I. *Respirația pietrei*, II. *Silueta pietrei*, III. *Eroziunea pietrei*

Iată că piatra are viață în sine, e o prezență reală, depășește dimensiunile peisajului, se degradează sub presiunea timpului și sub acțiunea oamenilor care au uitat că piatra are suflet, este tăria de a rezista în vremuri instabile.

Poetul se aplecă atent asupra fiecărui poem, îl cizelează, are empatie pentru cititorul de la celălalt capăt al versetelor. De la copilăria pierdută la maturitatea sa, omul e însoțit de spiritul pietrei care simte durerea, lacrima, bucuria, schimbarea generațiilor: „mi-ai zburat din inimă/ și ți-ai făcut cuib// pietrele de fundul lacului glaciator/ parcă sunt vii/ stromatolite/ ori inimi de balene/ acoperite cu nori și rhododendroni//nopti lângă Mija./ pe grohotișuri îngeri în picioare” (*Pietrele*, p. 13).

Piatra face parte din peisaj, martorul tăcut al timpului, păzită de puterile divine. Prezența lumii de sus peste lumea de joc arată că limitele sunt relative pentru cel care privește dincolo de tăria lumilor.

Prezența pietrei este una reală, se

poate testa tăria ei: „să sfășii piatra cu dinții/ și în spărtura ei să adulmeci mireasma/ gustului de lebedă” (*Silueta pietrei*, p. 86).

Există o eroziune a pietrei, a existat un început, va urma sfârșitul, inclusiv piatra va ceda sub grele umbre, sub rupturile din trupul timpului fragil. O neliniște gravă glisează peste peisaje în ruină: „armăsarii cu picioarele rupte/ degeaba urlă de durere/ vor fi împușcați în cel mai scurt timp/ ai grijă de picioare și de mâini/ și de aripile din tine” (*Neliniște*, p. 131).

Peisajul care îmbracă ființa pietrei e marcat de alte prezențe curate: Basmul, cireșul, nunta, dragostea, ochii lui Picasso, nunta cuvintelor, diamantele cerului, lebede de cristal, luna cu silueta ei, anotimp străin, holograma... Sunt fixate riguros locurile unde piatra absoarbe luminile înalte, semn al aprecierii față de locuri și oameni speciali.

O temă incitantă este *lebedă de cristal*, cea transparentă, lumina o străbate, ochiul e atins de frumusețea tainică a peisajului: „În Retezat sunt pietre vii/ umplute cu stele// când se sparge câte o piatră/ poți vedea lebedele de cristal/ cum se ridică în zbor// ce piatră de cuvânt/ ce cristal alb, lebedă” (*Lebedele de cristal III*, p. 83). Lebedă este poezia locului, un zbor de cuvinte materializate în îngeri.

Lőrinczi Francisc-Mihai e sensibil, are ochi spirituali, vede dincolo de aparențe. Versurile lui au o substanță specială, cu străluciri calde și proaspete. Iată cum percepe poetul lumea sub pietre gardieni, arcadele marilor catedrale sunt luate de pietre cabrate sub valul clipelor tumultuoase: pământul cerșete lumina, potcoave de aur pentru noroc, curcubeul din

inima copilului, salcâmi înfloriți – la banchetul îngerilor, lumina se retrage în cuib, cerneala revărsată din călimara cerului...

Locul unde s-a născut miracolul este *satul* din care poetul a fost răpit, are nostalgia unui leagăn care se mișcă sub stele divine: „sub acoperișul de țigla de casă/ să dormi pe fân în șură, vara/ în cameră de îngeri - / cazare în cer// caleașca din poveste e gata de basm... (Vară, p.43).

Poetul învață că lumea are gravitații speciale, că există stări care trebuie prinse în suflet: „am deprins mersul pe apă./ dar numai cu piatra dedesubt” (*Viu*, p. 52). Reținem alte tablouri: „compasiunea există/ dar numai când inima e din aluat divin” (*Empatie*, p. 53); „respir încă un stol de îngeri/ și la un semn de baghetă magică/ liliacul se aruncă în floare” (*Respirație*, p. 91) etc.

Dragostea modifică straturile clipeilor, prezența femeii iubite modifică întrebările și răspunsurile așteptate, totul are o aură de început de lume: „te pieptănai noaptea în oglinda lunii/ părul tău negru de bazalt era o cascadă// m-ai întrebat atunci, în noaptea de mai./ dacă sunt fericit.../ oare ți-am răspuns?// ascultam cum tace/ luna” (*Clipă*, p. 48).

De reținut în volum elementele primare ale vieții, modul în care omul și natura s-au lipit pentru crea o comuniune, pentru a susține viața într-o lume complicată și contradictorie. Satul, tradițiile ancestrale, mirosul laptei fierț, gustul mămăligii la țară, dimineți în vatra satului și alte plăceri simple. Am putea constata că poetul privește în urmă, că pășește prin vremuri idilice, ori aici avem o altă perspectivă: pierderea rădăcinilor. Se pare că există în lume o întoarcere din orașul de beton la gospodăria în care înflorește cireșii. Ultima parte a cărții, *Eroziunea pietrei*, probează această tendință, omul e împins din *caverna* secolului al XXI-lea spre natura generoasă și empatică. Clopotul satului care ridică aripi peste case, fagurele de miere care te poartă în rai, foșnetul zăpezilor de acasă, preșul țesut de bunica care te duce în paradis, mămăliga aburind pe masă, mirosul de grâu proaspăt, biserica proiectată pe munții înzăpeziți, mieii de aur..., toate se adună în volumul de versuri ca-ntr-o colindă zilnică.

Arta și artiștii care au marcat →

CONSTANTIN STANCU

istoria lumii punctează vremea poemelor cu linii de forță, brusc apare omul care se adaptează istoriei trasate de Dumnezeu cu sunete, cu psalmi, cu multe culori, peste toate se deschide curcubeul ca un arc ce unește părțile bune pierdute sub aspre revoluții și uitare. Sunt evocate: Noaptea lui Pușkin, sărutul fierbinte din tablourile lui Dalí, sărutul lui Klimt, crinii Florenței, visul lui Fra Angelico, lacrima înflorită a lui Carravaggio, albastru flamand cu Jan van Eyck, liniile lui Picasso etc. Toate fac parte din istoria pietrei care își păstrează silueta sub aspre ninsori.

În poemul *Oameni cu potcoave de aur* este captată esența timpurilor pe care le trăim, viteza în toate, oamenii aleargă peste lume, tropăie, un calvar în mișcare, pe trotuare neîmbânzite, totul în mișcare, oamenii sângerează pe străzi, aleargă spre fericirea cea de toate zilele. Oamenii mășaluiesc, nu se mai privesc în ochi, pași peste cadavre, spre locul de muncă, spre ținte în mișcare – „galop cu copite blindate/ cu potcoave de aur” (p. 136).

Poetul, însă, călătorește într-o trăsură regală, iar un ochi de sânge privește, semn al destinului sub care se mișcă viața, așa debutează volumul. „Un strănut divin... și cireșii dau în floare” (*Povară*, p. 39).

Omul evadat din raiul descris de versurile poetului ajunge în caverna modernă: „drama copilului uitat în fața televizorului,/ tragedia, nașterea în virtual// copilul se joacă singur în camera de bloc/ ca într-o cavernă/ educație în secolul XXI” (*Caverna*, 129).

Poemele au o grafie modernă, o grabă în lume, o zicere sub presiunea timpurilor care se duc și marchează ființa omului. Autorul fuge de experimente, proclamă certitudini chiar dacă expunerea poetică este una clasică, marcată de liniile romantismului sau ale realismului, el refuză un postmodernism aproximativ care ne oferă tablouri mișcate. Refuză metaforele buldozer și imaginile atinse de oțelul cuvintelor scoase de sub șenile iluzorii.

Prin acest volum, scribul demonstrează că lumea poate fi mai bună dacă rămânem în paradigma divină: „Vin roșu ales/ în curtea de la Caana nuntesc cuvintele// când te țin în brațe/ aud cum se îndulcește mustul în ciorchini// via coaptă,/ nuntă boierească la umbra deasă” (*Ospăț*, p. 59).

O SĂRBĂTOARE A ROSTIRII

Sonetele lui Mihai Merciaru din *Urciorul de aur*, al optsprezecelea volum de versuri al său, apărut la Editura Rawex Coms, București, 2016, reprezintă o continuare a temelor și motivelor poetice din celelalte volume, o deschidere spre cosmic, natură, vital și elementar, o revelație lirică și muzicală, o mirabilă trăire a sentimentelor.

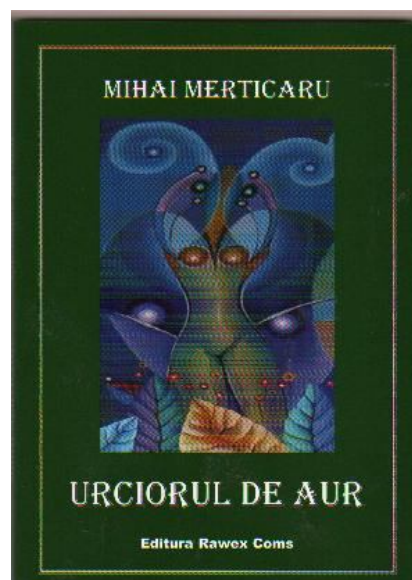
Propensiunea spre arta sonetului derivă și din mărturisirea sinceră a autorului, care se *consideră un romantic autentic, ce se simte confortabil numai în apele dulcelui stil clasic*. În prefața celui de-al cincilea volum de sonete, Mihai Merciaru face și o altă mărturisire eclatantă: „Cine năzuiește să escaladeze piscul înalt al sonetului trebuie neapărat să treacă prin niște furci caudine aidoma alpinistului care nu ocolește, ci înfruntă pieptiș peretele vertical al muntelui.”

În subsidiar el mai afirmă că esențializarea actului poetic și îndeosebi a sonetului cere har, concentrare, meșteșug, dăruire, disciplină, rigoare și putere de sacrificiu, virtuți și obstacole pe care, spunem noi, le posedă și le depășește cu aplomb și eleganță.

Din punct de vedere compozițional, volumul cuprinde trei secvențe poetice: *Sonete luminoase*, *Sonete pioase* și *Sonete neguroase*.

Sonetul sonetului este poezia cu care se deschide volumul, un elogiu adus acestui rege al poeziei care este sonetul, de origine și inspirație divină, *imn de slavă, metaforă scumpă blagoslovită*, în care s-au exersat spiritele cele mai strălucite ale veacurilor: ”Pe liră se adună, se înșiră,/Timpul și nemărginirea domină,/Că-i rupt din creațiunea divină”.

„Femeia din sonetele lui Mihai Merciaru este o comoară, văzută ca o *cerească minune* într-o *pioasă și sfântă rugăciune*, încât poate da naștere unei *noi galaxii*, care posedă *trup de fum și ochi de vijelie*, metafore care pot declanșa furtunile în raportul dintre efemer și etern al ființei umane, *veritabilă mitologie*, continuă poetul în sonetul *Ea e aceea*, scânteia, capabilă să aprindă trolitul

ce va declanșa explozia de iubire.

Iubirea care mișcă sori și stele, în accepțiunea lui Dante Alighieri, se înalță până la ceruri, dar în poezia lui Mihai Merciaru, aceasta reprezintă o taină, o deschidere a simțurilor spre ceea ce este neelucidabil și misterios, o duminică a spiritului, o sirenă care ne ademenește cu profunziuni nebănuite.

Suferința, pierderea iubirii poate arunca o punte de suspine, dar are și rolul de a transforma *clipa în eternitate*, aducătoare de noi frumuseți: „Eu ți-oi face clipa eternitate/ Și-ți voi croi o frumusețe nouă.// Vino să ne închinăm credinței sfinte,/ Să împlinim a Parcelor menire,/ Să ne legăm prin sacre jurăminte,// Cu voia Înaltcerescului Părinte!/ Jură-mi solemn că mă accepti de mire/ Și-ți voi dăruia un colț de nemurire!” (*Logodnă*)

Eternului feminin, transpus de Mihai Eminescu prin sintagmele *nu știu ce* și *un nu știu cum*, poetul Mihai Merciaru îi conferă un surplus de frumusețe și de gingășie, încorporat în adevărate imnuri apoteotice conștient că dragostea este singura modalitate de a accede la absolut: „Anotimp cu soare-i orice iubire, /Sufletu-ți dansează cu pasărea –n zbor,/ Răsar noi stele pe cer strălucitor, /Planetele toate își ies din fire. (*Sonetul fericirii*).

Un alt sonet are un titlu extrem de sugestiv: *IN HOC SIGNO VINCES* - *Sub acest semn vei învinge*.

Este însemnul scris în cer, pe o cruce și văzut de către Constantin cel Mare pornit din Bizanț să lupte →

CONSTANTIN MĂNUȚĂ

împotriva Romei decăzute, devenit un simbol al biruinței iubirii în lume, fiind cel mai de preț dar ceresc oferit de Creator oamenilor.

Atena, Diana sau Afrodita reprezintă femeia care-i duhul operei de artă, iubita fiind privită ca împlinire absolută, ca mijloc de a ajunge la esența cunoașterii, ca un remediu de a ține moartea la distanță: „Să-mi luminezi calea cum o făclie/ Să intrăm împreună în veșnicie” (Femeie).

Este omniprezent mitul androginului, un arhetip al ființei conceput ca o sferă din care s-au desprins cele două jumătăți – masculinul și femininul – predestinate să se caute mereu, pentru a reface unitatea primordială.

Dragostea absolută este, așa cum spunea Mircea Eliade în *Mitul reîntregirii*, o „nostalgie a androginismului.”

O melodie lină ar dori să-i fie poetului marea plecare în Rugăciunea către Dumnezeu: „...Alungă-mi înserarea de sub sprâncene,/ Cu dragoste zidește-mă-n lumină,/ Speranța de viață pompează-mi în vene, // Năpasta rămână fără antene,/ Să-mi fie clipa plină și senină,/ Iar marea plecare, melodie lină!” (Rugăciune)

Un elogiu aduce poetul flăcării din piatră, focul, cel de-al patrulea element al cosmogoniei tradiționale, fiind prezent cu toate valențele lui purificatoare, mistuitoare și izbăvitoare, reprezentând starea sufletească a eului, pasiunea arzătoare a trăirii, centrul vieții spirituale: „Un foc roșu să curgă prin artere,/ Făcând, din bicisnic, titanul Atlas,/ Ultimul pahar pe un altul cere,/ Răpind uitare, dăruind plăcere” (*Sonetul vinului*).

Universul poetic merticărescian explorează stări de intensă trăire sufletească, dezvăluind tăceri și întrebări grupate în jurul dorinței poetului de a-și descoperi propria identitate.

Fiind fascinat de trăirile unice și irepetabile, poetul scrie obsesiv despre nevoia de puritate și sinceritate, despre candoare și afectivitate, sentimente ce dau un sens profund vieții: „Candidă splendoare multicoloră,/ Feerie ce nici în vis n-ai să vezi,/ Cântată de miriade de aezi, / Magie cu parfum de mandragoră”.

Lumea lui Mihai Mercicaru e o sumă de fragmente de realitate și

irealitate, de cotidian și lume interioară: ”Departes clipele crepusculare./ Ai încă timp destul să-nchini femeii/ Prea plinul ce ți-l dăruiră zeii/ Să te bucuri de sfânta sărbătoare” (*Sonetul clipei*).

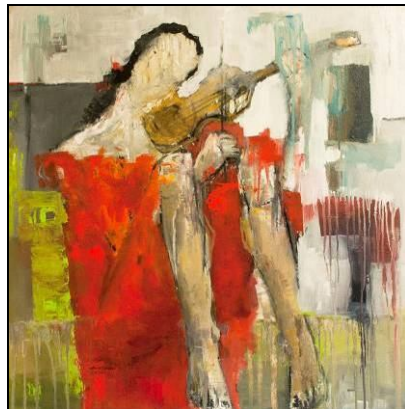
Parabola scrisului său este susținută de o gestică a esențializării: tăcere, interiorizare, atitudine de pură contemplativitate.

Probe de eleganță și discreție, fantezie, mister și iluzie, sonetele lui Mihai Mercicaru sunt exerciții de mare simplitate, nesofisticate care redau un copleșitor tumult lăuntric de stări, idei și sentimente.

Sursa lirismului său constă în marea iubire pentru tot ce ne înconjoară: ”Primăvara explodează în livezi,/ Etalându-și mirifica ei floră/ Înflorită-n nimburi de auroră,/ Spectacol fulminant cu-o mie de amiezi”.

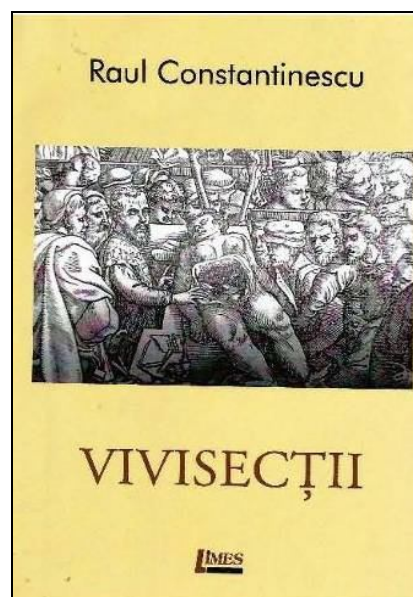
Solemnitatea, eleganța frazării și efectele obținute prin apelul la rimă și ritm ne dezvăluie un poet înzestrat cu o prodigioasă mobilitate a discursului liric, un bonom jovial care mizează pe muzicalitate și rafinament prozodic, un poet care aspiră spre etalonul poeziei adevărate ce constă în ambiguitate și imprevizibilitate, în apropierea de elemente total dispartate, într-o mirabilă trăire a sentimentelor.

Reamintindu-ne că, în vremuri imemorabile, poezia și muzica erau inseparabile, Mihai Mercicaru, poet riguros și sugestiv, apolinic și dionisiac, enigmatic și colocvial, ne-a oferit volumul maturității creatoare depline, un splendid omagiu adus iubirii, o învolburată revărsare de lirism pendulând între real și ideal, între sacru și profan, între Eros și Thanatos.

Ammar Alnahhas

Vivisecții spre Aleph

Unii poeți își caută cauza scrisului întorcându-se din curgerea firească a versului până la propriile lui izvoare, înotând, ca niște pești curajoși, „contra curentului”.

Aceștia, când ajung la sursa inspirației lor și descoperă o lacrimă care înflorește neconținut, se lasă din nou duși de valurile învârtite către marea vărsare (fiindcă totul este Panta Rhei), visând, ca o ultimă consolare, la o viață mai liniștită în mijlocul albastrei infinități.

În mâna altor poeți, cuvântul este ca un bisturiu care face incizii adânci în carnea vie și îndurerată, cu speranța gășirii sufletului ascuns în cotloanele întunecate ale unui labirint populat de himere. Și ce găesc ei acolo?

Raul Constantinescu, autorul volumului „Vivisecții” (Editura Limes, 2015), recurge la ambele tehnici poetico-imagistice menționate mai sus, încercând să ne ofere un răspuns. El face „libere vivisecții” pe „ritmul izvorului” („zvâcnetul inimii”), folosind „laserul cuvântului”.

Și ce descoperă poetul? Că „partea mea nemuritoare / nu-mi aparține nicicând... / de unde vine ce este încotro merge / nu știu nu bănuî”. Dar căutarea dă și alte roade neașteptate, ivindu-se revelația: poetul și „fratele corp”, chiar dacă sunt „anonimi siamezi” („sic tranzit gloria mundi!”), se au unul pe →

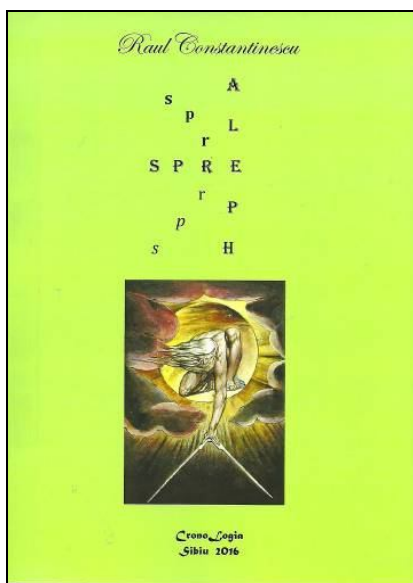
IONUȚ CARAGEA

celălalt pentru a se cunoaște mai bine atunci când „zilele vieții mele” sunt „ceneri mute de stele”. În felul acesta, pot duce împreună crucea pe drumul Golgotei poetice sau pot arde împreună pe „rugul cuvintelor”, așteptându-l pe Godot.

Volumul „Vivisecții” este, de fapt, o etapă pregătitoare care anunță începutul unei călătorii inițiatice spre desăvârșire, adică „Spre Aleph” (numele volumului apărut la editura CronoLogia în 2016, volum distins în același an cu premiul revistei *Vatra veche* la concursul de poezie religioasă „Credo”).

Operația pe cord deschis din „Vivisecții” i-a dat poetului puterea să renască prin cuvânt și să pășească dincolo de valea plângerii („Ecce Homo!”), ajungând într-o nouă dimensiune spirituală în care este însoțit de „Îngerul Absolut”, fiind vorba, evident, de îngerul care se află „în fruntea cetelor cerești”, cel care „purifică lumi prin lumi”.

Poetul este și el un înger, care urcă și iar urcă, apoi cade și iar cade, ajungând „mai crin, mai pelin”, „navigând prin umori” sau odihnindu-se sub cruce precum „eroul necunoscut”. El ne aduce aminte că „viața este un infern la purtător”, că azi poți fi „argonaut în cer”, iar mâine doar „o trecere în umbră”. Nouă, cititorilor, ne rămâne să căutăm propria noastră cale spre Aleph, luând exemplul unui om care, în ciuda însingurării sale fizice, și-a făcut din cuvânt un frate de cruce cu care a călătorit ca un „Lotus înaintând peste zări”, către „Izvorul luminii”.

Anotimpurile iubirii și libertatea limbajului erotic

Liliana Terziu Boian nu e o începătoare, fiind autoare a peste șapte volume de poezie, care demonstrează o anumită acumulare de nuanțe și o aprofundare a lirismului în acești 15 ani de la debut; cu toate acestea, mai apăsată pare continuitatea și intensitatea universului poetic care o recomandă ca pe o devotată și profundă poetă a iubirii.

În traiectoria sa vocațională, a fost îndrumată în cea mai mare parte de poeți, dar și de critici, aceștia din urmă însă nefiind foarte aplicați poeziei – ceea ce poate explica rezoluția târzie a principiilor sale lirice. Treptat, poemul liric se transformă în psalm și autoarea devine un apostol al credinței.

Poezia începuturilor pendulează între trăire și confesiune, “arderea zilelor și rugul amintirilor”, versul alb rămâne dominant iar cuvântul în dragoste “devine/mormântul sentimentelor” (“Da, ai dreptate, iubite, fără cuvinte”)

Varietatea ipostazelor lirice etalate de autoare se generează toate din arhetipul dragostei, din teme clasice: așteptarea Penelopei, inocența Desdemonei, cântecul de mireasă fără nuntă al Ofeliei, într-un univers dominat de violet, care, de fapt, e o culoare mortuară în cultura chineză. Dar poate evoca și pe Dulcinea din Toboso - iubita fantomatică a lui Don Quijote sau a oricui visează la o dragoste ideală: *Să fiu femeia/ curgătoare ca o apă liniștită/ în zorii fiecărei dimineți/ din iatacul trupului tău// din curcubeul revărsat / în tabloul culorilor/ acestei toamne aurii/ sunt doar femeia violet* (“Doar femeia violet”).

Autoarea rămâne permeabilă unor referințe livrești ca și unui limbaj des-

chis neologicistic, ca pentru a anihila monotonia și banalitatea universului existențial, ca în “*Teatrul vechi – spectacolul iubirii*”: *Scena a rămas goală/ actorii au rostit ultima replică/ versurile s-au răsfrânt/ peste marginile trecutului// pe scaunele de catifea s-a așezat/ parfumul amintirilor/ ecoul lovește cu țipete stridente/ frerestrele erorilor/ reverberând unde/ în nervii biciuți de așteptare*. Textul este un continuum expozitiv urmând, fără punctuație, curgerea gândirii și mai mult decât atât, lipsit de punctul final, ceea ce sugerează așteptarea.

Liliana Terziu Boian își asumă în multe poeme un prezent dezumanizat, tehnicist, care nu ar mai putea fi salvat decât de puterea inimii, a dragostei, a sentimentelor adânc umane: *Doamne, cât de mult iubesc azi/ cu toate pânzele corăbiei/ croaziera viselor înlănțuite/ din diminețile banale// (...) curcubeul celest îl aștern pe gânduri/ uitând toate frustrările cotidiene (...)/ (“sistem emoțional”)*.

Desigur, creatorii care se dedică exclusiv iubirii, așa cum e și Liliana Terziu Boian, performează o poezie monotematică, cu un singur centru dominant, dar care se extinde și se nuanțează în diverse alte sfere umane: relația cu societatea, frustrările cotidiene, gândirea, credința ș.a. Aici intervine nuanța, pendularea între metafore existențiale, care toate, vin să împlinească o etalare de ars amandi de la modul ingenuu, adolescentin, până la dragostea înflăcărată.

Iubirea este o trăire profund umană care poate fi localizată anterior sau ulterior timpului scriiturii, dar se poate exprima și la prezentul continuu, ca în “*ninsori în munții dorinței*”: *în fiecare noapte/ mă regăsesc în coada unei comete/ îmi flutur trena/ sub fereastra dorințelor/ spulberând visele răsfrânte/ în fântâna din suflet// tu îmi șoptești cuvinte/ pe partea inimii unde poemele se leagănă// (...)*

Liliana Terziu Boian (“Culoarea femeii”, Colecția Poezii sec. XXI, ed. Inspirescu, Satu Mare) e o poetă foarte îndrăzneță care eliberează limbajul erotic de aproape orice constrângere. Discursul său îndrăgostit este prețios, uneori ostentativ neologicistic, cu multe ipostaze tari, în orice caz lipsit de pudibonderie. Totuși, autoarea ar trebui să mai atenueze – nu scenele tari – ci bombardamentul cu neologisme, care nu poate crea o stare poetică autentică. În felul acesta, metafora sa – care este evident lirică și de bună calitate - nu ar avea decât de câștigat.

AURELIU GOCI

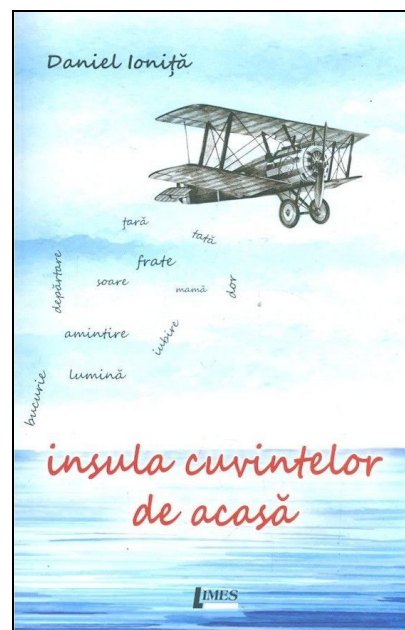
POET ÎN AUSTRALIA

Stabilit la Sydney (Australia), încă din 1980, Daniel Ioniță a rămas, în ciuda imenselor distanțe care despart țara de baștină de aceea de adopție, un român autentic, angajat în numeroase acțiuni de promovare a poeziei românești pe continentul austral. A realizat în 2012 o **Antologie de poezie Română Modernă – Anthology of Modern Roumanian Verse**, cu o reeditare în 2015, în paginile acesteia figurând nume de primă importanță, de la Vasile Alecsandri până la autorii contemporani. În 2013, a publicat un volum propriu de poezii, în versiune bilingvă, **Agățat între stele – Hanging Between the Stars**, urmat de un altul, în 2015, de asemenea în ediție bilingvă: **Contra Dicției – Contra Diction**. Mai e de adăugat (nu puțin lucru) realizarea unei antologii de poezie românească, **Anthology of Roumanian Verse**, în 2016, în Statele Unite, sprijinit de **Australian-Romanian Academy for Culture**. E de luat în considerare și faptul că profesază la Sydney în calitate de cadru didactic la Facultatea de Comerț a Universității Tehnologice.

Cea dintâi impresie pe care ți-o produce lectura poeziilor lui Daniel Ioniță este aceea că domnia sa nu are nimic din angoasele pe care le reclamă alți scriitori plecați din țară și stabiliți, cu o acomodare mai mult sau mai puțin dificilă, pe diferitele meridiane ale globului, pe unde s-au încetățenit. Daniel Ioniță scrie cu dezinvoltura celui care nu pare a se fi desprins vreodată de țărâna natală, căutându-și și găsindu-și locul firesc între congenerii săi autohtoni, păstrând dreapta credință și rostindu-se în adresare de sprijin, firesc și pe acele meleaguri îndepărtate, A-toate-ziditorului, declarându-se purtător al destinului omului liber al universului: „Străin sunt, Doamne, pe pământ/ Și nici de cer n-am parte./ Dar ascultai al Tău cuvânt./ și-n fața Ta plecat.../ durerea lumii-n ruga mea/ se zbate tot mai tare./ și pentru ea cerșesc acu/ la Tine-ngenuchiat.” (**străin sunt, Doamne**) sau atădată: „Dă-mi, Doamne, amintirile mele –/ de ieri, de azi și de mâine –/ fiindcă nu sunt doar ale mele./ ci ale tuturor copiilor Tăi/ de oriunde și de oricând” (**rugăciune despre amintiri**). Nu scrie, totuși, o poezie religioasă. Ba, dimpotrivă, îi place să se ia în răspăr cu Ziditorul, reproșându-i destule și apostrofându-l aproape golănește: „Ciudate și imprevizibile sunt bunăvoînțele Domnului/ și pline de mister sunt capriciile Lui!// Căci nu o dată L-am

întrebat/ de ce mă provoacă adesea ca să-L înjur/ de mamă, paște și dumnezei?” (**bunăvoînțele Domnului**). Teribilismele de felul acesta ce se regăsesc în poezia sa destul de frecvent, nu fac o impresie prea bună, coborând ștacheta, ca să zic așa, a expresiei, la nivelul unor imagini oarecum libidinoase („Dulce domniță, voi gusta omleta./ înfierbântată, ce-mi va fi servită/ pe fragedele-ți fese, albe-roz./ pe care cu râvnire am să le-nțep/ cu furculița ascuțită de argint” – **cânt shakespearian # 2- dulce domniță**). Verbul acidulat e adesea polemic până la denunțul pamfletar la adresa realităților din țară: „Țara mea fuge, fuge.../ Aleargă de colo, colo./ De cine fuge? De ce? (...) Unii zic că fuge de hoții de la guvernare./ alții că de fasciști sau comuniști./ alți că fuge de ruși, / alți că de UE./ În fine, alții susțin că țara fuge de ea însăși” (**țara mea fuge**).

„Lirismul problematizat”, cum se exprimă Mircea Petean în **Prefața** volumului **Insula cuvintelor de acasă**. Prefață de Mircea Petean (Editura Limes, Florești-Cluj, 2017) este marcat de „ironia și autoironia” ce dă, la drept vorbind, marca poeziei lui Daniel Ioniță, capabilă a aborda marile problematice ale actualității contemporane: „Am salvat omenirea./ Aseară, pe la nouă și jumătate./ Se ducea repede dracului./ atârând împuțită, plină de puroi/ pe muchia distrugerii ei iminente./ Am salvat-o./ Am scos umanitatea din rahat/ în ultima fracțiune de secundă./ Deși, ca să fiu sincer./ nu a fost o salvare autentică/ (nu sunt Dumnezeu Mântuitor)./ Am tras-o doar afară din câteva pacoste/ și pocinoage prezente și presante./ O ușurare temporară./ o mică amânare, dacă vreți./ Nimeni n-a observat nimic.// Toată lumea a continuat să doarmă, să mănânce/ să meargă la serviciu sau în concediu./ La familie și copii, amanți și amante etc./ cu același aplomb de amvergură/ ca și ieri” (**am salvat omenirea**). Discursul prozodic amintește astfel – abordând un soi de epicitate mucalită – de ciclul sorescian **La Lilieci**, având accent oltelesc picant: „Siminica ședea pe colțul băncii de lemn./ mestecând semințe de floarea-soarelui/ și privind la mâinile noduroase ale babei./ «Ce mai face nea Iordan, țafă Floareo?»/ «L-an-contract, maică.»/ Baba era cam surdă./ Credea că fata o întrebase despre vițelul contractat deunăzi la ce-a-pe” (**peisaj de Bărăgan**). E, însă, dramatic atunci când poezia devine autoreflexivă, metaforizându-și sentimentele: „mi-e frică de drumul înzăpezit înspre mine/ mi-e frică de-atâta ninsoare în codrii gândului/ mi-e frică de poluri, și nord și sud,

și de toate extremitățile/ pe unde mi-am pierdut virginitatea/ mi-e frică de gerurile vineții de luni și de miercuri/ mi-e frică de bocancii frigizi din antreu/ mi-e frică de florile de gheață din ochii ferestrelor/ și mai mi-e fric de mâinle mele și de inima mea –/ sloiuri desprinse din ghețarii zoiți/ de aluviunile întinate ale memoriei” (**aluvionile memoriei**). Cel mai adesea preferă însă tonalitățile jucăuș-parodice, ludice, cu inflexiuni de cuplet mahalagiu: „Mai taie continuu damblaua/ când popa-mi sfîștețe sarmaua./ și coace pe-o dungă prohodul.../ aghiazmă... s-o sugă norodul.// Mai țipă maimuțe bețive./ strâmbându-se seci și parșive/ la vidul din vadra golașă/ ce-mbată sugarul din fașă” (**disertație împotriva celor ce dezavuează lipsa nonsensului**).

O fațetă, cred a fi cea veritabilă a lirismului lui Daniel Ioniță, este totuși aceea sentimentalizată nostalgic, reflexivă: „Încă un an/ revine cu încăpățănare./ deși îi zic, de la o vreme/ să mai întârzie nițel./ să mă mai ocolească din când în când./ Să treacă mai des pe la alții, dacă vrea!/ I-am promis că nu-i voi ține socoteală/ dacă uită să-mi bată la ușă de data asta./ data viitoare, și-n toate celelalte dați./ Să mă ignore o vreme, că nu mă supăr” (**încă un an**).

Între ironie și nostalgie, lirica lui Daniel Ioniță are personalitate și nu pare nicio clipă desprinsă de universul problematic și de experimentele confrăților de generație din țară. E, poate, nota aparte pe care o arată ca fiind specifică poeziei momentului de acasă, acolo în peisajul literaturii continentului scaldat de apele Oceanului Indian, în vecinătatea celui Pacific.

CONSTANTIN CUBLEȘAN

Rochia de seară

Motto:

„Vreau să rămân cum sunt, de-i cu puțință:

Modest, atent cu toți din jur, om fin

Și să renunț cu mare ușurință

La tot ce-i imposibil să obțin!”

(„Deviză” – Vasile Larco)

Vasile LARCO este un scriitor prolific și interesant în peisajul liricii contemporane, cu o operă literară bogată și complexă, scriind poezie, proză umoristică, epigrame. De la debutul editorial și până-n prezent a scris aproximativ 20 de volume, fiind prezent în peste o sută de antologii și culegeri colective de poezie lirică, poezie satirico - umoristică și de epigramă din importante orașe ale țării. Ca rezultat al măiestriei sale artistice a fost răsplătit cu diplome și distincții: *Diploma de merit*, Uniunea Epigramiștilor din România, 2007, *Diploma de excelență*, Primăria orașului Chișinău, 2009, *Medalia „Doctor Umoris Causa”*, Vaslui, în cadrul Festivalului „Constantin Tănase”, 2008, 2012, 2014, 2016, *PremiulUSR*, Filiala Bacău pentru Literatură Umoristică, 2015, și multe altele. Cum era și firesc a fost și este în vizorul criticii literare de la Ioan Holban la acad. Mihai Cimpoi, Emilian Marcu, Horia Zilieru, Cassian Maria Spiridon, Adrian Jicu, Alexandru Dobrescu și alții.

Dintre titlurile semnate de Vasile Larco, spicuim câteva: *Hohotiera*, 1994, *Un buchet de ironii*, 1999, *Visuri*, 2007, *Careul de ispite*, 2012, *Desculți pe miriște*, 2014, culminând cu *Rochia de seară*, Ed. Pim, Iași, 2017, un volum de sonete și rondeluri pe care-l răsfoim acum.

Temele și motivele literare abordate sunt diverse și atractive, începând cu elogiul satului românesc, regretul pentru dezmoștenirea soartei și înstrăinarea, ca altădată la Octavian Goga și Lucian Blaga, numai că Vasile Larco nu surprinde plecarea din sat și migrarea spre oraș ca-n cazul poezilor citați, ci părăsirea atât a lumii rurale cât și celei urbane, pentru stabilirea în străinătate, în poezii ca: *Înstrăinare*, *Destăinuire morală*, *Confesiune* – unde părăsirea satului este evidentă: „Când îmi făcea-ntr-o bună seară patul,/ Îmi zise-n taină

măiculița mea:/ Să lași, băiete,-n urma ta ceva!/ Și am lăsat de-atunci în urmă satul”. (*Confesiune*) ce ne duce cu gândul la un roman al lui Ion Muscalu. *Poarta țării, poarta satului* o evocare a locului prin care o dată se intra în satul românesc: "Acel ce înspre sat vrea să se-abată/ Prin Poarta țării va avea intrare/ De se va șterge bine pe picioare/ Și de-i om bun, cu inimă curată..."

Reîntoarcerea, unde prin sintagma *satul românesc e o comoară*, satul este pus în antiteză cu orașul: "Plin de lacrimi și suspine/ Zice unul sub răchită/ Spre o sapă ruginită:/ La oraș nu e de mine..."

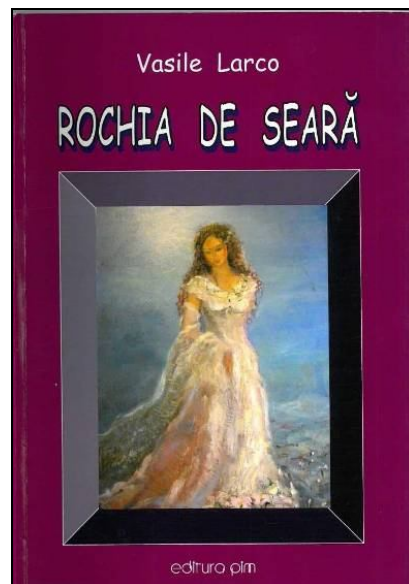
Poetul consideră că tinerii plecați în străinătate se întorc doar la nunți și înmormântări și ar trebui să muncească, aici, la noi: "Motto: Azi tinerii-s plecați de-acasă/ Din satul drag, în depărtări/ Și se întorc, dar nu la coasă,/ Vin doar la nunți și-nmormântări..."

Și-n conținutul poeziei *Solidaritate patriotică* autorul continuă ideea: "Ca tinerii români azi să trăiască/ Așa cum vor, în lux și să prospere,/ De toate viața lor să le ofere,/ Ar trebui, scuzați, să și muncească,/ Atâta vreme cât sunt în putere,/ Nu prin străini, ci-n țara românească!" Aceeași idee poetică este dezvoltată și-n poezia *A venit toamna*, când părinții istoviți de greutatea muncii, seara-și iau câte-un răgaz de-o vorbă cu copiii lor plecați în depărtări: "Părinții lor, prea triști, din depărtare,/ Cu ei vorbesc în fiecare seară/ Prin internet, chiar și se văd, se pare./ Apoi, preocuparea lor majoră/ Li-e banul, însă iarna când coboară/ Le mai trimite-un frate sau o soră."

Reprezentant tipic al umorului de azi, (care se revarsă în cascade-n

Ammar Alnahhas

poezia lui Vasile Larco), este generatorul de puternice accente sociale, reliefând corupția din sânul societății noastre, înavușirea neașteptată, critica adresată parlamentarilor care votează legi sociale și taxe nejustificate: "Chiar dacă-n țară-i secetă, furtună/ Și foamete, sunt suflete betege,/ Ei s-au grăbit să mai aprobe-o lege,/ Punând o taxă pe un , con de Lună/ Ce-apare noaptea, luminând cărarea/ Căci nu au bani și-i prind, iar, disperarea." (*Revenirea la muncă*)

În *Sonetul pădurii* sunt criticați oamenii care *se comportă ca-n pădure*, deși pădurea nu are nici o vină, iar comparația scriitorilor ce *se mănâncă* precum *jivinele* este *mirobolantă*: "Pădurea e izvor de sănătate/ Din care ar trebui să bem întruna,/ În el se scaldă Soarele și Luna,/ E nesecat din vremi îndepărtate./ Mirobolante plante-i țin cununa,/ Copacii-s scut ca zidul din cetate,/ Iar cântătoarele viu colorate/ Prin trilul lor inundă văgăuna./ Sub Strălucirea miilor de stele/ Jivinele, pân' se revarsă zorii,/ În largul lor aleargă noaptea-ntr-o noapte,/ Se hârjonesc, dar asta nu e șagă,/ Fiindcă se mănâncă între ele,/ Dar nu, ca de o vreme scriitorii."

Defrișarea nemiloasă a pădurilor de către străini este surprinsă de poet în diferite ipostaze în poezia *Cronică de iarnă*: "...Treii luni de iarnă sunt, diamantine/ Ce scot cojoace de la naftalină/ Și din păduri, copaci cu rădăcină./ Iar defrișorii-or face mutră sumbră/ În lunile cu zăpușeală pline,/ Că n-or avea pe unde sta la →

CONSTANTIN MĂNUȚĂ

umbră." Corupția, interlopia, cei care dețin prin fraudă averi inimaginabile, satirizarea lor, toate la un loc, nu i-au scăpat lui Vasile Larco mergând până la invocarea lui Vlad Țepeș. Exemplificăm cu citate din poeziile *Sonetul stabilității* Motto: "La noi sunt ape curgătoare,/ Coline, munți de aur supti./ Câmpii, păduri, vezi și izvoare/ Și marea...clasă de corupți!", continuând cu strofele trei și patru: "Azi vinovații nu au condamnare./ Trăiesc în lux, cu majordomi în casă./ De mațe fripte nici nu le mai pasă.// Constat că nu e nou nimic sub soare./ Avem corupți, escroci și mangafale./ Precum spunea maestru Caragiale."și *De ce nu vii?...* "De ce nu vii iar pe la noi/ Tu Țepeș Doamne, și să vezi/ Păduri întinse, munți, livezi,/ Mulți oameni fără de nevoi?"

Motivul autoportretului este creionat în poezie prin fine tușe umoristice, văzând, cum i se înalță monumentul lui Vasile Larco, buceceanul: "Lucrările n-au fost prea dificile./ Dar s-au gândit corect adulatorii:/ Întâi un prototip să vadă zorii.../ Și i-au făcut lui Larco V. Vasile/ Un monument în numai șapte zile." (*Monument ridicat în timp record și Eroul și bunul simț*): "...

La amândoi din strălucirea minții/ Săreau scânteii, dar cel înfrânt, sărmanul,/ A fost Vasile Larco, buceceanul..." el care afirmă că-i coborât din Bucecea, Botoșani, și adoptat de ieșeni, ca altădată George Topârceanu (*Autoprezentare*).

Poezia *Sonet vlahuțian* amintește de versul *Minciuna stă cu regele la masă* de Al. Vlahuță, iar poetul Vasile Larco afirmă că dreptatea aparține poporului și minciuna parlamentarilor: "Dreptatea cu poporul stă la masă/ Din timpurile vechi și neuitate./ Plăcându-i mult gustoasele bucate./ Când atmosfera este călduroasă...// Minciuna vine ca la ea acasă./ Stă-n Parlament, adresa nu și-o schimbă./ Fiind la politicieni pe limbă."

Vasile Larco crede în forța *kalokagathonului* grecesc, posesor al idealurilor kantiene de *Bine, Frumos și Adevăr*, poezia sa fiind stăpânită mai mult de *moira* decât de *hamartia*, convins și de faptul că *scriitorii nu mor ci pleacă să scrie pentru îngeri*.

Poetul pus în slujba adevărului luptă prin scris pentru o justiție dreaptă și independentă pentru ca să se îndeplinească cele trei concepte

kantiene enumerate mai sus, ca-n catrenul din motto poeziei *La plăcinte înainte*: "Contemporanii toți remarcă/ Un lucru ce-mi zburlește părul/ Că Noe nu a pus în Arcă:/ Dreptatea, cinstea și-adevărul!"

Femeia nu este o necunoscută pentru poet, chiar dacă o zicere afirmă: "este mai ușor să cunoști uni-

Ammar Alnahhas

versul astral, decât sufletul femeii." (V. Fetescu)

Rochia de seară și sindrofie este poezia prin care Vasile Larco începe elogiu femeii: "Femeia când e-n rochie de seară,/ Știi că urmează-o rară sindrofie/ Cu dans, prieteni, bancuri, veselie,/ Să-i fie viața dulce, mai ușoară..." neuitând egalitatea cu bărbatul, prin dezvăluirea cusurilor (*Noctambulism*), înșelarea bărbatului: "Surprinsă c-un soldat în pat/ Nevasta calm a explicat:/ Bărbate n-ai de ce te teme/ Armata e cu noi de-o vreme!" (*Ajutor la nevoie*), captivă în mrejele amorului (*Visătorul*) imortalizând-o în chip de floare ca-n poezia *Nostalgie poetică*: "Acum cât scriu noi epigrame,/ Sonete, dar și amintiri/ Din Iașul marilor iubiri/ În gând am uimitoare dame/ Cu mers felin, purtând năframe.", desigur, vorbim de femeie în diferite ipostaze prin prisma umorului. Orașul Iași este evocat în poeziile: *Orașul celor șapte coline, Găștile ieșene de altă dată și Animația ieșeană*.

Aidoma scriitorului Sorin Cotlarciuc și poetul Vasile LARCO este un mare admirator al celui care a fost Mihai CODREANU, încercând să definească statutul poetului: "Poetul are un statut/ Statornicit de-o veșnicie:/El scrie când nu-i cunoscut/

Și-i cunoscut când nu mai scrie". (*Omul sonet, Mihai Codreanu*)

Prin multitudinea de motive și concepte Vasile Larco face aserțiuni și asupra rolului poeziei și al poetului în societate ca-n poeziile: *Destăinuire poetică*, referindu-se la unele cărți anonime, ca autorii lor: "Se scriu cărți astăzi, o mulțime,/ Nu seacă al scrisului izvor, /Dar ce păcat, sunt anonime, Cum sunt și autorii lor."

În *Sonetul fabulei*, în prima strofă, sunt elogiuate speciile lirice: *sonetul, epigrama și rondelul*, iar în *Rondelul deghizării* sunt criticați cei supuși dedublării, prin intermediul accentelor de fabulă în ipostaza lor animalică: "La bal mascat cu-a mea consoartă/ Mă aflu, dansul e în toi, /Văd măști de vulpi, de porci, de boi,/ Cum sunt, de fapt, cei ce le poartă.../Când vor dreptatea s-o împartă."

Umoriștilor înfumurați le dedică o *Noapte albă*: "Ies umoriștii la paradă, / Au unii dintre ei și fumuri,/ Dar spun că nu e rău pe stradă, / Mai rău e să ajungi pe... drumuri!", prinzându-i în *Festivalul umoriștilor*: "Spun vorbe dulci, precum nectarul./ N-aș vrea pe nimeni să insult:/ La noi au mulți umor, cu carul./ Dar carul scârțâie cam mult!// Vin iarăși umoriștii în Humor/ Pe ale ironiei fine trepte./ Moravurile vrând să le îndrepte./ Muind adânc penița în umor..."

Pe confrății săi de condei îi provoacă la un duel umoristic în onoarea poeziei: "Dar nu uita acestea nu sunt vicii,/ Sărmanele femei de mult uitate/ Ar da oricât să fie în servicii, /Și chiar de tine zi de zi curtate./ Așa că tolba cu săgeți încarc-o/Ești provocat la un duel cu Larco!" (*Misivă către un parlamentar*).

Recenzându-i cartea de versuri *Rochia de seară*, scriitorul Emilian Marcu în revista *Convorbiri Literare*, nr.6(258), iunie 2017 scrie *despre marea tragedie a satului românesc* și despre drama părăsirii lui, scriitor care a elogiat monumental țăranel român în volumul de poezie *Muzeu de sate*, iar Alexandru Ionescu – București, la rubrica *Note de cititor* din Revista *Meridianul cultural*, nr.2, aprilie – mai – iunie 2017 remarcă *fluviul de sonete, rondeluri și epigrame*, toate adunate într-un veritabil caleidoscop al vieții umane.

Cerul din inima mea

Privită acum, în perspectiva acestor ani care-au trecut până la noi, lirica Irinei Lucia Mihalca anunța încă de la aparițiile în volume colective, în presa literară, ori cu ecoul unor lauri binemeritați la concursuri literare, o poetă matură, un autor care se mișcă foarte original, aproape fără trac și cu dezinvoltura unui consacrat al genului, între programe și stiluri, teme și modalități lirice, grupări și direcții.

Cerul din inima mea (Timișoara, Editura Eurostampa, 2017, 150 p., cu o copertă realizată de Laura Lucia Mihalca, fiica autoarei), volum apărut prin proiectul "Poezia - oglindă a sufletului" (concurs de volume de poezie), în cadrul Programului Pro Cultura/ Duceștii Noi, 2017, este și el scris cu conștiința unei sărbători a cuvântului, cu un rafinament voluptuos și o voință irevocabilă de a exprima o notă novatoare a discursului.

Eul liric operează, cu o mobilitate surprinzătoare, mutații în consistența fluentei afective a emoțiilor, senzațiilor, sentimentului, marcând o alchimie a temperamentului care augmentează ardențele autenticității și o particularizează pe autoare între colegii de promoție.

Fiindcă, mai ales, nici chiar această explozie de simplitate evocând, dincolo de elanuri ale simțurilor, un cult al iubirii ca ingenuitate primordială, nealterată în dualitate, a ființei omului („Două aripi stinghere la intrare/ încearcă să se-atingă./ să simtă aerul primului și ultimului zbor./ clipa trăită în nimbul eternității.”), nu scade din valoarea unei poezii care, în simfonia acestei febrilități afective, iscă un spectacol aproape cromatic (poeta noastră este și un pictor și un grafician deja remarcat de conștiința critică), un imagism mărturisind o perfectă surprindere ludică a temelor modernității.

Ca mentalitate lirică evidențiind sensuri optimiste aceluiași veșmânt liric/ liricizat de puritate, vulnerată de dăruiri senzuale, de candori obstinând între lut și sideral, pământ și cer, himeră a veșniciei, poezia Irinei Lucia Mihalca reconvertește din metafora luminii, a inluminării și a inluminării, un vizionarism de-retorizat care aduce cu o căutare a adolescenței

eterne. Iar dacă am fi mai atenți la atmosfera acestei poezii, am putea depista un destin al ei, mobilitatea artistică a autoarei dezvăluind o structură poetică unitară, fără mari abateri de la confruntarea permanentă cu sinele propriu, cu germinația peisajului interior („Uită-te în jur./ coboară în tine și privește, /în lumina strivită sub geană./ dinăuntru în afară, tot ce-am parcurs./ în cerul fiecărei clipe./picătura de rouă dintre cer și pământ./ viața noastră așa cum a fost./ singura noastră viață.”), angelic-paradisică. O stare de confesiune înfiorată, panoramarea grației, fiindcă asta înseamnă reconvertirea sensibilității, trasează o fizionomie decantată în experiență a rezistenței la orice modă a zilei, la orice ispitiri prețins resurecționale în discursul liric contemporan. Și transformă întreg ceremonialul poemelor Irinei Lucia Mihalca într-un imn (cuvânt-lumină) al fericirii universale: „Pe drumul spre lumină mergi, mergi mereu./înaintezi, chiar dacă, uneori./ ești nevoit să te mai întorci, dar mergi./continui să mergi prin emanațiile umbrelor./ prin raza de lumină izvorâtă din En sof,/ prin triada celorlalte nouă raze,/ dincolo de metafora gândului./dincolo de cerul cuvântului./ dincolo de punțile literelor./ dincolo de orice măsură a omului./ în adânc, tot mai adânc./ departe, tot mai departe./ treci de vămile atâtor lumi./ cu erorile, slăbiciunile./ durerile și primejdiile lor./ treci prin fiecare cer/ izvorât unul dintr-altul./ treci de vârtejul norilor/ în spirala creației./ înaintezi prin visul din vis/ din focul nepieritor al adevărului./ în adânc, tot mai adânc./ departe, tot mai departe./ dincolo de trecut./ dincolo de prezent./ spre Eternitate./ spre a te cufunda, din nou./ în viața izvorului Luminii.// -La început a fost/doar cuvântul Lumină!” (*Cuvântul Luminii*, p. 116).

Nu avem un simbolism criptic, aici, dar o solemnizare patetică, un țipăt lăuntric sfâșie universul marilor trăiri, deplinul singurătății (ne naștem singuri, murim singuri) fiind înlocuit de foșnetul realei lumini. Adesea, fantezia viziunii e temperată de imagismul profund al ideii și sporește misterul, exilează sufletul liric în structura aproape elegiacă a unui eu controlând cerebral până și voluptatea detașării de senzualul obsesiei incendiare. Iubirea, ideal, pare a fi,

aici, un sediment, un vestigiu metaforic, rodul, efectul hipnotic al aglutinărilor „sufletului” incomparabilei grații. Exuberanța temperamentului e, tot aici, atitudine, nu construcție, iar alegoricul dezvoltă inclusiv jocuri ale tragicului într-o originală retorică a nostalgiei („Întotdeauna Ea ți-a părut un copil rătăcit./ Iluziile dor pentru că nu sunt eterne./ altfel de ce s-ar teme?/ Poate se tem să se-ntrupeze în alt vis./ de aceea gândurile se divid...”), sub genericul sentimentalismului-viziune, fără exaltarea erotică din lirica altor confrați.

Poemul de dragoste (extract din mitul dragostei supreme, desigur) al Irinei Lucia Mihalca, pare o rugă continuă, un crez solarian în vreme ce versurile caută puterea noii rodiri. Dragostea e o formă de extaz mistic, de clocot vital într-o configurare paradisiacă. Doar că eul auctorial exersează în șoaptă „ademenirea” cuvintelor, sentimentelor, discursului ființei.

Claritatea multora dintre poeme este imbatabilă iar idealitatea liricii Irinei Lucia Mihalca devine un crez inconfundabil, perifrază a sensibilității. În replică a diafanizării imaginarii, explorarea ființei umane în profunzimea spiritului îndeplinește etapele unui ritual de venerare. Frenetică magie, înnobilitare a spiritului prin cuvânt: „De scoți niște tablouri postate atâta timp./ simți că peretele devine vlăguit, inert?/ Ne regăsim pe ntinderea aceluiași câmp./ În nisipul elpesidrei, înțelegem, oare,/ clipa înșirată mult prea repede./ că primăvara-i doar o zi./că florile nu mai înfloresc./ că păsările nu mai cântă, că →

IONEL BOTA

oamenii/ nu mai zâmbesc și soarele nu mai răsare?// (...) Priviri, atingeri, șoapte, lungi umbre./ o mână întinsă, vis, dorință./ parfumul memoriei, conturul formei./ senzația prezenței, un zâmbet/ și-o lumină, balsam de gânduri./ imagini revăzute cadru de cadru./ o disperare și convingerea/că nu se va-ntoarce niciodată.” (*Să treci, să simți și să accepți*, p. 65). Misterul erotic insinuează întoarcerea în etern, pare blazonul de viață, mascând o întregă odisee a ființei între traumele memoriei pasive și descendențele terapiilor de-purificatoare.

Pasională prin vocație, poezia Irinei Lucia Mihalca percepe și intermediază neliniști metafizice și elanuri ale nesfârșitelor reverii, supraviețuirea tonică prin inefabil, prin cuvânt și prin marile eliberări ale eului în metaforă.

Iată de ce încă un spectacol ideal, nu cel senzual-ludic, ar fi în poezia Irinei Lucia Mihalca suflul mareic al unei sonorități distilată într-un fel de migrațiune a emoțiilor, ancorare a răzvrătirilor cerebrale în stilul letrist-elegiac al ciudatei de-mantelări a memoriei până rămâne numai dragostea, iubirea, sentimentul ingenuu, al temei (mitului) femeii fatale.

Seduțiile poemelor ating un tragism al stărilor poetice, mimând, tautologic, deprivarea senzorială a ființei („Prin nodul de lacrimi curg simțirile noastre./ continuăm să mergem în umbra/ penumbrei contopite/ din promisiunea fiecărui vis.”), cu un tonus al transmisiunilor emoționale care are declicul în șuvoiul afectiv al jubilațiilor juvenile însoțind această deja discutată voluptate metaforică. Uneori, „încifrarea” sensului, urmată de grafierea cu majusculă, au și ele cadențe de ritual, poartă și ele aură de ingenuitate.

Glosa tuturor semnificațiilor este, însă, dragostea.

Triumful realității senzoriale ține de voința opțiunilor definitive, aspectul particularizează, o dată în plus, acest univers liric. Comunicarea cu natura pură, însă, grefează îngemănări ale fascinației atitudinilor cu hieratismul experiențelor și al stării de entuziasm continuu: „Totul respiră, totul vibrează!/ Respirația de unde vine, iubitul?/ -Respirația înseamnă viață./ dacă există, există și viață!// - Unde ești? Aici, cu tine, a ta!/ - Până în zori mor! Mă simți?/ - Anormal de bine, un cuib de fluturi ești./ am pășit,

am trecut bariera./ sunt dincolo de vis!// - Cu respirația te-ating, ne topim./ o plăcere unică, dură, greu de suportat./ cu mângâieri divine ne bucurăm sufletele./ O încleștare, fără arsuri./ fără nimic, am electrizat clipa!// - Așa m-am trezit, pătrunși, contopiți/ - o liniște și-o ne bună plăcere -/ nicio mișcare, transfer de lumină!/ Zidită în tine! Prin cântecul sufletului/ mă readuci aici cu plăcerea de-acolo simțită./ Un strop de privire, un strop de etaz!// -Amestec de doi, nu te-ai desprins de mine./În contopirea noastră ne sărutăm, privindu-ne./și-nțelegeam durerea plăcerii.” (*Atingerea sufletului*, p. 72)

Elanurile inocenței se mișcă, labile, în zona sărbătorilor sentimentului, proiecția stărilor lirice însoțește plonjarea (tot panoramare sentimentală) în eonul unei clarități neoparnasiene.

Un intimism caligrafiat, regenerând când și când, prin virtuți de vrajă, închină spiritului apolinic topica mentală a beatitudinii luminii. Ființa, la rândul-i, revarsă lumină, „temperatura cuvintelor” explicând și etapele unui spectacol incandescent. Imagistică augmentând euforiile ființei care scrie, poemul de dragoste al Irinei Lucia Mihalca nu mai trebuie fardat cu artificii calpului.

Un lucru e cert: trebuie urgent abordate fără ezitări și cucerite înțelesurile poeziei pe care o scrie Irina Lucia Mihalca. Volumul “Cerul din inima mea” asigură, deja, entuziasmul nostru de-acum; toate argumentele sunt în favoarea opiniei că ne aflăm în cazul unui autor matur, înzestrat cu mult talent, autentic ca un profesionist al condeiului în strategiile exprimării lirice.

Ammar Alnahhas

Suferințele îngerilor: dor, durere, dorință

Cel de al patrulea volum de versuri semnat de Ana Podaru, cu un titlu care o reprezintă, *Cad îngerii din icoane*, s-a tipărit recent la Editura Fundației Culturale I.D. Sîrbu, din Petroșani (2017). El vine ca un evident exercițiu de acumulări ale reflectării în registru emoțional și ale rostirii sincere după *Firimituri de fericire* (2014), *Fluturi în infern* (2015, bilingv) și *13 Octombrie rece. Icarii timpului* (2017), ca o depresurizare a unor tensiuni și trăiri nedisimulate, triste, uneori sumbre, și reumanizează viața la dimensiunea funcțiilor ei firești; Ana Podaru a traversat nedrept și prea devreme toată paradigma durerii mărturisind-o ca atare pe sinusoida suferinței fizice duse uneori la paroxism, sub teroarea unei boli nemiloase.

Volumul este prefațat de poetul și eseistul Dumitru Velea care aprecia, printre altele, că „la Ana Podaru toate sunt răsturnate, paradoxale: *prea târziu* pentru poezie și *prea grabnic* pentru viață, apărute după prea mult timp de așteptare și prea devreme pentru încercările vieții!” Odată însă ieșind din acest sumbru pasaj al vieții sale, Ana Podaru își recuperează prin poezie vârstele netrăite. Cu recentul volum de versuri, ea depășește tonalitățile minore ale celor precedente, chiar dacă rămân reflexele poeziei bacoviene, pentru care a manifestat încă de timpuriu o înclinație aparte, așa cum mărturisește.

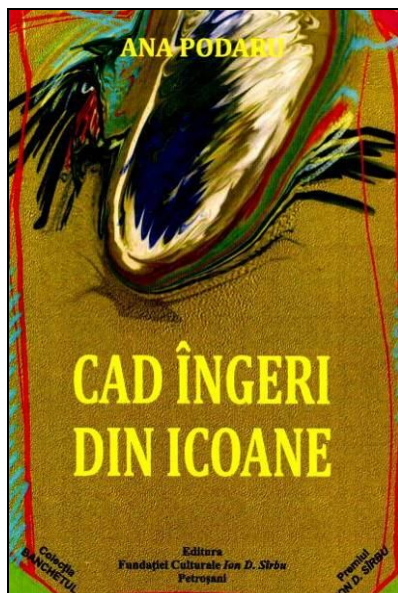
De fapt însăși experiența de viață a poetei se derulează în registrul grav al contemporaneizării începând de la iubirea eșuată, până la rătăcirile în orizonturi străine, nădăduind într-o profesie ea însăși asociată suferinței, prin care își picură în adânc bacovianul plumb: *Pe drumul crucilor de plumb mai fac popas./Mai fac popas pe la răscruci./ la cumpăna de la fântâni un pas* (p.37);...*te-ai strecurat pe sub perdea./ te-ai așezat pe genele-mi de plumb* (p.63). Ana Podaru mărturisește că încă din anii de liceu a rămas sub impresia clasicilor poeziei noastre pe care continuă să îi venereze. →

IULIAN CHIVU

Așa se identifică în poezia ei nu numai reflexe bacoviene, ci și sonorități de pastel alecsandrin: *De ce te-ai ascuns în peșteri, Preamărite liliac?/ Ieși afară-n plină vară să vezi lebăda pe lac./ N-ai văzut în primăvară liliacul dând în floare./ Nici Mărta turturică cum dansează prin frunzare?* (p.51). Nu lipsesc nici ecourile eminesciene: *Apele tânjesc a liniști,/ lacurile plâng sub trestii/ unde-s nuferii sau peștii,/ toate-s file de povești* (p.61). Nu lipsesc nici imagini emblemaic eminesciene: *iese lebăda sub sălcii ca un vis pe luciul ape...*(p.62), nici tonurile elegiace, ca în *Plumbul drobului de sare* (p.127).

Frecvent însă, în poezia Anei Podaru viața este drum destinal prin hazard, iar prea puținele ei bucurii sclipesc doar în prelungiri de amintiri, în secvențe de rememorare și ca nevoie de umanizare a unui timp absurd, contradictoriu, destructurant: *dar eu zâmbesc și-mi trag din lut esența,/ mă-ntorc la sânul mamei noastre Geeea,/ m-agăț de flori și-mi recompun prezența/ din versuri noi ce-s scrise pentru-aceea* (p.119); *Doamne, câtă bucurie să culegi mărul din ram,/ să miroși clipă de clipă floarea înflorită-n geam,/ să a-lergi desculț prin iarba ce se scaldă-n bob de rouă,/ să adulmecii mângâierea stropilor atunci când plouă* (p. 115). Ori și mai conclusiv, în datul implacabil: *Îmbătrânim, tu ne privești sfioasă/ Cum an de an ne ducem crucea grea/ Cârbind chimirul și căciula roasă/ Cu fir de dor adus de-o rândunea* (p.31) sau în sensul miticelor Parce, când Cloto ține furca, Lachesis toarce firul și vine apoi neînduplecat Atropos să îl taie: *râd și plâng cu fusu-n mână/ și-mi torc caierul de lână,/ până mâine dimineată/ când încep o altă viață* (p.113).

Credința în natura transumană a destinului o face să îl accepte ca atare, în toată metafizica și cu toate asperitățile lui: *Destinul drumuri mi-a deschis/ Un drum cu spini fără sfârșit...* (p. 29). Astfel, orice veselie e mijloc de disimulare, e doar o amăgire pasageră: *Hai să râdem fără teamă de ursită, de necaz/ Și să facem din durere un tablou pictat cu haz...* (p.77). Peste toate, panorama deșertăciunilor: *Nu, nu e moartea cea mai grea povară,/ A vieții cruce-i mult mai grea pe umeri,/ La căpătâi e-o cruce mai ușoară.../ Iar clipele de ce-ai mai vrea să-i numeri?* (p.76).

Ana Podaru este mână de destin nu numai să se confrunte cu suferințele grave, ce-i sunt rânduite ca încercare, de care s-a invrednicit și blândul Iov, ci se confruntă la fel de dur cu exilul pe un *tărâm fără viață*, privându-se de căldura fertilă a iubirii doar spre a ieși din captivitatea lumii de acasă, unde încă nu-și găsește identitatea: *Mă-ndrept fără voie spre-aceiași tărâm/ Ce-a fost fără tine, iubite, un vid./ Cu mâinile goale nu pot să dărâm/ Răceala din pietre clădită-într-un zid* (p.70).

Ostilitatea acelei lumi străine, anoste, reci, începe tocmai din peisajul care-i dă chip: *S-a lovit de țărâm un val/ Și s-a spart în mii de picuri./ Albatroșii de pe diguri/ Țipă-n zgomot infernal* (p.79). Toate în contrast cu edenul bucolic al copilăriei din care rezistă în antinomie chipuri calde, locuri sfințite de amintiri, locuri în numele cărora pretinde ireversibilului reversibilitate: *Mai frunzăresc prin gânduri uneori,/ dar nu găsesc cărarea spre-napoi,/ spre fluturi bântuind grădini de flori/ și-altare biciuite de nevoi* (p.111). „Altare biciuite de nevoi” care dau totuși culoare, candoare, duioșie rustică într-o sociologie concesivă: *Lângă casă-n vârf de munte o bătrână se trudește/ Pentru-o iapă și-un măgar ce-au rămas de când bătrânul/ Anchis ochii și-a plecat fără ca să-i dea de veste/ Într-o lume fără patimi...* Cine-i mai cosește fânul? (p.121).

Duioșii care nu ar avea existență fără chipul mamei, simbol ancestral, recurent în conștiința poetei

ca reverie, ca reazem moral, contur iconic în a cărei polisemie renaște și se tămăduiește: *E leagănul sfânt în brațele ei,/ O, mamă, în tine-i căldura!.../ Mai stai pe pământ, cu tine mă ieși/ Când timpul îngroapă măsura* (p.57). Sau *Vino, mamă, nu te teme/ de-astă lume ce se trece,/ sau de lutul sfânt când geme!/ Stai în prag și mă petrece!* (p.114).

Pasajul de cumpănă care i-a fost menit Anei Podaru, transferat în poezie, face din chipul mamei mijlocul ultimei speranțe, alături de sfinți și icoane: *vin cu gândul de pe drum/ visele-mi făcute scrum/ să-mi mai dai o-mbrățișare,/ mângâierea ta din soare* (p.64). Sincerități care nu s-ar fi exprimat mai cald decât în ziceri simple; limbajul sofisticat ar fi diminuat tensiunile gândului și ale simțirii: *...m-ai privit cu-ngândurare/ și mi-ai dat o-mbrățișare,/ doare, mamă, of, ce doare!* (ibidem). Sau *Azi cerșesc o-mbrățișare/ de la tot ce-nseamnă mamă,/ caut urma-ți pe cărare/ și mi-e teamă, mamă, teamă* (p.129).

Frica de implacabil, personalizată, e deplină, nongraduală și depășește formalismul folcloric al bocetului, al lamentației, cu atât mai mult cu cât are, ca referent, o experiență malefică (*Azi doinesc în rând cu lupii; Versuri noi; Sensul vieții* etc.). Presentimentul morții e, prin natura lui, obsedant, apăsător: *S-a cuibărit în mine teama/ și-mi roade carnea pân'la os,/ mi-e dor de tata și de mama,/ iar sufletul din mine-i ros* (p.102).

Incertitudinea rămâne să călăuzească viața, sorții par nedeciși: *S-așterne teama și mi-e dor de mama* (p. 44); *M-am trezit la amiază de mână cu ei,/ Cu-acei îngeri cu aripi și nimburi,/ Mi-au zâmbit și-au zburat înapoi către zei,/ M-au lăsat pe altar cu o mie de gânduri* (p.48). Sau: *Glasul corzilor de harpă mi-a sunat ca un ecou,/ Rănilor-mi mocneau în vaduri, se zbăteau în mine păsări,/ Ocolem peronul gării, rătăcind ades cărări.../ Prin ruini de mânăstire căutam un cântec nou* (p.124).

Ieșirea din sentință se reține conotativ nu ca expiere, ci ca izbăvire și este căutată în redempțiunea dumnezeiască.

Rugăciunea e simultan căință, credință, nădejde. De aceea se rostește ca punte spre mântuire: *Mă iartă azi, Fecioară,/ Că-n goana*→

pentru viață, / N-am spus o rugăciune / Spălându-mă pe față (p.46).

Răspunsul divin nu întârzie: O, Doamne, milă-Ți fie, milă-Ți fie! / Doar Tu, iertând greșeli nenumărate / trimiți spre mine darul unui frate / tămâie, smirnă, mir din mâini curate, / învățături de sfinți și bucurie (p.55).

Licărul de optimism apare, în sfârșit, ca o geană de lumină într-un algoritm al durerii: Mi-s brațele pline de dor și iubiri, / Le-ntind căre lume și soare... / O, Doamne, coboară-Ți privirea și zi-mi: / De ce bob de lacrimă doare? (p.42).

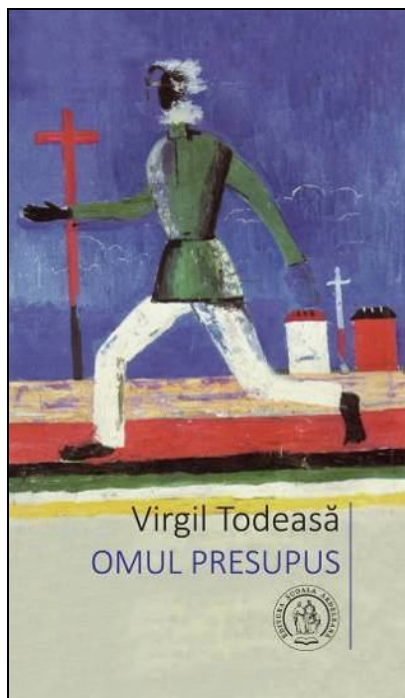
Încercând, firește, o notă generală asupra recentului volum de versuri al Anei Podaru, se poate spune, fără îndoială, că tânăra poetă (născută în 1974 în județul Bacău) parcurge perceptiv într-o notă subtilă și elevată toată paradigma dor – durere – dorință și o exprimă în momentele de cumpănă: Se-așterne teama astăzi, nu de moarte, / Nimic nu-i mai ușor decât să mori, / mi-e teamă că acolo, printre flori, / n-am să mai pot vorbi scriind o carte (p.43), în alegorii (ca în poezia *Cad îngeri din icoane*), în epitaf (*Solie la Demiurg* sau *Capăt de drum*), când baladesc (*Colbul viselor perene*; *Maică Sfântă, lacrima-Ți*), când cu tresărirea alecsandrină a pastelului sau în spiritul eglogelor petrarchiene din *Carmen bucollicum*.

Acest nou volum de versuri, *Cad îngeri din icoane*, depășește rectiliniarul apăsător din *13 Octombrie rece. Icarii timpului*, fiindcă Ana Podaru, învingând suferința, se refugiază în iubirea rememorată (*Hai acolo unde tu...; Te aștept; Dar să nu pleci; Nu mi-e de ajuns* etc.), are răgazul reflectării generoase și valorifică idei până și din palierul istoriei (*La masa Constantinilor; Judecată târzie*), iar ca ființă întrebătoare accede și spre conceptual, prin abstractizări inspirate (*Lupta cu prezentul; Certitudine sinistră* etc.).

Formal, poeta respiră viguros în versul scurt, care o reprezintă nu prin facilitate, ci prin ritmicitatea simțirii, ca sincronie emoțională, pe când versul lung, care o ispitește totuși, trimite cu discursivitate spre mesaje ale detașării, predilect ale reflectării, situate la limita epicului.

Ana Podaru, însă, scrie o poezie de elevată simțire feminină care singură își presimte formele, formulele exprimării.

Probă de rezistență în spiralele imaginarului

Cu o luciditate pătrunzătoare și o cerebralitate reflexivă poetul sondează un teritoriu de profundă interioritate, un spațiu al spaimelor și al neliniștilor în care se infiltrează obsesia thanatică. Poemele sunt topografieri, mai bine zis radiografieri ale limitei ultime în care timpul hărțuiește de-a binelea, lipsit de orice fel de delicatețe, chiar fără inimă: *orologiul, unealtă sadică / făcută în atelierile mele clandestine / mizeria asta de timp, fiert la foc mic (Miere sălbatică)*. Duratei bergsoniene i se cere socoteală, i se impune o reșezare, o restaurare: *să întorci orologiul pe dos / ca să vezi de unde vine timpul (Carapacea)*. Sunt șerpuirile unui condei exigent, sever care caută sensuri în echinocliul rațiunii, cu un efort subtil de șlefuire și apretare a cuvintelor până ce acestea sunt descuamate de crusta vătămătoare și rămân curate, în splendoarea luciului intelectual. Cuvintele sunt turnate în forme la cote ridicate de conștiință, de fluidizare. Durerea e distilată și localizată explicit: *cu degete de fier / planta magnetică în pieptul meu (Stent)*, un lacrimarium al nevăzutei pulsații este câmpul fragilității, un călcâi al lui Ahile care te trimite într-un iureș al imersiunilor hiperboreene:

sângele, / pelicula care ascunde sufletul meu / sâmburele acesta, nucleu al durerii / pui de crocodil în coajă de ou – / între coastele mele rotunde (Gheara). Poemul marchează o revoltă anatomică.

Poemul *Trecere*, care încorporează titlul cărții, aduce în prim plan misterul și spaima, în omul plin de oameni, o înspirare soresciană, *Omul presupus*⁵, *moneda bătută acum pentru altădată*. Față în față cu sine însuși omul nu recunoaște autoritatea oglinzii și se îndoiește, se revoltă și se manifestă vindicativ: *în mine trăiesc mai mulți indivizi, / dar nu pot juca o partidă de dublu / și nu pot cânta la patru mâini, / de fapt, nu pot cânta deloc / cineva ascunde clapele (Zgomot de fond)*. Poetul face incursiuni profunde în conștiință, acolo unde se întâlnește omul cu sine însuși, cu dramele sale, în spațiul sensibil al imaginarului, cu reverii estetice, cu diferite chestionări despre libertate și destin, limite și nelimitate, îndoială și credință. Neputința este exprimată plastic: *testoasă căzută din lună pe spate (Carapacea)*. Pe aceste ace, care se rotesc nebunesc, analiza este de o precizie chirurgicală. Același ton de fragilitate și lamentarium se regăsește în poemul *Guașă*, o acuarelă a eului: *lupt împotriva celui care sunt / de-o viață mă lupt cu toți cei care trăiesc în mine [...] sunt pictat ca o iluzie mișcătoare*.

În poemele lui Virgil Todeasă există o frenezie aparte a cuvintelor, o suită de reverberații enigmatice, ele mizează mult pe o anume doză de ambiguitate, absurd și încifrare, pe o defenestrare silențioasă în deltele misterului, un univers purtător de substanțe, cu o încărcătură nestăvilită de semnificații. Omul este un mare mister în care poetul se pune pe el însuși cumpănă, un zbor al singurătății în limpezimea oțelită a cugetării în oul primordial, sugrumare și gătuire în cuvânt, deferlarea neputinței: *vezi / trupul meu se topește ca varul – / curge albul din mine (Apele)*.

Reflexiv și minuțios, scrutaător și incisiv, Virgil Todeasă polarizează un univers liric vast și profund rațional în care pulsează o malițiozitate fină și o ironie dublu rafinată și tăioasă. →

LÖRINCZI FRANCISC-MIHAI

⁵ Virgil Todeasă, *Omul presupus*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017.

Sangvinul este mult mai fluid și sarcastic decât în *surâsurile realului*, cu un limbaj cu tente de maladiiv, cu tușuri spre o lume a descompunerii umanului, trimiteri înspre dramele lui Vișniec. În noul volum de poezie intitulat *Omul presupus*, Virgil Todeasă ne propune un răsfăț semantic, o introducere în jocul minții, în combustia imaginarului.

Un spirit tenace și ordonat, discret, meticulos până la filigranare, un gânditor situat în aerul rarefiat al marilor altitudini, cu un travaliu intelectual foarte dinamic, vede peretele despărțitor, unda, limita care camuflează prefacerile, trecerile mari dintre dimensiunile sensibile: *văd cu ochii minții chiar linia despărțitoare, / unda, partea din mine cea mai subțire (Unda)* sau *pisica neagră care taie noaptea în două (O tulburare)*. Poezia lui Virgil Todeasă vine dintr-un ținut al sublimării în rațional pur care este zguduită de o spaimă și o oboseală telurică acutizată de starea alertă a scurgerii nisipului din clepsidră: *ceasul de aur... / nu mă lasă să dorm, bate și plânge, / curge peste noptieră ca o fiere Dalí-formă (Cesul)*.

Senzualitatea este eliminată complet, locul ei este luat de jocul limitei. Poemul *Inima* este definitiv pentru volum: *îmi strecoară bila neagră în sân / nebuna se joacă cu sângele meu – / se-ntoarce și mă strigă pe numele mic, / de spaimă, tot mai mic...* El potențează și vertebralizează mesajul poetic. Sarcasmul este evident.

Malițiozitatea potolită, umorul măsurat, uneori negru, ironia fină, cu care eram obișnuiți deja din anterioarele volume de poezie, *Surâsurile realului* și *Mecanicul cerului*, revin cu nuanțe mai difuze și voalate întinzând starea de așteptare, de suspans și îl duc până la sever și dramatic. Poemele sunt traversate de mareele unei seducții intelectuale, irigate de o ironie austeră, fără lamentații inutile ori clișee, fără ornamentații sau bombastică. În această mașină a vieții de zi cu zi, puzderia de întrebări care se naște în carcasa pe care o numim banala zi, în fapt surprinzătoarea și uimitoarea viață, bucuria clipei; moartea și zorile se așază la skanderbeg.

Teama ființială traversează poemele ca un filon cerebral, speranța însă este sâmburele care iluminează

adâncimea sufletului: *toată civilizația asta pe un capăt de chibrit – / aici în adâncul pădurii aș da orice pe licărul fosforului, / aici în adâncul meu, ca în întoarcerea atletică a unei feline se inserează mușcătura, gheara. Conștiința ca un cifru. O căutare a luminii continuă, viscerală prin nepătruns: *caut lumina / printre frunzele acestea mișcătoare*. Poemele au o cromatică densă. Definițiile-poem, metafore plasticizante, nu se supun totdeauna în canonul esteticului: *pescarii, cucuvele pe marginea apei (Vapori); florile, piuneze strident colorate (Florile)*.*

Poemele sunt cotidianități neinvazive captate din variatele respirații ale zilei, cartografieri abisale ale reliefurilor conștiinței, la care scriitorul adaugă acea undă de enigmatic meșteșugit, umbre ale interiorității, un spațiu endogen al melancoliilor și al neliniștilor metafizice, meandrări subtile în luciul rațiunii.

Revoluția a învins, speranțele au decedat

Cumpăna semnelor* este o carte scrisă să apară sub un regim totalitar, ca o fabulă de Grigore Alexandrescu, fără să numească cine este cățelul și cine este dulăul, dar aluziile sunt atât de transparente încât ar fi fost imposibil să vadă lumina tiparului. Lecturată acum, la 5 ani după descătușarea spirituală a românilor, cartea ni se prezintă ca un document fidel al unei epoci istorice absurde. Este reacția firească a scriitorului român de a protesta și a stigmatiza

extremismul sângeros, demolator al unei spiritualități din Arcul Carpatic, ce dă personalitate unui popor.

Romanul debutează cu niște eroi culeși din drojdia societății, cu un limbaj pitoresc ce te duce cu gândul la „moromeți”. Nimeni nu poate accepta că asemenea oameni, recrutați de forțe oarbe, ieșite dintr-o „vilă blondă”, fantastică, desprinsă parcă din proza lui Mircea Eliade, vor deveni forța conducătoare într-o societate terorizată și umilită, supusă unui proces de desnaționalizare.

Fantasticul constituie o dominantă în construcția acestei cărți și el nu va depăși strictul necesar pentru a da lucrării, pe lângă valoarea de simbol, plăcerea unei lecturi rare, de mare finețe și fidelitate față de spiritualitatea românească, îndeosebi a celei din mediul sătesc, unde se organizează o dârză rezistență.

Autorul descrie această rezistență a unei credințe de nezdruccinat în valorile sacre ale moralei țărănești, cultivată aici de milenii și supusă acum unui asalt sângeros din partea unei doctrine străine neamului, doctrină izvorâtă din tenebrele „vilei blonde”, loc misterios, unde se petrec lucruri de neînțeles pentru cei de afară. Limba folosită de autor, copie fidelă a unui idiom carpatic, plină de înțelepciune, dar și de fantezie, și de ironie, îndeosebi de ironie, partea sublimă a cărții, va încanta încă din prima pagină. Dincolo de limbaj însă, subiectul ia o întorsătură tragică și se transformă până la urmă într-o dezbateră spinoasă.

Revoluția împotriva rânduieților absurde introduse de „Arta Totală¹” va ieși învingătoare. Răul nu va dispărea însă cu totul. Sămânța lui rămâne și va putea încolți oricând.

Numai dacă oamenii vor fi destul de negliobi! - replică un personaj.

- Te asigur că vor fi. Ține de natura omului! - i se răspunde.

Baia de sânge nu va purifica pe nimerii, chiar dacă ideea egalității a fost compromisă de niște ageamii. Iubirea față de om rămâne o himeră. Ce s-a întâmplat cu Isus? L-au răstignit. Iubirea a fost convertită în ură. Războaiele religioase, intoleranța cea mai barbară, arderile pe rug în numele lui Hristos și al iubirii. Toată doctrina iubirii a fost sortită să acopere depravarea, ura, cruzimea, a „tot ce e perfid și lacom”. →

CONSTANTIN HUȘANU

O mântuire sub bici! Cam așa se întâmplă cu toate doctrinele exclusiviste, extremiste.

Dar faptul cel mai greu de suportat după măcel este că nu se va schimba nimic. Și atunci eroismul și sacrificiul revoluționarilor se mai justifică? Amatorii de parvenire aflați în spatele tuturor revoluțiilor cunoscute de istorie se vor căța imediat spre posturile profitabile și își vor servi propriile interese, nu pe acelea ale revoluționarilor decedați.

Este izvorul gustului amar ce cuprinde masele amăgite în speranța lor de schimbare. Această concluzie demolează bunele intenții ale politicianului și le transformă în himere. Găsirea unui drum bun prin labirintul frământărilor sociale rămâne un deziderat.

„Alexandru urca plaiul. Cu pași mărunți. Implacabili. Mersul ciobanului. În urma lui, calul mergea gânditor. Câinele, mai înainte, adulmea vreo cărare. Treabă de câine!”

Pesimistă perspectivă! Și istoria ne arată că nu a fost niciodată mai roză!

Nu ne-am propus să facem o radiografie amănunțită a unei cărți ce ne oferă atâtea subiecte de meditație încât ar trebui să-i mai adăugăm un volum de „prefață”, dar avem obligația să semnalăm apariția unui roman de referință ce surprinde, într-un mod cu totul original, drama unui popor (și ea poate fi universalizată) supus unei experiențe ideologice tragice.

Grefarea comunismului pe spiritualitatea românească va lăsa urme adânci, răni dureroase, greu vindecabile. Această ideologie de import, numită de autor „Arta Totală”, a fost ca un organ străin transplantat într-un organism sănătos ce-l respinge cu toată puterea sa, după regulile stabilite de natură. Dincolo însă de acest mesaj, important este cum o face A. Ganci, cum scrie. Ironia textului atinge performanțe inegalabile, dacă „Sânii doamnei Lavinia - una din protagonistele „Artei Totale” - sunt declarați în Camera deputaților monument al naturii, împreună cu o oaie care făta în fiecare an trei miei”. Scenele cu țărani sunt adevărate oaze în paginile cărții oxigenate cu graiul plin de umor și înțelepciunea proverbelor cultivate ca mod de viață. Eroii poartă în ei un tezaur al experienței milenare și o forță fabuloasă a personajelor de

poveste, ce fac din lectură o adevărată desfătare spirituală.

Dialogul, prin care se conduce aproape întreaga acțiune a cărții și se modelează prin grai biografiile și caracterele personajelor, este încărcat de un umor subtil, de bună calitate, un adevărat eșafod de influență folclorică ce susține un subiect fantastic, într-un decor carpatin, cu eroi bizari, purtători ai unei înțelepciuni și ai unei culturi cu valențe vrăjitoarești. Textul pare a fi construit în glumă și din glume, dar el ascunde o artă a conversației desăvârșită, o artă a narațiunii și o artă a introspecției prin care se ating profunzimi de inimaginat.

Autorul dovedește o inventivitate surprinzătoare îmbibată cu absurd, așa cum se prezintă a fi întreaga activitate a „Artei Totale”, ca de exemplu în „Școala de artă sexuală” sau în „Universitatea Artei Totale”, unde se urmărește distrugerea a tot ce-i omenesc, spălarea creierelor, fabricarea unor roboți vulgari, executanți fideli ai ordinelor primite de la centrul de comandă. Tot capitoul „școlarizării” este o incursiune în fantasticul grotesc, unde este posibil orice: metamorfoze kafkiene, creații aladine de confort. Reziduurile societății devin aici scule perfecte de reprimare a tot ce-i normal, cuminte, de bun simț. Școlirea membrilor conducători din „Arta Totală” avea în vedere: golirea creierului de păreri și vise, uniformizarea, cufundarea în somnul rațiunii, automatizarea mișcărilor, codificarea lor și însușirea numerelor de cod.

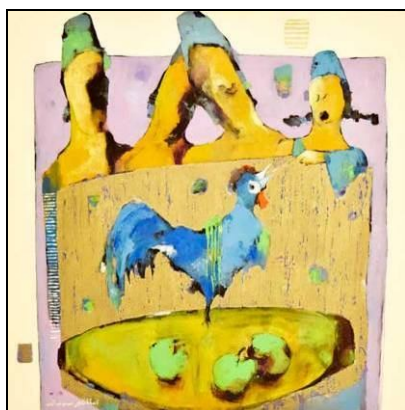
Când „Arta Totală” ajunge să acapareze puterea, începe eliminarea adversarilor prin teroare, schingiuri, monstruoșități de tip fascist, Scene de apocalips zguduie și textul, nu numai

Ammar Alnahhas

lectorul și ne trimite cu gândul la Sabato. Pasajul cu meniurile zilnice dozate artistic clarifică definitiv epoca în care se petrece acțiunea și unde se practică alimentația științifică.

După avalanșa schingiuirilor, mutilărilor, nu numai fizice, ci și sufletești, masacrelor, disparițiilor, instalării suspiciunii, groazei, fricii, începe să se coacă rezistența împotriva demenței. Cartea se constituie într-o adevărată pledoarie împotriva dictaturii, abuzului, nelegiuirilor, sfidării omenescului și demnității, împotriva unei lumi himerice și diabolice. Este o carte a suferinței produsă de absolutizarea unei ideologii, așa cum au făcut-o Hitler, Stalin și elevii Cominternului, cu aplicații ușor de identificat în drama poporului român. Lectura ei ne răvășește și ne face mai înțelepți în aprecierea istoriei trecute și prezente, și mai circumspecți, pentru că lupta românilor cu forțele „Artei Totale” ia sfârșit printr-o înțelegere secretă: „Ne dăm la fund pentru o mie de ani, dacă nu distrugeți „vila”, această casă misterioasă, fantastică, de unde ies, din când în când, duhurile rele ce aduc omenirii numai nenorociri. Revoluția a învins, dușmanii s-au dat la fund și au ieșit de acolo în alte haine de „protecție”, dar „vila” continuă să existe undeva, în sufletul unor oameni sau chiar al unor mase de oameni cuprinse de nostalgia trecutului și a unor speranțe vane. Din misterioasele ei încăperi pot țâșni din nou oameni înarmați. Omenirea continuă să viețuiască sub „Cumpăna semnelor”, cum se intitulează cartea, o carte de istoria absurdului, dar și de avertisment.

Ammar Alnahhas

*A. Ganci, CUMPĂNA SEMNELOR, Editura Moldova Iași, 314 pagini.

Iluziografii în translațiuni de gen, de registru și tonalitate

Pe Domnica Pop o cunosc din citit, fiindcă și ea face parte din lungul șir al celor pe care nu i-am văzut niciodată, dar ale căror cărți le-am citit, ele singure reușind să mi se recomande atât cât să mă exprim în scris și despre ele, și despre autorii lor.

După ce i-am citit cu atenție și interes poeziile, am gândit că Domnica Pop are toate disponibilitățile să se exprime și în proză și nu peste mult timp avea să se întâmple și acest eveniment, cu fireștile, prea fireștile ezitări de pioșenie ale celui care înaintea spre ceea ce venerează.

Și nu pot ascunde că i-am citit *Iluziografiile* înainte de a lua drumul tiparului, ba chiar am acceptat să-i scriu o *înainte cuvântare*. Aveam în față un text fără îndoială trăit, îndelung elaborat în gând; personal, cred că în *Iluziografii* nu este nimic de natura ficțiunii.

Totul e viață, nu însă biografie de arhivă; dramă etnică, nu etnologie; istorie de clan și nu romanțios jurnal de familie. „Colaborarea” noastră, dacă se poate numi astfel, mi-a relevat însă un lucru care, pentru un spirit al observațiilor fine, se poate citi printre rânduri de la o copertă la alta: Domnica Pop este exigentă până la exces cu ceea ce scrie, nu însă și nemiloasă. Se controlează atent printr-un cod etic consistent, imperturbabil, de aceea emoțiile comunicate întregesc o lume coerentă, verosimilă și armonioasă în tensiunile ei, în factual, în reflexivitate.

Așadar, o translațiune de gen, dar numai în planul reflectării, fiindcă autoarea trece de la intuitivul din haiku la reprezentările din proza lirică fără sincope de formalizare; fluidul comunicativ face nestânjenit translațiuni de gen schimbând registrul doar, nu și tonalitatea. Și dacă nu repet ce spuneam în deschiderea cărții, nu mă dezic de primele impresii reținute acolo, ci doar le adaug aici câte ceva, fiindcă sunt pasaje care m-au urmărit în gând

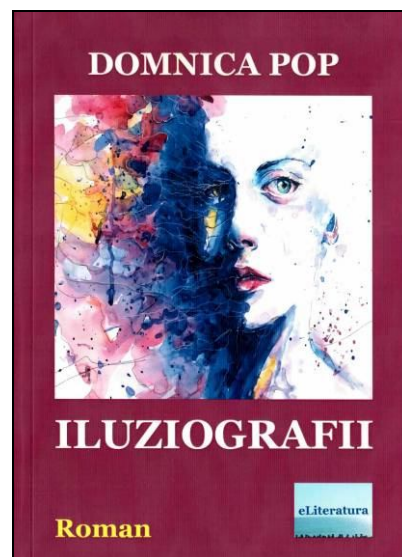
și mai apoi fie prin tensiunea lor epică, fie prin reverberația lirică a Domnicăi Pop – copilul care nu s-a bucurat de prea-plinul adolescentin și nici de duioșii familiale.

Totuși, reamintesc, în toată măreția simplității lui, un pasaj tulburător, pare-mi-se singurul cu o astfel de vibrație: *Două luni am stat în spital, timp în care ai mei au trecut printr-o cumplită îngrijorare, trăind cu figura morții în casă, la masă. Tata venea zilnic să mă vadă, după orele de serviciu. Trecea printr-un canal de apă că nu se putea intra pe poartă nefiind în programul de vizită, îmi dădea multe monede că-mi plăceau și stăteam împreună, mai mult în tăcere, lângă gardul din curtea spitalului. Mi-l amintesc foarte trist și-atunci l-am văzut pentru prima dată pe tata lăcrimând, fără să-mi dau seama că-i vorba de mine, eu având la acea vreme doar șapte ani* (p.88).

Tatăl, căruia copilul îi datora însăși venirea pe lume (fiindcă bunica încerca s-o determine pe mama, într-un moment de cumpănă al familiei, să decidă altfel), se bucură inclusiv de îndatorarea acestuia, în timp ce mama și bunica vor rămâne sub semnul acelei amintiri reci și se vor putea răscumpăra doar în clementele maturității celei ce avea totuși să se nască a doua zi după ce tatăl avusese un grav accident soldat cu multă și îndelungată suferință. *După nouă luni de frig în sarcina mamei, am ales să mă nasc împotriva dorinței ei, în anul o mie nouă sute șazececi și șapte, anul decretului de anormalitate...*(p.26).

Viața însă o va apropia de mama sa, deși firea tatălui, mult mai afectuoasă, o va încălzi sufletește. *Bineînțeles ca-mi iubesc mama. Categorie, eu trebuie s-o protejez, s-o feresc de impactul emoțional al subiectului din cartea mea* – spune undeva Domnica Pop în acord nu numai cu finalul cărții, ci și cu evenimentele care au urmat.

Cititorul observă din capul locului că jurnalul epic este apropiat de cel al jurnalelor doar fiindcă autoarea își urmărește sinele fără urmă de egoism și fără vanități egocentriste într-o sincronie cu spirala parcursă de ai săi, hăituiți de vitregiile vremii să pribegescă peste fruntarii, lucruri la care ea vibrează pe tot parcursul cărții. Toate acestea îi dau tăria de a

lupta precum modelele din familia sa.

Și totuși, sensibilă, recunoaște: *Nu mi-e rușine să plâng, nu mă simt complexată de slăbiciunile mele și, oriunde m-aș afla, lacrimile mele au libertatea să rotunjească și să strălucească* (p. 94). Iar dacă cititorul obișnuit ar insista să caute firul epic al cărții, ar putea să-l rătăcească și să rămână la prima impresie: confesiune cu multe accente emoționale, cu multă conotație în orizontul moralei creștine.

Cititorul avizat, însă, va face un pas mai sus, către comunicare și mijloacele ei, către ceea ce diferențiază, cum spuneam, registrul de tonalitate, întinderea de intensitate, faptul de făptuire, semnificantul de semnificare.

Și totul într-o translațiune de gen, ceea ce face ca textul să fie revendicat, când simultan, când consecutiv, de epic sau/și de liric: De la portretul crochiu (*Mama nu-și trecea, ca tata, degetele prin păr și nici nu era mesageră de adevăr. Nu i-au plăcut nici florile, n-a apreciat nici culorile...*, p.23), la muzicalitatea cu care Domnica Pop ne-a deprins din cărțile ei de poezie (*Deoarece pe stradă, lumea trece/ într-o jalnică paradă... p.22; De fapt toți suntem la fel ca Isus,/ văzuți de sus,/ avem același chip spre-aceiași moarte de dus...*, p.20)).

Iată de ce închei și aici, ca în prefață, că toate acestea sunt reale disponibilități care o recomandă pe autoare și care se așteaptă performate în ocazii noi.

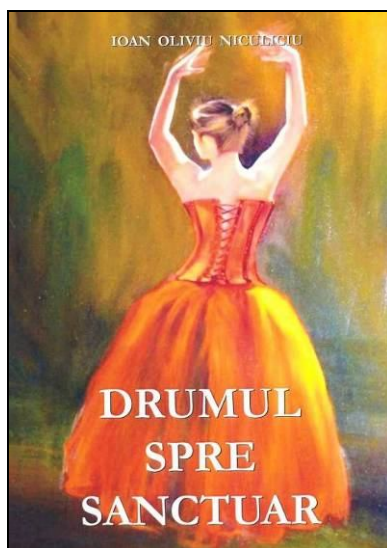
IULIAN CHIVU

Drumul spre sanctuar

Motto: „ Pământul a degenerat; sunt semne că lumea se apropie de sfârșit cu pași repezi; corupția a cuprins totul; copiii nu-și mai ascultă părinții; fiecare dorește să scrie o carte și sfârșitul e fără îndoială aparte” (inscripție asiriană, cca 2800 î.e.n.)

O profeție veche de peste cinci milenii planează ca o sabie a lui Damocles asupra omenirii, anunțând sfârșitul civilizației umane. Generalizarea corupției, adâncirea prăpastiei dintre generații, dorința de a accede la nemurire printr-o carte, sunt pare-se tare ale societății de care se vorbea încă din antichitate. Un clarvăzător al acelor vremuri a privit parcă până în secolul XXI, anunțând inevitabilul sfârșit. Timpul în care scrierea de cărți nu mai este o treaptă civilizatoare și sursă perenă de inspirație pentru generații viitoare, ci a ajuns un flagel, un „rău” care amenință existența terestră, acesta ar fi semn sigur al declinului omenirii. Luând în considerare și alți factori care pun în pericol viața planetei, am putea spune că ne apropiem de un sfârșit implacabil al civilizației umane. Dar de ce scrierea de cărți a ajuns un „rău”, o boală care trebuie eradicată, pentru a contracara efectele „molimei” ce a cuprins omenirea? Care este antidotul potrivit? Din fericire, încă se mai lucrează la găsirea „vaccinului salvator” asigurând, ca și în epocile precedente, sorții de supraviețuire. Iar acest antidot împotriva inflației de literatură care a lovit ca un cataclism lumea cărții, este recursul la cultură, la scrierile de calitate, expresia unui act de conștiință, prin acel summum de cunoștințe și de valori umaniste pe care cartea trebuie să le transmită, dacă se dorește o sursă a vieții.

Romanul *Drumul spre sanctuar*, scris de medicul covăsnean Ioan Oliviu Niculiciu, septuagenar, este o astfel de carte care transmite imperativ/ultimativ încrederea în cultură, înzestrată cu funcțiile sempiternice, de a conserva trecutul, de a educa în plan intelectual și estetic, de a deschide calea reflecției filosofice cu valențe umanist-existențialiste. Înzestrat cu un bagaj

solid de lecturi, de la clasicii Seneca, Tacit și Martial până la Shakespeare, Schiller, Voltaire, Nietzsche, Nicolae Iorga ori Garabet Ibrăileanu, autorul traduce o experiență de viață, pusă sub semnul reflecției filosofice și al introspecției auctoriale, romanul devenind la rândul său sursă de reflecție și de introspecție pentru cititorul care iese cu mult mai îmbogățit în urma acestui act de cunoaștere prin lectură: „Cartea aduce în fața cititorului destinul unui intelectual de marcă ce, de-a lungul existenței sale, cunoaște pe lângă multe bucurii și multe încercări eșuate, nenumărate înfrângeri...” ; „ Finalul... dezvăluie mesajul luminos, energizant, al întregului... vine din partea unui scriitor-filosof pentru care viața e un dar ce trebuie trăit cu demnitate și înțelepciune” (din *Prefața* cărții, p.5).

Apărută la Editura Eurocarpatica din Sf. Gheorghe, în anul 2017, cartea propune teme de meditație pe marginea destinului uman individual și colectiv, plasând acțiunea într-o zonă a țării despre care în literatura română s-a scris foarte puțin până acum.

Construcția romanescă este ea însăși elaborată, gândită minuțios. Folosind tehnica punctului și a contrapunctului, îmbinarea pasajelor descriptive cu citatul livresc, romanul construiește planuri narrative care aduc în atenție un trecut, nu foarte îndepărtat, al României aflate sub dominația comunistă, până în secolul XXI, și pun în centru un traseu existențial: destinul intelectualului care traversează experiențe marcante, nelipsind tribulațiile sentimentale. Aici se adună liniile de forță ale

cărții, care permit și decodificarea titlului ales. Într-o asemenea perspectivă, „Drumul spre sanctuar” poate fi înțeles ca drum al omului către sine însuși, un drum al ființei care evoluează, cu fiecare experiență trăită, care se apropie de Centru, cu fiecare dramă resimțită. Prin labirintul vieții, firul călăuzitor este iubirea, iar asocierea vieții cu suferința este demers purificator, care aduce catharsisul. Rememorarea prin evocare este calea aleasă de autor pentru identificarea Centrului, devenit sinonim cu Sanctuarul. Iar cartea se constituie într-un demers purificator care recuperează nu doar o istorie personală, ci și o istorie colectivă, pusă sub semnul analizei lucide. Sunt rememorate, prin distanțare obiectivă, întâmplări care scriu istoria anilor marcați de instaurarea regimului comunist în România, sunt reiterate pasaje biografice dintr-o istorie personală, întâlniri care țes pe canavaua timpului portrete umane de o uluitoare vivacitate. Acestea, puse pe fondul interogațiilor cu valențe filosofice, care aduc în discuție tema timpului, a vieții și a morții, a fericirii, problematica destinului uman, legătura cu divinitatea. Discursul narativ se construiește prin evocare, problematizare, dar și apelând la citate, referințe literare bogate, figuri istorice invocate. Fără a dramatiza, ori a cădea în capcana teoretizărilor sterile, cartea folosește referințele literare de pe poziția unei autorități sapiențiale care permite o mai bună înțelegere, pusă în lumina adevărului, a realităților istorice evocate, dar și a personajelor din demersul narativ, parte a destinului personajului principal.

Insertia biograficului este necesară pentru configurarea intrigii romanești: „ În secuime, ascensiunile mele, ca renegat social, erau curse cu obstacole, ocolșuri și coborâșuri imprevizibile. Rămăsesem după absolvire aici, printre secui, făcându-mă că nu aud unele atacuri naționaliste (...). Aici urmăriții originilor mele „nesănătoase” mi-au pierdut urma și era pentru prima dată când aveam un statut social normal, la care țineam și pe care îl onoram”. (p.29, cap.7)

Destinul personajului principal, medic veterinar în secuime, urmează un parcurs marcat de succesele →

MARIA MONICA STOICA

profesionale, dar și căderi, înfrângeri, suferință. Experiențelor existențiale li se adaugă inevitabil cele sentimentale. Ele permit cunoașterea îndeaproape a unor realități caracteristice zonelor multietnice. Numele maghiare (Zsuzsa, Sara, Erika) ale iubirilor pasagere se întâlnesc cu cele românești (Amalia, Viviana, Tereza), toate gravitând în jurul a ceea ce constituie personajul feminin misterios al romanului : Hilda, a cărei fiică, Erika, este un posibil rod al iubirii celor doi.

Avatarurile sentimentale ale eroului, pe numele său Doru, conturează portrete feminine diverse, specifice și ele unui timp și loc anume: profesoara de fizică sau de istorie, în căutarea unui mariaj potrivit, muncitoarea adulteră, femeia devotată, femeia-vampă, femeia-activist de partid etc. Tribulațiile sentimentale asigură pretextul pentru descrierea epocii comuniste, în speță anii 60, când încă nu se încheiasse prigoana Securității la adresa celor considerați „cu origini nesănătoase”, categorie din care face parte eroul. Reiterăm vremuri de sărăcie, foame, frig, caracteristice perioadei de ascensiune a comunismului, cu mult clamata „victorie a socialismului”, pătrundem treptat în sfera realităților istorice văzute prin prismă subiectivă și ne apropiem de ceea ce constituie punctul central al cărții: povestea de iubire dintre erou și Hilda. Portretul acesteia apare idealizat: „era frumoasă ca o zi de Armindenii”. Personajul feminin vine cu o biografie încărcată: femeie foarte atrăgătoare, dansatoare într-o trupă care colinda prin țară și peste hotare, era copil abandonat la orfelinat, crescut de o familie cumsecade, care-i asigură stabilitatea materială, fără a se ocupa însă de sufletul ei. Descoperind iubirea, eroina se redescoperă și se reevaluează pe sine. Povestea de iubire, drapată în faldurile discreției, conturează imaginea idealizată a cuplului platonician, părți inseparabile, unite prin apartenența la același suflet: „Parcă urcam spre un Heilington (germ. „sanctuar”) pe o scară îngustă a îngemănărilor spiritului” (p.22). În relația protagoniștilor primează, cum altfel, spiritul, cel care dă coerență și coeziune cuplului erotic.

Până și prezența naturii în contextul acestui love story este una

spiritualizată: „Afară ploua liniștit. Natura se armonizase cu noi sau, poate, noi deveniserăm o parte a armoniei sale eterne” (p.30). Putem considera că natura este un personaj central al cărții, datorită rolului cu care este investită. Ea marchează pasaje narative, trecherile de la un episod la altul, ori indică praguri de conștiință ale eroului, fiind cel mai adesea martor și protagonist al întâmplărilor, ca în literatura de cea mai romantică factură: „Soarele incendia dealurile asfințirilor, scriindu-și romantic poezia de adio. Cărduri de ciute ieșeau la margini de crâng, cu o impozantă seniorială. Siluetele arborilor de pe coline se profilau tot mai șters pe orizonturile înserării” (p.41).

Referințele livrești, agrementate de introducerea în orchestrație a titanilor muzicii clasice: Wagner, Beethoven, Berlioz, Mozart, Massenet, Handel și Bach etc., realizează în contextul românesc un univers al sinesteziei, întâlniri fericite dintre muzică, literatură, filosofie, îmbogățesc o realitate referențială receptată subtil prin puterea simțurilor (tactil, olfactiv, auditiv, vizual), desăvârșind simbolicul drum spre sanctuar. Un drum al eroilor, unul spre celălalt, drumul fiecăruia spre sine însuși, iar la un nivel superior, drumul spre centru al ființei umane, redat prin consacratul dicton „Nosce te ipsum” –în gr. „gnothi seauton”(p.207).

Tehnica oglinzilor paralele este ilustrată prin fațete ale personalității eroului, identificabil în text cu alți eroi, replică a naratorului subiectiv. Cel mai apropiat îi este evreul Blum, supraviețuitor al Holocaustului, la care întâlnim aceeași predispoziție pentru livresc, bogata cultură generală, cultivarea aforismului. El este recunoscut explicit ca un alter ego al personajului principal. Întâlnirea eroului cu Blum, pe care i-l

Ammar Alnahhas

Ammar Alnahhas

prezintă Erika, este revelatoare pentru sensurile romanului, completând în chip salutar imaginea romancierului-filosof: „Trăim tot mai convinși că fericirea este numai redeşeptarea unor trăiri idealizate. De cele mai multe ori ea ni se oferă numai spre a ne fi luată sau pentru a da o nouă dimensiune nefericirilor de zi cu zi (...) Tot ce am durat pe parcursul unei vieți, lipsite de pragmatism, a fost un sanctuar, cu o parte din marile comori de cunoaștere ale umanității, mai pe nemțește, un Heilington. Întreaga mea evoluție pământească aş putea-o numi „Drumul spre Heilington, un drum presărat cu încercări și răspântii...” (p.206) ; „Cândva Blum îmi dezvăluise câte ceva despre fenomenologia onirică... Parcă îl aud spunând: Suntem adăposturi vremelnice ale unui suflet descins din Marele Univers Spiritual al unei Forțe Supreme, pe care nici una din religiile acestei lumi n-a reușit s-o definească precis” (p.212).

Perceput ca un roman cu valențe autobiografice, romanul lui Ioan Oliviu Niculiciu deschide cititorului drumul spre sanctuarul indicibil al cărții, al culturii.

El inițiază, în timp ce se confesează, instruește și educă, pe măsură ce parcurgem, alături de eroii săi, un traseu existențial marcat de izbânzi și înfrângeri.

Nu elucidează problema mult disputată a fericirii.

Oferă doar o sugestie, întrezărită în mesajul luminos al cărții care transmite încrederea în valorile perene ale umanității.

Și dacă avem în vedere doar acest aspect, cartea „Drumul spre sanctuar”, substanțial roman de idei, merită un loc de cinste în paradigma literaturii contemporane.

Fenomenul social în teatrul lui Ștefan Mihuț

Observator atent și analist profund al fenomenului social, Ștefan Mihuț își întregeste neconținut opera dramatică cu piese de teatru în care „ne regăsim cu toții, luminați de spirit și umbriți de patimi”, cum spune însuși autorul. Noul său volum intitulat *O lume de haram*, inspirat, probabil, din vorbirea populară, a apărut la Editura Astra Dej, 2017 și cuprinde două piese de teatru cu o largă respirație comică și satirică: *Exilul salvator* și *Cuscri*.

Volumul se caracterizează prin originalitatea textului, prin valoarea și structura lui dramatică, prin tipologiile umane, prin limbajul accesibil, dialogul viu și dinamic, uneori pigmentat cu figuri stilistice sugestive. Amândouă comedii sunt scrise într-un singur act, purtând amprenta realităților contemporane.

Cea dintâi piesă este o reflecție asupra „atmosferei toxice din politica românească” pe care o pune cu talent în tiparul propriei sale viziuni. Câmpul creației artistice a autorului cuprinde elementele specifice ale acestui gen literar: conflict dramatic, personaje tipologice, comic de situație și de limbaj, decor și indicații regizorale detaliate, aflate într-o deplină armonie cu conținutul piesei. Subiectul își are rădăcinile în „mascarada vieții politice românești” caracterizată prin minciună, șantaj și căpătuială, transpuse într-o secvență din viața Asociației de Proprietari din Blocul „A”, aflată la numai o zi de la Adunarea generală în care au fost aleși prin vot noii conducători, ieșiți învingători în urma promisiunilor electorale mincinoase.

Personajele poartă nume în stilul lui Caragiale, sub masca cărora se ascund tipologii de oameni cu trăsături ușor de recunoscut, după mimică, gesturi sau limbaj. De pildă, Ciordache are un tic al vorbirii: „Altă întrebare... altă întrebare?” Cu un iz de ironie comică e ales numele celorlalte personaje: Iubărețu, Chisăliță, Liva-che, Bubo, Cărcotașu, Murguța etc, care se autocaracterizează prin modul lor de a se manifesta. Întâlnim aici diferite stări psihologice, între care, panica și teama unor personaje de-a nu li se descoperi faptele săvârșite. Replicile lor alcătuiesc un complex de

situații, care fac trimiteri la ceea ce se petrece la nivel mai înalt. Eroii lui Ștefan Mihuț corespund unor personaje din viața reală.

Prin interviurile „Reporterei” este pus în valoare rolul presei în dezvăluirea faptelor de corupție și ruina țării. *Exilul salvator* e o aluzie deschisă la adresa celor care se căpătuiesc și, după ce sunt descoperiți, i-au drumul exilului.

Cea de-a doua piesă de teatru, *Cuscri*, îmi e deosebit de dragă, pentru naturalețea personajelor, pentru limbajul autentic și ideea pilon pe care o conține. Pentru Ștefan Mihuț, gradul de rudenie sugerat de cuvântul „cuscri” e un prilej fericit de a pune în scenă un subiect mereu actual, cum e conflictul dintre generații. Țăranul Maței trece printr-o încercare pusă la cale de ginerele și fiica sa de la oraș, de a-l determina să-și schimbe portul popular cu cel domnesc: „Tătucă, Mihai și cu mine, îți dăruim costumul, cămeșile, pantofii și clopu, care-i din păr de cămilă. Avem rugăminte la dumneata, ca în zilele de sărbătoare, când mergi la biserică și când vii la noi, la oraș, să îmbraci costumul”. El rămâne însă credincios obiceiului tradițional, nu numai în privința îmbrăcăminte, ci și a comportamentului și a vorbirii. În acest plan, Maței se confruntă în idei cu familia avocatului Valer și Mariana, cuscrii săi, cărora le face o vizită inopinată, dezvăluindu-le necazul care îl frământă, precum și multe alte aspecte degradante ale vieții actuale. Piesa are un final fericit, excelând cu proverbiala sintagmă a personajului central: „... lumea asta-i de haram”.

Ștefan Mihuț are încă multe de spus prin intermediul pieselor sale de teatru, pentru care merită toate felicitările noastre.

MIRCEA DAROȘI

PRIN PERDEAUA DE FUM A ISTORIEI

(I)

Scriitor preocupat de tematica majoră a romanelor pe care le-a scris, multe de inspirație istorică (*Roata lumii, Vămile nopții, Crepuscul, Nemuritorul albastru* etc.), domnul **Radu Ciobanu** readuce în atenția cititorilor cea de-a treia ediție a romanului *Călărețul de fum* (Editura Limes, Cluj- Napoca, 2017), în care realizează o admirabilă evocare a Răscoalei lui Horea, Cloșca și Crișan. Respectând adevărul istoric, pe care brodează intuitiv interesante detalii imaginare, autorul conferă viabilitate acestei scrieri, concepută cu viziunea celui care a cunoscut, încă din copilărie, zona și oamenii Apusenilor, ascultând poveștile de viață și istorisirile localnicilor.

Spre deosebire de numeroșii scriitori care au înfățișat amploarea acestei răbufniri sociale, cu cei trei capi ai Răscoalei din 1784, considerăm că doar în acest roman s-a reușit radiografierea evenimentului în toată complexitatea lui, inclusiv a personalității eroilor, fie ca identități individuale, fie ca personaje colective. Este evident efortul autorului de a înțelege și de a puncta cauzele, desfășurarea și înfrângerea răscoalei, care, în ciuda înăbușirii și a cumplutului martiraj, a contribuit în timp la benefice schimbări politice și sociale.

Din punct de vedere structural, romanul are două părți mari, cu capitole și subcapitole care se înlănțuiesc progresiv, în fragmente narative, descriptive, dialogate, rememorări, anticipări și reveniri, recompunând imaginea vieții celor două categorii sociale (iobagi și nobili), între care se acutizează treptat conflictul. Partea a doua se constituie secvențial în momente ale înăbușirii răscoalei, în viziunea diferitelor categorii sociale participante.

În prima parte se insistă pe tragedia vieții împovărate a iobagilor, constrânși la taxe și la munci în folosul nobilului (dări și obligații în muncă – zile de robotă, la despănușat, la amenajarea drumurilor, la tăiatul lemnului, cărașii gratuite etc.), zeciuală din produse agricole și animale (bucate, lapte, porc, ouă) și plocoane pentru juzii abuzivi etc. Mizeria și suferința amplificase →

LIVIA FUMURESCU

deznădejdea, care-i unise pe oamenii ajunși la capătul suportabilității, dintre care se ridicaseră căpitani. Pe de altă parte apare viața de huzur, petreceri și desfrâu

a grofilor, considerându-și „privilegiile...efectul unui dat divin și imuabil”. Baronul Anton Josika din Brănișca, admirabil ilustrat ca fiind reprezentativ pentru mentalitatea domnilor vremii, îi considera pe iobagi ca fiind „un neam ignorant”, care trebuie „ să muncească pentru nobili, să-i respecte știindu-le de frică”. De altfel, orgoliul de castă al nobilului „ născut, nu făcut” se reflectă și în disprețul și politețea rezervată față de notar – comisarul fiscal al plasei Ilia, care se ridica „jcemăbind plebea și furând statul”.

Vicecomitele Hollaki, care-și petrecea timpul mai mult în dezmățuri decât în scaunul comitatului, îi socotea pe iobagi „niște vite, care trebuie tratați ca atare”, iar când nu se supuneau trebuiau biciuiți, închiși, pedepsiți cu incendierea caselor și chiar spânzurați, ridicați în furci, în zile de târg, „ca să fie pildă și să îngrozească plebea”.

Neliniștea baronului, surprinsă în gesturi, gânduri, atitudini și vorbe, evoluează într-o morbidă psihoză a fricii, sporindu-i temerile care se accentuează pe măsură ce află veștile îngrijorătoare (vicecontele Aradului răpit de lotri din iatacul castelului de la Săvârșin, oamenii notarului sunt alungați cu pietre la Gurasada, curajul celor care au înfruntat executorii fiscali luând apărarea Rozaliei din Boz, văduva cu șase copii, lovită cu corbaciul pentru că îndrăznise să ceară scutirea de dări etc.). La amenințatoarea stare de spirit se adăuga și ideea împăratului de a dispune conscripția militară în regimentele de graniță, creând oportunități sociale și materiale pentru iobagii înrolați. În „plebea valahă” intrase parcă „un fel de duh diavolesc al nesupunerii și al sfidării”, precipitând „aplecarea spre răzvrătirea, care mocnea ascunsă”. Imaginea călărețului de fum, (care dă și titlul romanului), apare și dispare, pendulând între realitate și nălucire, cu rădăcini în supranaturalul mistic din superstițiile satului, exacerbând trăirile oamenilor. Enigmatică apariție a călărețului reprezintă elementul fabulos care le autorizează acțiunile,

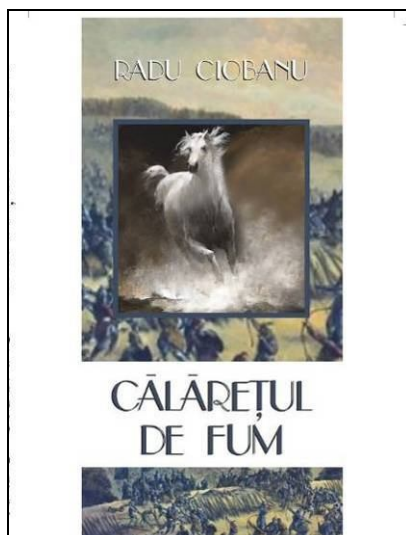
sustinându-le parcă revendicările, alimentând scânteia revoltei care răsculase iobăgimea. Acest *duh al locului* accentuase și spaimile domnilor, care, simțindu-și amenințate privilegiile și primejdia înarmării țăranilor, încearcă blocarea înrolării supușilor. Scriitorul surprinde gradat circumstanțele care au precipitat cursul evenimentelor, zguduind Ardealul, când „timpul apucase fără știrea lor pe un povârniș de pe care nu mai putea fi oprit”.

Reconstituind geografic (Valea Crișului Alb, Dealul Mare, Ținutul Hațegului, Valea Streiului etc.), topografic (Mesteacăn, Curechi, Brad, Șoimuș, Deva, Abrud etc.) și calendaristic (octombrie, noiembrie, decembrie) etapele zaverei, dar evitând analiza ostentativă a evenimentului istoric, autorul conferă prioritate acțiunii în care sunt angajate personajele, prezentate cu realism și cu subtilitate psihologică. Vestea lansată de Crișan în târgul săptămânal de la Brad mobilizase un mare număr de țărani la biserica din Mesteacăn, unde le-a arătat un document aurit, semn că Horia e împuternicit de împărat să sfătuiască iobagii să se înscrie cătane, să primească arme și să scape de iobăgie, rămânând fiecare „stăpân pe pământul și iosagul său, apărât de darea regească și de toate celelalte dări”. Tinerii sunt entuziasmați, iar vârstnicii cer detalii și cumpănesc, cerând garanții la argumentele aduse de Crișan. Scriitorul surprinde, cu evident meșteșug, scenele de masă, detaliile slujbei, dar și diplomația travestire a lui Crișan. Au stabilit să

pornească înspre Curechi, sporindu-și rândurile cu alții din zonă, mergând apoi la Bălgrad să se înroleze. Nobilii, conștienți de pericolul prefigurat, ajutați de jonsnicia trădătorilor, organizează atacul de stopare a inițiativei înrolării supușilor, ceea ce provoacă dezlănțuirea furiei iobagilor. Cu meticulozitatea specifică scriitorului documentat, cu reale disponibilități de înțelegere a psihologiei oamenilor, Radu Ciobanu descrie într-un ritm alert, cu real talent cinematografic și regizoral, confruntările de la Curechi, de la Crișcior, de la Brad, când iobagii dezlănțuițiucid fără milă juzi, trădători și nobili, devastează reședințele grofilor, prinzând „în rostogolire vinovați și nevinovați”. Precum bulgărele anvelopat de zăpadă pornește la vale, așa sporește șuvoiul răzvrătiților: „ Oastea Horii se rostogolea ca o apă mare și tulbure care smulge și huluie tot ce întâlnește în cale”. Veștile despre prăpădul dezlănțuit „ajungeau cam amestecate și nesigure, cam tulburi...născând uimiri, nădejdi și groază”. Deruta unor răsculați porniți de bună voie sau a altora porniți de frica urmărilor și a unor amenințări este surprinsă pe parcurs, dar și la judecata celor prinși și condamnați cu decapitarea. Demnitatea iobagilor și „resursele lor de bărbăție” în fața morții irită nobilii, „siliți să suporte o astfel de privesțe” și să accepte că țăranii se distingeau prin „ această faimă a cerbiciei și sfruntării”.

La gândul că sub presiunea oamenilor, ajunși la capătul răbdării, se ajunsese la cumplita pedepsire a domnilor, Crișan înțelege că „drumul nostru a-nceput cu moarte...și asta nu-i bine”, fiindcă Horia nu voise „vărsare de sânge”. După zadarnice încercări de rezolvare pașnică a conflictului dintre țărani și nobili, „proporțiile rebelunii sunt surprinzătoare prin extensiune și violență”, iar reprimarea sângeroasă a fost cumplită..

MAI AVEM NEVOIE DE CULTURĂ?

Pentru a ne păstra cultura, trebuie să continuăm să o creăm.

(Johan Huizinga)

Al. Florin Țene - *Veniți, privighetoarea cântă...! Viața scriitorului Alexandru Macedonski între realitate și poveste*

Mai avem nevoie de cultură, într-un timp în care superdezvoltarea a condus spre o lume extrem de liberă și independentă, în care individul devine mai important decât colectivitatea, în care dictonul „sunt ceea ce gândesc” a fost înlocuit cu „sunt ceea ce fac” sau „fac ceea ce vreau”?

Într-un astfel de timp, scriitorul Alexandru Florin Țene și-a propus să readucă în prim planul culturii noastre pagini de literatură care să redea viziuni ample asupra unor epoci, scriitori, considerați reper pentru dezvoltarea gândirii și artei românești, care au luptat spre a ne încadra în marile culturi ale lumii. Domnia sa ne spune la începutul volumului: „Exista pe vremuri o colecție de popularizare a unor evenimente sau personalități, pe care noi, elevii o citeam cu mare interes (...) ne atrăgeau prin felul de a aborda viața romanțată a scriitorilor, modul de a creiona atmosfera socială în care au trăit și mai ales, felul cum zugrăveau realitatea, în contextul vieții acestora”.

Acesta a fost gândul care l-a determinat pe cunoscutul scriitor și lider al asociației culturale „Liga Scriitorilor români” să înceapă, cu romanul *La braț cu Andromeda*. *Viața scriitorului Gib Mihăiescu între realitate și poveste*, seria unor volume (printre care și acesta), în care să prezinte în chip real, dar sub voalul unor povești fascinante și atrăgătoare, misterul, extazul, conflictele spirituale și până la urmă, esența vieții de artist a unor mari scriitori români.

Deși este un volum stufos, care pare a intimida cititorul, dacă începi să pătrunzi în problematica descrisă nu este deloc așa, deoarece evenimentele aduse în prezent, personajele (scriitorii români de la sfârșitul sec 19 și începutul sec 20), te atrag în mrejele lor.

Surprinse în anumite situații de viață, vibrând la realitățile epocii, având conflicte exterioare dar mai ales interioare, te determină să te transformi în martor, prieten sau acuzator al lor.

De fapt, acțiunea tomului este structurată pe câteva linii care se întrepătrund sau merg paralel, în funcție de prezența „personajului principal”, Alexandru Macedonski.

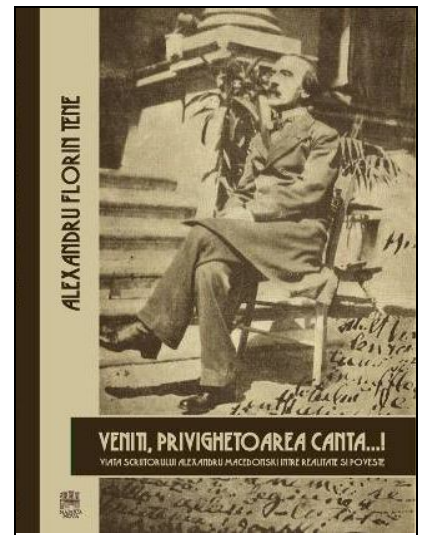
Găsim, în primul rând, familia Macedonski și locul natal al poetului, Oltenia având în centru orașul Craiova. Documentația solidă a autorului creează adevărate pagini de epocă. Descrierea Bărăganului, folosirea limbajului regional, compun în pagini întregi, pitorescul zonei în care a trăit Macedonski.

Ori de câte ori poetul este obosit, întristat, se întoarce la vatră spre a se regenera.

O a doua linie a acțiunii romanului este reprezentată de evocarea până la detalii, a situației istorice, politice, culturale a României în care a trăit și a creat poetul Alexandru Macedonski.

Nu este puțin lucru să aduci în prim planul cititorului mileniului III, profilul țării noastre dintr-o perioadă istorică destul de zbuciumată: asuprirea otomană, Războiul pentru Independență, starea dinaintea Primului Război Mondial, luptele extrem de agitate din lumea politică.

Și totuși, domnul Al. Florin Țene face acest lucru extrem de minuțios, pentru a ne ajuta să înțelegem zbaterile omului Macedonski, dar

și traumele prin care a trecut România de-a lungul istoriei.

A treia linie a volumului o reprezintă „conflictul invizibil” dintre doi mari reformatori ai culturii românești: Mihai Eminescu și Alexandru Macedonski.

Paginile care descriu această relație sunt extrem de antrenante.

Autorul reușește să reconstituie în cele mai rafinate detalii (psihologice, sociale, politice, artistice), nepotrivirile dar și asemănările dintre acești mari „rivali” ai literaturii române.

Se desprinde cu claritate astfel, că Eminescu a fost un militant conservator, apărât pentru simțirea pur românească, de către marile spirite ale culturii timpului: Maiorescu, Alecsandri, Caragiale, în frunte cu societatea Junimea și Convorbiri Literare.

Portretul lui Macedonski este surprins până la detaliile adevărului transmis de istoria noastră literară: spirit liber și independent, dotat cu o mare curiozitate, persiflator, luptător pentru liberate, încrezător nemăsurat în geniul său; deschizător spre nou, considerat din acest motiv „decadent”.

Spiritul său nonconformist ajunge să atace pe toți aceia care nu îl înțelegeau, care nu-i puteau fi alături. „Penița virulentă a lui Macedonski critică nu numai puterea guvernamentală dar și pe conducătorii liberali”, spune autorul.

Conflictul cu poetul Mihail Eminescu devine unul deschis, urmând a constitui trauma spirituală, →

VOICHIȚA T. MACOVEI

sufletească și morală a lui Macedonski până la sfârșitul vieții, după cunoscuta epigramă pe care a scris-o la internarea lui Eminescu într-un spital de boli mintale. Domnul Florin Țene ne ajută să pătrundem nu doar în psihologia delicată a unui artist, dar și în cea a unui om. Paginile ce reconstituie această dramă sunt zguduitoare, Macedonski repetând ca un lait motiv soției sale, credincioasa Ana, gânduri despre Eminescu, mai virulente sau mai triste, din care reiese faptul că s-a simțit vinovat până la capătul vieții pentru atitudinea sa ostilă.

Cea mai bogată și importantă direcție a romanului urmărește formarea, urcușul și decăderea poetului și a omului Alexandru Macedonski. Apreciem, din nou, finețea științei, dar și a artei autorului de a reliefa momentele cheie din viața de artist a lui Alexandru Macedonski, de la apariția primului volum „Prima Verba” (1872), poemul Thalassa (1879), până la apariția cenaclului și revistei „Literatorul” (1880), concepute ca o antenă pentru preluarea elementului nou din Occident, pentru descoperirea tinerelor talente și susținerea acestora. Autorul deosebește faptul că, mai ales acum, poetul, traducătorul și ideologul noilor mișcări literare își atacă detractorii, continuând să creadă în destinul său. Alexandru Florin Țene scoate în relief cu ingeniozitate, faptul că, în perioadele de la sfârșitul vieții, Alexandru Macedonski este ajutat chiar să supraviețuiască, de...un scriitor tradiționalist: Ion Pillat.

Cartea aduce în fața cititorilor (moderni și postmoderni!?) pagini întregi de poezie română aparținând lui Macedonski și Mihai Eminescu, ceea ce transformă pe alocuri, prezentul volum, într-o veritabilă bibliotecă de literatură română.

Dincolo de volume, scrieri, reviste, se înalță peste veacuri, patosul, suferința, credința, crizele, speranțele **CREATORULUI**. Sentimente desprinse din viața artistului Al. Macedonski și conturate atât de real, dar cu multă finețe și parcă teama de a nu distruge frumusețea, visarea unui creator de geniu!

Va mulțumim, domnule Alexandru Florin Țene pentru că ne întoarceți la cultură, la adevărata cultură!

Conspirații, răzbunări ori destin la romanul „Desculț”?

Mai toți scriitorii care provin din învățământ (credeam, până mai deunăzi) au o formație academică, dar păstrăm convingerea că sunt dintre ei oameni care au ajuns la literatură pe drumul literaturii înseși. Acesta e și cazul autoarei Silvia-Ioana Sofinetti cu recentul volum „**Desculț în mileniul III**” apărut la ed. Editgraph, 2017. Citind cartea Silviei-Ioana Sofinetti, încep să cred, tot mai evident, că romanul (cândva best-seller) a lui Zaharia Stancu a avut asupra sa un efect psihologic foarte puternic și că a fost scris, ca și cititorul să simtă acest lucru și să fie atras ca un magnet de lectura lui, dintr-un fel de dorință de a pătrunde în budoarul misterios al scriitorului și poetului în vogă cândva, azi șters și din manualele școlare. Motivele acestei decăderi au și stat (în carte) la găsirea unei logici interne care să ne explice enigmaticele care au condus la toate acestea. Sunt evenimentele din „Desculț”, într-o relație eu (și) fluxul capricios al memoriei personaj/autor? „Vom vedea (își propune autoarea), apoi, cât de autentice sunt *amintirile* lui Darie-copil, cât de mult se confundă acesta cu Darie-adultul și ce îi diferențiază...”. Apoi: „ce pondere are liricul în raport cu epicul, care este rolul său în depănarea amintirilor și în psihologia copilului Darie”?

Continuând lectura volumului începi să înțelegi că astfel privește cu admirație lumea, numai omul estetic, cel care are suflet și „armură” de artist. Și își poate stăvili, când vrea, pornirile contemplative, aplecându-se asupra scrierii și îi transferă din pulsul trăirilor sale focul în care se modelează creația. Silvia-Ioana Sofinetti este un scriitor al detaliilor, iar analitic tot acest amintit raport devine o necesitate prin a se rosti în cam tot ceea ce gândește ori, prin scris, spune lucrurilor pe nume în cazul creației lui Z. Stancu: „În timp, prozatorii au învățat că prezentul trebuie evitat pentru că, în lucrările lor, nu puteau dezvălui adevărurile crude”. Înțelegem din aceste pagini memorabile pentru un studiu la clasă, că scriitorul își dă întreaga măsură și

se justifică numai în fața colii de scris. Că faptele din „Desculț” sunt relatate din perspectiva copilului actant sau martor, ori sunt decantate din perspectiva experienței dobândite, a convingerilor sale morale și uneori politice nu-i mai puțin important pentru autoarea din Slobozia, ca afirmația făcută de Nicolae Manolescu când îi cataloga lui Z. Stancu o aură „tendențios informată” a momentului scrierii romanului.

Goethe avea dreptate: tot ce-i aproape acum, se îndepărtează în următoarea clipă, dacă nu așterni și pe hârtie „momentul”, ca și cum ai fi fost într-o altă lume. Prin urmare, faptele trecutului rememorate de Zaharia Stancu (notează autoarea în cartea sa), se orientează prin trăire, retrăire, după capriciile memoriei afective. Cu alte cuvinte, nu rescrie istoria ci o caracterizează sau pur și simplu o completează: „...scriitorul mărturisea că toate sunt trăite de el, că și le amintește exact cum s-au petrecut. E greu, totuși, de crezut că un copil de cinci ani poate reține atât de exact împrejurările răsoalei din 1907, discuțiile dintre țărani și boieri sau atâtea detalii ce conturează o bizară lume a satului”. Însă deducția autoarei este că „Desculț” e totuși un „story” al formării-modelării și inițierii personajului Darie în enigmaticele lumii acesteia. Cu alte cuvinte, un roman memorialistic despre o viață de pătimiri, zbuciumată, de un tragicism răscolitor al cărui tablou prinde contur prin confesiunile eroului din acest roman apărut în 1948 și care va cunoaște o lungă istorie a reeditărilor, douăsprezece la număr, și a traducerilor în cel puțin 24 de limbi. →

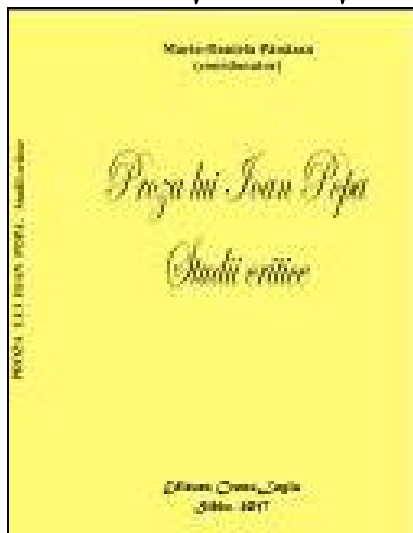
TUDOR CICU

A fost scris la comanda socială a momentului (după aspectul de tendință/polemic cu regimul burghezomoșieresc), da sau ba? Autoarea crede că da: „Atât scriitorul, cât și cartea lui au făcut un serviciu imens comunismului, prin zugrăvirea, în tușe negre și subiective, a vieții țăranilor asupriți de moșierimea burgheză”. Dar mai precizează autoarea: Zaharia Stancu începe prin a scrie, la cerere, pentru „Contemporanul”, niște cronici ale unor vremuri de dinaintea răscoalei din 1907 și după aceasta, reconstituite din amintirile sale. Așa s-a născut, ulterior, din episoadele juxtapuse, acest roman „Desculț”, în care este evocată viața dură a celor din satele din Câmpia Teleormanului. Numai că (spune autoarea) „sărăcia țăranilor e descrisă cu un ton patetic, merit să înmoaie inimile”. Episodul care l-a făcut celebru e fără îndoială cel al botniței puse pe fața celor care erau aduși cu forța să culeagă via boierului Gherase. („Se pare, totuși, că asemenea faptă nu s-a întâmplat niciodată în România – decât, poate, săvârșită de psihopați.”) Răscoala din 1907 nu e singurul conflict descris sau evocat în roman (menționează autoarea), războiul cu bulgarii din 1913 este un alt moment la care sunt puși să participe țăranii, dar fără tragere de inimă și trimiși la luptă fără arme „ca pe vite la tăiere”. În evidență iese Dărie și „ceva” mai vizibil, mama copilului, iar celelalte personaje sunt parte din „colectivitatea” românească. Totuși, spune autoarea, mesajul romanului e unul tonic, de speranță/triumf, de izbândă a vieții și cu însemnătate într-o dimensiune sociologică și etnografică: (lupta pentru pământ, obiceiuri și tradiții de la ceremonialul nunții, delirul senzual fără rușine al sexului slab, conflictele dure dintre țăranii și autorități, religia în biserici, școala vremii, farmecele, descântecele și leacurile de pe acele vremuri...). Cu alte cuvinte „Desculț” (ca monografie a satului natal) rămâne o scriere modernă și în câteva privințe chiar inovatoare, cu o notație scurtă/sacadată ce dă impresia exprimării spontane a relatărilor trepidante.

Toate acestea îi sugerează autoarea Silvia-Ioana Sofineti, cititorului, i-au fost date ca înzestrare artistică lui Zaharia Stancu pentru a le transfera și, apoi, transforma în materie epică pentru a le da un sens și o morală, pentru a ține întins firul vieții către

veșnicia părților frumoase și trainice din existența ființei omului. Și pe măsură ce-i citim cartea, această temere (cum că „Desculț” ar fi o operă propagandistică transmisă și nouă, se risipește. Paginile curg lămurind, ele însele, că sentimentul lui Zaharia Stancu e bine surprins în cuvinte, iar cuvintele vin, se înșiră unele după altele, sugerându-ne ideea că lumea este făcută din corespondențe între trăirile prezente și reverberațiile sufletului la tot ce a însemnat trecut în viața noastră, în viața altora, fiind plină de oglinzi magice. În concluzie: „Desculț” rămâne, totuși, un reper în evoluția prozei românești și măcar din acest punct de vedere trebuie păstrat și readus în discuție în manualele școlare.

„Creangă al Țării Secașelor”

L-am cunoscut pe profesorul și scriitorul Ioan Popa în urmă cu aproape douăzeci de ani, la activitățile prodigioase ale Astrei blăjene, mereu alături de doamna Pușa, soția, și de conducerea Despărțământului „Timotei Cipariu”, prof. Silvia și Ion Pop. Am avut onoarea și bucuria de a fi alături de domniile lor în multe momente frumoase (la Blaj, Sovata, Iași, Roșia de Secaș, Sâncel, etc.) dar călătoria la Iași, din 2006, a rămas în sufletul meu, deoarece am petrecut acolo, împreună, zile extraordinare de frumoase la Muzeul Literaturii Române și la premiera Concursului Internațional de Creație „Veronica Micle”. Omul Ioan Popa este la fel de jovial și plăcut ca și naratorul

subiectiv al operei sale. E „Omul frumos”, dacă ar fi să folosim o sintagmă care-i aparține lui Dan Puric.

Îmi face o deosebită plăcere să-l definesc pe scriitorul Ioan Popa „un Creangă al Țării Secașelor”. Are aceeași gândire jovială, aceeași frumusețe a rostirii, aceeași înțelegere adâncă, filosofică, a sensului vieții de la țară. Scriitorul Ioan Popa se identifică întru totul cu satul său, cu lumea aleasă a Purpurei, Roșia de Secaș, județul Alba. Se bucură de respect și prețuire și aș vrea să evoc în acest sens întâlnirea de la Roșia de Secaș la care am fost invitată (lansarea volumului *Patimi și iubiri la Purpura*, în 2003). La acel eveniment am avut șansa de a întâlni oameni de seamă, prieteni ai autorului (și-i amintesc cu dragoste pe domnul și doamna Damian de la Păuca, dar și pe prof. univ. dr. Vistian Goia, căruia i-am amintit că i-am fost studentă la Literale clujene), precum și membri ai familiei. O atmosferă atât de frumoasă, de limpede, de caldă, așa cum se regăsește deseori în opera sa. Amintind aceasta, nu pot să nu afirm că ar fi vremea potrivită ca proza lui Ioan Popa să fie reeditată într-un volum antologic de *Opere complete*. Ar fi încă o recunoaștere a valorii de netăgăduit a scrierilor autorului care a dat viață literaturii Purpurei!

Apărut la Editura CronoLogia din Sibiu, în 2017, în condiții grafice deosebite, volumul de față este o antologie de studii și articole critice publicate între anii 2013-2017 în presa din țară, în reviste de specialitate sau în volume de autor. Despre proza lui Ioan Popa au scris: Ion Brad, Alexandru Brad, Vistian Goia, Vasile Filip, Gligor Hașa, Ironim Munteanu, Monica Grosu, Maria-Daniela Pănzăan, Nicolae Suci, Lörinczi Francisc-Mihai (pe care i-am considerat, împreună, autori ai cărții). Remarc faptul că, deși aparțin unor perioade literare diferite, autorii studiilor din această carte sunt întru totul de acord că proza scriitorului Ioan Popa are afinități cu cea a marilor creatori Ioan Slavici, Ion Agârbiceanu sau Pavel Dan. Și nu e deloc puțin acest lucru!

Această opinie unanimă e întregită de aprecierile pozitive asupra tematicii prozei, asupra aspectului monografic al scrierilor care se constituie în veritabile tablouri ale satului ardelean din secolul al XX-lea. →

MARIA-DANIELA PĂNZĂAN

Nu cred că a rămas neexplorat vreun colț de sat, vreo problemă, de orice natură ar fi fost ea, a lumii satului, vreun nume sau vreo poreclă aparte, care să nu fi reținut memoria autorului în trecerea vremurilor.

Aș mai adăuga originalitatea artei narative, plăcerea povestirii, oralitatea, localizarea povestirilor, hazul și farmecul evocărilor din copilărie (toate acestea apropiindu-l, desigur, de Ion Creangă, chiar dacă cei doi autori aparțin unor spații literare atât de diferite).

Consider că sunt foarte importante aprecierile publicate în acest volum pentru o receptare critică adecvată a operei lui Ioan Popa.

În primul rând, afirm acest lucru deoarece ele reorientează lectura cititorului, oferindu-i un nivel superior de comprehensiune a textului propriu-zis.

În al doilea rând, articolele și studiile critice surprind aspecte de finețe a artei portretistice, analiza psihologică a trăirilor eroilor, noțiuni de naratologie care se supun sau nu canoanelor criticii actuale.

„Meșter al nuanțelor”, cum îl numește Monica Grosu, scriitorul Ioan Popa este unul dintre cei mai importanți autori de proză din literatura română actuală. Purpura este *topos sacru*, loc al împlinirii și desăvârșirii creației literare, în toată splendoarea și frumusețea evocărilor narative.

Epopoe a spiritului Purpurei, opera lui Ioan Popa reprezintă pagini memorabile de literatură contemporană în care chipul satului devine, asemenea plămuitorului său, nemuritor.

Ammar Alnahhas

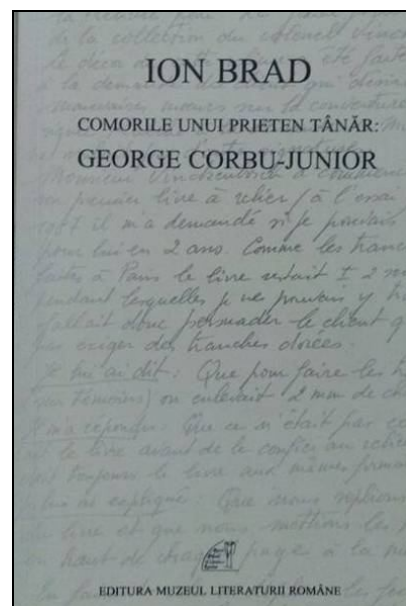
Comorile unui prieten tânăr

Manuscrite, scrisori, dedicații, rememorări ale unor întâmplări inedite și istorie trăită pe propria piele – iată ce ne propune scriitorul Ion Brad să citim în cartea apărută în 2016, la Editura Muzeul Literaturii Române, cu un cuvânt înainte semnat de academicianul Eugen Simion, intitulată *Comorile unui prieten tânăr: George Corbu-Junior*.

Ion Brad prezintă în carte momente unice din viața unor mari scriitori și politicieni români, fie surprinse chiar de el, fie din documentele aflate în posesia lui George Corbu-Junior. Acestuia i s-a permis accesul în „comorile” (biblioteca) tânărului George Corbu-Junior, fiul lui George Corbu, care este pasionat de cărți rare, dar și de obiecte deosebite găsite prin marile case de licitații ale lumii. Pe lângă acestea, Juniorul – cum îi place lui Ion Brad să-i spună – are în propria sa bibliotecă numeroase volume ale unor scriitori celebri, cu dedicații în original (Lucian Blaga, Marin Preda, Nichita Stănescu și lista poate continua) sau scrisori foarte vechi, pe care le-a achiziționat de-a lungul timpului.

Puse sub „lupa” scriitorului Ion Brad, a ieșit în acest fel un adevărat „tablou” al lumii culturale și politice de dinainte și după 1989: sunt menționate dedicații pe care George Corbu-Junior le are pe diverse cărți, sunt rememorate unele momente din viața lui Ion Brad și explicate secvențe pentru a pune cap la cap firul roșu al unor evenimente inedite și istorice (spre exemplu, deschiderea României către Occident la finalul anilor '60). Cartea este captivantă atât pentru un pasionat de literatură, cât și pentru unul pasionat de istorie, politică sau literatură.

După cum menționa Ion Buzași în revista *Tribuna*, pentru Ion Brad o simplă semnătură are și alte semnificații: „Cu toată structura ei compozită, cartea se ordonează în funcție de scriitori, cărți și autografe, alternând cu amintiri și scrisori primite. Ion Brad scrie pagini de istorie literară, interesante tocmai prin această îmbinare de memorialistică și document literar. O carte cu autograf este adeseori punctul de plecare pentru evocarea unui scriitor și, prin

extensiune, a unui capitol din istoria literaturii române” (*Tribuna*, nr. 349, 16-31 martie 2017, Cluj-Napoca, p. 5). Academicianul Eugen Simion, care a și semnat cuvântul înainte al cărții, a găsit cu greu un gen (memorii, documente literare, eseu etc.), numind-o simplu: mică *Arcă a lui Noe*.

Informații despre George Corbu-Junior se găsesc cu greu pe internet. Abia câteva referințe, care nu dau foarte multe detalii despre el. Interesantă este și concluzia autorului cărții, pe care o împărtășesc pe deplin: „Recunoscut, deocamdată, mai mult în Occident decât acasă. Sper că, prin dezvăluirile cărții noastre, îl vor descoperi, în sfârșit, nu doar scriitorii și anticarii, pe care i-a cunoscut și cultivat (din păcate unii trecuți în lumea celor dreți!), dar și lumea intelectuală universitară și academică” (p. 364).

Ion Brad a avut oportunitatea să cunoscă oameni importanți ai culturii române, drept dovadă stau și numeroasele dedicații pe care le are el însuși de la scriitori precum Lucian Blaga (pe volumul de *Poezii*, Lucian Blaga i-a scris lui Ion Brad următoarea dedicație: „Lui Ion Brad – cu bucuria nespuse de rară de a fi întâlnit uniți în aceeași ființă un poet și un om./ Lucian Blaga./ 23 iulie 1954”), Marin Sorescu sau Nichita Stănescu (sunt doar o parte, lista este mult mai lungă). Dedicatii de la care dezvoltă în carte numeroase întâmplări și amintiri. Spre exemplu, este prezentată în carte, prin intermediul telegramelor, notelor și →

MIHAI CISTELICAN

datelor istorice activitatea lui Lucian Blaga în diplomatie: „Lucian Blaga se arăta neobosit în căutare unor relații cu ziariști și oamenii de cultură, cu mediile universitare și diplomatice, cu toți cei dispuși să ne cunoască istoria, literatura, artele, să ne viziteze țara” (p. 262).

Un număr mare de pagini îi sunt dedicate și fostului său coleg, Geo Dumitrescu, în care publică scrisori (aflate în posesia lui George Corbu-Junior), descrie amintiri și întâmplări. Mândru de originile sale din Blaj, pe care le menționează și în alte cărți (printre cele mai recente: *Ilie Rad: convorbiri cu Ion Brad*, „din primăvară până-n toamnă” (aprilie-octombrie 2013), Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013 sau Ion Brad, *Oameni și cărți*, Editura Anamarol, București, 2017), Ion Brad scrie în carte și despre cei mai importanți scriitori ardeleni ai României, printre care Octavian Goga, Liviu Rebreanu, Emil Isac, Aron Cotruș sau Lucian Blaga.

Printr-o viziune personală, Ion Brad îi duce pe cititori, pas cu pas, într-o lume inedită. Lumea în care Lucian Blaga se plimba pe străzile Clujului sau cea în care Marin Preda se relaxa alături de alți scriitori la Sinaia. Iată, spre exemplu, o întâmplare în care este prezentat Marin Preda: „După vreo 10 ani, când mă nimerisem din nou la Sinaia, am observat că marele scriitor, chinuit de propria lui operă, deși biruitor literar peste toate intemperiiile timpului, lua tranchilizante drămuite atent de doamna Eta” (p. 107).

Ion Brad surprinde în carte și modul în care se exercitau controalele la începuturile comunismului în România anilor '50, la revista *Almanahul literar*, unde a scris în prima parte a tinereții. Astfel de dovezi sunt în posesia lui George Corbu-Junior. Mai exact, este vorba despre un caiet mare – numit *catastif* –, în care colegiul redacțional era obligat să se semneze: „O dovadă a controlului exercitat de Geo Dumitrescu la *Almanahul literar* este un *catastif* de format mare, în care eram obligați să scriem zilnic ora sosirii și plecării de la redacție, lucrările de care ne ocupăm, observații în legătură cu activitatea noastră și a colegilor, lecturile cărților din perioada aceea etc., etc. [...] Ele cuprindeau și autobiografiile noastre, adică ale lui Geo, A. E. Baconsky (n.a: tatăl actualului teolog și

politician, Teodor Baconschi, fostul ministru de Externe), Iosif Pervain, Cornel Regman, Aurel Rău, George Munteanu, Aurel Gurghianu și Aurel Martin. Lectura lor, după o mai bine de jumătate de secol, poate fi surprinzătoare prin unele detalii, mai puțin cunoscute și vehiculate” (p. 141).

Nu sunt trecuți cu vederea scriitorii mult mai apropiați de timpurile noastre, despre care autorul scrie și îi menționează în anumite întâmplări sau din scrisori. Relevante sunt în acest sens și scrisorile lui Constantin Noica adresate lui Geo Dumitrescu în care discută despre valorificarea caietelor lui Mihai Eminescu.

Un alt moment istoric prezentat de Ion Brad în carte este și acela în care Ion Antonescu s-a întors din Berlin și s-a oprit la Blaj: „Când acesta se arătase o clipă pe scara vagonului special, corul elevilor legionari intonau tocmai versul: «Cerșetor la el acasă a ajuns bietul român». Pentru noi, scenele respective, ca și cele care urmaseră dezarmării legionarilor de către armată, păreau mai mult o joacă a istoriei, o schimbare de roluri între generații, de care nu eram afectați direct.” (p. 116-117).

De-a lungul carierei sale Ion Brad i-a ajutat și sfătuit pe mulți scriitori și oameni de cultură, atunci când a putut. Un astfel de moment este prezentat în carte și când îi dă un sfat prietenesc lui Marin Sorescu, proaspăt instalat la Ministerul Culturii, după 1989: „«Să nu semnezi nicio hârtie fără s-o citești de două ori!». «De ce?» – m-a întrebat. «Fiindcă toți subalternii, mai ales cei superficiali și grăbiți, dacă se încurcă ceva dau vina pe șefi...»” (p. 331).

La finalul volumului Ion Brad îi oferă simbolic „ștafeta” tânărului pasionat de cultură George Corbu-Junior, care scrie câteva pagini despre începuturile sale în domeniul bibliofiliei. Iar ca drept dovadă a comorilor stau fotocopiile în color (dedicații în original de la scriitori precum: Lucian Blaga, Octavian Goga, Nicolae Labiș, E. Barbu, Marin Preda, Nichita Stănescu și alții) din biblioteca lui George Corbu-Junior, pe care le-a adăugat acestei cărți ce-și merită numele pe deplin: *Comorile unui prieten tânăr: George Corbu-Junior*.

SPERANȚĂ

Inima cea mândră-n piept,
nu știu cum să o îndrept,
Doamne, vino să-mi arăți
cum s-o sfășai în bucăți!

Mult aș vrea ca altădată
spre folosul Tău să bată
și-a semenului obidit...
Știi că asta mi-am dorit...

Asta îmi doresc și-acum
când sunt rătăcit pe drum...
Poate haru-Ți să mă-ndrume
Să mă mântuiască-n lume...

Fă-mă vas de alabastru,
fă-mă zborul Tău măiastru,
fă-mă stea-n cununa Ta!
Doamne, mă vei ajuta...

DESTINATAR UNIC

Nopti albe,
tristeți-salbe,
ploi risipite,
vise nemărturisite,
aniversări uitate
și-atâta singurătate...
dimineți fără zâmbet,
anii strânși în buchet...

Le aveam pe toate în spate,
ducându-le tot mai departe
și mă apăsaseră până mai ieri
nespus de grele poveri...

Când clipa de grație
și dorită amnistie
mi-a spus să ți le trimit ție
ca singurului destinatar...
să le consideri dar din dar...

La post-restant,
un pachet elegant,
cu absolut toate
cele enumerate,
inclusiv anii mei tineri
strânși în buchet
ca niște flori uscate...

DOINA CHERECHEȘ

Scară din trupuri de oameni

Moartea sunt eu
O femeie cu buze palide și dinții de lapte.
Îmi caut umbra,
O admir din fiecare unghi de unde
Îi pot vedea măsura vestei cu nasturi
din os tânăr.
Sunt cloșca cu pui gureși,
Peștele de aur,
Norocul ce mă ia de mână
Dimineața
Când încălț botine din sticlă
neșlefuită.
Numai tu mă trimiți să adun mingile
De pe gazonul unui stadion care nu
mai există.
Așa ești tu, jucător din oficiu,
Și eu?!
Colo, o femeie zdrențuită,
Bat mingea dintre noi
Pe un maidan ce n-are
Nimic în comun
Cu gratiile ferestrei
Unde ajunge ploaia
Să-mi spele degetele unse
Cu miere de insectă sălbatică.
În sănătate și în boală
Trăiesc pe ulița fără nume,
Fără direcție.
Doar personajele din cărțile-mi
necrise
Își fac griji, tremură pentru onoare,
Pentru grija zilei de mâine.
Sunt o femeie obișnuită să spele
Cămăși bărbătești,
Să calce în picioare preșul cuvintelor
Și să-și despletească părul în panglici
colorate
În urcușă scării din trupuri de oameni.

Ca o mașină de făcut înghețată

Rochia din muselină vișinie
Stă aruncată peste umbra conacului
Dintr-un loc fără nume.
Degetele mele băjbăie
Prin țesătura de păianjen dintre
arginturi
Până când
Se aprind becurile
Și libelulele își pudrează
Pergamentul părelnic din luciul de
apă.
Vom călători laolaltă,
Însectele, oamenii și toate veșmintele
întinse
Pe sârma-ghimpată ce ne separă
Pe cei liberi
De ocnașii vieții.
Este o altă zi de duminică a orbului
Și înălțarea soarelui

Se face doar pe foaia unde desenează
Un școlar tuns chilug.
În ascuns,
Suntem domestici fără zahăr
Și cenușa sugativează sângele
Rămas pe bot de lupoaică.
Scriu cu majuscule pe fiecare pagină,
Pe rândul doi al mulțimii ăsteia
De detalii luate la întâmplare.
Totul a devenit inflamabil și uriaș de
aproape
În încercarea de-a ieși din front
Fără focuri de armă.
De-a valma ne rotim,
Moriști într-un bălci din care
Fotografia femeii ce îngھیța săbii
A fost arsă pe rug.
Doar povești malaxate în mașina
De făcut înghețată;
Și acel vânzător cu buze roșii
Și tunică albă,
Apoi... apare el, nechezând,
Calul de tablă zincată
Din mijlocul caruselului scos la
licitație.

Macul negru

Doar jumătate din timpul meu este o
biserică,
În celălalt spațiu cu ruini peste șolduri
și gură
Au crescut măceșii gata înfloriți.
Vin mironosițele să culeagă
untdelemul
Cel vindecător de răni și de distanțe
incomensurabile,
Vin și hoții, și vardistii,
Toți cei cărora le este sete și foame de
adevărul
Pe care ți-l șoptesc cu jumătate din
gură.
Corola macului negru
Se deschide într-o singură propoziție.

Ca într-o bătălie secnică
Ne asumăm rolul
Pentru a atinge acel ceva,
Pe cel *cineva* fără formă și număr.
În metropolă,
Câinii au scăpat din adăposturi.
Puneți lațul pe ei!
Și, în ninsoarea cu firimituri
Pentru pajura închisă-n monedă
Să dansăm peste surogatul de viață,
Nevinovatele colombine din cercul
ambulant,
Pe pardosela caselor pustiite de
oameni
Umbrele aleargă
Cu tălpile lipite unele-n altele.

Ora exactă

Mașinăria merge înainte prin apă și
foc
Eu stau cu gândul închis
În sertarul cu manuscrise ce nu vor fi
Tipărite vreodată.
Se dă ora exactă în târgul de păsări
fără noroc
Și zidul de iederă
Peretele cu unghie roz,
Grămezile din hârtia de orez
Sunt detalii
De care mă prind,
Escaladez către cerul din fundul
găleții.
Măine va fi ziua săriturilor de pe
Podul de palmă al altui gest fără sens.
Eu voi fi acolo negreșit,
Anonimă în grupul femeilor ce
manifestă
Pentru toate păpușile decapitate
Sub brațele mălului din care
Zboară avioanele și cărăbușii
Prinși în ace de siguranță.
Ce dimineată, ce amiază,
Ce seară... respir !!
Și, jumătate din vocea mea liberă
Te strigă pe numele care-ți zboară
Într-un fel de balon
Din care doar vârfuri de aripi de
îngeri
Se văd.

MELANIA CUC

(Din volumul în lucru *Totem de inimă
roșie*)

(IX)

Romanizarea a fost un proces lingvistic și cultural, greu de înțeles astăzi, când se operează cu mase imense de oameni. Densitatea populației în acele vremuri era, se pare, în zona noastră de 0,5 până la 1 locuitori pe km pătrat. După circa două decenii de războaie și conflicte aproape neîntrerupte, pe cei circa 200.000 de km pătrați cucerți de romani mai trăiau sub 100.000 de locuitori, majoritatea femei, copii și bătrâni. Bărbații puțini rămași au fost de îndată înrolați în trupe auxiliare și trimiși în toate cele patru vânturi, din Britania până în Africa. Prin urmare, romanizarea Daciei s-a produs cu precădere printr-o intensă și masivă colonizare, organizată cu grijă de statul roman, pe de o parte, și spontană, cu mulțimi latinofone venite „din toată lumea romană” (ex toto orbe romano), în căutarea norocului. În scurtă vreme, vechea Dacie s-a „romanizat” din toate punctele de vedere, dar mai ales sub aspect lingvistic și spiritual. La retragerea autorităților romane din Dacia, în timpul crizei Imperiului de la finele secolului al III-lea, a rămas pe loc o relativ numeroasă populație de rând, care vorbea o latină populară modificată după specificul locului.

Peste această populație (care încă nu era constituită ca românească!) au trecut mai multe valuri migratoare (germanice și turanice), dintre care cei mai importanți au fost slavii (ajunși în Dacia prin secolele VI-VII), care, în parte, s-au și așezat printre protoromâni sau preromâni.

După câteva secole de conviețuire cu acești „români” timpurii, slavii au sfârșit prin a fi asimilați, nu înainte de a lăsa importante urme în limba română, în toponimie și în alte laturi ale vieții locale. Prin urmare, românii sunt un popor romanic din romanitatea orientală, latini în primul rând prin limbă; ei aveau să devină și bizantini prin credință. Daco-romanii și apoi românii – formați inițial pe ambele

maluri ale Dunării –, s-au revărsat ușor, după ce nu au mai fost granițe, dincolo de provinciile Romei, populând și regiuni rămase în Barbaricum (adică în Moldova centrală și de nord, în Crișana, Maramureș și mult mai departe chiar), după tipicul păstoritului lor pendulator, cu locuri speciale de vârat și de iernat. Strămoșii românilor și românii timpurii, moștenind anumite elemente fundamentale ale culturii și civilizației romane și devenind purtătorii acestora la nord de Dunăre, au dobândit forța de penetrare și vitalitatea necesare extinderii lor asupra unor spații vaste, spre toate punctele cardinale și mai ales spre răsărit, până dincolo de Nistru. Nu firava componentă traco-daco-getică, rămasă, din păcate, la un nivel incipient – după cum mărturisesc toate izvoarele credibile păstrate și cunoscute – i-a condus pe români la viețuire, supraviețuire, dezvoltare și expansiune prin roire (inclusiv în regiuni unde nu s-au organizat provincii ale Imperiului Roman), ci sigiliul sublim al Romei, purtat cu mândrie peste tot.

Prin amintirea și moștenirea Romei au ajuns românii să fie, în trecut ca și astăzi, cel mai numeros popor din sud-estul Europei.

Ca majoritatea popoarelor, românii au avut până relativ recent un dublu nume etnic (etnonim), unul dat lor de ei înșiși și un altul dat de străini. Denumirea proprie este „rumân” sau, de la umanism încoace, „român”, termen moștenit în limba română din latinescul romanus și folosit de români pentru a se numi

pe sine de la începutul existenței lor ca popor.

Există destule mărturii medievale care atestă, începând cu secolele XIII-XIV, faptul că locuitorii de la Dunăre și Carpați se chemau pe sine români și, mai mult, că unii dintre ei erau conștienți de descendența lor romană sau, altfel spus, aveau conștiința romanității lor.

Străinii însă – în primul rând vecinii bizantini, slavi, maghiari, germani etc. – le-au spus românilor „vlahi” sau cu termeni similari, derivați, cum ar fi „blaci”, „valahi”, „volohi”, „vlasi”, „olahok”, „Walachen”, „ilac”, „oulagh” etc., răspândiți apoi și în rândul popoarelor occidentale.

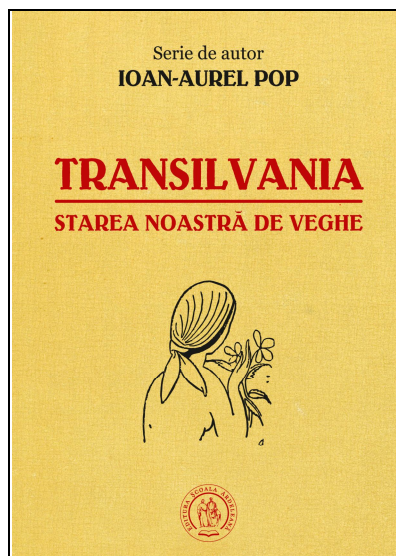
Se pare că termenul de „vlah” provine de la numele unui trib celtic romanizat – Volcae – atribuit apoi, în general, latinofonilor sau popoarelor de origine romană și restrâns în Europa Centrală și Sud-Estică la nivelul românilor, singurii latinofoni de aici.

Interesant este faptul că ambele nume (adică și cel de „român”, și cel de „vlah”), pe bună dreptate considerate sinonime, indică din punct de vedere etimologic și semantic exact același lucru, anume latinitatea acestui popor.

Momentul final al etnogenezei românilor se poate considera secolul al IX-lea, adică atunci când aceștia apar menționați cu numele de „vlahi” sau „blaci”, cam în perioada când se depuneau „Jurămintele de la Strasbourg” (842), prima atestare a limbii franceze și, deci, a existenței certe a poporului francez.

Firește, un popor și o limbă se află în continuă evoluție și schimbare, de aceea termeni ca „primă atestare”, „naștere”, „apariție” etc. trebuie considerați relativii.

Acad. IOAN AUREL POP

Ioan al Banatului

„Duminica este ziua de lucru la cel mai înalt nivel spiritual și duhovnicesc”

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, vă rog să ne vorbiți despre pericopa evanghelică care se citește în duminica a treia după Rusalii (Matei 6, 22-33), *despre grijile vieții.*

Î.P.S. Ioan: Contextul Evangheliei se petrece pe *Muntele Fericirilor*, în Galileea, aproape de Marea Ghenizaretului. A rostit Hristos Fericirile, i-a învățat să se roage și i-a învățat ce să caute mai întâi în lumea aceasta. Ce le-a spus celor de atunci? Ce ne spune nouă astăzi Hristos? Ce să căutăm mai întâi, în viața aceasta scurtă, pământească, pe care o trăim?

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, îndrăznesc să vă răspund citând din Sfânta Evanghelie: „Nu vă îngrijiți pentru sufletul vostru ce veți mânca, nici pentru trupul vostru cu ce vă veți îmbrăca; au nu este sufletul mai mult decât hrana și trupul decât îmbrăcămintea? Priviți la păsările cerului, că nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în jitițe, și Tatăl vostru Cel ceresc le hrănește. Oare nu sunteți voi cu mult mai presus decât ele? Și cine dintre voi, îngrijindu-se, poate să adauge staturii sale un cot?” (Matei 6, 25-27); „Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate acestea se vor adăuga vouă.” (Matei 6, 33) Prin urmare este bine să încercăm a ne detașa de grijile lumii acesteia.

Î.P.S. Ioan: Adevărate sunt cele scrise de Sfântul Evanghelist Matei, dar cum ar fi acestea? Le-a spus Mântuitorul să nu se îngrijească de ce veți mânca și de cele cu ce vă veți îmbrăca. Oare putem noi să avem hrană și ne putem îmbrăca fără să muncim? Cumva Mântuitorul le-a spus ucenicilor să nu lucreze, să nu facă cele ale vieții cotidiane?

Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate celelalte se vor adăuga vouă! Mântu-

itorul spune: Tatăl Meu lucrează, și acum lucrează, lucrez și eu. Deci, a trudi, a-ți câștiga pâinea cea de toate zilele, muncind cinstit, este o cinste. Ce fericii sunt aceia care prin muncă cinstită își cresc pruncii, își agonisesc toate cele de trebuință pentru familia lor.

Însă prin ce se dovedește în creștinism că mai întâi creștinii caută Împărăția și dreptatea lui Dumnezeu? Într-adevăr și credința și rugăciunea sunt semnele că creștinii caută Împărăția lui Dumnezeu. Dar acest „mai întâi” se potrivește atât de bine creștinilor pentru că ei își încep săptămână cu rugăciune, în ziua întâi a săptămânii. Ziua în care a înviat Domnul nostru Iisus Hristos este ziua întâi a săptămânii. Deci săptămână pentru creștini începe duminica, nu luni. Prin urmare, vă rog să vă reglați ceasornicul duhovnicesc și *când apar zorii duminicii să știți că este ziua cea dintâi a săptămânii.*

L.C.: Bineînțeles că această primă zi a săptămânii, fiind zi de duminică, trebuie să o cinstim.

Î.P.S. Ioan: Ce fac bunii creștini în ziua întâi a săptămânii? Caută Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui. Mă bucur că în cea dintâi zi a săptămânii, în zi de duminică, creștinii nu se duc în alte locuri, unde nu-i Hristos, și vin la biserică în ziua întâi a săptămânii, să lucreze pe ogorul cel duhovnicesc, să-și semene, în ogorul inimii, Cuvântul lui Dumnezeu pe care să-L primească în inimă din Evanghelia lui Hristos.

Iată în ziua întâi a săptămânii, creștinul vine la sfânta biserică; creștinul caută pe Dumnezeu și, apoi, în cursul săptămânii, în celelalte zile, merge și cu palmele lui, și cu sudoarea frunții lui, își câștigă fărâmița de pâine cinstită și curată, pentru el și pentru familie. Iată de ce trebuie să punem accent pe această zi, cea dintâi a săptămânii. *Ziua de duminică* nu este zi de odihnă, ci *este ziua de lucru la cel mai înalt nivel spiritual și duhovnicesc*, pentru că în mod deosebit, în această zi și la această lucrare, lucrăm împreună cu Hristos, suntem împreună lucrător cu El.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, în acest caz, cum prezentați celelalte zile?

Î.P.S. Ioan: În ziua a doua a săptămânii, luni, fiecare va lucra cu alți colegi de muncă, cu alți prieteni, cu alți colegi de birou, de muncă, în toate activitățile desfășurate, însă duminica lucrăm împreună cu Hristos, nu ne odihnim. Doar sâmbăta pentru evrei era sâmbat – și de aici am preluat și noi

cuvântul, de la evrei, șabat, și i-am spus sâmbătă, care se numește odihnă. Deci în ziua întâi a creștinilor este zi de trudă și de bucurie duhovnicescă. Să fiți binecuvântați și să vă binecuvinteze Dumnezeu munca aceasta, truda aceasta duhovnicescă în fiecare zi de întâi a săptămânii.

L.C.: Vă rog, Înaltpreasfințite Părinte, să insistați cu explicațiile asupra versetului 33 din capitolul 6, de la Sf. Evanghelist Matei: „Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate acestea se vor adăuga vouă.”

Î.P.S. Ioan: Cu aceste cuvinte intrăm într-un alt concept biblic, anume acela al purtării de grijă a lui Dumnezeu, a proniei, a providenței lui Dumnezeu.

Vă aduceți aminte de Noe, în potop, i-a purtat Dumnezeu de grijă. Să ne aducem aminte de Iov, care din om de mare cinste și bogat, ajunsese pe gunoiul cetății, dar, acolo, în gunoi, i-a purtat Dumnezeu de grijă. Să ne aducem aminte de cei trei tineri din cuptorul cu foc din Babilon!

Să ne aducem aminte cum i-a păzit Dumnezeu, acolo, în cuptor!

Să ne aducem aminte de Iona, care, din neascultare, a ajuns în pântecul chitului și acolo, în pântecul chitului, i-a păzit Dumnezeu.

Făcând apoi un pas mai departe să mergem către *Noul Testament*.

Vă aduceți aminte cum, pe cruce, Mântuitorul a încredințat-o pe maica Sa apostolului Ioan, să-i poarte de grijă? Amintiți-vă apoi cum Hristos, ca să nu rămână apostolii și ucenicii Săi triști, odată cu înălțarea Sa la Cer, le-a spus că va veni Mângâietorul, Duhul cel Sfânt.

Iată Duhul cel Sfânt tronează și ne poartă de grijă și nouă astăzi. Nu ne-a lăsat Hristos orfani și risipiți pe acest pământ.

Nu mai ai mamă, nu mai ai soț, nu mai ai soție, te-au părăsit copiii, nu te va părăsi niciodată Dumnezeu și Duhul cel Sfânt Mângâietor. Căci Duhul Sfânt are misiunea, acum, de a-i mângâia pe cei ce sunt în tristeți și în dureri.

Mă adresez iubitelor mame, arătându-le exemple de purtări de grijă ale lui Dumnezeu și le rog ca și frațiiile lor să poarte de grijă copiilor lor, să nu lase pe nimeni să le smulgă pruncii din brațe și din inimă.

Chiar dacă le-au zburat copiii din cuibul casei părintești, ca puișorii din cuib, să nu-i lase niciodată să zboare din inimile lor bune de mamă.

A consemnat LUMINIȚA CORNEA

Pildele care sfințesc omul!

Preotul, doctor în teologie, **Gheorghe Șincan** are, neîndoios, harul preoției. Credința și conștiința sa îl fac să fie preot și dincolo de Altar și Sfânta Biserică, să fie preot și după ce își dezbracă hainele preoțești. Este o prelungire a ființei sale care ține de o dăruire exemplară, dar și de un mod anume de spiritualizare a locuirii sale interioară și de așezare a priorităților rostului. Nimic artificial în ființa acestui om, absolut nimic care să te facă să bănuiești măcar că ar avea "haine pentru fotograf,, altele ca pentru cele de fiecare zi, așa cum mai au unii, uneori, prin alte părți.

Părintele Gheorghe Șincan poate "fi citit" ușor precum o carte deschisă, fiindcă sinceritatea îi este firească, prin modul de a fi și de a se comporta. Este o raritate în această tagmă de a fi în slujba lui Dumnezeu, 24 din 24 de ore, de a nu te lepăda de trăirea care îți este, deopotrivă, chemare și profesie. Dar este și o raritate de a te comporta precum propovăduiești prin povești și pilde, contrastând flagrant, în sensul bun al cuvântului, cu acea concluzie nefericită, dar poate realistă în oarecare măsură, trasă de „mireni,, și anume aceea de a *face ce spune popa, nu ce face popa!*

Argumentele afirmațiilor mele țin de observarea atentă, în timp, a faptelor domniei sale, dar și de a felului bun și blând de a fi, dincolo de "tribuna" bisericii, care îți dă aprioric, să recunoaștem, un avantaj dat de poziționarea favorabilă. Faptele sale pot fi cuantificate atât pe linia ce ține strict de preoție, prin termenii subtili ai "luminii lui Dumnezeu" propovăduite în oameni în decurs a zeci de ani, dar și de administrație de excepție în domeniu, pe când a fost protopop ortodox al Tg.Mureșului. Nu trebuie uitată nici linia de cărturar, care îi dezvăluie apetențe deosebite spre sfere metafizice și de interpretare teologică, părintele Gheorghe Șincan fiind autorul harnic și inspirat a peste 20 de cărți publicate: de pilde, povestiri

duhovnicești, meditații, mici parabole, etc., toate mostre de rafinament sofisticat, dar și de așezare sintetizată a unor informații, aici gândindu-mă și la cărțile despre Monumentele de Arhitectură Bisericească (biserici de lemn și de piatră), din Tg.Mureș și județ, scrise împreună cu Nicolae Băciuț.

Din această categorie de fapte, ce țin de livresc, face parte și noua apariție editorială, "**Risipă între vreme și veșnici**" (povestiri despre veghere și priveghere), Ed. Vatra veche, 2017, având o prefață de Nicolae Băciuț, iluministul zilelor noastre de la Tg.Mureș, cel care face atâtea lucruri extraordinare pentru cultura zonei și a țării, și prin aceasta, implicit, pentru neamul românesc. În "cuvântul său înainte" acesta vorbește despre *substanțializarea discursului* părintelui Gheorghe Șincan, adus "*în dimensiuni metafizice*", și prin aceasta "*dând altitudine cotidianului fără relief...*", menționând, de asemenea, că „*povestirile preotului nu sunt preocupate de virtuți literare, ci de virtuți morale*". Într-adevăr, așa și este, părintele Gheorghe Șincan extrăgând esențe ce țin de o anumită conduită de moralitate creștină, esențe ținute în "sticlele mici" ale povestioarelor-pilde de 1-2 pagini. Nu se lungeste și nici nu caută cu obstinație să convingă, ci caută să extragă din steril, grăuntele de aur al înțelegerii reperelor lumii umane și ale căilor de urmat. Povestirile sunt

deopotrivă din lumea celestă și din cea telurică, teologicul fiind de cele mai multe legătura dintre aceste lumi. Foarte interesant este faptul că nu ocolește nici faptele politice sau sociale care au cutremurat lumea (de exemplu, atacul din 11 septembrie 2001, ale Turnurilor "gemene" din New-York) găsim adevăruri și moduri de a gândi inedite, inclusiv din locuri unde aparent tronează doar sterilul. Valorile culturale și morale de ieri și de azi sunt aduse și ele în lumină pe alte paliere ale înțelegerii (Eminescu, Adrian Păunescu). Sunt aproape 100 de povestiri din care se extrag învățăminte cu valabilitate atemporală care, o parte din ele, au mai văzut tiparul, precum spune autorul lor, într-o notă de început: "*O parte din textele incluse în volum au apărut în revista "Flacăra lui Adrian Păunescu" (București), în revista "Vatra veche" (Tg.Mureș), în ziarul "Lumina" (București), în cotidianul "Cuvântul liber" (Tg.Mureș) și "Târgumureșanul", în perioada 14 mai-24 septembrie 2017*".

Această carte frumoasă "pe dinafară și pe dinăuntru" după cum spune același Nicolae Băciuț, este o "carte de vizită" întru veșnicie a unui preot care și-a înțeles menirea de a-și valorifica talanții cu care a fost înzestrat de Dumnezeu și, prin aceasta, de a dăruia. El împărtășește semințe ale înțelepciunii, pentru a culege, fără să aștepte neaparat, o mai dreaptă cumpănire a menirii omului în această lume.

RĂZVAN DUCAN

Locuri sfinte din Țara Sfântă

Istoria nașterii și morții marilor figuri biblice și a sfințelilor locuri – morminte și monumente - stau drept mărturie pe pământul Țării Sfinte.

Această Țară care se găsește pe unul din malurile înșorite ale Mării Mediterane și de-a lungul istoriei omenirii, a fost veșnic frământată, zdruncinată, pedepsită și ținută sub călcâiul a tot apăsător ale diverselor imperii, dictaturi, ale căpeteniilor flămânde de putere și sânge.

Țara aceasta, Israelul, care împlinește 70 de ani de când popoarele aflate sub steagul O.N.U., au recunoscut-o a intrat oficial în rândurile popoarelor lumii.

Israelul păstrează cu sfințenie locurile sfiinte, mormintele, monumentele religioase și istorice, respectându-se datinele străbune, cinstindu-se precum se cuvine, absolut, toate religiile și pe credincioșii acestora.

Țara aceasta, prin însăși structura ei, respectă și se îngrijește ca marea comoară istorico-religioasă să fie la înălțimea vremurilor, prin posibilitatea accesului tuturor cetățenilor și a credincioșilor la mormintele, lăcașurile, și monumentele de pe întregul cuprins al țării.

Citind paginile Bibliei putem porni spre sfințele lăcașuri și morminte cuvenindu-se să păstrăm fiecare, momente de respect și bună cuviință. La primirea oaspeților, noi spunem ca pe vremuri „Bucuroși de oaspeți”. Și acum să pornim deci, spre Ierusalimul antic vizitând mai întâi locul, care în conformitate cu tradiția creștină a fost îngropat Iisus Christos, apoi spre Tomba Mariei din Valea Chedronului și de asemeni spre acel loc, de pe Muntele Măslinilor, unde potrivit credinței, Isus S-a înălțat spre Cer.

Mormântul lui ISUS

Mormântul lui Iisus din Ierusalim e singura relicvă materială a Învierii, unicul vestigiu al acestui eveniment fundamental al creștinismului.

Mormântul Sfânt se găsește în clădirea Bisericii care poartă același nume **Biserica Sfântului Mormânt**.

Clădirea inițială a fost construită de Constantin cel Mare în anul 335, în timpul săpăturilor găsimu-se aici Sfânta Cruce. Pe acest loc au existat trei biserici legate între ele, inclusiv o biserică mare (Martirium), un atrium

cu coloane construit în jurul Stâncii pe care, **Sfânta Elena și Sfântul Macarie –Patriarh al Ierusalimului**, le-au identificat ca fiind locul de înmormântare al Mântuitorului.

Mormântul e așezat într-o structură numită Ediculă, în centrul rotondei, Domul rotondei fiind finalizat în sec. al IV-lea, deteriorându-se ca urmare a unui incendiu din anul 614 și apoi reconstituită, ca peste ani, respectiv în 966, din cauza unei răzmerițe, să-i fie distruse ușile și geamurile, rămânând neatrinse două ziduri, cel nordic și cel sudic.

Reconstituirea bisericii a fost inițiată de cruciați, în stil romantic, adăugându-i-se o clopotniță devenind mai apoi sursă de inspirație pentru bisericile din Europa, precum Santa Gerusalemme din Bologna și Biserica Rotundă din Cambridge-Anglia.

Călugării franciscani o vor renova în 1555. Un incendiu din 1808 îi va afecta structura, provocând căderea domului rotondei și sfărâmarea decorațiilor exterioare ale Ediculei, ele fiind refăcute în anul următor. Ultimele restaurări au avut loc în 1959, iar Domul este redecorat în anii 1994-1997.

În centrul Bisericii Sfântului Mormânt, se găsește însuși **Sfântul Mormânt**, el fiind folosit de toate trei bisericile. E un edificiu de granit roșu, cu un mare număr de sfeșnice uriașe în fața lui. Aici se oficiază slujba numită a **Sfintei Lumini** în Sâmbăta Mare de către Patriarhul Ortodox de la Ierusalim. În fața Mormântului se află zona principală în care stau credincioși la slujbă. Apoi, este zona de intrare a cărei scop principal este adăpostirea pietrei mir-ungerii, pe care se crede că a fost uns cu miruri Iisus înainte de înmormântare. În partea de sus se află capela unde se presupune c-a fost crucificat. Iisus.

Minunea cunoscută sub numele de **Lumina sfântă** sau Focul Sfânt, are loc începând din sec. al IV-lea la amiaza Sâmbetei Mari.

Mănăstirea BENEDICTĂ

La numai câțiva kilometri de Ierusalim se află așezarea Abu Goș. După tradiție, identificarea lui Amaos Nicopolim a durat până la venirea cruciaților în țară.

Aceștia au căutat locul acestui sfânt pe lângă Ierusalim, după cum ne povestesc documentele tradiționale europene și în căutările lor au ajuns până la Abu Goș, care se află în apropierea șoselei TelAviv – Ierusalim.

După identificare a fost clădită pe acest loc o mănăstire benedictină și după câțiva ani Biserica „**Legământul lui Aron**”.

Biserica El-Kubeiba

În cercetările lor cruciații latini au ajuns la concluzia că până în sec.XII n-a fost identificat Amos El-Kubeiba.

După ce cruciații au părăsit Ierusalimul și munții Iehuda, pe la mijlocul sec. XIII-lea, pelerinii creștini care veneau în Țara Sfântă, în drumul lor spre Ierusalim treceau prin Ramle și Neve Samuel.

Aceasta a dus la ocolișuri și astfel au fost descoperite urmele unei biserici care ar data din Evul Mediu. Acum, pe acest loc se găsește Biserica El Kubeiba.

Muntele Măslinilor

Ierusalimul e înconjurat de Muntele Măslinilor la răsărit, iar la nord de muntele Scopus.

În Noul Testament se amintește de Casa Ania un sat din perioada celui de al doilea Templu. Aici întâlnindu-se Iisus cu Lazarus.

Tot aici Iisus a dormit înaintea Înălțării Lui spre Cer și s-a întâlnit cu învățătorii săi cu care a petrecut 40 de zile.

În tradiția creștină este pomenit Muntele Măslinilor ca locul unde Iisus a prezis Distrugerea Templului.

În sec. XIX și sec. XX pe acest munte au fost zidite mănăstiri și biserici.

Voi aminti doar de Biserica Maria Magdalena, biserica Înălțării - care amintește de Înălțarea lui Iisus spre cer; biserica Sfânta Maria și altele.

PAUL LEBOVICI

ICOANĂ DE CRĂCIUN

Înainte de seară
se aduceau perdelele de afară,
ale sărbătorilor.
De sus până jos -
pânza de cer
cu răsărituri rare.
Miroseau a tămâie și ger
la ferestre.

Bunica scotea din scrinul de zestre
sfânta icoană a Nașterii
cu Pruncul și Sfânta Fecioară.
Îi aranja ștergarul de in,
de o parte și de alta
ca poveste în jur de mireasă
reîntrupată din crin.

Candelei
îi aprindea litera ei
pioasă
ca minunea în licăr de tei.
Apoi cu magii împreună
îngenunchea și ea.
Pe urmă toți ai casei
intram în icoană
prin ușa deschisă de stea.

Mirosea
a tămâie și-n nenuntite tăceri -
frământul rotund din cuptorul de ieri.

POVESTE DE CRĂCIUN

Întreb melodul
care știe
pe unde basmului
se poate trece podul:
"Unde sunt porțile?
Unde e satul?
Unde-s ștregarii din copilărie
din Valea Uzului cu drum de fier?"
El tace
și-mi arată-n sus,
apoi printre tăceri ningând:
"S-au dus
cu colindatul,
ca melcii'ncet urcând în cer
cu casele în spate, cu tot satul..."
Apoi dispăre printre fulgi și el
și-nchide poarta de tropar.
Numai de sus,
colindul lor
cu vocile curate
ajuns acum la Dumnezeu, pe prispă,
se-aude-ncet, dar tot mai rar,
până-nfloritul
abia se mai distinge.

În peștera icoanei
s-a ascuns melodul.
Închisă-i poarta și a tras și podul.

...și ninge, ninge, ninge
și peste-a fost și peste drum
și peste seară,
până ce satul de demult coboară
întreg,
cu fiecare casă
legată,
ca-n pomul de Crăciun,
cu sfoara hornului, de fum,
de creanga lui a fost odată...

MAICA DOMNULUI

Maica Domnului,
precum luna plină înflorind,
zâmbește deasupra Lui,
cum numai o mamă
poate să fie colind.

Oare ce o fi visând
de s-a întors spre ea,
cu mânuța
agățându-se de-un canaf?

Boul suflă deasupra Lui
mireasma de flori
din neamul celor ce se aduc
în Vinerea Mare pe epitaf.

Steaua a purces să se culce
în poala lui Dumnezeu.
"Dormi, Puișorul meu,
primăvară dulce..."

Maica Domnului
veghind,
precum luna îngândurându-și crinii,
îi acoperă piciorușul dezgolit
cu-n sărut,
cum numai o mamă poate fi
nu numai colind,
dar chiar născătoarea Luminii.

PSALM PENTRU INIMA OARBĂ

Mereu, furat de mine, nemulțumirea-
mi treier,
Cuvântătorul aur să-l întocmesc
merindă.
Vederea vrea să știe, dar ochiul nu e
creier.

Sunt orbul Tău, Iubire, cerșind să Te
cuprindă,

Dar nu cu-n văz ce stinge închipuiri
vederii!
Nu gura-mi, ci livada îți strigă-n
urmă: Vezi, de-i
Putea să-mi vindeci duhul, pe unde-
amar ning merii
Năluca de aripă din lacrima Vitezdei.

Povara de țărăniță încerc să mi-o
evapor,
S-ajung din strai de mlaștini stihar,
mai alb ca norii.
Descalț luminii umbra, când cerul
Tău ca prapor
Dă chip de Voronețuri din sufletul
culorii.

Resoarbe-mă ca marea, alături mi-
ești, că glas m-a
Rostit Iubirii care din El bău
aghiazma!

PSALM LA CĂDEREA ZIDURILOR

Cerneala cea mai scumpă o are
scorpionul,
Tristeți arar spre toarceri, din slova
beată, rostul.
Fără berbeci de luptă, moloz mi-e
Ierihonul,
Doar răni mai scocioară-n cenușă
anagnostul.

Unde-ați văzut războaie ca-n loc de
puști, muniții,
Alămuri, tobe, goarne - doar struna de
lăută?
De ce își ninge măruț, cu basm,
îndrăgostiții
Și-nvie ochiul rouă din gelozia-i
slută?

Nu gura, ci urechea-i flămândă să
culeagă
Ce răii spini rodără, șoptind rubine
rare.
Au nu cumva-i sărutul, lumina când
se roagă,
Prin împrumut de buze bând
dragostea din soare?

Distrus e zidul minții, răpește-mă, ia-
ți prada
Din inimă în brațe, azi ne-a-nflorit
livada!

**DUMITRU ICHIM
Kitchener, Ontario**

MIHAIL DIACONESCU

TENDINȚA SPIRITUALĂ ÎN CULTURA ROMÂNĂ DE AZI (IV)

Cei ce citesc acest interviu s-ar putea întreba: ce are a face un reputat și riguros teolog ortodox precum Părintele profesor George Remete cu lucrările unor cugetători luterani, oricât ar fi ei de importanți în lumea lor?

Răspunsul îl găsim în preocupările credincioșilor, ierarhilor și teologilor creștini, indiferent de confesiunea căreia îi aparțin, de a se apropia prin lucrările lor, prin atitudini, prin rugăciune, printr-o deschidere la dialog de idealul înalt și binefăcător al unității noastre pierdute.

În această privință, un model sublim este Părintele Dumitru Stăniloae, a cărui învățătură și metodă de lucru au fost bine însușite de marele teolog George Remete.

Părintele Stăniloae era convins că ortodoxiei se situează în raport cu alte confesiuni creștine întemeiate pe dragoste și adevăr.

Din dragoste izvorăște necesitatea imperioasă a dialogului. Din adevăr izvorăște prezentarea și promovarea neabătută a tezaurului ortodox al credinței în toată bogăția, splendoarea și rigoarea sa doctrinară.

Părintele Dumitru Stăniloae este considerat, pe bună dreptate, cel mai important teolog creștin ortodox al epocii moderne și una dintre marile personalități ale culturii universale.

Părintele Stăniloae a fost prezent la un mare număr de întâlniri, consfătuiri, conferințe, dezbateri și colocvii organizate de Centrul Ecumenic al Bisericii. A fost invitat și a vorbit la Facultățile de Teologie din Atena, Tessalonik, Paris, Strasbourg, Bonn, Heidelberg, Tübingen, Freiburg, Geneva, Oxford, Bossey (Elveția), din S.U.A. și din alte mari centre universitare.

Părintele Dumitru Stăniloae a făcut parte din Comisia Ortodoxă Română pentru dialogul teologic cu Biserica Evanghelică din Republica Federală Germană.

Discipolii săi au făcut (și fac) parte din comisiile de dialog cu Biserica Catholică, cu Biserica Anglicană, cu Biserica Luterană.

Deschiderea Părintelui Dumitru Stăniloae spre dialog este atestată și de lucrările sale. Astfel în *Teologia dogmatică ortodoxă*, respectiv în Partea a treia *Persoana lui Iisus Hristos și opera Lui mântuitoare săvârșită în umanitatea asumată de El*, respectiv în capitolul *Chenoza Fiului lui Dumnezeu prin Întrupare și Cruce și îndumnezeirea firii Sale omenești*, după ce amintește de strămoșul nostru Leontius din Bizanț (Leontius Byzantinus), teologul enipostazierii și al kenoziei (despre care și eu am scris pe larg în tratatele mele *Istoria literaturii dacoromane și Prelegeri de estetica Ortodoxiei*), Părintele Stăniloae îi citează cu deplin respect pe teologul protestant Karl Barth și pe teologul catolic Hans Urs von Balthasar.

Este cazul să subliniem faptul că teologul Karl Barth conțenește și printre marii filosofi existențialiști. E vorba de existențialismul creștin, bineînțeles.

Teologia dialectică sau *teologia cuvântului* practică de Karl Barth în lucrări precum *Römerbrief (Epistola către romani, 1922)*, *Christliche Dogmatik (Dogmatica creștină, 1927)*, *Kirchliche Dogmatik (Dogmatica bisericească, 1931)* și altele au dat un nou curs teologiei creștine, în general.

Foarte cunoscută este și lucrarea sa *Die protestantische Theologie im 19. Jahrhundert (Teologia protestantă în secolul al XIX-lea, 1947)*.

Barth demonstrează aici semnificațiile scrierilor teologice ale unor personalități ilustre precum Gotthold Ephraim Lessing, Immanuel Kant, Johann Gottfried Herder, Novalis (Friedrich Leopold von Hardenberg), Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Friedrich Ernst Daniel Schleiermacher (teologul și filosoful hermenauticii, „noul Origen”, cum i s-a spus) și alții.

Rămânând în cadrul teologiei protestante, pe care a servit-o toată viața, Karl Barth poate fi receptat de românul ortodox Dumitru Stăniloae, dar și de teologul catolic Hans Urs von Balthasar care a scris o carte plină de respect, semnificativ intitulată *Karl Barth. Darstellung und Deutung seiner Theologie (Karl Barth. Prezentarea și importanța (semnificația) teologiei sale, 1951)*.

Hans Urs von Balthasar (discipol al lui Henri de Lubac) este autorul unei opere vaste, în cadrul căreia magnifica sinteză *Kosmische Liturgie (Liturgia cosmică; despre Sfântul Maxim Mărturisitorul, 1941 și 1961)* are un loc excepțional de important.

Un model de binevenită deschidere spre teologia catolică ne oferă și Nichifor Crainic, spirit tutelar al culturii române în secolul al XX-lea.

În *Cursurile de mistică*, predate la Facultatea de Teologie a Universității din București în anii 1935-1936, Crainic pornește de multe ori (nu însă totdeauna) de la Sfântul Dionisie Areopagitul, dar și de la teologi catolici precum Meister Johannes Eckhart, Heinrich Seuse, Johannes Tauler, Jan van Ruysbroeck, gânditor creștin dar și creatorul prozei flamande (supranumit Admirabilul Ruysbroeck), Geert Groote (supranumit Magistrul Gerard), Juan de la Cruz, Florent Radewigns, Thomas a Kempis, Gerlac Petersen și de la alții.

În paranteză fie spus, pasiunea lui Nichifor Crainic pentru Sfântul Dionisie Areopagitul are un ecou puternic în sufletul meu, pentru că și eu am beneficiat de gândirea celui ce ne-a lăsat capodoperele *Despre ierarhia cerească, Despre ierarhia bisericească, Despre luminile divine și Despre teologia mistică*.

De aceea mi-am permis să-l evoc pe tânărul Dionisie în romanul pe care în mod semnificativ l-am intitulat *Depărtarea și timpul*.

Este un roman istoric, alegoric și sapiențial, suprasaturat de simboluri ale imanenței și transcendenței.

R. SUBȚIRELU

ANATOMIA UNUI FALS

(IV)

De remarcă, că „Încă din secolul al IV-lea î.Ch., grecii îl desemnau pe zeul egiptean Thoth cu numele, atât de sugestiv și plin de semnificații de Hermes Mercurius Trismegistus”.⁶ Cine este acest „copil al Zeului”, aflăm din *Tabula Smaragdina*: „Al patrulea. – Soarele îi este tată, luna îi este mamă, vântul l-a purtat în pântec, pământul îi este doică”.⁷

În pantaclu martinist pentru a reprezenta mișcarea Forței universale care «evoluează și involuează în mod continuu din curenți vitali care se materializează, apoi se spiritualizează, care iese și intră fără încetare din unitate. Unul din acești curenți, cel care merge de la Unitate la Multiplicitate, e deci *pasiv descendent*, celălalt, care merge de la Multiplicitate la Unitate, este *activ descendent*»,⁸ s-a folosit procedeul reprezentării prin două triunghiuri, unul *negru și ascendent*, celălalt *alb și ascendent*, adică „Steaua lui David” sau hexagrama, **Steaua în șase colțuri**.

Cabaliștii Franc-Masoni Rozacruccieni au înlocuit „Steaua lui David” ca semn al poporului evreu (Steaua apare și pe steagul Israelului), cu cel al **UROBOROSULUI**.

Pentru a reprezenta **Forța unică**, ca și pe **Creatorul ei** francmasonii Rozacruccieni și gnosticii folosesc fie imaginile *faloide* ale antichității, fie sensul șarpelui **UROBOROS** antic. Semnul șarpelui **UROBOROS** apare pe șorțul Cavalerului de **Roza-Cruce** de gradul al 18-lea.

ȘARPELE înlănțuind globul pământesc, în centrul șorțului Cavalerului de **ROZA CRUCE** de gradul al 18-lea (Reproducere de pe coperta la *Mapamond francmasonic* de E. M. DOBRESCU)

⁶ *Idem*, p.5.

⁷ *Ibidem*, p.11.

⁸ *Ibid.*, p.68.

«Secretul cel mai ascuns, cel mai ocult al sanctuarului, îl constituia demonstrarea existenței unui *agent universal desemnat sub o mulțime de nume* și punerea în practică a puterilor dobândite din cercetarea acestuia. Pentru a putea folosi **un semn** care să reprezinte această forță ar trebui mai întâi să-i cunoaștem proprietățile. Înainte de orice, această forță unică e înzestrată, ca și creatorul ei (n.n.: Forța unică e creată de un **CREATOR=DUMNEZEU**, prin urmare forța unică NU e Dumnezeu), cu două calități polarizabile; este, în același timp, *activă și pasivă, atractivă și repulsivă, pozitivă și negativă*.

Există diferite modalități de a reprezenta **activul**; îl putem desemna cu **cifra 1** marcând **pasivul cu cifra 2**, rezultând **12 pentru activ-pasiv**: este metoda pitagoreică.

Îl putem desemna printr-o linie verticală, desemnând apoi pasivul printr-o linie orizontală, vom obține **crucea**, altă imagine a activului-pasiv. Este **procedeul gnosticilor și al rozacruccienilor**.⁹

Elementele prin care exprimăm primele calități ale **forței universale** sunt un **plin** și un **vid**.¹⁰

«Dar această forță e înzestrată și cu o mișcare perpetuă: ideea de mișcare ciclică corespunde în geometria cantitativă **cercului și numărului 10**.

Un **plin** și un **vid** și un **cerc**.

Aceasta este punctul de plecare al unui pantaclu. **Plinul va fi reprezentat de coada unui șarpe, vidul de capul său, iar cercul de corpul său**. Acesta este **sensul șarpelui uroboros** antic.

Șarpele este încolăcit asupra lui însuși astfel încât capul său (vid-activ-pasiv) caută continuu să-și devoreze coada (plin-repulsiv-activ), totul sfârșind într-o **continuă mișcare**. Aceasta e reprezentarea forței». ¹¹

Aminteam că această **FORȚĂ**, reprezentată sub forma **șarpelui UROBOROS**, nu e **DUMNEZEU**. Această forță e **SATANA (LUCIFER)** sau **MARELE ARHITECT al UNIVERSULUI**.

⁹ PAPUS, *op.cit.*, p.66-67.

¹⁰ *Idem*, p.67.

¹¹ *Ibidem*, p.67-68. (Vezi și: MIRCEA ELIADE, *Mitul eternei reînnoieri. Arhetipuri și repetare*, Traducere de Maria Ivănescu și Cezar Ivănescu, Colecția Historia Religionum, Editura Univers Enciclopedic, București, 1999).

Tetrada, reprezentată sub forma **CRUCII** dă imaginea Legilor Mișcării. «Vom adăuga între gura și coada șarpelui sau în jurul lui imaginea Legii care guvernează mișcarea, **tetrada**». ¹²

Pe șorțul Cavalerului de **Roza-Cruce** (Rozocruccieni) apare această tetrada sub forma Crucii și care este, între gura și coada șarpelui uroboros, într-un potir. Pe șorțul Cavalerului de gradul al 18-lea Rozicrucian apare chiar **CRUCEA** pe care e scris acrostihul **I.N.R.I.** și care pentru francmasoni înseamnă: **IGNE NATURA RENOVATUR INTEGRATA = NATURA E REÎNNOITĂ ÎN ÎNTREGIME PRIN FOC**. Rozicrucienii pun accent deosebit pe acest **FOC** fără de care nu ar avea loc **RENAȘTEREA sau REÎNCARNAREA**.

«**ȘARPELE** reprezintă **FORȚA UNIVERSALĂ**. (...) **ȘARPELE UROBOROS** este deci **unul din principiile cele mai generale care există**. El va reprezenta:

- În lumea divină: **simbolul acțiunii Tatălui asupra Fiului**.
- În lumea intelectuală: **simbolul acțiunii Libertății asupra Necesității**.
- În lumea materială sau fizică: **simbolul acțiunii Forței asupra Rezistenței**. Această rezistență se pretează la o serie nesfârșită de aplicații. Într-un cuvânt e un pantaclu, **o reprezentare simbolică a absolutului**. ¹³

Așadar, **ABSOLUTUL** la **Rozicruccieni** este **UROBOROSUL, șarpele care-și înghite coada**.

EUGEN MERA

¹² *Ibid.*, p.69.

¹³ *Ibid.*

VARIAȚII DE A(POE)TITUDINE

* * *

teama prea grea să nu întârzie
din ochiul orb să revii te strânge
din risipirile de pretutindeni –

fuga nu-i pentru tine
nu tu ai incendiat sodoma sau gomora
n-ai strangulat speranțe acolo
unde nu se petrece nimica

vameșii
niciunul nu e prietenul tău
unde mai pui și restanța pe stâlp de
hotar

pe cine vrei să zgudui că cedezi
cvadriga? ...
adevăeat mulți vor zice: generos
chiar e grozav!
însă sabia și în teacă ruginește

e rândul tău găsește-te
vezi tu aicea în piatră drumul...

* * *

uniforma kaki se contopea
cu umplutura de paie

afetul cu intens îndemn
era tras de un cal de lemn

urbea crede și azi că mortul
era chiar el
generalul

* * *

acum că locuiți uitarea
e ca și împăcarea cu somnul

puteți dormi pe picioare oricând
chir dacă vor ninge merii
oriunde-o fi să se poarte războaie
oricât urmele voastre
se vor duce pe apa sâmbetei
ca niște piese defecte de puzzle
aruncate de netrebuincioase

și nici femeile voastre însingurate
n-or izbândi să vă trezească
dar nici în ruptul capului cei de
odinioară
nu vor îngădui...

* * *

rapiță în floare
arde un templu îngenuncheat
în galben nu mai dau de capăt
liniștea acestei cenuși
acoperă somnul păsării
demult așteptate

cel dintâi poem
despre pasărea rugului

(sagă a lumii întregi)
tăinuit într-o amforă cu semințe
de rapiță de câmp

totem singular
din hrisov în hrisov sigilat cu aur –

ziarele scriu
că și mitul înclină spre dispariție
n-o mai sta nici măcar mărturie
vânătorii fiind discolpați

* * *

(I)
la capătul tunelului licărește *sinele*
poporul lui locul și-l caută
sau poate eu înaintez într-o oglindă
opacă
și acel ochi de lumină este în urma
mea

o voce suavă ca de tv:
„pacientul are o coapsă desfigurată...”
încerc să uit cum m-am luptat cu
îngerul

potrivit prognozei vremea rămâne
închisă
mă gândesc la întâmplare cum s-ar
traduce
cântecul păsării din colivie

(II)
sinele nu are un nume
nu are nici *c.n.p.*
memoria îi este încoronată
cu sânge de lup
sfidează gloria indezirabilă
doar luminând –
încurcată e
calea celor ce merg către *sine*

* * *

furnica –
cum i-e firea –
urcă pe un fir de iarbă
cară un glob de rouă
în răsăritul unui început de lume
sisif
devorat de mit în vârful ierbii

stă să scape soarele de-a rostogolul
cu tot cu cer

harul
povara –
ce o fi virtutea pe cântare?

nu e nimic
dar nimic mai aproape de sine
decât tabietul ce îți stă atât de bine
ca o haină nemuritoare

* * *

orizontul apei schimbător
la *suny beach*
o sfoară de argint
trecută prin liniștea cerului

soarele-și strânge steagul
se retrage în propriul halou
crepuscular

valuri cu aripi subțiri
în tonul unui blues străvechi
pe coapsa falezei

marea-i obosită
ca ochiul lui Dumnezeu
înainte de somn

albatroșii flutură alb
speranțele
cheamă la țarm catargele lumii

* * *

cutumă sau șansă
cineva oricum se alege cu un dat

ție –
n-a fost să fie...

norocul altuia
totuși este norocul altuia
dă bine la greutate
ca un *brend* în top al vinului

de unde și vorba aia
cu capra vecinului

* * *

ai cules-o de pe drum –
aduce noroc
ai agățat-o cu grijă
deasupra ceasului cu cuc

fără zăbavă – musafiri
pe nepusă masă

s-au îmbătat cu apă rece
și-au spart tacâmuri
tălpile înfierbântate și-au ars podelele

hodoronc-tronc!
potcoava căzu din cui cu tot cu cuc
tehui!

DUMITRU BĂLUȚĂ

Gina Goia - poetă

Gina Goia, născută după tată, Bultoc, în Mediaș, Sibiu la 10 martie. La vârsta de 10 ani s-a mutat cu familia în orașul Bistrița. Acolo a început să participe la întâlnirile cenacului literar local "George Coșbuc" condus de regretatul prozator Ion Moise. A publicat puțin pe hârtie în țară. În revista studentescă "Echinoc" a debutat cu poezie. A publicat un volum de poezie "miriapozi", apărut la editura "Eikon" în 2005. Volumul a fost premiat de USR filiala Tg. Mureș la festivalul "G. Coșbuc" din Bistrița. Din 1999 locuiește în Irlanda. A fost studentă la colegiul de "criminologie și studii sociale" din Dublin pe care l-a întrerupt din motive de sănătate. Din 2006 publică doar virtual. A acceptat o singură dată să trimită niște poeme unui radio din România. Scrie doar pe contul personal FB.

Interviu

Veronica Pavel Lerner: Gina, sunt peste zece ani de când ne-am întâlnit pe câteva rețele literare românești, pe vremea când Face Book nu exista. Lectura poeziilor tale m-a atras atunci irezistibil prin originalitate, forță, personalitate. Ai putea să ne spui câte ceva despre parcursul pe care l-ai făcut între România, unde te-ai născut și Irlanda, unde trăiești acum?

Gina Goia: Wow! Au trecut deja zece ani. Nu-mi vine să cred. În toamna lui '98, într-o noapte, târziu, așa cum îmi place mie să stau nopțile m-am hotărât să plec din țară. Locuiam în acea vreme în Cehu-Silvaniei, un orașel din județul Sălaj. Locuiam acolo din anul 1994. M-am hotărât, adică ne-am hotărât eu și el să ne mutăm în acel oraș la invitația unor prieteni, rude de fapt, să colaborăm cu două organizații de caritate care începuseră acolo un proiect de la începutul anilor '90. A fost o perioadă intensă, să spun așa. Am reușit prin muncă depusă acolo să învăț multe despre urâtenia comunismului. Și mă refer la orfelinele din județul Sălaj. Pentru prima dată am vizitat casa domnului

Maniu, Iuliu și am rămas șocată atât de condiția fizică a clădirii cât și de ceea ce se întâmpla acolo în perioada comunistă. Toate clădirile de-acolo s-au transformat într-un orfelinat cu copiii abandonati de părinți datorită problemelor lor de sănătate. Așadar, după patru ani de colaborare cu cele două organizații și după aproape zece ani de democrație mi-am dat seama că societatea românească nu s-a schimbat deloc în punctele esențiale: nepotismul, corupția, abuzul celor în putere, mită toate erau cotidiane. Material am fost binecuvântată, să spun așa, dar spiritual și moral deloc. Acestea au fost motivele pentru care m-am hotărât să plec. Nu regret.

VPL: Și înainte de plecare?

GG: Înainte de plecare, în ultimii patru ani am lucrat cu două organizații de caritate din Germania și Elveția. Am avut și un atelier care executa jucării din lemn pentru export. Nu era afacerea mea, desigur, dar am lucrat acolo o vreme. Era o afacere în familie. Din 1978, am locuit cu familia în Bistrița. Acolo am făcut școală și acolo am început să merg la cenacul "George Coșbuc". Destul de târziu m-am implicat în viața literară. Cu pauze destul de lungi, să spun așa. În țară am publicat puțin pe hârtie. Debutul meu literar a fost în revista studentescă "Echinoc" din Cluj. Am mai publicat într-un ziar bistrițean. Cam atât s-a întâmplat pe

hârtie. Am primit de a lungul anilor multe oferte dar le-am refuzat.

VPL: nemărginită mi-a fost bucuria reîntâlnirii tale pe FB, unde te urmăresc cu fidelitate. Am regăsit-o, după ani, pe aceeași Gina, mereu nouă, mereu aceeași, poetă până-n buricul degetelor. Te simți bine pe FB, așa-i?

GG: Am încetat să mai public pe rețelele literare românești înainte de a-mi deschide cont pe FB. În fapt am postat doar pe două. Nu-mi place să public un poem în mai multe locuri. Îmi face impresia că își pierde din unicitate. Așa simt eu. Nu trebuie să fie și adevărat, desigur. Pentru mine FB este living room-ul meu. Ori este fotoliul meu. Este singurul spațiu unde mai public poezie sau scurte nuvele. Acolo sunt eu gina goia, poetă. Mă simt în largul meu fiindcă mă simt detașată de tot ceea ce înseamnă domestic și plictisitor. În tot ceea ce postez sunt eu. E ca și cum mi-aș întoarce pielea și mi s-ar vedea interiorul. Adică eu. Da, și eu m-am bucurat să te reîntâlnesc pe FB.

VPL: Ai avut, în 2008, bunăvoința de a-mi trimite volumul tău de poezii "Mirapozi", apărut la editura Eikon, Cluj 2005. Cum a luat naștere cartea?

GG: Volumul meu de poeme "mirapozi", hm. Îmi amintesc că într-un sfârșit de primăvară al anului 2004 m-am gândit că a sosit timpul să scot o carte. Am publicat relativ târziu ținând cont de anii în care am scris și am publicat sporadic în ziare sau online.

Din prima zi în care m-am așezat la computer, zi de zi, până noaptea târziu sau până-n zorii zilei am scris această carte. Nu am făcut nicio pauză. Nu am scris cu ciome. Am scris pur și simplu așa cum am simțit. Și am simțit bine. Așa-mi amintesc eu.

Prima mea carte de poeme s-a dorit o întoarcere în copilărie.

Mai apoi adolescență, iubirile, prima mea căsătorie.

Tatăl, bunicii, credința și tot ceea ce m-a marcat de-a lungul vieții mele până în momentul scrierii. Tot ceea ce am considerat că este important să las pe hârtie. Am fost eliberată când am încheiat cartea. M-am simțit mulțumită de mine. O vreme. Doar o vreme. →

VERONICA PAVEL LERNER

VPL: Volumul este dedicat fiecărui membru al familiei în parte. În ce măsură relațiile cu familia îți influențează scrisul?

GG: Nu tocmai fiecărui membru din familie. Zâmbesc. Pentru mine familia este importantă. În cele domestice, în cele cotidiene, în tot ceea ce se întâmplă în viața mea. Când scriu sunt gina goia. Nu mai am niciun link care să mă păstreze aproape de familie. Este o necesitate de-a mea. Nu este nici egoism. Este celălalt pol din mine unde mă duc singură. Nu-mi place să fiu deranjată când scriu. Sunt sensibilă la alte zgomote din jur. Chiar fac urât uneori. Scot de obicei sunete gen: "sssstttttttttt..." uneori, mi se replică din altă încăpere: " aici nu sunt găini...!" râd în sinea mea. Revenind la familie, da, mă influențează anumite amintiri din copilărie sau adolescență. Bunicii mei, bunica mea maternă, care era de-o bunătate îngerească și bunicul meu matern care era foarte tăcut și totodată foarte comic. În copilărie, îmi spunea povești doar dacă-l "călcăm" pe spate. Dar a venit și ziua în care ritualul ăsta s-a oprit. Eu am devenit tot mai mare, el tot mai fragil. Fizic îi semăn. Și parte din caracter, mă gândesc. Bunicul meu patern a fost un om plin de viață și care era tot timpul fericit. Dovadă că a murit la aproape 100 de ani. El îmi povestea din Biblie. Tatăl meu a fost parte din poemele mele. A murit tânăr, la 56 de ani. Eu eram aici pe insulă. Nu am fost să-l văd. Miriapozi i-am dedicat familiei mele. Apoi, după o perioadă, m-am detașat total de atmosfera amintirilor.

VPL: "Miriapozi" e singurul tău volum publicat?

GG: Da, este singurul meu volum publicat. Am scris alte volume, între timp. Le-am făcut coperti, am primit chiar oferte să le public. Dar de fiecare dată ceva m-a oprit să le dau ok de tipar. Una dintre oferte a fost de la editura "Charmides", din Bistrița. Nu o să dau nume fiindcă nu este relevant. Am trimis manuscrisul, însă m-am blocat la coperta. Nu am încheiat în final niciun contract cu cei de-acolo. Nici nu am insistat după ce propunerea s-a diluat cumva. Nici acum nu știu care a fost motivul. Cu siguranță ceva politic sau altfel. Cuvântul ăsta "altfel" e cel mai ușor

de folosit în astfel de situații. Râd! Doar atât pot să spun: nu mi s-a părut deloc profesional ceea ce s-a întâmplat. Meritam măcar un răspuns, nu-i așa?! De aceea niciodată nu o să mai iau în considerare vreo propunere din partea editurii "C". Par arogantă? Cred că nu. Bucuria mea a fost că volumul "miriapozi" a fost premiat la concursul "George Coșbuc" din Bistrița de către Uniunea Scriitorilor, filiala Târgu Mureș. Ca să vezi coincidență!

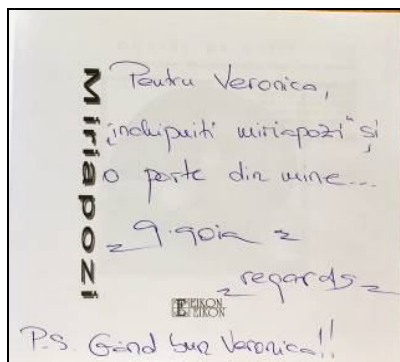
VPL: uneori postezi pe FB doar câteva cuvinte, dar câtă poezie în ele! Dacă ar fi să oferi aici cititorilor un gând poetic al tău, sau chiar un poem elaborat, care ar fi acela?

GG: Postările scurte sunt un fel de colaj. Cugetări și imagine. Uneori sunt emoționale alteori cerebrale. Bipolaritatea mea artistică, așa spune. Am ales un poem.

era
un apartament cu două camere
o bucătărie și-o cămară
o baie și-un hol
mic
în noapte
părinții jucau ruletă
mama plusa gelozia tata plusa
temperament
surorile mele dormeau
îngerite
auzeam fiecare durere
și mă trezeam dis de dimineață
cu mâinile mamei în al meu
păr
cozi împletite
cum îi plăceau tatălui
de mică am învățat să nedorm

VPL: Poezia pe care ai ales-o are vreun titlu? Cum alegi titlurile? Le scrii după ce ai scris poezia? Sau înainte?

GG: Eu nu am titlu la poezii. Nu folosesc titlu fiindcă mi se pare ceva

care îngreșește trăirea poeziei.

Este o fobie de-a mea. Este ca și cum ți-ai inventa trăirea sub un titlu ori o spunere și abia apoi ai continua, ori așa ceva este o chestie preconcepțuită în ceea ce simt eu că este poezia. Desigur, se poate adăuga un titlu după scrierea poeziei, dar eu nu fac asta.

VPL: Scrii direct pe FB? Cum păstrezi ce ai scris? Ai un fișier special, sau le lași în memoria FB?

GG: Da, de o vreme bună scriu direct pe FB. La mine scrisul este spontan. Mă adaptez ușor la tot ceea ce e nou în tehnologie, deși în inima mea sunt o country girl. Însă, la intervale, fac volume în fișiere pe al meu computer. Când încep să scriu, termin poezia destul de repede și fac puține modificări. Așa funcționez eu. Cu siguranță ceea ce am postat pe FB o să rămână acolo. Folosesc FB-ul doar când sunt poetă gina goia. Nu-l folosesc pentru alte motive. Trăiesc intens când scriu și dau totul din mine.

Ascult muzică în timp ce scriu. În jurul meu, doar boala mea pentru scris și dependențele mele. Trăiesc o viață boemă aici. La intervale mă zbat cu depresia, dar am învățat să o țin sub control.

VPL: Am observat că semnezi cu litere mici și că, în general, le preferi majusculelor. De ce?

GG: Eu iubesc literele mici, rotunjimea lor.

VPL: Îmi vei scuza, sper, folosirea aici - din motive editoriale - a literelor mari...

Închei mulțumindu-ți pentru bunăvoința cu care mi-ai răspuns. Sunt convinsă că cei care te vor vizita pe FB vor vibra - cum o fac eu de mult - la forța poetică a cuvintelor și imaginilor tale.

OROLOGIU ÎMPIETRIT

SENECTUTE

bătrânețea nu mi-e în grabă

nu mă judeca în pripă
rotindu-mi cuvintele ca
nume
rabdă-le
nu le priponi
ascultă-le înlăuntrul lor-
învelișurile sunt
înșelătoare

eu mă întorc întregit
în sâmbure

dacă e să nu fiu asemenea mie
voi rămâne cum sunt
din propria mea
greșală-
chip fără fața la drum

AMURG

tot mai aproape
în turn
orologiul bate înalt-
un fel de răgaz
între două iubiri

mă cercetează ochiul
și mi-e frig

cum să topesc imensa zăpadă
aștenută peste
muțenia mea ?

stau deoparte
vorbiți între voi

PALABRAS

am întors cuvintele
pe toate fețele-
ascunsele mele vocale
geometrii pantomime-
paradigma căderii

ochiul mi-e ceață
și mână fără degete-
mângâieri ciuntite
la schimbarea de ziuă
cu-o noapte închisă

FÂNTÂNAR

am lăsat părăsite
sterpe fântâni
cu ape aproape

am găsit un loc
unde sap înverșunat
spre măruntaiele
apelor

călător în sus și în jos
sunt un joc de forme
între oglinzi-
cum mă văd într-un loc
nu mă regăsesc identic
într-altul

cobor în fântână-
ecou mut

CAMPESTRĂ

nu păstoresc
turmele altora-
ale mele urcă
poteci pe sub piscuri

fiecare apă
curge în felul ei

nu mă vreau
la malul fluviului lent-
am fire de izvor

EGO

ce să spun de la capăt ?

cu ceilalți
vorbesc prin tăceri

la noapte
am să veghez
singur

vezi
cum lumânarea mea crește

arzând ?

CATHARSIS

mă dezleg
de jurăminte-
fidelități incerte

mereu plec
repetat în cuvinte
povestite
precum moartea
pornită
de la mine încolo

melancolii de fado
și mi-e destul

ULISE

cum n-am fost decât în larg
țarmu-i
nălucă

ființa mi-e șir
de acostări iluzorii
în numele insulei

am evadat din toate
peregrinările-
impetuoasa mea caravelă
a putrezit la ancoră
într-un port
improvizat

RECVIEM

nu îndepărta perdeaua
oprește lumina de-
afară-
fereastra mea s-a
închis

mă întorc la foc
la umbre în fugă pe pereți

lasă pasul să curgă
în stare sfioasă

ADAGIO

n-am nicio întoarcere la
îndemână
drumurile mele sunt
întortocheate-
cade

ziua

îmi tremură glasul
când mă strâng sub
pleoape
să-mi strig de

departe
numele

AURELIAN SÂRBU

BIBLIOTECA BABEL

Lupta cu statuile: o șaradă cu tâlc

Una după alta au început să cadă statuile Confederației din cele treisprezece state din sudul Statelor Unite ale Americii. Pentru un neofit, la prima vedere, faptul șochează, trimițând cu gândul la talibanii din Afganistan, care doar cu un an sau doi în urmă au distrus statui păgâne sub privirile stupefiate ale întregului mapamond. Iconoclastia împotriva statuiilor Confederației are multiple înțelesuri în cazul Americii. Deși Războiul Civil s-a încheiat în 1865, deși statuile diferitelor personalități sudiste care au jucat un prim rol în confruntarea de patru ani a armatelor Uniunii (Nordul) cu cele ale secesioniștilor din sud au fost ridicate unele în jurul lui 1890 și după 1900, resentimentele continuă să trăiască în conștiința afro-americanilor și a unora dintre albi. *Problema cea mare este însă exploatarea acestor resentimente de către partidele politice pentru câștiguri electorale.* Acesta e aspectul cel mai repugnant din întreaga mișcare împotriva statuiilor și mai ales din încercările de stradă ale taberelor care s-au format ad hoc sau au continuat să iasă la suprafață după înscăunarea lui Donald Trump. În ce context au reieșit la suprafață? În contextul deteriorării economice, a pauperizării accentuate și a polarizării sociale

Victoria statelor din Nord în 1865, s-a soldat cu eliberarea a patru milioane de sclavi negri, urmată de o perioadă de reconstrucție a țării și consolidare a Uniunii. Rasismul și segregarea au continuat să existe, ele fiind total abolite *de jure* prin *Civil Rights Act* (1964) și *Voting Rights Act* (1965), ambele aprobate în timpul președintelui Lindon B. Johnson. Prin aceste documente au fost anulate așa numitele *Jim Crow Laws* care în statele sudiste, mai ales, au impus segregarea în locurile publice, în școli, în mijloacele de transport etc. Numele *Jim Crow* a apărut prima dată în 1892 într-un articol din *New York Times*, desemnând populația de culoare. Mentalitățile nu se revizuiesc odată cu documentele oficiale. Sentimente ostile au supraviețuit atât în sufletele urmașilor proprietarilor de sclavi cât și a descendenților foștilor sclavi. Statuile confederative, ridicate la o

generație distanță după Războiul Civil, stau mărturie pentru această vendetă psihologică. Presupunând că autorii statuiilor și sponsorii lor au intenționat doar să memorializeze personalități remarcabile în conștiința lor, nu același înțeles au avut ele pentru comunitatea afro-americană. Pentru aceasta statuile au fost un memento al statutului lor social inferior, aparținând trecutului. Scopul ridicării statuiilor nu a fost însă total inofensiv din partea clasei suprapuse, care a dorit, și pe această cale, să impună ideea că ea încă deține controlul, chiar dacă sclavia a fost abolită. Avem de-a face, pe scurt cu un conflict mocnit între cei considerați opresori și cei opresați, cu reverberații până în zilele noastre.

Actul iconoclast împotriva statuiilor confederative a deschis cutia Pandorei, unii dintre kongresmenii de culoare, unii democrați albi mergând până la a reclama îndepărtarea statuiilor lui George Washington, Thomas Jefferson, adică a acelor despre care am știut din totdeauna că sunt *"the founding fathers"* ai Americii. Președintele Trump, care se declară împotriva mișcării, a anticipat la o conferință de presă din New York: *"I wonder, is it George Washington next week and is it Thomas Jefferson the week after? You really do have to ask yourself, where does it stop"* (Mă întreb, este George Washington săptămâna viitoare și Thomas Jefferson o săptămână după? Trebuie să te întrebi unde se oprește - din *Politico* August 15, 2017, *Confederate Statues in US Capitol likely going nowhere*). Acești democrați dovedesc o îngustă înțelegere a istoriei. În judecarea personalităților trecutului nu putem aplica standardele prezentului, ci trebuie să le raportăm întotdeauna la coordonatele timpului în care au trăit,

ale dezideratelor aceluși timp. Atunci vom pricepe cu adevărat contribuția lor în epocă. *Uniunea*, adică Nordul a îngăduit înălțarea statuiilor Confederației, după ce ea a fost înfrântă, în semn de reconciliere națională, recunoscându-se sacrificiul de sânge al combatanților. În cimitirul Arlington este un loc special dedicat soldaților căzuți în războiul civil pentru cauza Sudului. Sper că nimeni nu va îndrăzni să ceară profanarea acelor morminte care fac parte din Pantheonul nației americane. Mi se pare de bun simț opinia exprimată de un autor al unui articol din *BBC News Magazine*: *"The trouble ... is that almost every person of that era held opinions that were commonplace at the time but are at odds with modern thinking. Taken to its extreme, this approach would lead to the eradication of almost every building and statue commemorating notable figures of the past, including the Albert Memorial and Nelson's Column."* (Dificultatea este că aproape fiecare persoană a acelei epoci a avut opinii care atunci au fost comune, dar contrazic gândirea modernă. Împinsă la extrem, această concepție ar conduce la eradicarea fiecărui edificiu și statuie care comemorează figuri notabile ale trecutului, incluzând Memorialul Albert și Columna lui Nelson - Finlo Rohrer, *When is it right to remove a statue?* - www.bbc.com/news/magazine, 23 dec. 2015). Putem exemplifica opinia echilibrată a comentatorului de la BBC chiar spicuiind prin biografia generalului Robert E. Lee. A absolvit al doilea în clasă academia militară la West Point, devenind inginer în armată. Izbucnirea războiului civil l-a împins pe val, devenind comandant al armatei Confederației din partea Virginiei de Nord. A fost o personalitate complexă, care a înțeles limitele epocii sale, numind sclavia *"a moral and political evil"* (un rău moral și politic), dar, ca și alți oameni de vază din timpul lui, a avut sclavi. Nu a susținut imortalizarea vreunor momente ale războiului civil, din dorința de a se evita *"to keep open the sores of war"* (să se țină deschise rănilor războiului - Chris Boyette, *Actually, Robert E. Lee was against erecting Confederate memorials*, www.cnn.com, 8/16/2017). →

SILVIA URDEA

Robert E. Lee V, stră-strănepotul generalului a spus canalului CNN că se impune ca America să aibă un dialog despre simbolurile Confederației *"without all of the hatred and the violence"* (fără toată ura și violența) și dacă societatea decide eliminarea lor din spațiile publice să fie plasate în muzee cu respectarea contextului lor istoric.

Există totuși o latură proletcultistă a vandalizării statuilor confederative ca la un semnal dat acum de cineva. Ea este rodul unei slabe culturi civice, istorice în școli precum și a spălării creierelor de către o propagandă neoliberală dominată de conceptul lui *political correctness* și de lupta pentru avansarea agendei globaliste cu orice preț, chiar și cu prețul luptelor de stradă și a morților. Aceasta s-a putut vedea limpede în tragicul eveniment din 12 iulie a.c. din Charlottesville, Virginia și de asemenea pe tot parcursul lui 2017 de când s-a instalat la Casa Albă președintele Donald Trump, antiglobalist și anti-establishment. În afară de alegătorii săi președintele nu prea are suporteri nici măcar la Casa Albă. Se spune că este destul de singur. I se dau puține șanse de reușită din cauza tornadei sălbatice orchestrată de democrații din jurul lui Hillary Clinton, de îmbogățirii de la Hollywood, de Silicon Valley, de miliardarii care susțin întreaga Clintons' machine, de Barak Obama, de „deep state” (puterea ascunsă) dintre care unii, să nu uităm, s-au amestecat în mișcarea EuroMaidan și au sprijinit în Ucraina un partid neo-nazist, ca acela al lui Svoboda. Acolo, neo-naziștii erau pentru democratul Obama și republicanul John McCain acei *"useful idiots"* (idioși utili), pe care s-a sprijinit George W. Bush ca să invadeze Irakul. Scopul scuză mijloacele. *Tot ce se petrece în orașele americane acum este o șaradă pusă la cale cu banii lui George Soros pentru înlăturarea cu orice preț a președintelui ales de milioane de oameni.* Unii observatori au identificat la Charlottesville indivizi, agitatori de profesie ca Augustus Invictus și Jason Kessler, care au fost văzuți în mișcarea de stânga *Occupy Wall Street* și care în Charlottesville au pus laolaltă elemente extremiste de dreapta, făcând cu bună știință un cocktail exploziv. Profanarea și eliminarea

statuilor dintr-odată, ca la un semnal dat de un dirijor, demonstrațiile care se țin lanț de un an de zile sunt toate o imensă provocare adresată societății americane, care trebuie și ea să se predea pentru instalarea ordinii globaliste: conducerea lumii de la centru, o singură economie, un singur sistem financiar, o singură religie, desființarea suveranității naționale.

Dacă ne întrebăm cine a dat semnalul profanării și înlăturării statuilor răspunsul trebuie să-l căutăm acolo unde acționează mașina neoliberală a familiei Clinton, a lui Obama etc. De ce nu s-a declanșat o asemenea mișcare în timpul unui președinte de culoare cum a fost Obama? Nu i-au deranjat pe afro-americani atunci statuile Confederației, nici pe alesul lor? Cum ridicola acuzație despre amestecul Rusiei în alegeri, călărită de aproape un an de zile fără rezultat, pare a-și fi ars bateriile, trebuia inventat ceva nou de pus în cărca președintelui Trump. Statuile Confederației, iată un subiect dinamitar pentru generarea violenței și atragerea în arena publică a albilor supremațiști, a membrilor KKK și a neo-naziștilor. Odată ieșiți din cotloanele lor vor fi asociați cu victoria în alegeri a lui Trump, pe care vor să-l dovedească nelegitim și apoi să-l dea jos cu orice preț. Donald Trump s-a delimitat în repetate rânduri de aripa extremistă a drepte, dar nu este luat în seamă. O asemenea gândire perversă nu s-a manifestat în timpul nici unui președinte. Nici democrații, nici chiar republicanii nu se frământă pentru dezideratele alegătorilor, în schimb se consumă în conflicte sterile, de orgolii supradimensionate, cheltuind sume enorme fără nici o înfăptuire pentru marea majoritate a americanilor. Democrați, republicani, toți la grămadă, au dezamăgit în mod absolut pe alegătorul american de rând.

Culmea ipocriziei este că Partidul Democrat are o întreagă istorie a susținerii segregăției rasiale. În timp ce Partidul Republican a fost partidul lui Lincoln, Partidul Democrat a fost partidul rasismului și segregăției. Și în 1956 democrații încă semneau *Southern Manifesto*, un document explicit în favoarea rasismului în America. Partidul Democrat a boicotat *Civil Act Rights* din 1964, iar protagoniștii partidului, Bill Clinton

și Hillary Clinton au ca mentori declarați doi senatori democrați, cunoscuți membrii ai cu-clux-clanului, rasiști și segregăționiști. Este vorba de J. William Fulbright (1905-1995) la moartea căruia Bill Clinton a vorbit apologetic: *"a life that changed our country and our world forever and for better"* (o viață care a schimbat țara noastră și lumea pentru totdeauna în sensul binelui - Wikipedia). Acestui Klansman Clinton i-a acordat în 2002 *Medal of Freedom*. Hillary Clinton nu s-a lăsat nici ea mai prejos, elogiindu-l și numindu-l mentorul ei pe fondatorul noului KKK din Vest Virginia, senatorul democrat Robert Carlyle Byrd (1917-2010). Hillary Clinton și Bill Clinton, care s-au înfrățit cu membrii KKK îndrăznesc astăzi să ridice piatra împotriva lui Donald Trump, căruia nu i se pot atribui asemenea excese? *Nu doresc să fac o pledoarie pentru Trump aici, ci o pledoarie pentru adevăr.*

Organizațiile de dreapta ale albilor naționaliști, precum *Charles Martel Society*, *Occidental Quarterly*, *Occidental Dissent*, the *National Policy* sunt sponsorate de bilionarii William Regnery II și Palmer Luckey. Banii bilionarului George Soros se află în spatele unor organizații de extremă stângă precum *Antifa* și *Black Lives Matter*. În Charlottesville s-au prezentat în 12 iulie în *Emancipation Park* diferite grupuri ale drepte de la albi supremațiști până la elemente neo-naziste și KKK ca să protesteze împotriva hotărârii consiliului municipal de a înlătura statuia generalului Robert E. Lee. De menționat că aceste grupuri au avut aprobarea permisului de a demonstra. Au apărut în acest mic oraș universitar și membrii celor două organizații de stânga, care nu au avut nici o aprobare pentru demonstrație, dar ce contează când ei au spatele asigurat de Clinton's machine. A fost aproape inevitabilă ciocnirea pentru că s-a dorit astfel. Violența s-a manifestat din ambele părți, dar democrații îi văd întotdeauna în negru pe cei de dreapta. Grupul *Antifa* a devenit faimos prin excesiva sa violență manifestată în Seattle, Sacramento, Berkley, Washington, New York.

Escaladarea confruntării s-a soldat cu o moarte tragică din cauza →

unui extremist de dreapta, originar din Ohio.

Să remarcăm că landscape-ul social s-a schimbat în sensul marginalizării, după cum s-a observat, a unui număr considerabil de indivizi albi, dominați de sentimentul abandonării, al ostracizării în propria lor țară, unde simt că nu mai au un viitor. Ei fac parte din clasa de mijloc pauperizată prin tratatele economice semnate de Bill Clinton, dintre care NAFTA este cel mai proeminent. Dacă democrații sunt partidul muncitorilor cum de nu au corectat eroarea lui Clinton în atâția ani în care s-au aflat la conducere? Dintre aceștia s-au recrutat o parte dintre votanții lui Donald Trump. Dar alături de ei s-au aflat foști votanți ai lui Barak Obama, dezamăgiți de politica lui. Doctrina neoliberală, așa numita *Identity politics* (politicile identității) promovată de Hillary Clinton demonizează pe bărbații albi, susținând că femeile, negrii și homosexualii sunt cu toții victimele bărbaților albi heterosexuali, denumiți "victimizer class" (clasa celor care victimizează). "The doctrine delegitimizes white heterosexual males in the same way that Nazi doctrine delegitimized Jews and communist doctrine delegitimizes capitalists. There is no difference", (Doctrina delegitimează pe bărbații albi heterosexuali la fel cum doctrina nazistă i-a delegitimat pe evrei și doctrina comunistă îi delegitimizează pe capitaliști), notează Paul Craig Roberts în articolul său *Charlottesville*

(w.w.w.paulcraigroberts.org, August 14, 2017). La un examen mai atent, evoluția societății americane spre o structură de putere oligarhică, nereceptivă la nevoile întregii clase de mijloc, indiferent de culoare, a declanșat un amplu proces de pauperizare pe fondul căruia masele pot fi ușor manipulate în scopurile politice ale elitelor. În măsura în care Donald Trump a aruncat mâna, înfruntând tocmai aceste elite plus doctrina globalistă el este periculos pentru "deep state" (puterea ascunsă) și pentru toți slujitorii lui. Trump nu este lipsit de scăderi de personalitate, dar pe bună dreptate a fost văzut de mulțimi ca un individ real, autentic din afara sistemului total corupt.

Pronosticurile observatorilor obiectivi ai prezentului landscape politic american nu sunt optimiste: "The Globalists/Billionaires are executing a Purple Revolution, much the same as the Orange/EuroMaidan Revolution in the Ukraine and the Arab Spring, but this time right here in the United States. A revolution that is designed to remove Donald Trump from office and restore Globalist/Billionaire dominion..." (Miliardarii globaliști confecționează o Revoluție Roșie, asemănătoare cu Revoluția Portocalie/Euromaidan din Ucraina și Primăvara arabă, dar de data aceasta chiar aici în Statele Unite. O revoluție care este menită să-l înlăture pe Donald Trump din oficiu și să restaureze dominația miliardarilor globaliști... - vezi w.w.w. ronpaulforums.com 8/16/2017, Charlottesville: Citizens Behaving as Needed to Impose the Globalist Agenda).

Waterford, 19 august 2017

Wladislaw Stanislov Reymont

(1867-1925): Comedianta-Frământări

De la nașterea celui de al doilea scriitor polonez deținător al Premiului Nobel s-au scurs 150 de ani, dar opera sa rămâne perenă, nu numai pentru capodopera **Țăranii**, „grandioasă epopee națională” – cum motiva juriul Nobel în 1924 – conferindu-i marele Premiu, ci și pentru că scriitorul a devenit un clasic al literaturii universale.

Tetralogia **Țăranii**, scrisă între 1902-1908, cuprinde romanele **Primăvara, Vara, Toamna, Iarna** și aduce un elogi demnității vieții și muncii țaranului, îndelung conviețuitor cu natura. G. Ibrăileanu considera „**Țăranii** lui Reymont mai mult decât un roman țărănesc [...] romanul țărănimii, [...] epopeea ei...”

Întreaga operă va evolua spre un antiurbanism total. Vom enumera doar selectiv titluri ale vastei opere a lui Reymont: reportajul **Pelerinaj la Iasna Gora, Nuvele, Legende** și romane: **Comedianta-Frământări, Pământul făgăduinței**, Trilogia istorică **Anul 1794**, în care scriitorul „face din istorie adevăratul erou al romanului”, **Țăranii**.

Romanele de debut ale marelui scriitor, **Comedianta-Frământări**, au apărut în 1896 și 1897. Acestea transfigurează artistic o secvență autobiografică, pelerinajul scriitorului cu trupele teatrale, evadând de două ori de la școală, investighează medii sociale variate. Autorul se dovedește – încă de la debut – un nonconformist, trăsătură pe care o va transmite și personajelor operei, în majoritate inadaptable.

Din acest punct de vedere, dialogia **Comedianta-Frământări** ocupă un loc central și e concepută în convenția personajului – călăuză; narațiunea este „filtrată prin individualitatea eroului principal”, Janka/Jania. Titlul dialogiei este bine ales și susținut de acțiunea și comportamentul personajelor.

De aceea, prin procedeele moderne folosite de scriitor, această operă prefigurează romanul polonez modern și tetralogia **Țăranii**. La baza dialogiei stă povestirea Hlancăi, o actriță pe care o cunoscuse autorul, actriță care avea un alt mod de viață.

Janka Orłowska – eroina principală – marchează o treaptă superioară a împotrivirii intelectualului unei vieți mediocre. Vrând să se realizeze ca artistă, după refuzul de a se căsători cu un om pe care nu-l iubea, Janka se angajează în teatrul condus de Cabiski, cu un repertoriu alcătuit în funcție de interesele bănești ale acestuia. Artiștii erau exploatați feroce, viața lor era obscenă și trivială, erau cinici, bârfitori, mincinoși, duplicitari, promiscui, trupă la care Janka nu se putea adapta, fiind o ființă superioară, profundă și complexă. →

MARIA TOMA-DAMȘA

Greutățile, deziluziile, mizeria, intrigile, starea de graviditate în care se afla o aruncă pe eroină în culmea disperării. Astfel, cuprinsă de o adâncă deprimare – nu putea face concesii care îi contraziceau idealul moral; Janka cedează disperării și încearcă să se sinucidă prin otrăvire.

E salvată de la moarte și transporată în casa părintească (prietenul ei adevărat, Glogovski, l-a anunțat pe tatăl ei). Sub îngrijirea duioasă a tatălui, Janka își revine treptat, dar intră într-o perioadă de declin, vechile aspirații se atenuază, devine sceptică. Asistând la o criză de nebunie a tatălui, în sufletul eroinei se dezlănțuie o dramatică luptă între avântul spre o viață superioară și obligațiile filiale, care vor învinge. Până la urmă Janka acceptă și jugul conjugal, căsătorindu-se cu Grzesikiewicz, încât în ultima vizită a lui Glogowski la Krosnowa o găsește aproape fericită în mijlocul familiei și al gijilor gospodărești.

Recenzenta poloneză a romanului, Gabriela Zapolska, precizează pasiunea eroinei pentru teatru ca ceva trecător, dar o judecă după tipicul naturalist, căutând originea temperamentului ei moștenit de la înaintași. Janka și Zaleska sunt văzute ca „niște icari cu aripile frânte de viață”. „Înfrânți sunt și cinicii de diferite nuanțe, care alcătuiesc ambianța umană a teatrului Cabinski” (Stan Velea), care și-au condus viața după dictonul „scopul scuză mijloacele”, motiv pentru care autorul va califica această lume un „sol mlăștinos”.

Cel mai complex personaj al romanului, Janka, este caracterizată divers. Autorul îi face portretul fizic și moral: „...o fată de 20 de ani, bine făcută..., privirea mândră impunătoare..., sprâncenele negre..., nasul roman, buzele pline și roșii. **Ochii aveau...expresia unor priviri întoarse spre înăuntru...**, părul blond cu reflexe roșcate..., tenul auriu ca piersica și glasul ciudat de altistă...”

Aceste „privești” sufletești le vom ilustra selectiv: „se lupta cu sine”, „se zbuciuma”, „simțea că are suflet de artist”, „durerea surdă a dezamăgirii”, „se întoarse la gândurile ei”, „se luptă pentru propria demnitate”, „simți [...] un tremur lăuntric”, „teamă nelămurită de necunoscut”, „nu se dezvăluia niciodată”, „presimțiri

nelămurite”, „visurile se destrămau”, „medita...”, „neliniștea”, gândurile i se înbulzeau în minte”, „Ce să fac? Ce să fac?”, „totul îi pieria din memorie”.

În **Frământări**, eroina intră într-o fază de declin. Stările sufletești se amplifică: „copleșită de o teamă neînțeleasă”, „bântuită de presimțiri și temeri necunoscute”, „i se rupea inima de jale”, „o năpădiră amintirilor”, „gândurile [...] o chinuiau și o orbeau”, „urâsc sila, minciuna, prefăcătoria”, „resimțea vechea obidă”, „se luptase cu sine”, „se cufunda, din nou în sine”, pentru ca apoi să-și revină, acceptând realitatea, dar, „o apatie îngrozitoare puse stăpânire pe ea”, când Andrzej a rupt logodna.

Boala tatălui i-a frânt inima, derutând-o, din nou, dar doctorul și Andrzejii-au stat alături, acesta reînnoind cererea în căsătorie. Janka îi promite pentru „la primăvară”..., pentru că acum „nu mai simțea nimic din furtuna care trecuse prin sufletul ei, afară de mâhnirea care-i acoperea ochii cu vălul gândurilor”.

Din analiza psihologică se conturează portretul moral al eroinei, dar și din procedeele poliedrice de caracterizare de către alte personaje: Kotlicki („... pe chipul ei se vede atâta forță, sănătate..., dorințe visuri și speranțe”), Wotrzejcki („...se părea atât de naivă cu ideile ei...”), Glogowski constată schimbarea („ochii înfundați în orbite, tenul gălbui, privirea sticloasă, vorbirea dezlănătată”) iar cu prilejul ultimei vizite: „eu pe dumneata nu te cunosc”, Wladek: „comedianta”, cuvânt repetat și de alte personaje, Cabinski: „sau e o comediantă sau e grozav de țicnită”, Sowinska: „Comedianta... Dacă ar juca și pe scenă tot atât de bine, ar fi cea mai mare actriță din lume”. După reîntoarcerea acasă a eroinei, îi spune la fel viitoarea cumnată: Comedianta!

Un personaj bine realizat, după tehnica antinomiilor este tatăl Jamiei, Orłowski, pendulând între iubire și ură, în final învingând iubirea față de Janka și pierzându-și mințile.

Glogowski – cu vădite elemente din biografia marelui scriitor – are ca țel suprem literatura. Dând dovadă de dârzenie și perseverență, este convins că va învinge, ajungând un dramaturg reductabil.

Publicul – ca personaj colectiv – nu se bucură de apreciere din partea Jankăi, o dezamăgește: „cretinii, prostănacii, ștersii..., bețivii, bârfitoare [...], înecat în mocirla îmbuibării...”, „turma de oi”, „marionete”, „ciudat, capricios și indiferent”.

Arta este considerată de către Yanka o „întrupare mai mare și mai deplină decât dragostea...”.

Din varietatea mijloacelor artistice care au dus la succesul dilogiei, amintim arta dialogului, ironia, descrierile de natură, dar și de interiorare, în manieră bazaciană, arta narativă, digresiunea, exprimarea aforistică, valorificarea limbii populare.

Descrierile da natură impresionează prin personificarea peisajului, prin expresivitate și prin comunicarea cu omul. Natura trăiește cu respirația largă și calmă: „Pădurea încremește în tăcere, ascultându-i parcă ultimele cuvinte de despărțire...”. „Copacii încep să foșnească jalnic...”. „Ceva ce semăna cu un cântec de adio plin de regrete nostalgice”, „Verdele blând al vegetației de pe mal, apa vrăstată de străluciri [...], legănarea ușoară a bărcii [...] și melancolia care stăruia în văzduh îi domolea...”, „culmile galeșe ale munților [...] îngălbeneau dincolo de pădure”, „pădurea începea să moară; mesteceni galbeni ca ceara lumânărilor de îngropăciune își iroseau ultimele frunze ce semănau cu niște lacrimi uriașe...”, „natura agonizândă”, „se contopea cu universul”, „Pădurea încremenea tăcută, somnoroasă parcă sub meșa de zăpadă [...] și scânteia [...] în lumina soarelui”.

Nu mai prejos se lasă stilul aforistic, cu tentă filosofică: „Cea mai mare înțelepciune înseamnă bunătatea cea mai profundă”, „Drumul de mijloc înseamnă echilibrul de aur al înțelepților”, „Trebuie să arzi liniștit până la capăt, ca o lumânare, asta-i adevărata fericire” etc.

Iată cum **un talent rămâne un talent** de la prima până la ultima operă; autorul a împrumutat personajelor sale personaitatea sa robustă. Ca și Glogowzki, Reymont „nu s-a lăsat doborât de vitregia condițiilor de viață [...] și a lăsat în urmă o operă monumentală, a cărei perenitate înfruntă temerar timpul”, spunea cu competență Stan Velea.

“Moi, mes souliers” - “Eu și pantofii mei” - din suita “ONLY in Canada”

“Pluie ou neige
Chance ou malchance,
Deuils ou fêtes,
Un oiseau chante.”

Félix Leclerc

“Ploaie sau zăpadă,
Cu noroc sau fără,
Doliu ori sărbătoare
O pasăre cântă”

Félix Leclerc

Nu știusem despre Félix Leclerc, până în ziua în care niște Québécois mi-au arătat o carte semnată de el, “tocmai primită de la Montréal”. Citesc câteva cuvinte critice foarte încurajatoare și promițătoare care vorbesc despre originalitatea autorului. Aflu chiar că el NU este “doar un reziduu literar al lecturilor sale”. Minunat, asta chiar îmi stârnește interesul. Autorul se dovedește a fi, așa cum anunțau criticii săi literari, un produs al propriei deveniri. Deschid cartea mai mult din curiozitate, să aflu cine a fost el de fapt. S-a născut în “savana” Québecului, dintr-o mamă idealistă, visătoare și un tată practic și-nțelept în toate.

Cartea cucerește prin franchețe, umor, vorbe de duh învățate acasă și prin aventura descoperirii lumii departe de casă. Mai întâi a lucrat la un post de radio din Québec City la care s-a angajat cam din întâmplare, apoi la Montréal, văzut ca metropolă, prin ochii celui crescut la țară, cu sfiala celui tocmai ieșit din vizuina lui de “lièvre” (iepure sălbatic), cu care era obișnuit de acasă. Revine frecvent la satul său natal, ba chiar se întoarce la coarnele boilor după ce își lasă slujba de crainic la radio. Revine astfel la înțelepciunea părinților, continuând chiar să viseze înalt așa cum îl învățase mama sa.

Într-o vreme când Canada era percepută din exterior mai mult ca un rezervor imens de apă și ca o sursă primară de lemn, el se încapățânează să cânte, să scrie, să facă teatru și să-și definească o traiectorie ieșită din harta preocupărilor locale ale timpului. Lumea mai cânta și în satul lui, dar numai după ce-și termina munca câmpului. Nimeni nu mai

văzuse până atunci un iepure-cântăreț, așa cum probabil s-ar fi auto-intitulat.

Leclerc trăiește cu intensitate, descoperind lumea în diversele ei forme și manifestări, comparând cu bucurie moduri de viață.

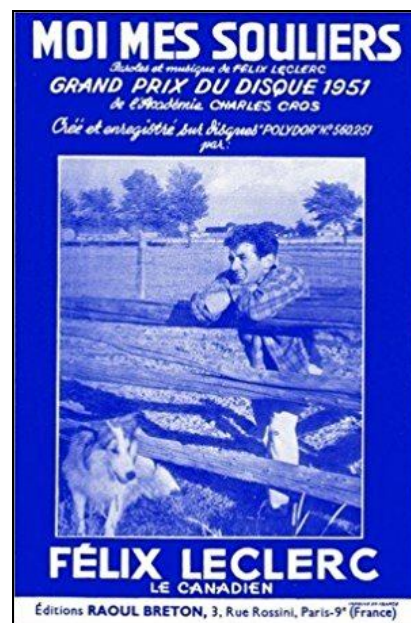
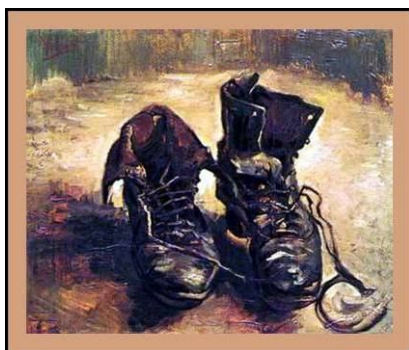
Turul de concerte ținut în Europa și Alger îl face pe artist să-și realizeze nostalgia după locurile sale natale.

Leclerc a descoperit lumea parcurgând drumul în sens invers nouă. El pleca din Canada natală, unde ai lui erau noi veniți, îndreptându-se spre orașele intens culturale ale Europei.

Observ de fapt că rădăcinile au de-a face cu locul nașterii, copilăria fără griji și cu locul unde visezi prima dată la stele. În cazul lui, Québec-ul nici nu fusese pământul moșilor lui îndepărtați, ba dimpotrivă, generații fără număr își duseseră viața în Franța, ce era acum vizitată cu ochi străini, dar cu bucuria reconectării la magia locurilor ce zamisleră chiar limba pe care o vorbea.

Mi se pare interesantă nevoia lui explicită de a visa “de ce să nu visez, de vreme ce asta am făcut mai toată viața, lucrând în fiecare zi spre visul meu, până ce a devenit realitate...”, exprimând dorința de a se căuta pe sine însuși, în loc să se încadreze în tipare de împrumut. El se făurea dinăuntru, păstrând caracteristicile umanității născute la țară, ochiul proaspăt și disponibilitatea de a rămâne mereu uimit în fața vieții. Se minunează pe măsură ce își trăiește visul, atât de înalt, că deabia putuse fi gândit. Viața se dovedește a fi surprinzătoare, prin aceea că i-a depășit chiar lui așteptările, ducându-l încă mai departe decât putuse visa. E pătruns astfel de recunoștință pentru reușita de a-și fi lăsat amprenta în viața celor din jur.

“Moi, mes souliers”, este o lecție despre cum se poate culege, din mers

“Le p'tit Bonheur” - “Mica fericire”- dar și despre cum se poate călători, elegant, prin viață, spre țeluri înalte.

“Mes souliers ont bien voyagé...”. Pantofii lui au traversat țări, au răs și au plâns, s-au întristat de necazurile lumii, au fost încântați de revenirea lor acasă, s-au bucurat de prospețimea și tinerețea țării lui, pe care o găsește unică în lume, frumoasă ca nădăd.

La momentul bilanțului, Leclerc găsește că: “J'ai mesuré les jours et les ai trouvés longs,/ J'ai mesuré les nuits et c'était bien profonds,/ Puis j'ai sondé ma peine, n'ai pas touché le fond”.

Leclerc a trăit sondându-și adâncurile, trăindu-și bucuriile și tristețile, răsând și plângând, inspirat de minunile și suferința lumii. Învățând de la colbul adunat pe pantofii lui oboșiți de atâta drum lung, Félix speră că omul se va înălța deasupra condiției sale, o urare explicită pe care o adresează deschis cititorului: “Je te le souhайте.” “Ți-o doresc din plin.”

E o urare splendidă de zbor înalt, în adevăr și frumusețe. Căci, da, viața îți poate întrece chiar așteptările și imaginația, pe măsură ce călătorești și îți lași amprenta în sufletele oamenilor. “Moi, mes souliers” arată că viața se poate străbate doar cu o pereche de pantofi prăfuiți, uzați (cu cât mai umblați, cu atât mai bine), ce-ți duc pașii, unul câte unul, spre visul ce-l visezi, lăsând în spate urmele destinului tău. Făurit chiar de tine.

MILENA MUNTEANU LIȚOIU
Toronto, Canada

Ancheta „Vatra veche”

Prima casă

Când a năvălit Primul Război Mondial peste Moldova, bunicul meu Gheorghe Neagu avea unsprezece copii. Era arendaș și-și permitea să asigure starea materială pentru toți urmașii. Andrei Neagu, tatăl meu, a fost cel mai mic dintre copii.

După ce s-a terminat războiul, bunicul s-a întors de pe front, gras și dolofan. Îl *trataseră* nemții în lagărul de prizonieri în așa fel încât lumea să-l vadă frumos pe dinafară, dar putred de bolnav. Și așa a și fost. Gheorghe Neagu a murit la numai o jumătate de an, după întoarcerea din prizonierat.

Atâta a apucat bătrânul Șoican, cum îl porecleau sătenii din comuna Trifești de pe lângă orașul Roman, să lase moștenire o casă din cărămidă cu ceardac străjuit de deregi, ce sprijineau pazia de pe prispa înaltă de aproape un metru. Văduva a rămas în casa veche, unde-și născuse pruncii. Fratele Ion fusese fochist și mecanic de locomotivă, făcând războiul întregirii printre gloanțe, cărând soldați din Moldova și de la ruși, pe frontul sfârtecat de explozii. El mi-a fost naș de botez cu soția lui Sultana. Ceilalți frați au ajuns cum, necum, pe la casele lor.

Al Doilea Război Mondial i-a prins pe mai toți frații prea bătrâni pentru a mai merge pe front. Au simțit însă pe pielea lor ce-a însemnat să fi ocupat când de nemți, când de ruși. De fapt, odată cu venirea rușilor părinții viitoarei mele mame au murit de inimă rea lăsând-o pe Virginia Năstase orfană la numai șaisprezece ani. Tatăl viitoarei mele mame era primar liberal și n-avea cum să nu sufere de pe urma comportamentului trupelor rusești. După terminarea războiului, ofițerului Andrei Neagu i s-a dat „a treia cizmă”. Numai că înainte de a trece în civilie, o vrăjise pe mama mea cu uniformă-i arătoasă, încât au făcut nuntă. Iar la numai patru ani de la capitularea lui Hitler, în comuna Trifești am apărut eu, purtând numele bunicului Gheorghe. Clanul Șoicanilor avea urmaș.

Casa nouă, lăsată de bunicul, avea două intrări: prin față, mai ales pentru mușafiri și prin spate, cea folosită zilnic de familie. Mai era o intrare în zămnicul săpat adânc și captușit cu o cărămidă specială pentru

păstratul cartofilor, morcovilor și a butoaielor cu murături. Pentru că avea podiș din grinzi de stejar, deasupra beciului trona o sanie boierească, pe care tata o folosea când mergea la târg. Avea un cal negru cu stea albă în frunte, foarte năvăș, pe care nu-l putea încăleca din cauza greutateii sale de peste o sută treizeci de kilograme. Nici pe front nu fusese lăsat să încalce caii ce trăgeau tunurile. Îmi povestea uneori, cum a făcut războiul numai pe jos. Poate de aceea nu făcuse burtă. Era însă, musculos. Ridica ușor un om într-o mână. Și doboră vaca lovită de streche, prinzând-o de coarne.

Casa mai avea o ieșire secretă, ce da într-o tindă, cu o deschizătură spre grajd sau spre grădină. Era refugiul din fața vreunei situații de urgență. După cum mai era și o scară pe care te puteai urca în pod, apoi s-o tragi după tine și să stai ascuns până trecea primejdia. Tata era un bun gospodar. De aceea a construit un grajd, o bucătărie de vară cu o cameră pentru odihnă, ce avea tavanul din scândură de brad și o cameră de păstrat făină, orz, grâu pentru hrana calului și animalelor. Vacile aveau fân în pod și coceni în cele două, trei glugi din spatele grajdului, unde se afla și o groapă de gunoi din care se făcea mranița. Veceul era într-o groapă săpată de tata, la vreo zece metri de grajdul mărginit de o prelungire a acoperișului de tablă, unde se aflau lemnele și cotețul porcilor.

Acoperișul primei case era din șită dată cu păcură, adunată de la conducta de gaze ce trecea peste

câmpurile noastre. Cei ce izolau cu catran, carton și bitum conductele lăseau în urmă bucăți mari de smoală ce se întăreau în țărâna ogoarelor. Tata a fost primul care a strâns-o și a topit-o într-un cazan, de unde era luată și întinsă pe acoperiș. Era o izolație perfectă din toate punctele de vedere. Nu trecea apa, nu se încălzea excesiv și nici nu trebuia să-i porți de grijă ani de zile.

Alte case cu acoperiș din șindrilă care n-au fost date cu smoală au început să se înverzească, să prindă mușchi. Și de unde Andrei Șoican fusese privit ca un om ciudat, cu timpul oamenii începură să-i dea dreptate și să-l aprecieze. De cum intrai în casă dădeai peste o tindă mică, în fața unui cuptor bun de copt cozonaci și pască. Mama era fericită că avea așa ceva și se fălea în fața vecinilor care-i cereau voie să vină la copt. După ce urcai două trepte, intrai într-un fel de dormitor, unde trona o sobă cu o plită de fontă, care avea sub vatră un loc de depozitat diverse materiale pentru focul care trebuia să duduie sub ceaunul de mămăligă și-n egală măsură sub cratița de tuci, unde sfârâiau cartofii în untură. Coceni de porumb, tulpinile de floarea soarelui, și mai rar crengi uscate din pomii din livada prin care treceam spre casa bunicii, erau în iernile mai aspre singura nădejde de a ieși din frig, plus că se tăiau crengile vreunui salcâm de la hotarul din fundul grădinii. Cealaltă cameră, era locul unde, de obicei, dormea tata. Zidul care despărțea camerele era plin de fumuri, adică era făcut special din cărămizi de șamotă țărănească pentru sobă, pe unde șerpuiau gazele fierbinți de sub ceaunul de mămăligă. Sobarul care născocise peretele despărțitor cu tot felul de canale, era chiar fratele tatei, Ion, ceferistul fochist care se inspirase de la cazanul cu aburi al locomotivelor. Până ajungea să iasă pe coș, fumul era aproape rece. →

GHEORGHE ANDREI NEAGU

Ammar Alnahhas

De aceea, când se tăia porcul de Crăciun, se scoteau două – trei cărămizi din coșul propriu zis din podul casei, se îmfundau bagelele și fumul se așeza lent pe șuncile și cărnații atârnați pe caii ce întăreau căpriorii. Asta era treaba lui tata. Mama, arareori, se urca în pod. Nu-i plăcea să se urce pe fușteii scării. Podul casei era făcută din scândură de brad frumos geluită, ce se îmbuca de-a lungul pe un cant fălțuit artistic, peste care se așternea un strat de câțiva centimetrii de lut amestecat cu balebă de cal. Aici se țineau cerealele.

Când se mergea la moară, tata cobora câteva coșarci pline cu știuleți, pe care urma să le dezghiocăm cu palmele în tinda de sub scara podului ce despărțea camera tatei de camera de curat și unde se ținea zestrea mamei de fată. Aș putea spune că erau trei camere de locuit cu vreo două holuri, plus dependențe.

Aici m-am născut și am trăit până la vârsta de zece ani, alături de sora mea Rodica, cu doi ani mai mică. Gimnaziul și liceul m-au ținut departe de casă, mare parte din timp locuind în gazdă, la Roman. Apoi mai departe, la București și de ani mulți la Focșani. Pot spune că sunt vrâncean prin adopție.

Întotdeauna m-am mirat, ba chiar și azi mă întreb, cum a putut bunica să dea viață și să crească unsprezece frați, unsprezece șoicani, care mi-au însoțit existența în diverse feluri. După ce mi-au murit părinții, întâi tata, apoi mama, mă gândisem să donez casa Primăriei, din calitatea de cetățean de onoare al comunei. Poate că ar fi îngrijit-o și ar fi făcut o casă memorială, un muzeu sătesc sau de ce nu chiar o grădiniță. Dar mama, o dăruise deja nepoatei mele, care e plecată de câțiva ani în Italia. Am mai trecut în ultima vreme și m-a durut când am văzut o bucată din peretele grajdului prăbușită, în vreme ce tabla începea să prindă rugină. Am mai scos o căldare de apă din fântâna făcută de tata, de care se bucură toți vecinii până azi, și mi-am adus aminte de gustul copilăriei. Apoi am plecat trist, rugându-mă la Dumnezeu ca nepoata să se sature de îngrijit bătrânii Romei și să se întoarcă acasă. Sau, măcar să vândă casa unei familii care să-mi dea voie să mai vin uneori ca să mai miros vița de vie din fața casei, ridicată până la streășină, sau florile de regina nopții ce străjuiesc aleile din curte.

Ocean întors

Viata printre străini

În luna noiembrie, anul 2000 Petrică Benjamin Vovciuc, izvorean de al nostru, la vârsta de 19 ani a luat drumul occidentului. Ce l-a determinat să plece? Răspunsul a fost clar. A muncit la o presă de ulei în Botoșani, departe de locul natal cu un câștig ce nu-i putea asigura existența. Astfel, s-a hotărât să plece în Franța. Acolo, la Paris, muncea „la negru” pe un șantier. La început ca măturător. La Paris, va sta 4 ani unde apoi își va practica și meseria de zugrav, deprinzând să aplice gresia la instalațiile sanitare din locuințele particulare. Limba franceză n-o știa decât din cunoștințele deținute de acasă și la Paris lucrând printre români, printre care și cu unchiul său Daniel Crăciuneac; i-a fost greu să învețe cuvintele uzuale ale acestei limbi, de aceea și le scria într-un caiet însușindu-le singur. Va ajunge pe Coasta de Azur la o societate denumită „Olivier de la tang”. Fiind angajat, fără drept de muncă ca zilier,

este expulzat pentru un an și 3 luni acasă, dar la sfârșitul acestei perioade revine de unde a plecat, adică tot pe Coasta de Azur, unde e simplu muncitor la aceeași societate în care se făcea gresie dintr-un material numit Korelit. Dorindu-și o activitate pe termen lung, la finele anului 2005 și-a creat deja o echipă proprie, lucrând în colaborare cu societățile de pe Coasta de Azur. Muncitorii din echipa sa erau 14 români. Apoi a avut un birou cu o secretară franțuzoaică, doamna Zumo Claudine. Gresia era transportată în diferite orașe, unde se făceau cu ea băi luxoase, chiuvete, grupuri sanitare etc. Benjamin o mare parte din câștig și-l reinvestea în diferite scule și materiale pentru lucru. Știindu-mă un mare iubitor de natură, izvoreanul meu mi-a făcut o succintă descriere a Coastei de Azur. În ziua când a făcut primii pași pe ea, cerul era senin, marea Mediterană albastră-albastră, apa ei superbă. Munții Alpi, vizibili, în imagini având vârfurile îmbrăcate în straie permanente de zăpadă, cu înălțimi de peste 4000 de metri, se zăreau de pe țarm la o distanță de circa 50 de Km. De pe țarmul mării „populat” de altfel cu vile, hoteluri, restaurante la prețuri greu accesibile chiar și pentru francezul de rând. Aici își petreceau sezoanele estivale oamenii cu „punga plină”. Evident, în sejururi soseau și turiștii străini. Consăteanul Vovciuc, după programul de activitate, se ocupa cu pescuitul și căuta coarne de cerb din care meșterea obiecte decorative. În august 2017, revenind pe meleagul său natal, cumpără de la un prieten teren prielnic pentru construcția un magazin alimentar și a unui depozit cu materiale pentru construcții. Planurile sale de viitor sunt: supravegherea fostei sale echipe de muncitori din Franța prin deplasări frecvente, amenajarea unei hale pentru instalarea unui gater care prin prelucrarea lemnului cu el produsul finit să fie lambriurile.

DECEBAL ALEXANDRU SEUL

CRĂCIUN PRIBEAG

-tuturor românilor emigranți-

așa... pierdut de ani prin lumea mare,
eu dorurile-n traistă mi le-adun
și-o iau pe jos - sub steaua mea răsare
și-ajung la noi... în Ziua de Crăciun.

mă duc în Țara mea cu brazi pe frunte,
unde nechează-n butii vinul bun;
la Marea mea cea Neagră și la munte
miroase-a pâine caldă și-a Crăciun.

opresc și la Palat, cu o urare,
ca-n datina din neamul meu străbun,
și-i rog pe Domni, la sfârc de lumânare,
să fie blânzi cu Țara... de Crăciun.

voi mai ura cu morții de sub glie
și-am să le spun că veacul e nebun.
o să mă rog ca maica-ROMÂNIE
să nu mai plângă-n Ziua de Crăciun.

român gonit de mult în lumea mare,
la care porți amarul să mi-l spun?
poet pribeag sub steaua sus răsare,
mă-ntorc în ȚARA mea, de Sfânt
Crăciun.

Decembrie - la Montreal

GEORGE FILIP

Asterisc

NOIEMBRIE

Zi mohorâtă de noiembrie, cu vânt pătrunzător, aseasonat cu picături mici și dese de ploaie, cu ferestre tăcute, care ascund uşoara temere a proprietarilor, cu frunze galbene și arâmii, ce rătăcesc prin văzduh, nehotărâte și plânse de soarta tristă impusă de trecerea timpului.

Sub impulsul lăuntric, arunc o privire fugară prin ochiul străveziu al geamului de la mansardă. E locul copilăriei și-al tinereții mele, e locul cald și plăcut unde m-ascundeam de fiecare dată, când ideile mele se împotriveau regulilor impuse de ai mei.

Atunci, m-ascundeam spre a nu fi descoperită exact când nervii părinților erau întinși la maxim, evitând dezastrul sufletesc în care aş fi intrat. Ieşeam din mirajul încăperii, când liniştea și calmul se instalau încetul cu încetul, iar ai mei mă priveau zâmbind și dând din cap, semn că pedeapsa fusese anulată. Zâmbeam și eu, apoi mă strecuram binişor pe lângă mama și aşteptam mângâiera, atât de dulce, pe creştetul capului. Îi simţeam palma caldă și blândă, ca adierea suavă a vântului din mijlocul verii, și ridicam privirea spre înălțimea ei, intrând apoi în taina minunată a iubirii necondiționate, când sărutul inconfundabil al buzelor ei îmi acoperea fruntea senină și curată, neridată și neîngândurată.

Azi, urc aceeași scară, bătrână și obosită scară, ce scârțâie din toate încheieturile, iar pașii mei, asemenea scării, par mai înceți și mai nesiguri, dar tot mai hotărâți. Vreau din toată suflarea mea să ajung în raial vremenurilor trecute, să privesc lumea și vremea de-afară prin același ochi de geam, și, de-aș putea, cu ochii copilului pe care nu l-am lăsat să mă părăsească niciodată.

Rătăcite într-un colț, pe o măsuță cu trei picioare, zăresc, aruncate, bucăți dintr-o păpușă veche, meșterită din carne. Lângă ele, câteva cărți, cu foi dezlipite și coperte roase și îndoite pe la colțuri. Un caiet îngălbenit, în mijlocul căruia un rest de creion negru face dovada că cineva îl folosise cândva. Îl deschid cu grijă și-ncerc să deslușesc însemnările. Literele fug una câte una, iar scrisul

dispare. Lângă ele, o cutie de carton ponosit ascundea câteva cărți poștale. Le-am recunoscut: erau ilustratele pe care le primise mama în vremea tinereții ei, la balurile de atunci. Chipuri de femei frumoase și bărbați eleganți și galanți, imagini care trădau marea iubire ascunsă în inimile tinereții.

Mă-ntorc în partea opusă, atrasă fiind de mirosul gutuilor depozitate cu migală de mama. Privesc lung și adulmec, asemenea omului înfometat de amintiri unice, plăcute și de neuitat. Știu că fructele toamnei nu mai există la locul de odinioară, dar simt prin toți porii ființei mele, aroma lor. Întorc capul din instinct și văd, fracțiune de secundă, policioara acoperită cu foaie de jurnal, plină cu mere mari și rumene, cu puful prăfuit al gutuilor galbene și fantastic de aromate.

Zâmbesc și mă bucur de zâmbetul meu, întind mâna spre lumea trecută, plimbând-o alene prin aer, fac un pas spre locul de taină și găsesc pe aceeași policioară doar strugurii negri pe care i-am așezat chiar eu, cu o lună în urmă. Păstrau încă vigoarea din ziua culesului,

Rondelul iernilor cuminți

Adept al iernilor cuminți,
Ce bat la porți de neuitare,
Presar surâsul din dotare
Pe crivățul ținut în dinți.

Clasez himerele fierbinți
Printre păcate liniare,
Adept al iernilor cuminți,
Ce bat la porți de neuitare.

Erori cu aere de sfinți,
Sortate pașnic în dosare,
Își deapănă ninsori neclare,
Stârnindu-mi veștede dorinți.

Adept al iernilor cuminți...

CAMELIA ARDELEAN

fiindcă înfipsesem coarda, de care erau prinși, într-un cartof mare și sănătos. Era lecția învățată de la ei mei, iar acum mă bucuram de binefacerile ei. Iau o boabă, două-trei, le plimb îndelung prin gură, mestecându-le încet, cu calm și așteptare. Știu ce aștept: ca mama să urce scara și să mă prindă din nou printre bunătațile adăpostite cu bună știință, spre bunăstarea familiei.

Ascult cu luare-aminte, ca scara să-mi împlinească așteptarea, dar tăcerea aspră și grea e spartă de zgomotul infernal al unei mașini. Mă trezesc din visarea plăcută a lui noiembrie, atât de mult așteptat, iar lumina diafană își schimbă fața și ochiul geamului îmi dezvăluie o altă lume. Trecători grăbiți și încordați în mersul lor, copaci pe trei sferturi goliți, frunze moarte amestecate cu praful umed și îmbăcsit de gazele emanate de noile mijloace de transport, copii rătăciți, ce merg glonț, fără a mai privi în jur, câini murdari și hămesiți, o cioară - două care cârâie voinicește, în lipsa cântăreților adevărați, și doi bătrâni ce merg braț la braț.

Iau aminte la tot, insistând cu privirea spre cei doi. Le știu povestea și le zâmbesc, deși nu mă bagă în seamă, continui să mă bucur pentru ei, iar ei știu, îi strig cu toată forța, dar nu mă aud. În cele din urmă, strigătul meu răsună până departe: *Ați surzit, de ce nu-mi răspundeți?*

O lacrimă, și-ncă una îmi spală obrazul.

Șterg lacrimile cu dosul palmei, așa cum făceam și-n copilărie, și iau aminte: **Am visat!** Iar dorul mă cuprinde și mai mult!

ANGELA BURTEA

Gândurile unui imigrant român

(II)

Când vine un moment de încheiere ca cel din 2015 în viața mea, și crezi că ai reușit, după o muncă grea și obositoare, care transformă întregul arsenal al minții, și rostul casei, și vârsta, și familia, și totul din trecut se înlocuiește cu ceva opus, străin, te întrebi cu ce-ai rămas. Precum pescarul lui Hemingway din *The Old Man and the Sea*, care după un asemenea moment suprem, să prindă un asemenea pește, se tot întreabă singur în pustietatea apei, « s-a sfârșit, și am triumfat, dar cu ce m-am ales?»

De altfel mă întreb nu numai cu ce m-am ales, dar și ce am devenit între timp, sau ce a rămas din mine. Cred că m-am ales cu întrebările despre adevăr. Când ești închis într-o lume străină, adică te închizi în tine, întrebările se împreunează, se leagă unele de altele în cascadă, și nu vrei să accepți jumătăți de adevăr. Încerci să cauți adevărul care ustură și care nu e perceput decât de tine, niciodată de alții. Dar când te deschizi către o lume străină, te simți un Dumnezeu care veghează și e parte din toate lumile, și veacurile, și spațiile terestre, și nu poți să nu iubești tot ce se uită către Dumnezeu. Și tot cauți adevărul care te alină, căci doar adevărul îți dă dragoste, și te simți bogat și unic. Și tot căutând, începi să te simți bine într-o lume străină. Dar câți imigranți se mai simt acasă printre Americani în astfel de vremuri tulburi, când sătuli de stringențe, de tot ce e străin, de rasă, de cultură, ne resping cu furie? Poate cei ce citesc de profesie, căutătorii de adevăr, a căror casă este deja un templu de frumusețe interioară pentru ei înșiși și pentru musafiri. Poate cei ce le trec pragul... Eu îi văd prin prisma culturii, ei mă văd prin prisma naturii. Se pot oare împreuna cultura și natura, venite din spații și timpuri diferite și văzute prin religii diferite, într-un imigrant român? O cohabitare de cultură și natură într-un intelectual cu rădăcini muncitorești este și mai complicată de realitatea imigrației. Romele scrise de intelectuali prind în mreaja lor aceste întrebări de identitate și ne fascinem cum se ridică un pod între oamenii minții și oamenii de rând prin constatarea identității sau a trădării ei. Raymond

Williams descrie acest pod dar și dezbinarea unei familii când fiul alege buchea cărții. (Colm Toibin, « The Class Renegade » *The New York Review of Books*, July 13, 2017).

Apoi m-am ales cu întrebările de sine: este un intelectual nevoiaș în Statele Unite la fel ca cel din România? Poate un rezident al acestor locuri să rămână un intelectual și să se înhame la o viață relativ, chiar foarte modestă? Este o anomalie să ne imaginăm un om dedicat studiului și care nu se angrenează în spiritul de competiție capitalist și al veniturilor ridicate din Vest. Devine un trădător al spiritului de vârf, un ignorant al luptei pentru eliminarea celui alt direct în straturile lumii de jos.

Cine alege să se reinventeze, însă, devine un trădător: de sine, de alții, de familie. Când voi înceta să mă întreb și să mă adresez celor din jur cu întrebările cele mai ridicole (« De ce oare? », « Cum așa? ») și când răspunsul este plin de indignare: « Adică cum nu? » pentru că încerc să întorc rostul lumii lor spre rostul lumii mele, poate atunci întrebările mor în mine, și când se vor liniști și vor dispărea, atunci poate va înceta și simțirea românească. A te inventa înseamnă a înceta să te mai întrebi despre tot ce vezi în jur, semnele de cultură străină, a înceta să arunci o provocare, un comentariu ridicol, o critică morală. E mult prea greu să înăbuș o provocare pentru că ar însemna să încetez să exist.

Și până la urmă, « Ce contează pe lumea asta? » când după ani de

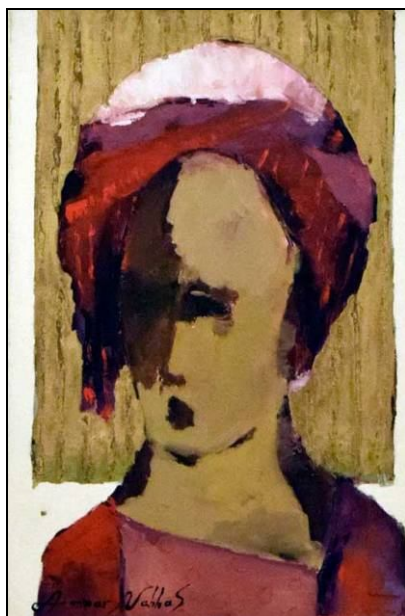

aprofundare și studiu al culturii, întâlnim natura din noi, natura lăsată la ușa casei părintești modeste, și dintr-o dată cultura vestică pierde din lustru, și omul întâlnit în trenul care ne duce acasă, ne dezvăluie o lume superioară. Până la urmă, nimeni nu poate înceta apartenența sa în mod natural la o lume de unde a răsărit. Oricât de mult ar încerca, omul aparține unei lumi, unui loc, precum răsare soarele și apune tot ca soare. Acel loc și identitate, acea lume este superioară prin însăși faptul nașterii, un miracol care luminează totul în sufletul omului, al părinților și rudelor.

Dar puțini ating momentul realizării unei lumi superioare în propriul sine, căci, mai întâi, simțul rușinii acoperă privirea și înțelegerea lucrurilor. Rușinea de a avea un tată sărac și de a muri tot ca fiul tatălui, de a fi un intelectual destituit în mod drastic, parașutat printre rândurile celor de jos care lucrează cu mâinile, rușinea de a petrece cu oamenii săraci dar deveniți avuți prin competiție, rușinea realizării că nu există nici o punte, sau rușinea proiectată de alții care cred că răsari la naștere într-un fel dar nu mai apui cum te-ai născut.

A trăi ca imigrant pasionat de lectură înseamnă a-ți imagina lumi existente și inexistente, a pași direct într-una, dimineața în drum spre bibliotecă, or a-ți imagina o alta, încapsulată într-un om întâlnit pe stradă, cărând sacoșele pe bicicletă după cursuri, apoi la prânz, în drum spre casă, unde deschizi ușa lumii căreia îi aparții. Trăind ca imigrant devii un om din toate lumile și prin iubire ajungi să le cunoști pe toate. Ce poate fi mai înălțător decât o viață trăită, citită și simțită în omenirea largă?

POMPILIA BURCICĂ

Ammar Alnahhas

Fir de iarbă

Tăcere și liniște,
un firav fir de iarbă
călcat și
umezit de rouă
reapare luminat de
slabe stele
ca să îmbrățișeze apoi
agatul infinitelor cifre inefabile și
concentrice..

Aerul sfios
al unei singure adieri
pare s-atragă atenția
pietrei care teștește
firavul fir de iarbă
oricum deja
strivit de patos..
și evocă lentoarea.

Întoarcerea

Jocul lișițelor
furate de cobalt
și aripi de valuri..
dizolvată pulberea
în clepsidră,
de rame sunt libere tablourile..
Spiriduși ies curioși
între mierea insectelor
proliferează sorii
și haine candido,

picături evanescente la tact,
câmpii de răsuri,
libelule care pe o farfurie
desfac de două paranteze
lațul..

încetinește - zise -
țintă nu mai există,
părăsește fiecare idee temătoare,
în ce constă
dacă viața, vezi, n-are sfârșit.

Prospero

În culise
diserta Prospero
hăituit
de timpul-maree,
oracole de sinapse,
cort de brocart
în spuma neagră
sublimată

de către petale de flori de ceai;
și ce mai argumente
la aburul gurilor de canal,
mama repeta lecția
și eu cu ochii deschiși..
Când fiecare vrajă e ruptă
stinge lumânarea,
nu e niciodată prea târziu
pentru a-i cere adăpost
indulgenței doar.

Atitudine rezervată

*Mă mișc aproape târându-mă
peste echimozele
retrase ale timpului
pe care timpul le cruță..
din podul de la Baghdad Oil
observ Pangea
mult dorită
și la jumătatea cărării mele
mă tem de întoarcere
fără anestezie..
pământ de mijloc atitudinea
aceasta de copil,
am ales să rămân
și copilăria se arată
de la o cretă, degete istovite
- maestrul
care indica tabla vieții.*

LUCA CIPOLLA

Literatură și film

Idiotul utopic

În anul 1958, regizorul Ivan Pârânev (sau Pyryev, cum îl scriu francezii) a realizat prima parte a romanului *Idiotul* (până la fuga Nastasiei cu Rogojin) într-un film reușit, care a adus în sălile rusești vreo 31 milioane de spectatori, ceea ce nu trebuie să mire, cunoscând notorietatea scriitorului Dostoievski.

Joacă în film Iuri Iakovlev (Mășkin), Iulia Borisova (Nastasia), Serghei Martinson (Lebedev) etc. Regizorul n-a obținut acordul actorului Iuri Iakovlev pentru a realiza partea a doua a filmului, care – astfel – n-a mai fost făcută.

Dostoievski (1821-1881) a scris romanul *Idiotul* între 1867-1868. Știm că și scriitorul suferea de epilepsie (care în limbaj popular era *idiotenie*).

Prințul Mășkin, privit adesea ca

un paria al societății, era sincer, bun, păstrându-și demnitatea într-o lume nebună, cu pasiuni demente.

E bolnav, epileptic, dar societatea vremii nu era la fel de suferindă?

Nastasia devine o pradă „bună de cumpărat”, care știe că Mășkin e „primul om din viața mea în care am încredere”.

Apogeul epic se produce când Nastasia aruncă banii în foc, iar privirile „pețitorilor” au accente grotești. Mășkin crede că țările că „frumusețea va mântui lumea”.

Regia filmului adoptă stilul lui Stanislavski, în sensul subtilității jocului actoricesc. Se concentrează pe dezvoltarea în mod realist a personajelor, propunând o interpretare apropiată de realitate (de exemplu : „ ce aș fi făcut eu, dacă m-aș fi aflat în aceeași situație cu personajul meu?”).

Muzica puternică fixează și comentează prim-planurile apărute *ex abrupto*.

Îmi mai amintesc apoi de Dostoievski, de munca silnică în Siberia, de execuția simulată, de pasiunea pentru jocurile de noroc și recitesc *Însemnările din subterană*, nuvelă care poate însemna chiar nașterea existențialismului. De altfel, întreaga sa operă punctează dominația răului, nihilismul și conștiințele chinuite. Pe biroul meu am un citat din *Crimă și pedeapsă* : „Cel care iubește și-a vândut sufletul și zadarnic încearcă ura să ia loc iubirii ; aparținem până la moarte celor pe care i-am iubit”.

ALEXANDRU JURCAN

Stimate Domnule Băciut,

Extraordinar ! Am primit deodată două numere de „Vatra veche” ! Două deodată ! Și sunt multe de citit ! Articole, imagini, poezii, ba chiar și ... turnul lui Babel ! Nu ! Nu, e turnul, ci e biblioteca Babel ! Deși prin revistă văzusem pe alocuri ca si Facebook-ul concura la aceasta denumire !

Și mesajul dvs. a fost pentru mine un semnal, un semnal care m-a trezit din letargia cotidianului cenușiu, muiat în ploile pariziene. Un gong care m-a antrenat în dansul amintirilor însoțite de astă-vară. Un caleidoscop de imagini cu luciri de cărți poștale s-a perindat în mine venind parcă din altă existență. Căci pentru mine astă-vară reprezintă o altă existență !

Am sărit repede să caut fotografiile și am revăzut fericită ziua însoțită de 25 august când s-a făcut la Vișinelu dezvelirea bustului Gabrielei Moga Lazăr, mama mea. Scurta mea vizită pe meleagurile transilvane a reînviat proaspătă și luminoasă în sufletul meu. Dvs. erați bineînțeles acolo, de asemenea domnul primar Mocean. Și nu putea lipsi nici autorul sculpturii, Constantin Crengăniș, precum și profesorul Gheorghe Macarie care a însoțit-o dintotdeauna pe mama pe drumul creației. O atmosferă de sărbătoare plutea mângâiată de soarele verii și imaginea mamei mele a apărut fixată în marmură pe cerul de un albastru strălucitor.

Și am trecut apoi dintr-o sărbătoare într-alta, mutându-ne la frumoasa ceremonie din parcul verde de la Sârmașu, animată de frumoasele standuri cu bucate alese și țesături păstrate din bătrâni în „Lada de zestre a bunicii”.

Iar după-amiaza a fost vernisajul expoziției de tapiserii a Gabrielei Moga Lazăr cu un frumos discurs al domnului profesor Macarie. Spun vernisaj, dar am impresia că a fost mai curând un fel de șezătoare cu rudele noastre care au ascultat cu bucurie interesantele interpretări ale creației artistei propuse de profesorul Macarie. Iar în final s-a ajuns și la o discuție pe marginea cărții mele „Mărgelile copilăriei” susținută de poeta Nazaria Buga și cu intervenții

din nou, din partea profesorului Macarie. Aceste discursuri și dialoguri s-au filmat, iar între timp am avut și transcrierea lor pe hârtie. Dacă vă interesează, aș putea să vă trimit transcrierea.

Amintirile mi se îmbulzesc în minte voioase și însoțite. Aș fi vrut să le rezum într-o diaporamă, dar nu am avut timp să o realizez și m-am mulțumit să le consemnez în niște montaje fotografice – vedeți alăturat. Cred că astfel de sărbători contribuie la formarea unei identități române, identitate pe care, în contextul actual, mulți români o uită. Eu sunt însă mândră de această identitate și încerc să o apăr și să inculc aceste valori și altora din jurul meu (chiar și cartea pe care am scris-o este oarecum pe același registru).

La dezvelirea bustului, dvs. ați declarat: „Gabriela Moga Lazăr s-a întors acasă”. O frază foarte inspirată ! Da ! Mama mea s-a întors acasă la Vișinelu, pământ de care fusese ruptă mișelește în tinerețe. Dar chiar și eu m-am simțit dintr-odată „acasă”, mai ales că am avut bucuria să descopăr în aceasta zi și multe rude pe care nu le cunoșteam. Pentru fiecare om e important să descopere „de unde vine”. Chiar dacă nu am avut timp să fac cu adevărat cunoștință cu rudele mele, să înțeleg gradul nostru de rudenie și să mă impregnez cu atmosfera satului, am totuși impresia că în aceste clipe mi s-au grefat „unele amintiri” dintr-o posibilă viață alternativă, amintiri de care duceam lipsa pentru a-mi înțelege propria identitate.

A fost o zi binecuvântată de Dumnezeu. Ba chiar și mai târziu, seara înmiresmată a fost o sărbătoare a sufletului, căci am găsit la Mănăstirea din Sârmașu un grup de prieteni pasionați de poezie și cântece. Și v-am descoperit și pe dvs. în altă postură,

aceea de conducător de cenaclu literar. V-am admirat văzând cum recitați și cum conduceți discuțiile dansând cu îndemănare printre glume și cugetări serioase. De curând, am văzut că poezii de-ale dvs. din volumul „La taclale cu Dumnezeu” au fost puse pe muzica folk de către muziciana Angela Mariașiu. Oare era și dumneaei atunci la Sârmașu ?

În seara aia, am descoperit și figura singulară a preotului Bucur care mi s-a părut un interesant corifeu al plaiurilor ardelenesti.

Iar a doua zi, am avut plăcerea să primesc la expoziția de tapiserie a Gabrielei Moga Lazăr un grup de scriitori - prieteni de-ai dvs., printre care Gabriella Costescu și Viorel Conțiu.

Și ce bucurioasă am fost mai târziu când am intrat în lăcașul de cultură pe care-l întreține ca atâta dăruire doamna Dinuca Burian ! Ne-am plimbat apoi împreună și am mâncat corcodușe din grădina bisericii de lemn din Sârmașu. Frumoasa biserică ! Și am auzit că există o biserică de lemn și la Vișinelu ! Cred că ar trebui renovate înainte de a fi prea târziu.

Clipe minunate de sărbătoare ! Amintiri care îmi umplu inima. Un singur bemol a stricat puțin atmosfera ! Faptul că activitățile noastre din după-amiaza acestei zile au fost programate în paralel, astfel încât nu a fost cu puțință ca dvs. și prietenii din grupul dvs. să fiți prezenți la vernisajul expoziției mamei mele. Nici în cele mai pesimiste planuri nu-mi imaginam că lucrurile se vor petrece așa. Dar întotdeauna „planul de acasă nu se potrivește cu realitatea din târg”. Și în ciuda acestui regret, păstrez totuși în inimă o foarte frumoasă amintire a acestei sărbători și după cum spuneam, mă bucur că am avut ocazia să trăiesc aceste clipe.

Căci pentru mine această sărbătoare este unică. Eu nu am participat la multe evenimente de acest fel în România, iar în Franța ele au un alt „gust”.

Desigur pentru dvs. a fost un eveniment printre multe altele. Am văzut că împreună cu prietenii dvs. organizați mereu serbări și comemorări. Bineînțeles, paginile revistei „Vatra veche” mă informaseră de mult de aceasta. Dar în ultimul timp conectându-mă pe Facebook, v-am urmărit „în timp real” și sunt într-adevăr admirativă. →

SIMINA LAZĂR

Cum reușiți să realizați atâtea ? Eu nu reușesc să-mi găsesc timp liber să particip, darmită să organizez !

Bine ! Am reușit și eu totuși să ajung la câteva evenimente în toamna asta : câteva vernisaje de expoziții și câteva conferințe. Printre manifestările românești, am fost prezentă la o conferință susținută de scriitorul Norman Manea la „Maison de la poésie de Paris”. La Ambasada Româna am avut ocazia să particip la o întâlnire literară cu mai mulți scriitori care în scrierile lor au prezentat România cititorilor francezi (Richard Edwards, Diane Chesnais și alții).

În ultimul timp, mai mulți prieteni de-ai mei au publicat cărți aici la Paris. Astfel, Mihai Simion a tradus în franceza o carte a lui Nicolae Steihardt cu care tatăl său fusese prieten, carte pe care a prezentat-o la radio France Culture (<https://www.franceculture.fr/emissions/orthodoxie/donne-et-tu-recevras>) și la televiziune France 2 (<https://www.youtube.com/watch?v=bzDssMeFigQ&t=6s>)

Constantin Telegat a publicat de curând cartea „L'île des femmes”, o carte care vorbește despre relațiile între opresori și oprimați (Amazon - Kindle). Constantin Telegat nu e la prima sa carte; mai publicase anul trecut cartea „La star et les pantins” care prezintă pe actrița Marlène Dietrich pe care a cunoscut-o bine, precum și o parodie anti-comunistă : „Mémoires apocryphes”.

Sorina Todor a publicat de asemenea mai multe cărți în franceză; de curând o poveste de dragoste cu secvențe din România post-comunistă și dintr-o vacanță în Grecia „Trois rencontres au pays d'Hyppocrate”.

Asociația „Casa Română” din Paris a invitat-o pe Marie-Hélène Fabra Bratianu care ne-a prezentat cartea ei "Comment être la petite-fille de Georges Bratianu".

Tot asociația „Casa Română” a organizat o întâlnire cu scriitorul Thierry Wolton, autor de prestigiu al trilogiei "Istoria mondială a comunismului"; cel de-al treilea volum « Complicii » tocmai apăruse de curând.

Domnul Denis Roșca ne-a făcut demonstrația că „se nasc și în Moldova oameni” (cum spune cronicarul), prezentându-ne "Cartea de Aur a Basarabiei și a Republicii Moldova". Bine ! După cum se vede din titlu, aici e vorba, din păcate, doar de o parte din Moldova !

Oare când va veni vremea să putem vorbi de Moldova întregă ?!

Și oare când va veni vremea când în România nu va mai fi corupție ?! De fapt, noi, ei din Paris, suntem foarte îngrijorați de modificările care vor să se aducă justiției în România. Sunt neagră de supărare. Am participat în ultimele duminici la demonstrații pentru **independența justiției**, fapt care mi se pare crucial pentru o evoluție spre o adevărată democrație.

Și foarte important mi se pare și faptul de a sărbători acum centenarul României mari, sărbătoare la care ar trebui să ne unim cu toții în același gând.

Mă bucur că dvs. ați creat la Editura Vatra Veche colecția „100 de cărți pentru Marea Unire 1918-2018”; este o foarte frumoasă și necesară inițiativă. De altfel, nu este număr al revistei dvs. care să nu propună cititorului măcar un articol despre crearea României și marea unire. Am văzut și discuția cu Eugen Simion cu privire la naționalism și patriotism (noțiuni din păcate denigrate în ultimul timp probabil din snobism sau din interes). Mi-a plăcut și articolul „Ardealul, pământ românesc” al Silviei Urdea.

Și bineînțeles, urmăresc cu pasiune articolele domnului academician Ioan-Aurel Pop publicate în „Vatra veche” : „Transilvania, starea noastră de veghe”, „Transilvania sufletului meu” sunt titluri care-mi încălzesc inima. Admir pasiunea domnului academician care vrea să facă din Cluj-Napoca o capitală a Centenarului Marii Uniri. Am văzut că a publicat deunăzi multe articole în diverse ziare („Făclia”, „Flacăra”, „Evenimentul”..)

Sunt bucuroasă că există personalități care apară dreptatea și adevărul Transilvaniei, față de manipulatorii-impostori cum îl consider pe Lucian Boia (cărui i-am trimis de altfel o scrisoare deschisă publicată în „Revista 22” în mai 2015).

De mare importanță este și faptul că Universitatea Babeș-Bolyai publică

Ammar Alnahhas

acum o lucrare colosală în 8 volume care prezintă evenimentul creării României mari (lucrare coordonată de istoricul Ioan Bolovan).

Există și alte persoane mai puțin cunoscute care contribuie la menținerea unei conștiințe românești în Transilvania. Astfel cunosc un prieten de-a tatălui meu, dr. Traian DASCĂL (medic stomatolog) care locuiește la Năsăud. Este o persoană extraordinară, un adevărat mecena care a plătit 38 de busturi și statui ale diverselor personalități din România. Eu m-am îngrijit de un singur bust : cel al mamei mele, dar el s-a îngrijit de 38 de busturi ! Mi se pare extraordinar ! Puteți urmări pe internet un reportaj realizat de postul de televiziune Transilvania, din 27 septembrie anul acesta, dacă vă conectați la adresa : <http://transilvania-tv.ro/unicat-romania-doctor-de-meserie-donator-de-statui-video-galerie-foto/>

Am vorbit despre dumnealui în cartea mea, normal ar fi trebuit să ajungă la dezvelirea bustului Gabrielei Moga Lazar, dar din păcate, a avut probleme de sănătate în august.

Iată că din nou scrisoarea mea a devenit prea lungă (ca de obicei). Tocmai vroiam să o închei, dar între timp, am găsit pe Internet o veste pe care nu pot să o trec cu vederea. O minunată veste!

Am înțeles că la concursul național de creație literară „Ion Creangă” se va studia volumul dvs. : „Pleoapa lui Homer”.

Este rar ca un scriitor să fie studiat în școli încă din timpul vieții. Vă felicit din toată inima !

Și cum îmi amintesc că ziua dvs. este în decembrie, țin să vă urez multe realizări frumoase și succese în noul an care apare în calea dvs.

La mulți, mulți ani ! Ani rodnici care să contribuie la binele revistei „Vatra veche” și a culturii române !

Iar acum, cum sărbătorile de iarnă se apropie, vă urez un Crăciun fericit și un an nou 2018 cu multe, multe clipe frumoase !

PS

Iată că am organizat și eu ceva aici la Paris ! Ieri, o emisiune despre România cu jurnalistul Raphaël Jodeau la Radio Courtoisie - puteți să o urmăriți în replay la adresa : <https://www.radiocourtoisie.fr/2017/12/19/libre-journal-insoumis-19-decembre-2017-roumanie-revolution-dont-personne-ne-parle/>

DIN NOU, DESPE CĂRȚILE COPIILĂRIEI

Citesc de câteva zile Orașul oaselor de Cassandra Clare, al doilea volum al acestei relativ tinere romanciere americane de origine iraniană, o carte bazată în bună parte pe fantasy, cam în genul romanului Castelului fermecat, apărut recent la Editura Digital Univers în „Colecția imaginației”, aparținând nu mai puțin celebrei scriitoare engleze Edith Nesbit. Împletind într-un mod cu adevărat fermecător realul cu o serie de peripecii de-a dreptul fantastice, Orașul oaselor face parte din seria Instrumente mortale, alături de alte cinci romane ale Cassandrei Clare, intitulate Orașul de cenușă, Orașul de sticlă, Orașul îngerilor căzuți, Orașul sufletelor pierdute și Orașul focului ceresc.

Recunosc că, înainte de a citi romanul Orașul oaselor, am văzut prima dată filmul realizat după acțiunea acestei cărți, fără să știu însă că, de fapt, ar exista și o carte cu asemenea tipuri de povești. Captivată imediat de incredibilele aventuri ale unor personaje de-a dreptul încântătoare, am ajuns ca deznodământul filmului să declanșeze în mintea mea obsesii și curiozități ce nu-mi mai dădeau pace. Acestea toate m-au îndemnat să-mi cumpăr aproape toate cărțile scriitoarei Cassandra Clare și, depășindu-mi toate celelalte obligații școlarești, m-am grăbit să citesc primele patru volume, descoperind, în acest context, că Orașul oaselor este cu adevărat o carte uimitoare, plină de aventură, de romantism și mister, în măsură să ne mențină mereu interesul viu.

Acest prim volum al seriei Instrumente mortale se deschide cu uciderea unui personaj într-un club de noapte, moment al cărui singur martor ocular pare să fie Clary, protagonistă cărții. Viața lui Clary este dată de acum complet peste cap de toate aceste evenimente, în același mod în care dispariția mamei ei sau invadarea casei de către creaturi monstruoase îi produsese griji la fel de mari. Brusc, Clary începe să vadă de acum lucruri stranii și tot mai neobișnuite, cu apariții cultural-mitologice înspăimântătoare, demoni, vampiri și vârcolaci, apărute peste tot în New York. Din fericire, drumul lui

Clary pare a fi destinat să se intersecteze cu cel al lui Jace, un adolescent pe care l-a întâlnit în clubul de noapte, acesta fiind cel care a realizat crima din noaptea respectivă. Jace o introduce pe Clary în lumea demonilor și a vânătorilor de umbre, copii ai îngerilor, a căror misiune este aceea de a proteja oamenii de orice alte creaturi amenințătoare. După cum era de așteptat, această lume mi-a creat la început o stare de largă confuzie, de așteptat în momentul în care ești tot mai curios și dornic de noi descoperiri. Autoarea creează mai multe tipuri de personaje dintre care unul mai ciudat decât celălalt, cu tentacule sau fără, cu aripi sau fără aripi, spirite demonice sau tot mai apropiate de realitate.

Un alt lucru pe care scrierile din această serie pune accentul este dinamica grupului care se formează pe relațiile dintre membrii acestui grup, cu accent pe modul în care relațiile de dragoste și de prietenie sunt puse la încercare la orice pas, personajele evoluând în funcție de forța și inteligența de a depăși șirul obstacolelor și încercărilor apărute la tot pasul. Seria romanelor din Instrumente mortale se înfățișează printr-un șir imprevizibil de surprize și intrigi, toate având parte de multe secrete și trădări. Epilogul îl știam deja din film, arătându-mă surprinsă că în roman lucrurile au un alt final, sfârșind în cu totul alte circumstanțe, dar în aceleași condiții care să creeze acea obsesie în a tânji, prin deoalarea misterului și spre descoperirea adevărului. Suspansul și misterul sunt printre celelalte caracteristicile pe care eu le ador aici.

Prin incursiunile și subtilitățile filosofice pe care mi le-au relevat, cărțile scriitoarei Cassandra Clare conțin serii nesfârșite de povești palpitate, cu dramă, mister, cu elemente de fantasy și de horror, în același registru cu cele prezente în romanul Castelul fermecat, una dintre sursele de inspirație ale romanelor de fantezie Harry Potter, ale căror personaje se află printre preferatele celebrei scriitoare J.K. Rowling, aceasta declarând următoarele: „O ador pe Edith Nesbit — cred că e grozavă și mă identific cu felul în care scrie. Copiii ei sunt atât de credibili și a fost o deschizătoare de drumuri în literatură.”

Ideea e că, indiferent de tipul de lectură pe care îl practicăm și de aria mai largă sau mai restrânsă a preocupărilor noastre, un fapt apare mai important decât orice: acela de a învăța să citim. O carte îndrăgită îl trimite pe cititor la altele. Curiozitatea cititorului poate fi stimulată și prin faptul că literatura reprezintă, în bună măsură, un spațiu al confruntării unor experiențe, idei, teme, personaje, posibil de înscris în categorii repetabile, recunoscute în diferite tipuri de texte la nivelul cărora se desfășoară o veritabilă rețea de relații, o țesătură de elemente ce rămân valabile și se regăsesc în diferite opere literare, dincolo de epoci, vârste și curente literare. Fenomenul ne încredințează că scriitorii vin în atingere cu idei, informații și viziuni sau concepții artistice din arii culturale extrem de variate, operând treptat modificări ale cadrului tradițional al mitului prin interpretări originale și îndrăznețe ale motivelor consacrate. Problema în sine devine tot mai complexă și, în acest sens, literatura, încă de la începuturile ei, ne oferă exemple tot mai numeroase. Din această perspectivă, o lectură în paralel a acestor scrieri ajută la realizarea unei frumoase conexiuni între aceste serii de romane fantastice, spulberând în bună măsură caracterul oarecum standardizat al cititului, care aparent ar putea lăsa să se creadă că citim cu toți la fel.

Din această perspectivă, o lectură în paralel a acestor scrieri ajută la realizarea unei frumoase conexiuni între aceste serii de romane fantastice, spulberând în bună măsură caracterul oarecum standardizat al cititului, care aparent ar putea lăsa să se creadă că citim cu toți la fel.

ELENA-IULIANA COSTACHE
Clasa a XII-a U1,
Liceul Teoretic „Mihail
Kogălniceanu” Snagov, jud. Ilfov

Prima verba

Într-o discuție despre versurile sale, Sergiu Crăciun, elev în clasa a VIII-a la Liceul Teoretic "Ana Ipătescu" Gherla, încearcă să identifice o motivație a creației poetice: pasiunea, impresia de moment, dorința de a oferi un lucru frumos celorlalți. Caută să aplice în stil propriu cele învățate din cărți (mai are mult de citit!...) și să se exprime în fraze clare pentru o bună comunicare cu posibilul cititor, dar nu poate renunța la o undă de mister, pe care acesta ar trebui să-l descifreze; e farmecul propriu al poeziei. Uneori ai impresia că citești cuvintele unui poet de altă vârstă, dar tânărul nu caută anume așa ceva, scrie cum simte, iar din versurile sale nu lipsește muza inspiratoare care nu poate fi decât așa cum numai poezii și-o imaginează. Gândindu-mă la cei depre care am scris în timp (dar care- au uitat...), mă bucur să constat că *au confirmat*. Sper că pasiunea pentru poezie va continua și în cazul lui Sergiu.

IULIAN DĂMĂCUȘ

Eu sunt tăcerea...

Șoaptele tale mi-s țipete,
Tentaculele sunt mâini.
Euforia iubirii mă caută speriată printre străini.
Finalul valurilor e rece,
Atacând țărnul cu ură;
Niciodată e prea mult, dar puținul e-o lovitură.
Inima-ți creează o scrisoare, adu-o la suflet,
Altcineva nu-s eu, eu sunt tăcerea dintr-un sunet.

Mama

Vrednic fecior am fost, mamă,
Dar pentru tine aș fi o viață-ntreagă.
Suflet de la tine am dintr-o zi de vară,
Iar acum, fii fericită precum prima oară!

Dezagăirea nu-i punctul de cedare,
Căci tu mi-ai arătat asta prin culoare.
M-ai învățat să visez în timp ce te doare,
Iar acum, de ziua TA, îți datorez o floare.

Tu n-ai fugit, m-ai așteptat din mers,
Prezentându-mi blândă întregul univers.
Mâna ta lină îmi ștergea lacrima des,
Fiind singurul sprijin când urcam pe șes.

Acei ochi...

Uităm să zâmbim mai des
Chiar dacă totu-i trecător,
Nu putem vedea acei ochi umezi
Din spatele privirilor.
Pierdem cheia răspunsului,
A cărui întrebare o avem.
Dar putem privi din ochii celui,
În care încă suntem.
Ne-adâncim într-un ocean nemărginit,
Sperând că malul se-apropie de la sine.
Renunțând prea ușor când am greșit
La noi, la destinul neîmplinit...
***

Iar când frunzele...

De mult sunt în această viață, de mult
înconjurat de ploi,
De mult aud furtuna, îndrăgostit sau
doar fiori.
Și când foile mi-or rămâne albe, tu
strânge-le într-un pumn,
Preșuiește o secundă, dar contează ce-i
acum.

Puținul lumii e acela, că avem mereu
prea mult,
Copilărește-n dealurile țării! Când auzi
un sunet mut,
Adu-ți aminte c-am existat și eu în
această idee:
„Un tăcut morocanos ce scria despre-o
femeie...”

Iar când frunzele-or zbura, vor fi ale
tale și-ale mele,
Mlădioasă va fi cărarea, când roua te-
ascunde de regrete.
Umezi mi-s ochii, las capul în pământ,
Pentru tine-am fost un trecător, pentru
unii mai sînt...

Regrete

Poate-atunci când vom pleca,
Vom reuși să ducem cu noi
Tot ce ne-am dorit cândva.
Dar smulgem doar lacrimi și ploi,
Fiind simpli trecători.
Privim în gol trecutul
Precum tot ce ne-a marcat:
C-un gând la visele de-o viață,
La tot ce- am lăsat...

Încercăm să ne reflectăm în oglindă,
Așa cum ne-am dori să fim.
Dar luptăm cu teama -
Chin,
născut din venin.

Mereu răscolim amintiri,
Întâmplări ce ne-au transformat

Regenerare

Lacrimă sau ploaie de mai,
Un lichid ce spală tinerețea
De praful grunjos din ochiul de geam
Curge prin nestatornica mea însuflețire.

Coperțile, ca ale unui ceaslov, mi se-
ncovoiaie
Și părul de castani se plimbă-n vânt,
De lilieci se-agață să cuprindă, să
adune,
Să fie cuib al nopții-închisoare.

Vreau să-i dau foc degenerat de ploaie,
În coada mea să-mi crească noi castani
Și-n prelungiri de vene capilare
Să se înnoade norii ce curg peste ocean.

Tratat pentru dorul timpurii

Mă contemplant și mă estompez
În rugina apelor moarte,
Am un copac legat de picior
Și un Măr mușcat pe jumătate.

Am primit un dor de-al dragostei cânt
Și-o chitară fără corzi
Să nu pot culege glas
De pe-al rozelor mormânt.

Elefanții cenușii, trecând peste cascade,
Mai seamănă furtuna
Iluziei mele oarbe
Cu aripi negre, ciocuri ce se sparg.

Ceai rece? Negru? Putin lapte?
Două oglinzi să mai primești un suflet...
Nu te lăsa să-ți fie dor!
Cioc, cioc! Cabina raiului?

**MARIA CÎMPEAN,
CLASA A XI-A,
COLEGIUL NAȚIONAL MILITAR
„MIHAI VITEAZUL”
ALBA IULIA**

**Premiul I la Festivalul Național de
Creație “Ana Blandiana”, Brăila,
2017**

În oameni din copii.
Vechile vise imposibile le-am uitat,
Deși ele ne-au adus aici, de fapt.

Lacrimile-ncep să cadă,
Iar pe chipul meu se zăresc
Nostalgiiile de-odinioară.
Și-ncerc mereu să privesc
Semnele dimineții, cu gândul că-
nfloresc.

SERGIU CRĂCIUN

Lumea lui Larco

NOIEMBRIE

E-o lună tare friguroasă,
Vezi câte-un fulg pe ici-colea,
Și cade zilnic brumă groasă,
Ca un preludiv pentru nea.

OMUL DE LA BLOC

E câte unul strângător
Când vine toamna în decor,
Ar strânge, grabnic, în cămară
Chiar și căldura de afară.

ÎN TOAMNA TÂRZIE

Prin temperaturi scăzute,
Sufără chiar și-o potaie,
Cum și frunzele-s căzute,
Trândavul ce să-i mai taie?

ÎN LUNA NOIEMBRIE

Afară-i frig, e ceață, vânt,
Se-așteaptă înc-un val de ploi,
Iar frunzele sunt la pământ...
Cum sunt și mulți de pe la noi,

TOAMNĂ SCHIMBĂTOARE

E anotimpul rece-n care
Cocorii, berzele s-au dus,
Cad frunze galbene-n cărare...
Și mulți miniștrii de pe „sus”.

LA RĂSCRUCE DE ANOTIMPURI

Coboară toamna de pe munte
Când vara se înecă-n ceață,
Să-i facă iernii dalbă punte
Spre primăvara cu verdeață.

O NOUĂ TOAMNĂ

Adio păsări călătoare,

Sunt frunze galbene-n cărare,
E brumă, ceață, vin des ploi...
Și imigranții peste voi.

PASTEL DE TOAMNĂ

Reumatismu-n oase a pătruns,
Bat crengile golașe în fereastră,
Semn că pe culme toamna a ajuns,
Și tot la culme-i sărăcia noastră.

E TOAMNĂ IAR...

Întreaga iarbă verde toamna-i fân,
Sunt strugurii de multă vreme vin,
Iar frigul se arată-a fi stăpân...
Și cu importuri aprozaru-i plin.

A VENIT TOAMNA...

Cad frunzele din meri, din peri,
Preludiu-i toamna pentru iarnă,
Iar căldurica dulcei veri
E îndreptată spre...povarnă.

RONDELUL NESĂBUIRII

Să nu vorbim de reclamații
Căci pot neazuri să provoace,
Discuții, vorbe nătâtoace
Ori poate dure altercații.

Utile fapte se pot face
În țara plină de tentații;
Să nu vorbim de reclamații
Căci pot neazuri să provoace.

La noi în soare ard Carpații,
De secetă pământul zace,
Că s-au distrus, de-o vreme-ncoace,
Sistemele de irigații...
Să nu vorbim de reclamații!

SPOVEDANIE ȘI SPERANȚĂ

Of, Doamne, mor, îmi vine rândul,
Nu mai rezist, mă prind suspine,
Mă iartă, am greșit cu gândul...
Gândeam c-o să trăiesc mai bine!

TU lumea ai făcut-o dreaptă,
Azi schimbătoare e întruna,
Nici nu mai știu ce ne așteaptă
Căci împânzită e minciuna.

Nu știe omul de rușine,
Hoția e-n desfășurare,
Iar viața-i plină de suspine
Și-s lupte fără încetare.

Egali ne naștem, Doamne Sfinte,
Dar sunt prea lacomi unii care
Râvnesc mereu spre-nalte ținte,

Călcând pe semeni în picioare.

Cum viața noastră-i trecătoare,
E-un vis, o floare, un șuvoi,
O să răspundem fiecare
La *Judecata de Apoi*.

VASILE LARCO

Geo Olteanu
1927-2010

NUMAI SEARA

Cu femeia, mi se pare,
Mult mai dulce ne-ar fi viața,
Numai seara de-ar apare
Și-ar dispărea dimineața.

FOTBALUL

Sport frecvent pe stadioane
Ce c-un meci, ca la poruncă,
Scoate mii pe stadioane ...
De la locul lor de muncă.

FEMEIA

Pe cât o știm noi, fiecare,
De vrei neaparat s-o definești,
Femeia e ceva cu care
Și fără care nu poți să trăiești.

EPIGRAMA

Joc de cuvinte scurt și cerebral,
Injectie cu ser de apă chioară,
Scânțele jucăușă, foc bengal,
Ce pișcă, dar pe nimeni nu omoară.

CONFRAȚILOR LA MOARTEA MEA

Acum, când zac într-un sicriu,
Ce-aveți în cap, cam bănuiesc:
Vă bucurați că nu mai scriu ...
Și eu, că nu vă mai citesc.

Selecție: Vasile Larco

DELICII EPIGRAM(AT)ICE

Unui țaran suspectat de evazionism fiscal

Ouă-mbucă și găine
Din gospodăria sa,
Nu le ia din magazine –
Să plătească TVA.

Aceluiași

Tot mâncând din curtea lui,
Toacă banii statului.
Iată unde-s toate, frate,
Miliardele furate.

Unor țărani suspectați de evazionism fiscal

Ca să scape de corvoadă,
Cum le văd că dau în pârğ,
Culeg prune din livadă,
Nu le cumpără din târğ.

Unui „evazionist” de la plata TVA

Stop! Evaziune crasă.
Prins pe față în flagrant:
Nu mănâncă-n restaurant,
Își gătește totu-acasă.

Unei mame ”evazioniste”

Vrând să-și crească pruncu-n seră
Și venitul propriu net,
A făcut bona șomeră
Și ... o gaură-n buget.

Unor gospodine „evazioniste”

Ca să aibă-un sfaț în casă
Ori să-și umple cufărul,
Spală rufele acasă,
Nu le duc la „Nufărul”.

Unui orășean numărând ouăle neimpozitate din gospodăria unui om de la țară

Te tot dai cu minte creață,
Numărându-i ouăle.
Puneți-vă față -n față
Lefurile-amândouăle.

Unui primar cu genă de birar

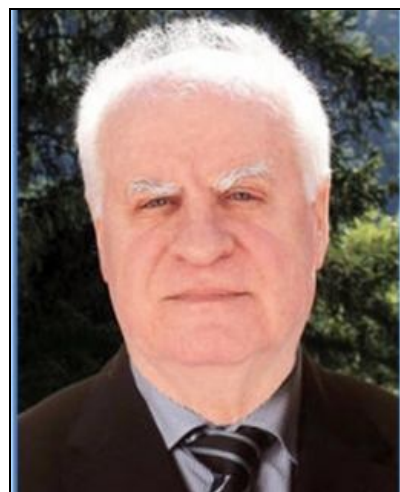
Cum bugetu-i pe butuci,
Are- un inedit propozit:
Să mai pună un impozit
Pe fântână, ghizd, uluci.

Unui ins care a schimbat funcția de patron de (mare) întreprindere pe una de deputat

Ori sunt eu scrântit la neuro,
Ori îi el, de la butoane:
Renunțând la mii de euro,
Să trăiești de ... milioane?!

Hoți rasați În fotolii-nșurubați

Doamne, cât mai au de stat
Să ne poarte cu baloane,

Cu salarii de la stat
Și averi de milioane!

Judecata de dinaintea judecării de apoi

Pune-i, Doamne,-ntr-o cvadrigă
Ca să-i duci la „Beci” * regește
Și să-i iei la trei păzește:
Cât mănâncă? Cât câștigă?

*Renumitul „Beci domnesc” al
inculpatului Radu Mazăre.

Unui cap de țară revanșard

Ieri a smuls halca Crimeii,
Mâne-ar - a Donbasului.
Nú pier lupii când vor mieii,
Fincă-așa vrea mușchii lui.

NICOLAE MĂȚCAȘ

Concursul Național de Creație Literară

„ION CREANGĂ”

Concursul Național de Creație Literară *Ion Creangă*, înscris în Calendarul Concursurilor Naționale Școlare MENCȘ, organizat de Școala Gimnazială “Ion Creangă” Brăila, în colaborare cu Inspectoratul Școlar Județean Brăila, instituții de cultură brăilene se află la ediția a XIII-a, reușind să descopere talente literare incontestabile de-a lungul celor 12 ediții. La ediția a XII-a la concurs au participat aproximativ 1000 de lucrări din aproape toate județele țării, sectoarele Capitalei și din Republica Moldova. Invitatul de onoare al ediției a-XIII-a va fi scriitorul Nicolae Băciuț din Tg. Mureș, membru al Uniunii Scriitorilor din România, în calitate de președinte al juriului.

La concurs, pot participa elevi din clasele II-XII din țară și din străinătate la oricare dintre secțiuni. Concursul se va finaliza la finalul lunii martie, 2018; Lucrările se vor expedia electronic până la data de 15.III.2018

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE, SECRETARIATUL ȘI SURNITECE
INSPECTORATUL ȘCOLAR JUDEȚEAN ȘCOALA "ION CREANGĂ" BRĂILA
BRĂILA, Str. Al. I. Cuza nr. 173-16, 6239 63100 Tel: 0238/3111111 e-mail: info@inscbr.ro

Organizează
Concursul Național de Creație Literară "ION CREANGĂ"
ROMÂNIE - 2018
Coordonator: Școala Gimnazială "Ion Creangă" Brăila, în colaborare cu Inspectoratul Școlar Județean Brăila

SECȚIUNILE CONCURSULUI

A. SECȚIUNEA DE CREAȚIE LITERARĂ
(se adresează elevilor din clasele II-VIII)

- Pentru însușirea unei creații literare (clasele II-VIII), beneficiarii îi expediază creațiile pe adresa e-mail: ioncreanga@inscbr.ro
- până la data de 15.III.2018.

B. SECȚIUNEA INTERPREȚARE CRITICĂ A UNUI TEXT CONTEMPORAN
(se adresează elevilor din clasele VIII-XII)

La această secțiune, elevii vor interpreta critică, într-un eseu, unul dintre textele poetului contemporan Ion Creangă, însoțite de o traducere în limba română.
Textul poetic va fi selectat din volumul de versuri *Pleoapa lui Homer*, Editura Vatra veche, 2017.
Informații suplimentare se pot solicita organizatorilor, pe adresele olaru_angi2006@yahoo.com / ioncreanga1889@yahoo.com / poeziile_lui_baciu@yahoo.com; site concurs « Ion Creangă »: <http://creanga.webs.com>.

Concursul va fi postat și pe adresa cadrelor didactice: didactic.ro
Coordonatori concursului: prof. Angela Oлару, prof. Carmen Vlad, prof. Mariana Simion. (N.B.)

Persoane de contact:
prof. in. Angela Oлару, prof. coord. Carmen Vlad, prof. coord. Mariana Simion
Concursul este postat și pe adresa cadrelor didactice: didactic.ro

La secțiunea „Interpretare critică a unui text poetic contemporan”, care se adresează elevilor din clasele VIII-XII), elevii vor interpreta critic, într-un eseu (fără restricții legate de nr. de pagini), unul dintre textele poetului contemporan Nicolae Băciuț, scriitor optzecist, membru UR, președintele concursului *Ion Creangă* din anul 2009. Textul poetic va fi selectat din volumul de versuri *Pleoapa lui Homer* Editura Vatra veche, 2017. Informații suplimentare se pot solicita organizatorilor, pe adresele olaru_angi2006@yahoo.com / ioncreanga1889@yahoo.com / poeziile_lui_baciu@yahoo.com; site concurs « Ion Creangă »: <http://creanga.webs.com>.

Concursul va fi postat și pe adresa cadrelor didactice: didactic.ro
Coordonatori concursului: prof. Angela Oлару, prof. Carmen Vlad, prof. Mariana Simion. (N.B.)

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Stimate maestre Nicolae Băciuț,
felicitări pentru nota zece din revista
Vatra veche nr. 10/2017, iar acum
iată că:

Noiembrie, zis și brumar
E-a un șpea lună-n calendar,
Iar frigul zilnic ne dă semne,
Pe *Vatră*, deci, să fie *lemne!*

VASILE LARCO

Dragă domnule Nicolae Băciuț,
Dacă recentul număr al revistei e
remarcabil prin eseuri și comentarii
scrise de intelectuali serioși,
avertizați, cu o formație demnă de
apreciat, cele două (cum să le
numesc?) "suplimente", veritabile
Cărți despre valori literare, mi-au
făcut o impresie foarte bună. Ion Brad
merită o asemenea prezentare, departe
de o simplă omagiere mai mult sau
mai puțin "sărbătorească". E un
corpus de texte scrise bine, informate,
refăcând biografia unui creator, om
de cultură, împătimit în a elogia, la
rândul său, valorile culturii
românești!

E de remarcat faptul că articolele,
însemnările sau analizele minutoase și
scrise cu prețuire sinceră și echilibrată
exclud festivismul frecvent întâlnit în
periodicele noastre, excesiv
binevoitoare câteodată.

Felicitări celui care a împlinit în
octombrie 88 de ani

Ion Vlad

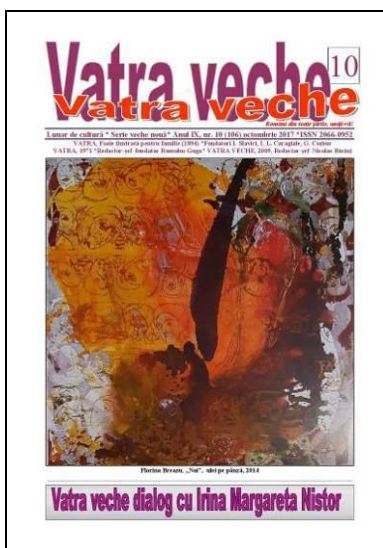
Frumos număr, multe, multe
mulțumiri!

Toma Pavel

Stimate d-le Băciuț,
Mulțumesc, cu ceva întârziere, pentru
publicarea celor trei poezii în nr. 9 al
revistei. Felicitări și pentru acest
număr la fel de bun ca și celelalte cu
care ne-ați obișnuit. Mi-au plăcut în
mod deosebit materialele și modul în
care ați gândit prezentarea D-nei
Suzana Fântânariu, personalitate im-
presionantă prin diversitatea preocu-
părilor și prin realizările remarcabile
în domeniul artelor plastice.

Numai cu gânduri de bine,

Rodica Dragomir

Dragă Poete,

De ziua numelui duminică și de toate
sărbătorile acestei ierni, îți urez mulți
ani, fericire, inspirație, pe *Vatra
veche* și bună a revistei pe care o faci
acolo, în inima Transilvaniei, adică în
inima noastră!

Cu drag,

Nicolae Dan Frunteală

Domnu' Băciuț, bună dimineața!

Am primit revista - mulțumesc...

Și, de fiecare dată, când primesc acest
cadou, nu pot să nu mă minunez de
unde și cu ce eforturi reușiți să țineți
în viață, poate cea mai echilibrată și
mai deschisă colaborărilor și
colaboratorilor revistă din peisajul
publicațiilor de gen din România.
Cuvinte mari? Vreți, odată, când ne
vom întâlni, să analizăm? Ce să mai
spun? Viață lungă revistei, iar Dv.
sănătate, putere de muncă, împliniri și
bucuri!

Cu drag și respectuoasă prietenie,

D.Hurubă

Iubite dle Băciuț,

am primit cu bucurie nr. 10 al revistei
și suplimentul consacrat dlui poet Ion
Brad. Splendide că abundență de
materiale și consistentă!

Va mulțumesc pentru generoa-
sa găzduire în paginile îndrăgitei
reviste..

Sincer, mă îngrijorează muncă dvs. de
unul singur, că să nu mai vorbesc de
celelalte eforturi. Vor fi fiind ele,
noaptea albe, productive (și sunt, după
cum ne convingeți), însă nu au grijă
de sănătatea dvs. Cruțați-o, va rog, cât
se mai poate. Vine o vreme când ai
vrea să o faci și nu mai ești în stare, e

târziu. Iar noi, lumea care trăiește cu
sentimente și admirație pentru
frumos, sublim, avem nevoie de dvs.
Va rog, pentru Dumnezeu, ascultați,
noaptea, cum ticăie timpul și inima...
O caldă îmbrățișare,

N.M.

P.S. Atașez câteva din Deliciile...
mele, dacă nu aveți spațiu (se vede că
aveți aflux de materiale), să-și aștepte
timpul la sertar, nu e nici un bai.

Stimate Domnule Băciuț,

Am primit cele două reviste tipărite și
vă mulțumesc. Am apreciat și de
această dată diversitatea și calitatea
materialelor publicate în respectivul
număr al revistei pe care o patronați
cu profesionalism. Atașez un alt
articol, a cărui publicare rămâne la
aprecierea Dv.

Cu repetate mulțumiri,

Livia Fumurescu

Domnule Nicolae Băciuț,

Confirm primirea revistei *Vatra
veche*, nr. 10/2017 și a suplimentului.
Un număr reușit, că de obicei! Texte
de valoare, scriitori implicați în viața
literară, poeme de ținută.

Felicitări pentru viziune, pentru
efortul depus, pentru susținerea
literaturii române.

Am postat revista și suplimentul pe
bloguri, un semnal necesar în viața
literară.

Cordial,

C. Stancu

www.costyconsult.wordpress.com
www.constantinstancuscrib.wordpress.com

www.arhiveliterare.blogspot.ro

La mulți ani cu bucurii și foarte multă
sănătate. Dumnezeu să va răsplăteas-
că pentru fiecare clipă pe care ați pus-
o în slujba culturii și pentru fiecare
gest de omenie și prietenie cu care ne-
ați înconjurat.

Va mulțumesc mult pentru premiul
oferit cu ocazia festivalului "Romulus
Guga"

Cu drag,

Claudia V.

Foarte interesante ambele numere!
Felicitări și mulțumesc frumos!

(...)

Ela Cosma

Felicitari pentru revistă, dar mai ales
pentru supliment. E o micromono-
grafie care ar trebui repetată ca model
pentru alți scriitori.

Ioan Danilă

Domnule Nicolae Băciuț,
La mulți ani cu Sănătate, Bucurii și
aceeași Generozitate în Creativitate!
Cu toată prețuirea și recunoștință,

Alexandru Botu

La mulți ani unui om dăruit
cuvântului scris! Multă sănătate!

Carolina Baldea

Vă mulțumesc d-nule Băciuț pentru
acest nou număr al revistei „Vatra
veche”. Interesant așa cum ne-ați
obișnuit, în plus, numărul special
dedicat scriitorului Ion Brad. Am
aflat multe, multe lucruri neștiute de
mine despre scriitor, în plus lucrări
ale lui și recenzii, cronici ale
confrăților despre marele scriitor.
Încă o dată, mii de mulțumiri.

Nicolette Orghidan

Distinse domnule Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc și va felicit, din suflet,
pentru minunea de Revistă de care vă
îngrijiți cu atâta dăruire; și pe care
aveți bunătatea să mi-o trimiteți, cu
fiecare nou număr apărut, și mie.

Neapărat, doresc să va mulțumesc
pentru “Suplimentul” dedicat nobilului
senior al literaturii, al culturii
Românești, Ion Brad. Cinste dumnea-
voastră și tuturor celor care au
contribuit la această frumoasă
realizare! Să aveți putere să continuați
așa fapta de toată ispravă!

Cu cele mai bune urări,

Carmen Cozma

Prof.univ.dr. Departamentul de
Filosofie Universitatea “Alexandru
Ioan Cuza” din Iași

Domnule Nicolae Băciuț,
Am lecturat *Vatra veche* nr. 10, în
ambele ipostaze. Un deliciu de
Lumină. Mare realizare cu și
despre distinsul nostru ION BRAD.
Vă mulțumesc și vă prețuiesc că
întotdeauna!

Colegiale îmbrățișări,

Victor Gh. Stan

Mii de mulțumiri! Felicitări pentru
nivelul estetic al revistei! Sărbători
fericite! Cu toată stimă,

Ștefan Vlăduțescu

Zi de zi, lună de lună

Primim prin "Vatra" faptă bună:

Din suflet, inimă și minte,

Rostite gânduri în cuvinte...

Multe mulțumiri, D-le Băciuț, e o
încântare totul!

**Veronica Pavel Lerner
Canada**

Mulțumiri, domnule Nicolae Băciuț.
De mare interes sunt amândouă nu-
merele revistei *Vatra veche*. Felicitări
dumneavoastră și colaboratorilor
pentru această realizare. Sărbători cu
bucurie și anul care vine, 2018, să fie
cu pace, cu sănătate și cu împliniri
frumoase. La mulți ani ! P.S.
Felicitări pentru lansarea ideii "Prima
casă" Prevăd o carte PRIMA!

Veronica Oșorheian

Maestre Nicolae Băciuț.

Vă salut, de aici de la malurile
argintii ale Pontului Euxin, cu
Soarele în priviri, (iarna se lasă greu
venită pe aici), și bucuria Sărbătorilor
în priviri și suflet.

Anul care se încheie a fost unul
binevoitor, mi-a adus aproape mulți
prieteni, mi-a călăuzit penița pe foile
multor publicații printre care și
VATRA VECHE, căreia îi
mulțumesc din suflet. Mi-ați făcut
onoarea să mă primiți în casa revistei,
să mă aflu printre cronicarii de carte
publicați de aceasta sau printre poeți.
Mi-ați făcut marea bucurie de a mă
enumera printre câștigătorii
"Festivalului de poezie religioasă
CREDO - 2017", să publicați cronici
de carte scrise de nume cunoscute ale
literaturii actuale, despre cărțile mele.
Mă simt binecuvântată să vă fi
întâlnit și mulțumesc, Domnului,
pentru acest privilegiu! Pentru toate
acestea nu am decât cuvinte de
recunoștință, respect și prețuire!

Înainte de a ne lua rămas bun pe acest
an, am rugămintea să vă uitați pe
cronică făcută de mine la cartea
doamnei profesoare de limbă română
Silvia-Ioana Sofineti, secretar de
redacție al revistei "Spații culturale",
dar și artist plastic, carte intitulată
"Desculț în mileniul III" și care poate
fi considerată o lucrare cu valoare de
doctorat, având în vedere unicitatea
subiectului și profesionalismul cu
care este tratat. Vă rog mult, dacă se
poate, să publicați această cronică în
numărul următor al revistei. Bucuria
mea ar fi mare, aș simți că fac parte,
încă din prima lună a anului 2018, din
colectivul mare și minunat al revistei
Vatra veche. (...)

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
Toată admirația pentru „Vatra veche”
cu nr. 10/2017 și pentru suplimentul
său dedicat scriitorului și ambasa-
dorului Ion Brad. Aceeași admirație și
pentru strădania și măiestria cu care

Domnia Voastră dă la iveală
asemenea fapte de cultură și de
spiritualitate. Multe asemenea
împliniri și pe viitor!

Cu toată prețuirea,

Stan V. Cristea

Alese multamiri! Simțul Dvs. e
impecabil! Doamne! Da-le VIAȚĂ
celor ce veșnicesc cerneală visului!
Tuturora! Că așa e drept!

Noi, muritorii...

Theo

Vă mulțumesc pentru numărul 8 al
revistei, efervescent și interesant, ca
de obicei. Lucrările d-nei **Letiția
Oprisan** mi-au plăcut mult și,
citindu-i biografia, m-am întrebat
dacă n-a întâlnit-o cumva și pe mama,
criticul de artă Amelia Pavel (1915-
2003).

Pe dv, d-le Băciuț, va admir pentru
neobosită energie cu care promovați
poezia în rândul tineretului, literatura
locală și cartea. Admirație!

Am mai avut o bucurie citind
numărul 8 al revistei: reîntâlnirea cu
d-na **Passionaria Stoicescu**. Știați că
și pictează? Am de la scriitoarea-
pictoriță un superb tablou cu flori, cu
o dedicație foarte caldă pe spate. Mi-a
făcut plăcere să-i citesc articolul, i-am
recunoscut inteligență, talentul și
umorul care o caracterizează.

Felicitări pentru tot!

**Veronica Pavel Lerner
Canada**

Mii de mulțumiri pentru revistă!
Din nou un număr bogat, dens, bine
făcut, care probează valoarea
publicației ce apare lună de lună, cu o
regularitate kantiană, de câțiva ani
buni în inima Țării, la Târgu Mureș.
Excelent dialogul poetului Nicolae
Băciuț cu acad. Eugen Simion,
personalitate culturală de excepție a
contemporaneității românești, care
afirmă și de această dată, între
altele, crezul Domniei Sale în spiritul
patriotic sincer, curat al geniului
nostru tutelar Mihai Eminescu și în
necesitatea diversității culturale
europene într-un context în care
tăvălugul globalizării amenință serios
menținerea specificului național al
popoarelor europene și nu numai.

Felicitări conducerii revistei "Vatra
Veche" și colaboratorilor! La cât mai
multe numere cel puțin la fel de
reușite!

**prof. Vasile Fluturul
Iași**

Mulțumesc mult!

Încă o ediție doldora de prezentări de cărți și de texte care merită cu prisosință atenția cititorului din noi. Gratiitudine, nu numai pentru că ne aflăm în preajma Zilei Recunoștinței.

Gabriela

Dragă Nicu...așa m-am emoționat când am văzut revista încât tot m-am chinuit să pun pdf-ul pe pagină mea... și cum nu mă pricep am reușit să șterg cu totul revista, așadar fii bun și trimite tu pe adresa mea de fb, acolo unde este frumosul tău text, adresa revistei ca să poată fi lecturată... și mai trimite-mi o dată pe mail revista că să o am pe veci... Doamne, cât m-am bucurat, cât m-am mirat, cât am lăcrimat, cât am meditat... am trecut prin toate stările... toate acestea le vei simți în răspunsurile pe care odată le voi da întrebărilor tale... trebuie să mă grăbesc, deoarece am pierdut din timpul meu... mult, mult și nu știu unde e, nu-l găsesc !

Mulțumesc de 70 de ori, ori, ori 70... Mă opresc, deoarece vreau să-ți scriu o "Scrisoare" mai specială, legată de această onorantă și reparatorie aniversare cu toate că nu am dorit-o vizibilă... însă ...

Cu prețuire și memorabilă prietenie,

Suzana

Stimate domnule Băciuț,

Mulțumesc mult pentru că mi-ați publicat cele câteva rondeluri pe care vi le-am trimis. Mi-ați făcut o mare bucurie.

Poate veți fi bun, dacă scoateți revista pe hârtie, să mi-o trimiteți și mie. Vă doresc sănătate iar Sfintele Sărbători ale Crăciunului și Anului Nou să vă aducă bucurii alături de cei dragi ai dumneavoastră. Spor la scris!

Cu aleasă prețuire și cu bune aduceri aminte dintr-un ianuarie la biserica lui Grigorie Ghica Vodă de pe plaiurile Turnului-Severin...

Claudia Voiculescu

Dragă Domnule Nicolae Băciuț,

Mai înainte de toate vreau să vă mulțumesc pentru că îmi trimiteți cu regularitate exvelenta Dv. revistă pe suport electronic. Apoi, vă rog să-mi comunicați adresa Dv. pentru a vă expedia o carte a mea, cea mai recent apărută. Vă mulțumesc anticipat și vă doresc sărbători cu bine!

Constantin Coroiu

La mulți ani cu sănătate și bucurii! Vă mulțumesc pentru încrederea acordată, prin publicarea articolelor mele în paginile revistei "Vatra Veche", revistă pe care o conduceți cu responsabilitate și pasiune! Sărbători cu multe împliniri întregului colectiv redacțional!

Cu prețuire,

Angela Burtea

Stimate Domnule Băciuț,
Vă mulțumesc din inimă pentru revistele „Vatra veche”, crâmpie din România care-mi încălzesc sufletul în zilele friguroase de iarnă.

Alături vă trimit și eu o scrisoare care reunește amintiri de astă-vară, impresii de lectură, vești din Franța și diverse speculații pe marginea evenimentelor. De fapt, sunt impresii-flash luate din fugă trenului vieții mele.... Că eu nu prea am timp să mă opresc în nicio gară.... Vă trimit de asemenea urările mele cele mai calde de Crăciun și anul nou !!

Cu multă prețuire,

Simina Lazăr

Felicitări pentru recentul număr al revistei, ce cu onor o coordonați.

Îndrăznesc să vă trimit un text pentru numărul viitor, omagiu unui mare lingvist, August Scriban.

Cu mulțumiri,

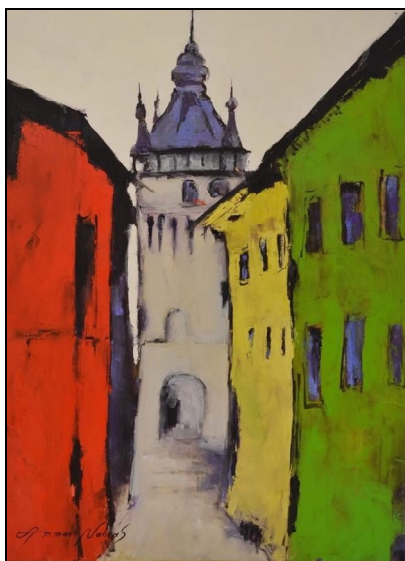
Livia Ciupercă

Stimate Domnule Băciuț,

Am primit revistele tipărite și vă mulțumesc. Admirabil conținut bogat și diversificat...Felicitări !(...)

Cu deosebită considerație,

Livia Fumurescu

Ammar Alnahhas

Ammar Alnahhas

Repere biografice

Artistul s-a născut în anul 1976 în orașul Hasaka, situat în partea de nord-est a Siriei, la granița cu Irakul.

A urmat cursurile Facultății de Arte Frumoase din Damasc, între anii 1997-2001, absolvind secția de sculptură.

A expus lucrări de grafică, pictură și, evident, sculptură în țara natală (2001, 2002, 2004, 2005, 2006) și în Spania (2004).

La București, unde un frate farmacist și un unchi inginer se stabiliseră deja de mai multă vreme, a venit în 2006, și se pare că se simte în largul lui printre artiștii plastici români, dar și în felul în care a fost primit de publicul din România, realizând zeci de expoziții în toată țara, foarte bine primite și de critica de specialitate.

La Târgu-Mureș a expus în mai multe rânduri și a participat la tabere de pictură, împreună cu artiști plastici români, dovedindu-se un bun conducător de prietenie.

Infuzia de noutate plastică din lucrările sale a surprins, atât în ipostazele cu amprenta locurilor natale, siriene, cât și în cele în care a pus în ecuație cromatică și compozițională întâlnirile cu spațiul românesc.

„Arta pictorului sirian, scrie criticul de artă Marius Tița, are o devenire românească, o evoluție pe care am urmărit-o cu uimirea încântată a unei explozii de culoare de-a lungul timpului și a simezelor. Aici au apărut chipurile-nechipuri care ne privesc direct în suflet, soarele coborât în roata florilor, chiar și cântul oriental al femeilor Ghilgameș?”

N. BĂCIUȚ

Panoramic cultural

Mănăstirea Lainici

Protopopiatul greco-catolic Blaj

Colegiul Național "Papiu", Târgu-Mureș

Casa Memorială "Hogaș", Piatra Neamț

Sărmașu

Biblioteca Ibănești

Biblioteca Municipală "Petru Maior" Reghin

La bustul lui Vasile Moldovan, Blaj

Complexul de case de tip familial Sâncraiu de Mureș

OCHIUL CICLOPULUI

Ammar Alnahhas

**Antologie „Vatra veche”
RIDICĂ-TE, GHEORGHE,
RIDICĂ-TE, IOANE!**

Nu pentru-o lopată de rumenă pâine,
nu pentru pătule, nu pentru pogoane,
ci pentru văzduhul tău liber de mâine,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Pentru sângele neamului tău curs prin
șanțuri,
pentru cântecul tău țintuit în piroane,
pentru lacrima soarelui tău pus în

lanțuri,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Nu pentru mânia scrâșnită-n măsele,
ci ca să aduni chiuind pe tăpșane
o claie de zări și-o căciulă de stele,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Așa, ca să bei libertatea din ciuturi
și-n ea să te-afunzi ca un cer în
bulboane
și zarzării ei peste tine să-i scuturi,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Și ca să pui tot sărutul fierbinte
pe praguri, pe prispe, pe uși, pe icoane,
pe toate ce slobode-ți ies înainte,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Ridică-te, Gheorghe, pe lanțuri, pe
funii!

Ridică-te, Ioane, pe sfinte ciolane!
Și sus, spre lumina din urmă-a furtunii,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

RADU GYR

**Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC**

**Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN**

Redactori:

Cezarina Adamescu, Mihaela Aionesei, Diana
Dobrița Bîlea, Sorina Bloj, A.I. Brumaru,
Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița
Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian
Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-
Baia, Marin Iancu, Alexandru Jurcan, Vasile

**Larco, Lazăr Lădariu, Rodica Lăzărescu,
Cleopatra Lorințiu, Cristina Sava, Maria Dorina
Stoica, Mihaela Malea Stroe, Valentin Marica,
Titus Suci, Dorin N. Uritescu, Gabriela Vasiliu**

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Flavia
Cosma (Canada), Darie Ducan, (Paris), George
Filip (Canada), Andrei Fischhof (Israel), Dorina
Brândușa Landén (Suedia), Veronica Pavel
Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța),
Dalila Özbay (Turcia), Mircea M. Pop
(Germania), Claudia Șatravca (Chișinău), M. N.
Rusu (New York), Ognean Stamboliev (Bulgaria)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSTINEREA ȘI
PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Revoluției nr. 8, România. • Nicio parte a
materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2017 • Email :
nbacint@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod
540390 • telefon: 0365407700, 0744474258. • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea
asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

